

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
BİLİM DALI

SÂLİM VE SAFÂYÎ TEZKİRELERİYLE
VAKÂYİÜ'L-FUZALÂ'DAKİ
MUSİKÎŞİNASLARA DAİR BİLGİLER

Yüksek Lisans Tezi

CEMÂL KARABAŞOĞLU

Danışmanı: Yard.Doç.Dr. NURİ ÖZCAN

İSTANBUL 2003

ÖNSÖZ

Edebî bir telif formu olarak önceleri Arap Edebiyatı'nda ortaya çıkan tezkire, tarihsel süreç içerisinde Fars ve daha sonra da Türk Edebiyatı'nda yerini almıştır.

Edebiyat ve kültür tarihimizin yazılı kaynakları arasında, tezkirelerin hayli önemli bir yeri vardır. Bu eserler gerek yazıldıkları dönemde meşhur olan âlimlerin, şâirlerin, şeyhlerin, mûsikîşinas ve hânendelerin biyografilerini, gerekse bu kimselerin şiir ve eserlerinden örnekler ihtivâ etmeleri bakımından birçok araştırmacı için ilk elden bilgiler içeren orijinal kaynaklardır.

Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin *Atrabü'l-Âsâr fî Urefâi'l-Edvâr* isimli sadece mûsikîşinasları konu edinen tezkiresinin dışında, mûsikîşinasların biyografileri yalnızca şuarâ tezkirelerinde yazıla gelmiştir.

Türk mûsikîsi alanında bu güne kadar yapılan çalışma ve araştırmalarda tezkirelerde yer alan mûsikîşinasların biyografilerinin ve bestelenmiş olma ihtimali çok yüksek olan şiirlerin tespitine yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada XVIII. yüzyılın ilk yarısında, neredeyse aynı yıllarda yazımı tamamlanan *Safâyî* ve *Sâlim* tezkireleriyle *Vakâyü'l-Fuzalâ*'daki mûsikîşinas oldukları belirtilen ya da bunların dışındaki kaynaklardan mûsikîşinas olduklarını öğrendiğimiz şahısların tespitini yaptık. Mûsikîşinasları mahlâslarına göre alfabetik olarak sıraladıktan sonra da telif edilme tarihlerine göre *Safâyî*, *Sâlim* tezkireleri ve *Vakâyü'l-Fuzalâ*'daki biyografik bilgileri ve şiir örneklerini verdik. Metinlerde mümkün olduğunca günümüz imlâsına bağlı kalmaya çalıştık, metinleri transkripsiyon etmedik. Ancak, tarihi şahsiyetleri içeren bir çalışma olması sebebiyle özel isimlerin yazımında isimlerin orijinal imlâsına sâdik kaldık.

Bu çalışmamın ortaya çıkmasında en önemli katkı kuşkusuz, danışman hocam sayın Yard.Doç.Dr. Nuri Özcan Bey'e aittir. Karşılaştığım problemlerin çözülmesinde sağladığı yardımlar ve çözüm önerileri için kendisine şükran borçluyum. Ayrıca eğitim hayatım boyunca her aşamada maddi ve mânevi

desteklerini esirgemeyen kıymetli babam Ahmet Bey'e ve sevgili annem Bedriye Hanım'a minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Yapılan diğer çalışmalarla da mûsikî tarihinin kaynaklarını gün yüzüne çıkartmak ve desteklemek, bu konudaki çalışmaların önceliklerinden biri olacaktır.

Cemâl Karabaşoğlu
Haziran 2003, VEFA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	III

GİRİŞ

I. TEZKİRENİN TANIMI	2
II. ARAP VE FARS EDEBİYÂTINDA TEZKİRELER	2
III. TÜRK EDEBİYÂTINDA TEZKİRELER	4

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜELLİFLER VE TEZKİRELERİNE DÂİR BİLGİLER

A. SAFÂYÎ VE TEZKİRESİ	8
B. SÂLİM VE TEZKİRESİ	9
C. ŞEYHÎ VE VAKÂYİÜ'L-FUZALÂ	10
D. ÇALIŞMANIN METOD VE PLANI	11

İKİNCİ BÖLÜM

SAFÂYÎ, SÂLİM TEZKİRELERİ VE

VAKÂYİÜ'L-FUZALÂ'DAKİ MÜSİKİŞİNÂSLARA DÂİR BİLGİLER

ABDÎ (HİMMETZÂDE ABDULLAH)	13
ABDÜLHAY (CELVETÎ)	20
AHMED EFENDİ (MERHABÂZÂDE)	23
AKLÎ (TABLİZÂDE ALİ EFENDİ)	25
ÂRİF (ABDÜLBÂKÎ ÂRİF BEY)	26
ÂSİM (ÇELEBİZÂDE İSMAİL)	34
BÂHİR (ABDURRAHMAN ARAPZÂDE)	37
BEDRÎ (BEDRÎ MEHMED EFENDİ)	38
CEVRÎ AHMED EFENDİ	39
DÜRRÎ (MUARRİFZÂDE MEHMED)	41
EBÜBEKİR EFENDİ (ŞEYH ZÂKİR EBÜBEKİR)	42
EMİN (MEHMED EMİN TOKADÎ)	43
EMİN (NAZİRİZÂDE MEHMED)	45
ES'AD (ŞEYHÜLİSLÂM MEHMED ES'AD)	47
FENNÎ (FENNÎ MEHMED EFENDİ)	50
HÂFİZ (SÜTÇÜZÂDE ALİ ÇELEBİ)	57
HÂFİZ (POST)	60
HAKKİ (İSMAİL EFENDİ)	63
HASAN EFENDİ (ÜMMİSİNANZÂDE)	66
HEMDEMÎ (MİSKÂLÎ SOLAKZÂDE MEHMED)	68
HİMMET (HİMMET EFENDİ)	73
İTRÎ (BUHURİZÂDE MUSTAFA EFENDİ)	76
İBRAHİM EFENDİ (İMÂM-I SULTÂNİ)	79

KENZÎ (ŞEYH HASAN EFENDİ).....	81
KERESTECİZÂDE ABDULLAH EFENDİ (İMÂM-I SULTÂNÎ)	82
KERÎMÎ (ABDÜLKERÎM).....	84
MAHVÎ (ŞEYH İSÂ).....	84
MEDHÎ (KÂDİRÎ MEDHÎ).....	88
MÜNECCİMBAŞI AHMED DEDE EFENDÎ	89
MÜSTAKÎM (ŞEYH MÜSTAKÎM MEHMED EFENDİ).....	91
NÂYÎ (KUTBUNNÂYÎ OSMAN DEDE).....	93
NÂZİM (MUSTAFA EFENDİ).....	97
NAZÎM (YAHYÂ)	100
NAZMÎ (MEHMED EFENDİ).....	111
NEFESANBARI ZÂKİR ŞEYH OSMAN EFENDİ	115
NEŞ'Î.....	116
NÜZHET (İSMÂİL EFENDİ).....	117
ÖMRÎ (NASÜHPAŞAZÂDE ÖMER)	117
REMZÎ (MEHMED EFENDİ).....	119
REŞÎD (MEHMED EFENDİ).....	120
RİZÂ (MUSTAFA EFENDİ)	123
RÎF'AT (SÜLEYMÂN EFENDİ).....	126
RÜŞDÎ (AMMECİZÂDE MEHMED ÇELEBİ).....	127
SÂBİR (PARSÂ MEHMED EFENDİ).....	128
SADRÎ (SÜLEYMÂN EFENDİ).....	130
SELÎM (SELÎM GİRAY HÂN).....	130
ŞEHRÎ (BAĞÇEVANZÂDE ALÎ EFENDİ)	132
ŞERMÎ (ALÎ ÇELEBİ).....	134
ŞUHÛDÎ (MEHMED ÇENE).....	135
ŞU'ÛRÎ (HASAN EFENDİ).....	137
TÂLİB (DİVİTÇİZÂDE ŞEYH MEHMED EFENDİ)	139
TÂLİB (KÛR DİMAMZÂDE MEHMED EFENDİ).....	141
UYÛNÎ (HALVETÎ MEHMED EFENDİ)	146
ÜSKÛDÂRÎ AHMED RAMAZÂN EFENDİ	149
VAHÎD	150
YUSÛF (ÇENGÎ YUSÛF DEDE)	151
ZEKÎ (DEVİRAN BACIOĞLU).....	154
SONUÇ	156
BİBLİYOGRAFYA	157
EKLER	161

KISALTMALAR

Age.	:	Adı Geçen Eser
AÜ.	:	Ankara Üniversitesi
Bak.	:	Bakınız
bsk.	:	Baskı
çev.	:	Çeviren
<i>DİA.</i>	:	Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
E.	:	Esad Efendi
Haz.	:	Hazırlayan
<i>İA.</i>	:	İslâm Ansiklopedisi
İÜ.	:	İstanbul Üniversitesi
Ktp.	:	Kütüphanesi
kyt nr.	:	Kayıt numarası
MÜ.	:	Marmara Üniversitesi
nr.	:	Numarası
nşr.	:	Neşreden
ö.	:	Ölümü
s.	:	Sayfa
v.	:	Varak
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve devamı
y.	:	Yaprak
Yay.	:	Yayınları
Yay. Haz.:	:	Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

I. TEZKİRENİN TANIMI

Kökü Arapça *z-k-r* kelimesinden gelen tezkire, kelime anlamı olarak isteneni anma, hatıra getirme, yâdetme mânâlarına gelir. Burada zikredilenlerden başka kelime olarak zengin bir anlam aralığına sahip olan tezkirenin ıstılâhî anlamı “belli bir meslekte şöhret sahibi olmuş şahıslar ve bilhassa şâirlerin hal tercümelerinden bahsedip, şiirlerinden örnekler nakleden eserlere verilen ortak ad”a işaret eder. Tezkiretü’l-evliyâ, tezkiretü’ş-şuarâ gibi...¹ Bazen literatürde tezkirenin yerine aynı anlama gelmek üzere ‘tabakât’ kelimesi de kullanılmıştır. Bu kelimeye izâfetle kullanılan kelimelerden tabakatü’ş-şuarâ gibi kitap adları da, şâirlerin, hânendelerin, fakîhlerin, hadîs âlimlerinin ve birbirlerini takip eden nesillerin bahis mevzûu edildiğine delâlet eder; bu te’liflerde aynı devirde yaşamış bulunan şahıslar bir tabakada, yani bir nesilde, bir katta toplanmışlardır.² Tezkire yazımı ilk olarak Arap Edebiyatı’nda ortaya çıkmıştır. Bu edebiyat içerisinde bir telif formu geleneğine dönüşen tezkire daha sonra Fars Edebiyatı’na ve buradan da Türk Edebiyatı’na taşınmıştır. Ancak kelime olarak aynı anlamda kullanılabilselerde Fars ve Türk edebiyatında tabakat kelimesinin yerine ‘tezkire’ kelimesi tercih edilmiştir.

II. ARAP VE FARS EDEBİYÂTINDA TEZKİRELER

Tezkirelerin menşei tabakât kitaplarına dayanmaktadır. Arapların hal tercümelerine olan ilgileri ve neseblerine olan bağlılıkları gibi sebeplerle doğup gelişen tabakât kitapları, birçok mevzulara ve bilhassa kârilere, fakîhlere, şâirlere tahsis olunurdu.³ İslâm kültüründe târih yazıcılığı, sahâbe ve tâbiîn devrinde, başta siyer ve megâzî olmak üzere, câhiliye çağı târihi, genel târih,

¹ Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yay., 6. baskı, İstanbul 1996, s. 391.

² Heffening, “Tabakat”, *IA*, İstanbul 1970, XI, s. 590.

³ Heffening, “Tabakat”, *Age.*, s. 591.

ensâb, tabakât ve fütûh alanındaki eserlerin telifi ile başlamıştır.⁴ İslâm'ın ilk dönemlerinde târîh daha ziyâde biyografiler ve Hz. Peygamber'in mücadelelerinin anlatımı tarzında görülür. Bu sahada ilk metinler eksiksiz olarak korunamamışsa da müteâkip dönemde birçok müellif, önemli belgeler toplayabilmiştir. Hz. Peygamber'in bilinen ilk biyografisini Muhammed İbn İshâk (ö.151/768) yazmıştır. Aynı konudaki eserinde İbn Hişâm (ö. 218/833) İbn İshak'tan geniş ölçüde iktibâslar yapmıştır. Vâkidî, İbn Sa'd, Belâzurî, Ya'kubî, Mes'ûdî ve Taberî'nin eserleri İslâm tarihinin ilk dönem tabakât örneklerini teşkil etmektedir. XI. asırdan itibaren târîh araştırmaları sayıca artmış ve çeşitlenmiştir. Bilginler, hakîmler, şâirler, ileri gelen devlet adamları ve emîrlerin biyografilerini ihtivâ eden eserler de bu dönemde revaç bulmuştur.⁵

Arap edebiyatındaki tabakat geleneğinden etkilenen Fars Edebiyatı'nda gerçek anlamda ilk tezkire yazan kişi Muhammed Avfî (ö.567/630-1171/1233)'dir. *Lübâb-ı Elbâb*⁶ (618/1221) isimli eser, bazı eksikliklere rağmen İslâmiyet'ten sonra müellifin zamanına kadar gelen Farsça yazan bütün şâirlerin kısa hâl tercümelerini ve şiirlerinden örnekler ihtivâ etmektedir. Devletşâh (ö.835/901- 1431/1495)'ın *Tezkiretü's-Şuarâ*'sı ise sonraki dönemde Farsça ve Osmanlıca tezkireler için örnek olmuş ve tezkire yazımında esaslı kâideler ortaya koymuştur. Bu eser Sultân II. Mahmûd devrinde Süleyman Fehmi Efendi tarafından *Sefînetü's-Şuarâ* (1259/1843), daha sonraki bir tarihte de Necâti Lugal tarafından *Tezkire-i Devletşâh* (Ankara 1963) isimleriyle Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Emîn Ahmed Râzî'nin *Heft İklîm*'i ve Mirzâ Muhammed Tâhir Nasrâbâdî'nin *Tezkire-i Nasrâbâdî*'si Fars Edebiyatı'nın önemli tezkireleri arasında sayılabilir. Fars Edebiyatı'nda genel bir kabûl gören tezkire geleneği sonraki asırlarda Türk Edebiyatı'nda da yerini almıştır.

⁴ Siyer ve meğâzî alanında yapılan ilk çalışmalar ve eserler için bak. Mustafa Fayda; "İslâm Dünyasındaki İlk Şehir Târihleri ve İbn Şebbe'nin Medîne-i Münnevver Târihi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi*, XXVIII, s. 167

⁵ Heffening, "Tabakat", *Age.*, s. 590-91.

⁶ 1906'da Leiden'de basılmıştır.

III. TÜRK EDEBİYÂTINDA TEZKİRELER

Türk Edebiyatı'nın klâsik edebî ürünlerinin başlıcaları divânlar, hamseler, münşeât mecmûaları, tezkireler ve târihlerdir.⁷ Türk Edebiyatında şuarâ tezkireciliği Çağatay döneminde başlamış, Osmanlı döneminde ise gelişme kaydetmiştir. İlk Türk tezkiresi Mîr Ali Şîr Nevâî (ö. 845/907- 1441/1501)'nin 897/1491'de yazdığı *Mecâlisü'n-Nefâis*'dir. Eser Çağatayca yazılmış olup 1908'de Taşkent'te basılmıştır. "Osmanlı târih yazıcılığı, köken olarak Arap ve Fars kroniklerine; muhtevâ olarak Orta doğu milletlerinin nâsihatnâme geleneğine bağlıdır. Osmanlı târihçiliği, yazılı kaynaklar bakımından Yahşî Fakih ile başlatılır. Bu kaynak elde yoktur, sadece Âşık Paşaoğlu'nun kendisine bulunduğu atıflardan tanınmaktadır."⁸ Anadolu'da ulemâ ve meşâyih tabakatçılığını başlatan eser ise *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniye fî Ulemâ-i Devleti'l-Osmâniyye*'dir. Eser Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile Kânûnî devri arasında yaşamış âlim ve mutasavvıflara geniş ölçüde yer verilen ilk hâl tercümesi kitabı hüviyetine sahiptir. Taşköprülüzâde Ebul'l-Hayr Isamuddîn Ahmed tarafından (ö. 968/1561) 965/1558 yılında Arapça olarak kaleme alınmıştır.⁹ Esere yazılan tercüme, telhis ve zeyiller edebiyat tarihimizde tezkire geleneğinin ve sürekliliğinin oluşması bakımından önemlidir. Osmanlı devri ulemâ ve şâirlerine dair ilk tezkire bu dönemde yazılmış olmakla birlikte sonradan bu sahada otuza yakın eser te'lif edilmiştir. Sehî'nin *Heşt-Behîşt*'i (945/1538-39), *Lâtîfî Tezkiresi* (953/1546), *Ahdî Tezkiresi* (1003/1594), Âşık Çelebi'nin *Meşâirü's-Şuarâ*'sı (974/1566), *Rıza Tezkiresi* (1051/1641), Hacı Halife (ö.1067/1657) lâkabıyla tanınan Kâtib Çelebi'nin *Keşfü'z-Zünûn*'u¹⁰, *Safâyî Tezkiresi* (1132/1720), *Sâlim Tezkiresi* (1134/1722), *Beliğ Tezkiresi* (1139/1726-27) *Safvet Tezkiresi* (1197/1782-83), *Râmiz Tezkiresi* (1198/1783-84) ve *Fatîn Tezkiresi* (1865) Osmanlı döneminin önemli tezkirelerindendir.¹¹

⁷ Âgâh Sırrı Levend, *Divân Edebiyatı*, İstanbul 1986, s. 637.

⁸ İlber Ortaylı, "Osmanlı Târih Yazıcılığını Evrimi Üstüne Düşünceler", *Türkiye'de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*, s. 422-423.

⁹ Eser matbudur: *Şakâik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri*, (Haz. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yay., V cilt., İstanbul 1989.

¹⁰ Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn*, (Haz. Şerâfeddin Yaltkaya-Kilisli Rıfat Bilge), I-II, İstanbul 1971.

¹¹ Abdülkâdir Karahan, "Tezkire", *İA*, XII, s. 227-29.

Diğer dönemlerden farklı olarak XVIII. asır, tezkire sahasında ciddi eserlerin verildiği bir dönemdir. XV. asırda Ali Şir Nevâî ile başlayan Türk tezkirecilik geleneğinin tekâmülü bu dönemdedir. Bu tekâmül, tezkirelerde tanıtılan şahısların hayatları ve eserleri hakkında, mümkün olduğu kadar doğru ve vesîkalara dayanır bilgiler toplamak ve adı geçen şâirlerin edebî şahsiyetleri hakkında vukufli bilgiler vermek bakımındandır.¹²

Bu asrın ilk yarısında belirtilen kriterlere uygun olarak yazılan tezkireler arasında *Safâyî* ve *Sâlim* tezkireleri ile *Vakâyü'l-Fuzûlâ*'nın önemli bir yeri vardır. Kullanılan dildeki sadelik ve ağıdalı oluş açısından aralarında farklar bulunsa da hepsi aynı tertiple yazılmıştır. Aynı şahsın her üç tezkiredeki biyografisi karşılaştırıldığında kimi zaman çok farklı üç kayıt ortaya çıkabilmektedir. Bu durum tezkirelerdeki kayıtların subjektif bir kriterle dayanılarak yazılmasından kaynaklanmaktadır. Meselâ *Sâlim*, çoğunu yakından tanıdığı ilmîye mensubu şâirlerin hal tercümelerini tafsilatlı olarak yazmış ve bilhassa ehemmiyet vermiş, kendisinin de hattat olması dolayısıyla, hattat şâirlere hususi bir alâka göstermiş, bu nedenlerden dolayı tezkiresindeki bazı kayıtları çok uzun tutmuştur. Aynı kayıtlar diğer tezkirelerde daha kısa olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bazen de müellifin tezkire için topladığı bilgilerin yetersiz olması yada yaşının ilerlemesi ve sağlık sorunları sebebiyle şahıslar hakkında sağlıklı değerlendirmede bulunamaması dolayısıyla bazı kayıtlar kısa tutulmuştur. Meselâ: *Safâyî*'nin tezkiresini tamamladığında yaşlı olması sebebiyle genç şâirlerin değerini yeterince takdîr edememesi, bu yüzden Nedîm gibi bir şâiri çok kısa anlatması, buna karşın *Sâlim*'in ise Nedîm'i çok detaylı anlatmış olması ve âdetâ göklere çıkarması, aynı kişi için farklı tespitlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak bu farklılıklar esas itibarıyla tarihi bilgilerden değil, müelliflerin kişisel değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır.

Tezkireler şâirlik vasfının yanında mûsikîşinasların biyografi kayıtlarının bulunması bakımından önemlidir. Tezkirelerin telif edildiği târihler günümüze ulaşabilen birçok mûsikî eserinin güftelerin söylendiği ve bestekârının yaşadığı

¹² N.Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*, II, s. 788.

bir dönemdir. Bu dönemde yaşayan mûsikîşinasların bir çoğunun biyografileri tezkirelerde zaman zaman şâir kaydıyla karşımıza çıkarken, bazen de metin içerisinde mûsikîşinaslık vasıfları belirtilmektedir. XVIII. yüzyılın ilk yarısında hemen hemen aynı senelerde yazılmaları ve her üçünün de dönemin Sadrâzamı Nevşehirli Damâd İbrahim Paşa'ya sunulmaları dolayısıyla çalışmamızı, *Sâlim* ve *Safâî* tezkireleriyle *Vakâyiü'l-Fuzalâ* üzerine kurduk. Bu tezkirelerde mûsikîşinaslığı vurgulanan yada mûsikîşinaslık yönünü başka eserlerden bildiğimiz kişilerin biyografilerini çalışmamıza dahil ettik. Ayrıca şiirlerinden verilen örnekleri de tezkirelerdeki şekliyle çalışmamıza aldık.

BİRİNCİ BÖLÜM
MÜELLİFLER VE TEZKİRELERİNE
DÂİR BİLGİLER

A. SAFÂYÎ VE TEZKİRESİ

XVIII. yüzyılın ilk yarısında yazılan tezkireler arasında *Safâyî Tezkiresi*¹³ hayli önemlidir. Eserin müellifi Mustafa Safâyî Efendi İstanbul'da doğmuş, defter emîni ve şikk-ı sâni¹⁴ defterdârlığı memuriyetlerinde bulunmuştur. Tezkiresini 1719'da tamamlayarak dönemin sadrâzamı Nevşehirli Dâmâd İbrâhim Paşa'ya sunmuş ve hayli iltifat görmüştür. Eserini yirmi beş senede tamamlamıştır.¹⁵ 1138/1725 senesi Cemâziyelâhîr'inde vefât etmiştir.¹⁶ Eserin asıl adı *Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâidi'l-Eş'âr*'dır. Bu tezkirenin XVII. asır sonu ve XVIII. asır başı için verdiği bilgiler daha gerçeğe uygun bir ifâdeye ve kaynaklara sâhiptir.¹⁷ *Safâyî Tezkiresi*, Zehr-i Mârzâde Rızâ diye tanınan Seyyid Mehmed (ö.1082/1671)'in telifi olan *Rızâ Tezkiresi* (1050/1640)'ne zeyl olarak yazılmış ve eserde 1640'dan itibaren seksen iki yıl içinde yetişen, dört yüz seksen altı civârında şâirin hayatlarına dâir bilgiler kaydedilmiştir. Dil bakımından münşiyâne değil tam aksine sâde ve samimi bir üslupla yazılmıştır. Kısa olan hal tercümeleri tasvîr ve tahkiyelere açılmamıştır. Nesri yer yer müseccâdır. Arapça ve Farsça kelimelere, Arap ve Fars dili gramer kaidelerine göre yapılmış izâfet ve sıfat terkiplerine sık sık tesadüf ediliyorsa da cümlelerinde sonu gelmeyen zincirleme izâfet ve sıfat terkiplerine pek rastlanmaz.¹⁸ Kayıtlar harf sırasına göre olmakla birlikte harf grupları kişilerin ölüm târihlerine göre sıralıdır. Sâde bir dille yazılması ve yer yer teferruata yer vermiş olması bakımından önemli bir eserdir. Her ne kadar bu teferruat müellifin zamanında lüzumsuz görülmüşse de zamanımız için faydalı bilgiler ihtivâ etmektedir.¹⁹

¹³ Eserin bazı yazma nüshaları için bak.: Süleymâniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 112.-Esad Efendi, nr. 2549. (Müellif nüshası); Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2585.; Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 771.; İÜ. Yazma Eserler Ktp., nr. 9583., 3215., 2524., 1353.; Milli Ktp., nr. 413.-414.

¹⁴ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâili*, (Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), II., s. 558., kyt nr. 2362.

¹⁵ Tahsin Banguoğlu, *Türk-Şuarâ Tezkireleri*, İÜ. Edebiyat Fakültesi, (Basılmamış yüksek lisans tezi), s. 60.

¹⁶ Mehmet Nâil Tuman, *Age.*, II, s. 558., kyt nr. 2362.

¹⁷ N.Sâmi Banarlı, *Age.*, II, s. 788.

¹⁸ Zekiye Sarak, *Safâyî ve Sâlim Tezkireleri Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, İÜ. Edebiyat Fakültesi, (Mezuniyet tezi), İstanbul 1948-49, s.42.

¹⁹ N.Sâmi Banarlı, *Age.*, II, s. 787.

B. SÂLİM VE TEZKİRESİ

Bu dönemin mühim tezkirelerinden bir diğeri *Sâlim Tezkiresi*²⁰, dir. Müellifi Mirzâzâde Mehmed Emîn Sâlim Efendi (1688-1734)²¹, devrin önemli ilim adamlarından istifade etmiş, Selânik ve Galata kadılıklarında bulunmuş, Sadrâzam Nevşehirli Dâmad İbrahim Paşa zamanında İstanbul kadısı olmuş, son olarak Anadolu ve Rumeli kazaskerliği görevinde bulunmuştur. Fazilet sahibi şâirlerden ve kazaskerlerden olup İstanbulludur. 1156/1743 tarihinde Trablus-Şam ile Şam arasında Mefrik'da vefat etti. Şehzâde civârında Bozdoğan kemeri yakınındaki Kalenderhâne sokağında Arpa Emîni Mustafa Efendi Mektebi²², nde babasının kabri yanına kendi ismine ait bir mezar taşı dikildi.²³ Sâlim, divân sahibi bir şâirdir. Divânında bilhassa muvaffakiyetli gazeller vardır. Mesnevîleri ruhlu ve süslüdür. Şiirlerine devrinin çok sayıda şâiri nazîre söylemiştir. Şâirliğinden başka hattatlığı, telif ve tercüme başka eserleri de olan Sâlim'in en mühim te'lifi tezkiresidir.²⁴ 1134/1722 senesinde tamamlanan ve dönemin sadrâzamı Nevşehirli Dâmâd İbrâhim Paşa'ya takdim edilen²⁵ eser müellifin doğum tarihi olan 1687 yılından başlayarak 1722'ye kadar 35 yıllık bir dönemde yaşayan dört yüz on dokuz şâirin biyografisini ihtivâ eder. Sâlim çoğunu yakından tanıdığı ilmiye mensubu şâirlerin hal tercümelerini tafsilatlı olarak yazmaya bilhassa ehemmiyet vermiştir. Kendisinin de hattat olması dolayısıyla, hattat şâirlere husûsi bir alâka gösterir.²⁶ Eser hayli şöhrat kazanmış ve 1899 yılında İkdâm Matbaası tarafından neşredilmiştir. "İbâresi eski tarz üzre külfetli bir nesirle yazılmıştır.

²⁰ Tezkirenin bazı yazma nüshaları için bak.: Süleymâniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3872; Millet Ktp., Ali Emîri, nr. 766.; İÜ. Yazma Eserler Ktp., nr. 913, 904, 1053, 904, 1019, 1020, 5728/1, 5316, 206, 1637.

²¹ Ömer Faruk Akün, "Sâlim", *IA.*, X, s.130.

²² Mehmet Nâil Tuman, *Age.*, I, s.405, kyt nr. 1682.

²³ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, II, s.355.; Müstakîmzâde, Râmiz, Hüseyin Ayvansarayî, Es'ad Efendi ve Fatin ise onun Rumeli kazaskerliğinden mazûlen Şehzâdebaşı'nda Bozdoğan Kemeri civârındaki evinde 1156/1743'de öldüğünü ve evi karşısındaki Kalenderhâne Mescidi bitişiğinde bulunan kabristanda babasının yanına defnedildiğini yazarlar. Kabri Eminönü ilçesi, Vefa semtinde C. Yener Tosyalı caddesi üzerindeki hazirede mevcuttur.

²⁴ N.Sâmi Banarlı, *Age.*, II, s.788.

²⁵ Ömer Faruk Akün, "Sâlim", *Age.*, s.131.

²⁶ Ömer Faruk Akün, "Sâlim", *Age.*, s.131.

Matbû Tezkire-i Fatin bunun zeylidir.²⁷ Diğer eserleri: *Terceme-i Akâid-i Tahâvî*, *Mâhiyetü'l-Uşşâk*, *Türkî ve Fârisî Lügat*, *Terceme-i Lügat-i Vassaf*, *Şerh-i Risâle-i Hüseyiniyye mine'l-Âdâb*, *Neylû'r-Reşâd fî Emri'l-Cihâd*, nahiv ve mantıktan birer metin ile şerhleridir. Eserlerinden tezkiresiyle *Neylû'r-Reşâd* basılmıştır.²⁸

C. ŞEYHÎ VE VAKÂYİÜ'L-FUZALÂ

XVIII. asrın ilk yarısında yazılan bir diğer tezkire *Vakâyiü'l-Fuzalâ*²⁹'dır. Şeyhî Mehmed Efendi (1666-1732) tarafından telif edilmiştir. İstanbul'da doğan Şeyhî'nin babası Emîr Buhârî Zâviyesi şeyhi Hasan Feyzî Efendi'dir. Başlangıçta medreseye devam ederek müderris olma yolunu tutmuşsa da babasının vefâtı üzerine onun zâviyesinde Nakşî şeyhi olmuş ve orada çok sayıda kitap okuma fırsatı bulmuştur. Zâviyede bulunduğu dönemde *Şakâyık-ı Nûmânîyye*'ye bir zeyl yazmış olan Nev'îzâde Atâî'nin *Hadikatü'l-Hakâyık* adlı eserini çok beğendiği için, kendisi de buna bir zeyl yazma arzusuyla *Vakâyiü'l-Fuzalâ*'yı telif etmiştir. Eser 1633 ile 1730 yılları arasında yetişen âlimlerin, şeyhlerin, vezirlerin, yeniçeri ağalarının ve şâirlerin biyografilerini, önce padişâhların saltanat dönemlerine göre ayırıp sonra da şahısların ölüm tarihleri sırasına ve mensup oldukları meslek sınıflarına göre tasnif etmektedir. Her padişâh döneminin sonunda ayrıca bu dönemlerde gelişen siyâsi ve sosyal olaylar da kapsamlı olarak aktarılmıştır. Eserin birinci cildinde 1043/1098 (1633/1687) arası: VI. Murad, Sultân İbrâhim, IV. Mehmed devrinde; ikinci cildinde 1098/1130 (1687/1718) arası: II. Süleymân, II. Ahmed, II. Mustafa ve kısmen III. Ahmed devrinde; üçüncü ciltte ise 1718-1730 (1130/1142) arası: III. Ahmed devrinin sonuna kadar yaşamış ulemâ, meşâyih ve şuarâdan iki bin

²⁷ Bursalı Mehmed Tâhir, *Age.*, II, s. 356.

²⁸ Bursalı Mehmed Tâhir, *Age.*, II, s. 356.

²⁹ Eserin bazı yazma nüshaları için bak.: Süleymânîye Ktp., Beşir Ağa, nr. 479 (I.); Hamîdiye, nr. 939 (I.), nr. 941 (I.), nr. 940 (II.); Ayasofya, nr. 3198 (III.); Nuruosmaniye Ktp., nr. 3312 (I.), nr. 3313 (II-III.), nr. 3453 (I-II.); Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 731 (II.), nr. 732 (III.); Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revân, nr. 1445 (I.), nr. 1447 (II.), nr. 1446 (I.), nr. 1448 (II.), Emanet Hazinesi, nr. 1212 (II.), nr. 1210 (I.), nr. 1211 (II.), Hazine, nr. 1308 (I.), nr. 1309 (II.)

elli sekiz kişinin tercüme-i hâllerine yer verilmiştir. Eser dönemin sadrâzamı Nevşehirli Dâmâd İbrâhim Paşa'ya takdim edilmiştir.

D. ÇALIŞMANIN METOD VE PLANI

Bu çalışmamızda *Safâyî Tezkiresi*'nin Süleymâniye Kütüphanesi Esad Efendi nr. 2549'daki müellif nüshası, *Sâlim Tezkiresi*'nin İkdâm Matbaası'nda neşredilen 1315 târihli matbu nüshası, *Vakâyiü'l-Fuzalâ*'nın Abdülkâdir Özcan tarafından yayına hazırlanan, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989 tarihli nüshası esas alınmıştır. Bu nüshalarda tesbit edilen mûsikîşinas kayıtları karşılaştırma yapılmaksızın sadece tezkirelerde yeralan şekliyle verilmiştir. Önce mûsikîşinasın ismi, daha sonra da tezkirelerin yazılış tarihleri sırasına göre *Safâyî*, *Sâlim* tezkireleri ve *Vakâyiü'l-Fuzalâ*'daki biyografileri varak ya da sayfa numaralarıyla verilmiştir. Bilhassa *Safâyî Tezkiresi* kayıtlarında müellif tarafından boş bırakılıp tamamlanamayan ve isimlerin yeralmadığı kısımlar boş bırakılmıştır. Metinlerdeki o dönemin kullanımına uygun olarak yuvarlak veya ince-ünlü ile yazılan: deyû, itti, yigirmi, Burusa, Ayıntab, Mehemmed, Çarşû, Rûmili...gibi kelimeler günümüzdeki teleffuzlarıyla yazılmıştır. Ayrıca ulama yapılarak yazılmış kelimelerde düşen sesliler ([İ]Stanbul gibi), varak ve sayfa numaraları köşeli parantez içinde gösterilmiştir. Metin içerisinde gerekli görülen yerlerde noktalama işâretleri de tarafımızdan ilâve edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM
SAFÂYÎ, SÂLİM TEZKİRELERİ VE
VAKÂYİÜ'L-FUZALÂ'DAKİ
MÛSİKÎŞİNÂSLARA DÂİR BİLGİLER

ABDÎ (HİMMETZÂDE ABDULLAH)

SAFÂYÎ: [v. 187^b]

İsm-i şerîfleri Abdullah olmakla mahlâs-ı mezbûru ihtiyâr etmiştir. Kutb-ı asr kibâr-ı meşâyîh-i Bayrâmiyye'den Şeyh Himmet Efendi, nâm azîz-i muhteremin oğludur. İstanbul'dan zuhûr etmiştir. Vâlid-i büzürg-vârları yerine [v. 188^a] İstanbul'da Şehremini çarşısı kurbunda olan zâviyede seccâdenişîn-i meşîhat-ı irşâd olup hakkâ ki meşâyîh-i asrın fazl u kemâl ile mevsûfu ve ilm ü irfân ile ma'rûfu olup isti'dâd-ı zatî sebebi ile silsile-i meşâyîh-i cevâmî-i selâtîne münselik olup refte refte Süleymân Hân câmi-i şerîfinde Cuma şeyhi iken bin yüz yirmi iki târîhinde tarîk-i zâviye-i dünyâ ve sâlik-i merhale-i ukbâ olmuştur. Gevher-i nazmı âbdâr bir zât-ı nükte-perver-i sihr-kârdır. Cümle-i âsârından bu birkaç beyt-i dil-pezîri tahrîr olundu:

Yâ Rab dil-i virânımı âbâd eyle
Bir lütf-ı nigâhınla beni şâd eyle

Reh gam-şûde vü mest-i mey-i gafletdir
Âgâh-ı dil edip bendeni irşâd eyle

VELEHU

Ne meyl-i dilbere ne rağbet-i sabûh edelim
Cemî-i mâsiyete tevbe-i nasûh edelim

Bükâ ile açalım çeşmi hâb-ı gafletten
Teheccüdi sebab-i mâye-i fütûh edelim

O denli girye zen-i vâdî-i nedâmet olup
Sirişki gâlib-i tufân-ı Nûh edelim

Hemîşe virdimiz olsun seherde istiğfar
Müdâm zikr-i Hüdâ'yı gıda-yı rûh edelim.

VELEHU

Gönülle aşk-ı cânân âşinâ olmuş bulunmuşlar
Gam-ı cânân ile cân âşinâ olmuş bulunmuşlar

Hayal-i hüsn ü fikr-i vuslat-ı gamhâne-i dilde
Acebdir iki mihmân âşinâ olmuş bulunmuşlar

Dil-i ABDÎ nice garkâb-ı tufân-ı sirişk olmaz
Ruhiyle çeşm-i giryân âşinâ olmuş bulunmuşlar

VELEHU

Çeker cevri-i kemân-ı ebrûnu dil pür-pîç ü tâb olmaz
Nişân-ı tîr-i müjgânında havf-ı ıztırâb olmaz

N'ola sükkân-ı kûyun şevkiyle bîdâr ise her şeb
Ki ehl-i Cennetin gönlünde gam çeşminde hâb olmaz

[v.188^b]Hitâb-ı gamze-i müşkîl-pesend-i yârdan gayrı
Suâl-i tab'ıma ABDÎ bu mebhasda cevâb olmaz.

VELEHU

Düğün etdikde arûs-ı güle dâmâd-i sabâ
Bülbülistân-ı çemen okuyucu çıktı ona.

VELEHU

Etmîş o gül üftâdelere cevri kâide
Şebnem misâl üstüne düşsek çi fâide.

VELEHU

Müyesser olmadı halvette görmek ol dilâramı
Bu hammâmın eğerçi sûfiler hammâmıdır nâmı

Meğer kim oldu bir dürr-i yetimin cây-ı ârâmı
Bu hammâmın anınçün vâlîde hammâmıdır nâmı

VELEHU

Tîrveş doğruluk etsen yine etmez râğbet
Çilesizdir o kaşı yây ile olmaz ülfet.

VELEHU

Ne sîm eğlenir elde derûn-ı cebde ne zer
Güzel tırâşa çeker müşterilerin berber

VELEHU

Fasl-ı şitâde böyle hevâ hak atâsıdır.
Kırtâs-ı meşki destine âl yâz hevâsıdır.

VELEHU

Gönülde oldu hayâl-i rûhu çü nakş-ı fusûs
Kitâb-ı hüsn-i dîl oldu fakîre ders-i husûs.

VELEHU

Sarışın dilber ile sohbet edince âdem
Sarıyer seyrine varmış kadar eyler âlem

VELEHU

Meşreb-i sûfidedir uşşâk neyler sohbeti
Keşke hep olsa âlemde civânın halveti.

VELEHU

Sermâye-i cân anlatırlar âb ile nâmı
Ashâb-ı şikem bitmedi kadr-i Ramazân'ı [v. 189^b]

Sultân Süleymân Hân-ı sâni yerine Sultân Ahmed Hân-ı sâni Hazretleri
murabbâ-nişin-i taht-ı Süleymânî oldukda bu târihi nazm etmiştir:

Hakk Süleymân mülkün âtâ etti Sultân Ahmed'e.

SÂLİM: [s. 463]

Ol şeyh-i pür-intibâhın nâm-ı şerîfleri Abdullah'tır. Tabaka-i Sultân Mehmed Hân-ı Râbi meşâyih-i kirâmından kutb-ı dâire-i himem Himmet Efendi hazretlerinin piser-i âzâm ve mahdûm-ı mükerrerleri olmakla meyâne-i sağır u kebîrde Himmetzâde ünvanıyla şehîr bir şeyh-i nâzik-ta'bîr idiler. Bin doksan beş Safer'inde vâlid-i mâcidleri dâr-ı fenâdan güzâr eyleyip vâsıl-ı makâm-ı illiyyîn olduklarında Kostantiniyye'de olan va'ziyeleri ve Yenibahçe'de olan zâviyeleri meşîhatine peder-i muhteremlerinin yerine cânîşin olup Ebulfeth Câmi-i şerîfi kurbinde Halîl Paşa Camii'nde birkaç sene vâiz olduktan sonra va'ziye-yi mezkûreyi Ebûsaîdzâde Feyzullah Efendi'nin def'a-yı sâniyelerinde hüsn-rızâlarıyla âhara fâriğ olduklarının altıncı şehrinde bin yüz üç Cemâziyelâhire'sinde medîne-i mezbûrede hasretü'l-meşâyih olan Sultân Selim Hân Câmi-i şerîfi va'ziyesi bunlara ihsân olunup şîlsile-i meşâyih-i kirâma dahil ve bin yüz beş Cemâziyelâhire'sinde Ebu'l-feth ve'l-Meğâzi Sultân Mehmet Hân-ı Gâzi va'ziyesine nâil ve bin yüz yirmi Cemâziyelulâ'sında Sultân Bâyezid-i Velî [s.464] va'ziyesine nâil ve bin yüz yirmi iki Rebiülevvel'inde Sultân Süleymân Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân meşîhatine nakl u hareket eylediklerinden sonra şene-i mezbûre Şevvâl'inde dâr-ı bekâyâ rihlet eylediler. Nâzik tabiat, hoş sohbet, meşâyih-i kirâmın mahdûm-ı ercümendi, erbâb-ı irfânın bülendi bir zât-ı âlî-kadr, şîrîn edâ ve seb-gürûh u vücûd-ı bî-hemtâ idi. Müretteb dîvânı, bülend ünvanı husûsan metâli'de azîm hulv u şânı var idi. Bu güftâr-ı pâk ol şeyh-i mecmû'-u irfân-ı kâmilü'l-idrâkin zâde-i tab' anber-efşânlarıdır:

BEYT

Âsitânın ey şeh levlâk me'mendir bana
Hâk-i pâyin tutîyâ çeşm-i rûşendir bana

BEYT

Hırâm eyle giyip huftân-ı alı derse bî-dille
Kad bilâ ki al ile temâşâ etmek isterler

VELEHU

Cefâsın çekmeye âdem gerek saatçi dildârın
Demirdendir çekilmez yayı ol şûh-ı cefâkârın

VELEHU

Enine dolu şeker dilli billûrun elli
Mû-meyânân arasında o cefâ-cû belli

VAKÂYİ: [II, s. 420]

Tabaka-i Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' meşâyihî i'dâdında tercemeleri bu cerîdenin cild-i evvelinde merkûm olup silsile-i Halvetîyye ve Bayrâmîyye'ye vâsıtatü'l-akd-i güher u envâr-ı fuyûzât-ı lâhûtîyyeye mazhâr olan kutb-ı merkez-i velâyet eş-Şeyh Himmet Efendi merhûmun mahdûm-ı fazîlet-mendi eş-Şeyh Abdullah Efendi'dir. Bin Altı târîhinde deryâ-ı zulumât-ı 'ademden sahrâ-ı şuhûde vaz'-ı kadem ve zıll-ı şâhsâr-ı vücûdda bast-ı bisât-ı 'îş u dem kılıp sinn-i temyîze resîde olduklarında tahsîl-i kemâlât-ı nefse mecd u sâ'î ve âdâb-ı mücâhedeyi kemâ yenbağî mürâ'î olup funûn-ı râyikâyı mertebe-i lâyıkasında tahsîl ve ulûm-ı nâfi'âyı alâ hasebi'l-merâtib tekmîl ettiklerinden sonra tarîka-i sûfîyyeye râğbet ve vâlid-i mâcidlerinden inâbet ile sâlik-i râh-ı erbâb-ı hakikat vâkıf-ı esrâr-ı tarikat olup vâiz u müzekkir u muhaddis u müfessir olmuşlar idi. Bin seksen senesi hilâlinde vâlid-i mâcidleri mutasarrıf oldukları Kasımpaşa Câmi-i şerîfi va'ziyesini bunlara kasr-ı yed eyleyip doksan târîhinde Kulaksız imâmı Mehmed Efendi yerine Halîl Paşa Câmi-i şerîfi va'ziyesine nakl olunduklarında yerleri sâniyen vâlid-i kesîrû'l-mehâmedlerine tevcih olundu. Doksan beş Safer'inde vâlid-i mâcidleri dâr-ı fenâdan güzâr ve âlem-i bâkîye sefer ettiklerinde Yenibağçe kurbinde vâki' zâviyelerinde câ-nişîn-i peder ve seccâde-i irşâd ile serv-i âzâd gibi sâye-güster olup meyân-ı nâsda azîmü'l-kadr-ı âlîşân vasiyyet-i iştihârları tanîn-endâz-ı mesâmi'-i ekvân olmuştu. Hatta merhûm Cennet-mekân firdevs-âşiyân Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî hazretlerinin huzûr-ı hümâyûnlarına def'âtle da'vet

olunup va'z u nasihat etmişler idi. Doksan dokuz Receb'inde hacc-ı Beytullâhi'l-Harâm'a niyyet ve ziyâret-i Ravza-i Rasûl-i Ekrem sallallâhu teâlâ aleyhi ve selleme azîmet eyleyip ba'de edâ-in-nûsuk yüz Rebiülevvel'inde İstanbul'da zâviyelerine dâhil oldular. Yüz beş Receb'inde Çavuşzâde dâmâdı Osman Efendi yerine Sultân Selim-i Kadîm Câmi-i şerîf-i va'ziyesiyle tekrîm olunup yüz altı Rebîülâhîr'inde selefi yerine Ebû'l-Feth Sultân Mehmed Hân Câmi-i şerîfi va'ziyesine nakille tahsîl-i 'izz u şân etmişler idi. Yüz sekiz Zilkade'sinde Sultân Mustafa Hân-ı Sâni hazretleri Nemçe keferesi niyetine gazâyâ azîmet ettiklerinde rikâb-ı hümayûn sa'âdet-makrûn ile ihsân-ı şeref-i cihâda me'mûr olup Bosnevî Şeyh Mustafa Efendi dahi [s.421] kendileriyle istishâb olunmuştu. Yüz yirmi Cemâziyelûlâ'sında Yenibağçeli Çelebi Şeyh Mehmed Efendi yerlerine Sultân Bâyezîd Hân Câmi-i şerîfinde mahfel-nişîn-i va'z u tezkîr olup yüz yirmi iki Rebiülevvel'inde selefleri Çelebi Efendi yerlerine Süleymâniye Câmi-i şerîfine nakl olunup kürsî-nişîn-i va'z u nasihat ve halka-bend-i cem'îyyet iken sene-i mezkûre Şevvâl'inin yirmi altıncı hamîs gecesi üçüncü sâ'atinde dâr-ı fenâdan rihlet ve 'id-gâh-ı ervâha azîmet eylediklerinde medîne-i Üsküdar'da vâlid-i mâcidleri cenbinde mütevâri-i hâk-ı itr-nâk oldular. Ahbâblarından İsmet el-Hâc Mehmed Efendi'nin çekîde-i hâme-i güher-bârları olan mervarîd-i âb-dârdır ki türbe-i latîflerinde âvîze kılınmıştır.

NAZM

Kâşif-i sırr-ı hakikat vâkıf-ı ilm-i ledün
Şeyh Himmetzâde Abdullah Efendi ol hemâm

Murg-i rûhun lâne-sâz-ı gülşen-i adn etti tâ
Ede ervâh-ı safâ me'nûs ile zevk-i müdâm

Gûş edince İSMET'â kıldım duâ târîh için
Ede Himmetzâde yâ Rabb adn-ı a'lâyı makâm

Mahlûl olan zâviyelerinde mahdûm-ı mükerremleri Şeyh Abdussamed Efendi seccâde-nişîn olup Süleymâniye Câmi-i şerîfi va'ziyesi Şeyh İsâ Efendi'ye sezâ görüldü. Azîz-i merkûm zekâ-i cevâhir-i mantık u mefhûm, fâyık-ı ilm u fazîlet, güldeste-bend-i hadâyık-ı kerem u kerâmet, hadîs u tefsîrde yegâne ta'bîr ve takrîrde müfred-i zamâne, müteşerri' ve müte'affif-i şerâyif-i ma'ârif ile müteşerrîf, azbü'l-beyân, muntalikü'l-lisân, her fennde

mâhir bi't-tahsîs şî'r u inşâda mecmû'a-i cevâhir-i nevâdir idi. Âsâr-ı celîlelerinden Abdî mahlâsı ile muhakkıkâne müdevven ve mükemmel dîvân-ı nu'ût ve dîvân-ı elgâz ve dîvân-ı metâlî' ve dîvân-ı isti'ârları ve ilâhîyyât-ı bedî'-şîârları vardır. Bu ebyât güftâr-ı dürer-bârlarındandır:

NA'T-I ŞERÎF

Nebze-i velvele-endâz u nümâdır kalemim
Rüstem tab'ım eder hısmı onunla fenâ

Vakt olur düşmana sa'bân-ı dü-serdir kalemim
Dest-i Mûsâ'yı ahabâba olur gâh-ı asâ

Huşkdur gerçi nihâl-i kalem-i la'lînim
Feyz-i tab'ımdan olur nûnu onun gonce-nümâ

Hâme-i mîzâb-ı fuyûzât-ı İlâhî'dir kim
Gülşen-i hâtırı onunla ederler iskâ

Dûrbîn olsa n'ola şahs-ı me'ânîye kalem
Peyker-i fîkr tam onunla olur çehre-nümâ

Şâirliktedir mu'cize-gûdur kalemim
Na't-ı şâh-ı rûsul etmede dâim imlâ

Dü zebân ile kalem vasıfta taksîr eyler
Nice bir elle edem vâsf-ı şerîfin şâhâ

Sen ki hurşîdisin ol âlem-i kurbi'l-kurbin
Zerredir mihr-i ziyâ göster çerh-i vâlâ

Sen o mişkâh-ı harem-gâh-ı ilâhîsin kim
Kesb-i nûr etmede Senden dil u cân-ı zurefâ

NA'T-I ŞERÎF DER SIFAT-I MİHR U MEH

Mihr u meh kim âlemi eyler münevver rûz u şeb
Yanmada güyâ iki misbâh-ı envâr rûz u şeb

Sa'at-i çerha iki şâkûldür bu mihr u meh
Birisi onun çıkıp birisi iner rûz u şeb

Çerh-i dervîş oldu güyâ mihr u mehden tâcına
İki gül dikmiş bir şavkıyla maztar rûz u şeb

Rûzbâz-ı çerh almış destine mihr u mehi
Güyâ birin atıp birini tutar rûz u şeb

İki zerîn levhadan mâdde olmuş mihr u meh
Tâ ola na'tı beni onda muharrer rûz u şeb

Şem'-i eyvân-ı Hüdâ'dır zât-ı pâki mihr u meh
Olmada pervâne-i nûr-ı peygamber rûz u şeb

NA‘T-I ŞERÎF DER SIFAT-I BAHÂR
Şeh-i encüm ki cûlûs eyledi bir taht-ı hamle
Sinnin bî-dâr u şitâ oldu pezîr ey halel [s.422]

Berk berk açtı gül-i gülşeni çün lütf-i hevâ
Gül-i maksûdu şekûfte etmeye mi şâh emel

Andelîb-i çemen-i na‘tın olan bî-diller
Nâlesin zabt ede mi ey gül-i sad-berk-i ezel

EZ GAZELÎYYÂT VEL-METÂLÎ‘
Âsitânın ey şeh-i levlâk müemmendir bana
Hâk-i pâyin tufiyâ-yı çeşm-i rûşendir bana

VELEHU
Zevk-i câmı meded vermek bana
Bendeniz çektim ko dursun sâkiyâ

VELEHU
Seni ser-defter-i hûbân diye yazsın kitâb
Kimsenin altına yazılma ammâ mihr-i cenâb

VELEHU
Fasl-ı şitâda bu hevâ Hakk ‘atâsıdır
Kırtâs-ı meşki destine al yaz hevâsıdır

VELEHU
Dehânın nağme-i perdâz eyledikde ettim istiğsâr
Sorarsan bu makâm-ı bûselikdir dedi ol dildâr

VELEHU
Ayağın meygededen pîr-i muğân çekse berz
Girse tenhâca bî-zem destimize defter-i rez

VELEHU
Dedim pîr-i muğâne sâki dirhem içre mi batmış
Dedi kim kaldırın ayağını küstahlık etmiş

VELEHU
Mansıb-ı işvede azl oldu diye etme galat
Hüsni te‘bîdine çıkmıştır o mihr-i revnak hat

VELEHU
Sarışın dilber ile sohbet edince âdem
Sarıyer seyrine varmış kader eyler âlem

ABDÜLHAY (CELVETÎ)

SAFÂYÎ: [v.183^b]

Mahmiye-i Edirne'den zuhûr etmiştir. Meşâyih-i tarîk-i Celvetîyye'den asrında kerâmet-i velâyet ile meşhûr olan Saçlı İbrahim Efendi nâm azîzin oğludur. Evâil-i hâlinde pederi terbiyesiyle tahsîl-i ma'rifet ve tekmîl-i sülûk-ı tarîkat etmekle kibâr-ı meşâyih-i tarîk-i Celvetîyye'den olmakla nice zamân babası zâviyesinde Edirne'de şeyh olup ba'dehu kudemây-ı tarîkden olmakla Kutbu'l-Ârifîn Hüdâyî Mahmûd Efendi Âsitânesi'ne mukîm-i seccâde-i meşihat olup bin yüz on beş hudûdunda terk-i zâviye-i fenâ ve azm-i bâdiye-i bekâ etmiştir. [v.184^a] Bu birkaç beyt-i latîf-i tasavvufânesi teberrûken tahrîr olundu:

Cilvegâh-ı sînede devrân eder efkâr-ı Hû
Tûr-ı dilden zâhir olur şûle-i envâr-ı Hû

Vuslat-ı dildâr-ı cânân eyledikçe arzu
Âşğın sermayesidir dâimâ tekrar-ı Hû

Hecr ile eyler derûn-ı sînede çün ney figân
Mevlevî eyler semâyı gûş edip esrâr-ı Hû

Sûfi-i sâfi ki vecd-i hâlet ile devr eder
San melektir arş-ı âlâda eder güftâr-ı Hû

Cehr ile tevhîdine ABDÜLHAY'ın dahl eyle
Hissedâr olan tecellîden eder izhâr-ı Hû

VELEHU

Ey gönül sabret belâya bulasın rahat tamam
Âdet-i Mevlâ budur sabrile bulur kul merâm

Dünya vü ukbâ Hakkındır gayrıdan yok fâide
Bî-abes sa'y eyleyip kendini yorma ey gulâm

Hamd u şükrü koma elden pes rızâ-yı Hakk budur
İzdiyâd-ı nimete verir sebep bil ey humam

Ey ABDÜLHAY kelâmın muhtasar matlûbdur
Tâ olasın ehl-i irfân meclisinde sen imâm

DER NA'T-I SEYYİDÜ'L-MÜRSELÎN

Ey saâdet nûru ey sultân-ı hayrû'l-mürselîn
Umarım Senden şefâ'at yâ Resûlallah meded

Dedi şanında Senin levlâk Rabbü'l-Âlemîn
Umarım Senden şefâ'at yâ Resûlallah meded

Mahrem-i esrâr-ı Mevlâ nakş-ı mühr-i ıstıfâ
Şehsuvâr-ı sahn-ı ev-ednâ güzîn-i enbiyâ

Mustafa vü müctebâ vü murtazâ vü müktedâ
Umarım Senden şefâ'at yâ Resûlallah meded

Ahmed ü Mahmûd olubdur ism-i pâkın ey Habîb
Mazhâr-ı nûr-i Hüdâ'sın dertlere Sensin tabîb

Koma ABDÜLHAY fakîri ey kerem-kân-ı garîb
Umarım Senden şefâ'at yâ Resûlallah meded.

SÂLİM: [s.462]

Ol sünbül-i bâğ-ı encümendi Saçlı İbrâhim Efendi merhûmun mahdûm-ı dil-
pesendi olan vücûd-ı şeriftir ki şehir-i Edirne'de meleket-i vücûda teşrîf
buyurup zihn-i nakkâdı vâsıl-ı nisâb-ı isti'dâd olduktan sonra vâlid-i
muhteremlerinin nefis-i himmetleri ile mâ-lezime-i mahdûmiyeti tahsîl u âdâb-ı
tarîkatı kemâ-yenbağî tekâmül eyleyip Rûm ilinde Kızanlık kasabasında Şeyh
Alâaddîn Efendi Zâviyesi'ne şâyeste buyurulup bir müddet ikâmetten sonra bin
yetmiş senesi Receb'inde vâlid-i mâcidleri mahlûlünden maskat-ı re'sleri olan
şehir-i Edirne'de Sultân Selim Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân va'ziyesi ihsân
ve pederleri zâviyesinde ikâmet eyleyip evkât-güzâr iken bin doksan yedi
târîhinde Kadızâde Mahmûd Efendi mahlûlünden medîne-i Kostantiniyye'de
Kadırga limanı nâm mahalde vâki' Mehmed Paşa Zâviyesi'ne nakl
olunmalarıyla bir müddet dahî ol mahalde fûlk-i vücûdları lenger-i endâz-ı
ikâmet olup bin doksan dokuz târîhinde Vâlide Sultân tâbet-serâhâ câmi-i şerîfi
va'ziyesiyle ihtirâm buyurulup yüz üç Safer'inde geşti-i ikbâlleri keşîde-i sûy-i
iclâl olup medîne-i Üsküdar'da vâki' Kutbu'l-ârifîn zühre'l-vâsilîn merhûm ve
mağfûr Azîz Mahmûd Efendi Hazretleri âsitâne-i aliyyelerinde seccâdenişîn-i
meşîhat olup bu hâl üzere subha-yı şumâr evkât-ı nehâr u leyâl iken bin yüz on
yedi Receb-i şerîfinde intikâl eyledi. Bir pîr-i rûşen-zamîr ve şeyh-i nâzik-
ta'bîr idi. İlâhîyyâtı kesîr, lisân-ı tasavvufa iktisâbı âlem-gîrdir. Bu güftâr
cümle-i âsârındadır: [s.463]

GAZEL

Cilvegâh-ı sinede devrân eder efkâr-ı Hû
Tûr-ı dilden zâhir olur şûle-i envâr-ı Hû

Hecr ile eyler derûn-ı sîneden çün ney figân
Mevlevî eyler semâyı gûş edip esrâr-ı Hû

VAKÂYİ: [II, s.414]

Tabaka-i Sultân Mehmed Hân-ı Râbi'de tercemeleri cild-i evvelde silk-i tahrîre keşîde kılınan tarîka-i Celvetiyye meşâyihinden eş-Şeyh Saçlı İbrâhim Efendi-i merhûmun mahdûm-u ercümendi ve ferzend-i hîred-mendi eş-Şeyh Abdülhay Efendi'dir. Gülbün-i vücûdu çâk u pâk Edirne'den bedîdâr ve nâil-i rûtbe-i dâniş-verân olup sermâye-i tab'-ı mâderzâd ile vâsıl-ı nisâb-ı isti'dâd olduktan sonra vâlid-i mâcidleri sa'yiyle tahsîl-i levâzım-ı ilm u ma'rifet ve tekmi'l-i âdâb-ı tarîkat eyleyip bir müddetten sonra vilâyet-i Rûm-Cennet-rusûm'da Kızanlık kasabasında Şeyh Alâaddîn Efendi Zâviyesi'ne halîfe nasb u ta'yîn olunmuşlar idi. Bin yetmiş bir Şabân'ında vâlid-i mâcidleri mahlûlünden maskat-ı re'sleri olan mahrûsa-i Edirne'de Sultân Selîm-i cedîd Câmi-i şerîfi va'ziyesi tevcih olup zâviyelerinde dahî seccâde-nişîn-i irşâd olmuşlar idi. Doksan yedi Şevvâl'inde Kadızâde mahdûmu Şeyh Mustafa Efendi mahlûlünden Dâr-ı Saltanat-ı Aliyye mahmiye-i Kostantiniyye'de Kadirga limânında vâki' Mehmed Paşa Zâviyesi'ne nakl olup doksan dokuz târihinde Vâni Efendizâde es-Seyyid Mahmûd Efendi yerine Bağçekapısı dâhilinde Vâlide-i Sultân Mehmed Hân aleyhimâ'r-rahmeti ve'l-gufrân Câmi-i şerîfi va'ziyesi dahi ihsân olunmuştu. Yüz üç Safer'inde Şeyh Selâmi Ali Efendi mahlûlünden medîne-i Üsküdar'da vâki' Şeyh Mahmûd Efendi merhûm âsitânelerinde mürşîd-i râh-ı hakikat ve kürsî-nişîn-i va'z u nasihat oldular. Bu hâl üzre sicce-şumâr-ı eyyâm u leyâl iken bin yüz on yedi Receb'inin yirmi dokuzuncu isneyn gecesi terk-i cihân-ı fâni ve azm-ı bekâ-ı câvidânî ettiklerinde medîne-i Üsküdar'da Mahmûd Bey Türbesi'nde defn olundular. Mahlûl olan âsitâne-i mezbûre meşîhati Erzincânî Şeyh Mustafa Efendi'ye inâyet olundu. Azîz-i mezbûr talâkat-ı lisân ve selâmet-i beyân ile meşhûr, ehl-i takvâ ve müteverri'-i tâbi'-senet ve müteşerri' kürsî-nişîn-i va'z ve tezkîr-nisâr-ı hadîs u tefsîr, zahr-ı kalbden tahkîke kâdir, meclîs-i va'zı hürmet-i cevâhir-i nevâdir, mazanne-i kerâmet, pîr-i sâhib-i himmet idi. Âsârlarından

mahlâsdan ârî ilâhîyyât manzûmeleri vardır. Bu na‘t-ı şerîf güftâr-ı dürer-bârlarındandır:

NAZM

Ey habibullah Muhammed Mustafâ
Eyle feyzin ni‘metine ihtidâ

Zât-ı pâkin rahmeten lil-âlemîn
Müznibîne şâfi‘-i rûz-i cezâ [s.415]

İntisâbım istinâdım Sana’dır
Dâmenin elden bırakmam dâimâ

Tâ ki cânım tendedir olmam şehâ
Bâb-ı lütfundan cüdâ subh u mesâ

Kıl şefâ‘at rahmedip ABDÜLHAY’e
Çünkü Sensin şâfi‘-i rûz-i cezâ

AHMED EFENDİ (MERHABÂZÂDE)

VAKÂYİ: [I, s.332]

Ahmed bin Abdullah bin Hasan *Şâkâyyık-ı Nu‘mâniye*’de zîver-şekûfe-dâr sûtûr ve Merhâba Çelebi demekle meşhûr Mehmed Efendi’nin hafîd-i sâidi ve tercemesi *Zeyl-i Atâyi*’de devlet-i Sultân Süleymân Hân-ı evvel ulemâsı silkinde manzûm Zî-göz Hızır Efendi merhûmun veled-i reşîdi olup bin yirmi târîhinde Panaluka kadısı iken fevt olan zümre-i kudât, sûtûde sıfâttan Hulûsî mahlâs Merhabazâde Abdullah Efendi’nin lem‘a-ı şem‘a-ı vücûdu ve nûr-dîde-i zât-ı mes‘ûdu Ahmed Efendi’dir. A‘dâd-ı levâzım-ı isti‘dâd u sadu‘l-ifâde Ganîzâde Mehmed Efendi Âsitânesi’ne istinâd eyleyip hizmet-i aliyyelerinden mülâzım ve bazı medâriste medâriseye müdâvem olmakla kırk akçe medreseden ma‘zûl ve hâriç elli rütbesine muntazır-ı vusûl iken bin otuz bir Safer’inde Gümülcineli Ali Efendi yerine Kepenkçi Sinân Medresesi ihsân olunmuştur. Otuz iki Zilhicce’sinde Müezzinzâde Abdulkâdir Efendi yerine Sekbân Ali Paşa medresesine tahrîk edip otuz üç Cemâziyelâhire’sinde Bosnevî Mehmed Efendi yerine Kılıç Ali Paşa Medresesi’ne i‘tilâ edip otuz beş Ramazan’ında Noktazâde Mehmed Efendi yerine Murâd Paşa-ı Atîk Medresesi’nde ferş-i seccâde-i ders u tahkîk etmişler idi. Kırk

Cemâziyelâhire'sinde selef-i sâlikleri Mûezzinzâde Efendi yerine hâriciye Sultân Medresesi ihsân olup sene-i mezkûre Zilkâde'sinde Kadızâde Mehmed Efendi yerine nihle ile sahne uğrayıp ba'de eyyâm Emîr Ali Efendi yerine Sakız kazasına şâyân görüldü. Kırk iki Rebiulevvel'inde ma'zûl ve yerlerine Molla Ahmedzâde dâmâdı Mahmûd Efendi mevsûl oldu. Kırk üç Rebiulâhir'inde Tevfikizâde Mehmed Emîn Efendi mahlûlünden İzmir kazası inâyet olup kırk dört Zilkâde'sinde munfasıl ve yerlerine sâniyen celb Musâ Efendi vâsıl oldu. Kırk yedi Şevval'inde Hüseyn Efendi yerine Belgrad kazası verilip kırk dokuz Zilkâde'sinde Muîd Ahmed Efendi yerine Belgrad kazasına nakl olduklarında yerlerine sâniyen selefleri Hüseyn Efendi halef oldu. Elli üç Safer'inde azl ve yerlerine Hâşimîzâde Seyyid Mehmed Efendi vasl olundu. Elli beş Rebiulâhir'inde Kara Süleymân Efendi yerine Filibe kazası hükûmeti tevfiş olup elli altı Safer'inde ma'zûl ve yerlerine Paşmakçızâde Mehmed Efendi mevsûl oldu. Altmış Receb'inde Beyânî Ahmed Efendi yerine Eyüp kadısı olup altmış bir Şabân'ında Sarı Muîd Mustafa Efendi üzerinden Havvâs Mahmûd Paşa kazası arpalığıyla ref' ve yerlerine Bursa pâyesi zamîmesiyle sâniyen İzmir kazası rızâ-zâdeleri oldukta arpalıkları Riyâzî Abdüllâtîf Efendi'ye ve yerleri altmış altı Şevvâl'inde ma'zûl ve [s.333] yerlerine Su'ûtî Mehmed Efendi mevsûl oldu. Altmış yedi Şabân'ında Kudretîzâde Seyyid Mehmed Efendi üzerinden Bîkârhisâr kazası arpalık ta'yin olundu. Altmış dokuz Muharrem'inde Bosnevî Îsâ Efendi yerine mahrûsa-ı Edirne kazası mecrâ-ı zülâl-ı hükm u imzâları kılındıkda arpalıkları Altıparmak Abdülfettâh Efendi'ye tevcih olundu. Sene-i mezbûre Receb'inde azl ve yerlerine Yâkûb Efendi vasl olundu. Yetmiş Şevvâl'inde Dahkî Mustafa Efendi üzerinden Karasu Yenicesi kazası arpalık verildi. Yetmiş üç Şevvâl'inde İstanbul pâyesi zamîmesiyle Musallâ Efendi yerine bir veche arpalık sâniyen Eyüp kazası ihsân oldukda Karasu Yenicesi kazası Bâkîzâde Es'ad Efendi'ye inâyet olundu. Yetmiş beş Receb'inde selef-i sülêfaları Îsâ Efendi yerine bi'l-fi'l İstanbul kazasına mevsûl olduklarında vâlid-i câmiül-hurûf Şeyh Feyzullah Hasan Efendi bu güne tarih demiştir. Mısra: "Merhabâzâde'ye hakka ki ehak İstanbul" Arpalıkları olan Ebû Eyyûb-i Ensârî kazası bir veche mevleviyet Babahalilzâde Mehmed Efendi'ye tevcih olundu. Sene-i mezbûre

Ramazan'ında kable tekmîlî'l-müddeti'l-urfîyye azl-i bî-hengâm vaki' oldukda yerleri Bâlî Efendi'ye in'âm olundu. Bin yetmiş yedi Rebûlâhîr'inde de nefesi beste ve revnâk-ı vücûdu şikeste olup Edirnekapı'sı hâricinde Emîr Buhârî Zâviyesi civârında defn olundu. Mevlânâ-yı mezbûr maârif ile meşhûr, zaîfû'l-ilm, kavîyyü'l-i'tikâd, hayl-i metîn, şer'a şedîdü'l-istinâd, cüz-i meclis-i erbâb-ı ma'rifet, hoş-tab' ve hoş sohbet, vücûd u sıhhaya mâil, esbâb-ı ihtîşâmı kâmil, hüsn-i kitâbette kalem gibi, ilm-i fenn-i mûsikîde müselleme idi. Âsârlarından Şeyhî mahlâsı ile eş'ârları olup bu beyt güftârlarındandır:

BEYT

Bağrım hayâl-i tâb refkinle kebâb olur
Lâ'lin hevâsı ile su içim şerâb olur

AKLÎ (TABLİZÂDE ALÎ EFENDİ)

VAKÂYİ: [II, s.413]

Mahrûsa-ı Bursa'da nevbethâne-i vücûda izhâr-ı kudûm edip Tablîzâde Şeyh Aklî Efendi demekle ma'lûm olmuşlar idi. Asrın ulemâsından ilm u edeb ve âheng-i tarîk-i erbâb taleb kılıp sadâ-yı dehl-i esâbânın ma'rifetle çerhâ diye salıp, meyân-ı ashâb-ı maârifde sûrnây-ı iştihâr-ı velvele vermekle ehl-i dilin mihteri olduktan sonra tarîka-i Halvetîyye meşâyihinden Debbâğ Yunuszâde Şeyh Mustafa Efendi'den inâbet ve tekmîl-i âdâb-ı tarîkat eyleyip nefesi mûsâid olmakla hem-asrı olan mûsikîşinâsândan zikr u savte meşk edip müddet-i kalîlede fenn-i mezbûrda mâhir ve şeyh-i muşârun ileyhin halka-i meclisinde zâkir oldu. Bin seksen beş târihinde şeyhleri dâr-ı bekâyâ rihlet ettikde mahrûsa-i mezbûrede Enarlı Zâviyesi şeyhi Konevî es-Seyyid Mehmed Efendi hizmetine vusûl bulmuş idi. Bin yüz on üç senesi hilâlinde Fenârî Ahmed Paşa Zâviyesi'nde post-nişîn olan Şeyh İsmâîl mükehhel-keş-i rûhun 'îyd-gâh-ı bekâda kurbân edip âzim-i huld-i berîn olduklarında sâlifüz-zikr Şeyh es-Seyyid Mehmed Efendi izniyle zâviye-i merkûmede bunlar seccâde-nişîn olmuşlar idi. Üç sene miktarı irşâd-ı tâlibîne kıyâm üzre iken bin yüz on altı Şabân'ının on yedinci isneyn günü tabl-ı nevbet hayâtı tamam edip sefer-i dârü'l-bekâ ve Yeniyer mezâristanında dâhil-i cem'îyyet-i mevtâ oldu.

Merhûm-ı mezbûr hüsn-i hulk ile meşhûr, ma'ârif-i cüz'iyyeden hissedâr, emsâlinden imtiyâz ile şöhret-şiâr, zarîf ve nüktedân, mâil-i sohbet-i yârân, savtları lisân-ı ehl-i zikirde mezkûr ve karîhasında müzmin olan esvât-ı bî-kıyâs idiği mâlûm-ı sühan [s.414]-şinâsân-ı cumhûr olduğundan mâ'adâ Aklî mahlâsı ile eşâr-ı dürer-bârları vardır. Bu şi'r ondan numûne-dârdır:

Şİ'R

Kâkûl-i müşkînini dilber perîşân etmede
Bûy-ı zûlf ile cihânı anber-efşân etmede

Kânde açılsa gül-i ter dâmenin tutmakta hâr
Bûlbûl-i şeydâ hemân beyhûde efgân etmede

Bir kemân-ı ebr civânın dâmına sayd oldu dil
Yeter-dildir zengâh-ı günde beyzâde etmede

Kaldılar hayrân u dem-beste tabîbân-ı zemân
AKLÎ-i dil-hastenin derdine dermân etmede

ÂRİF (ABDÜLBÂKÎ ÂRİF BEY)

SAFÂYÎ: [v.189^a]

İsm-i şerifleri Abdülbâkî'dir. Gülbûn-i şadâb-ı vücûdu İstanbul kurbunda Kasımpaşa nâm mahall-i dilgüşâdan zuhûr etmiştir. Asrında tersâne-i âmirede mahzen kâtibi Mehmed Efendi nâm pîrin ferzendidir. Evâil-i hâlinde envâ-ı ulûm ve fezâilden kâmyâb-ı tahsîl olup şeref-revâ-yı mülâzemet ile tarîk-i tedrîse azîmet edip bî-hasbî'l-âde kat-ı merâtib-i mu'tâde ederek şân-ı fezâil nişânına ikrâm ve imtiyâz-ı ilmîyyesiyle ihtirâm olunup Selânik kazasıyla makziyyü'l-merâm ba'dehu mahrûsa-ı Bursa kazası ihsân olunup ba'dehu İstanbul kadısı olup ba'dehu Anadolu Kadiaskeri olduktan sonra iki defa sadâret-i Rûm'a murabbâ-nişîn-i çâr-balış-i mesned-i izz u temkîn olmuştur. Ol ârif-i zamâne ve ol fâzıl-ı bî-bahânenin evsâf-ı hamîdelerinde küme-yi hoş-hıram-ı kalem-i hayâl mızmâr-ı evtâr-ı sutûrda bu tarz-ı dil-firîbâne ile tahrîk-i ikdâm-ı eşâr eder. Ol allâme-i yegâne merâtib-i kemâlâtı ihrâz ve berâhin-i makâlâtı ibrâz eylemiş ve nice te'lîfe muvaffak olmuş bir vücûd-u muhteremdir. Hakka'l-insâf ol fâzıl-ı bî-nazîr ve ol şâir-i mahmedet-semirin fezâil-i kemâlâtı zemzemesi âfâkgîr [v.189^b] ve ma'ârif-i nazm u inşâ-i hoş

ta'biri velvele-endâz-ı sühan perdâzân-ı sıfâhân ve keşmirdir. Ale'l-husus hatt-ı talîkde ol imâd-ı hıttâ-i Rûm'un hâme-i âhenin-nâyı imâd-ı beytü'l-ışrâk-ı cihân ve nevîd-i kîlk-i hoş-hırâmı hilye-i nazm u inşâda sâhib-i meydândır. Mevlânâ-yı mezbûrun gevher-i girân-kadr-i ömr-i azîzi rişte-i sinin-i seb'îne muntazam olunca gavvâs-ı bihâr-ı ulûm u maârif olup sedef-i sîne-i bi-kînesi envâ-ı derârî-i şahvâre gencide olmuş idi. Âhir şîrâze-i mecmua-i hayâtı gûste-i serpençe-i memât olmakla bin yüz yirmi beş hudûdunda ol serv-i serefrâz-ı bâğ-ı ma'ârif, çemenzâr-ı huld-ı berîne azm-ı hırâm edip Ebâ Eyyûb Ensârî türbesi civarına defn olunmuştur. Mevlânâ-yı mezbûr evâhir-i ömründe süls-i mâlını vücûh-ı hayra sarf olunmak üzere vasiyyet etmekle fevtinden sonra dâmâd-ı âlî nijâdî Fâiz Efendi civâr-ı Ebî Eyyûb Ensârî'de bir medrese-i celîle bünyâdî ile rûhunu şâd etmiştir. Mevlânâ-yı mezbûrun fevtine Seyyid Hüseyin Vehbi bu târihi nazm etmiştir:

Cenâb-ı Ârif-ı billah ABDÜLBÂKÎ-i fâzıl
Ki olmuştu müsellemler fazlî gibi hüsn-i ahlâkı

İki kez olmuş idi zâtı sadr-Rûm'a pîrâye
Pür etmişti debîr-i çarh vasfıyla nüh evrâkı

Olup vâreste-i kayd-ı anâsır gitti uçmağa
Hümâ-yı rûhu kıldı âşiyâne evc-i itlâkı

Dedim giryân giryân fevtinin tarihini ey VEHBÎ
Gidip ÂRÎF Efendi kaldı ismi dehrde bâkî/¹¹²⁵

Şâir-i mezbûrun nazm u nesirde kat'î çok te'lifi vardır. Cümle-i âsârından *Minhâcu'l-Usûl* nâm te'lifi ve *Siyer-i Şerif*'i ve meşhur-ı âfâk olan *Mirâciyye* nazmına muvaffak olup hatta kendi malından şeker u şerbet u öd u anber vakf edip her sene Mirâç gecesi Ebû Eyyûb Ensârî [v.190^a] türbe-i şerîfinde ulemâ-ı izâm ve meşâyih-i kirâm ve şâir-i eşrâf u âyân mahsûs da'vet ile azîm cemîyyet olup nazm eylediği mirâciyyeden bir miktar ebyât hüsn-i savt ile kıraat olunup duâlar olunmaktadır. İnşâallahu Teâlâ sebeb-i mağfiret olacak bir eser-i celîldir. Nazm eylediği mirâciyyenin hâtimesinden ebyât-ı münâcat bu mahalle tahrîr olundu:

DER MÜNÂCÂT-I BÂRÎ-İ TEÂLÂ

Yâ ilâhî be-Rasûl-i sakaleyn

Mihr-i tâbende-i burc-ı haremeyn

Be-kerem kârî-i şâh-ı İsrâ
Be-cihân-tâbî-i mâh-ı İsrâ

Nûr-ı peygamber-i zî-şânın için
Ol resânende-i fermânın için

Hürmet-i hakkı cemî-i rûsulün
Dahi ol râh-nümâ-yı sübûlün

Beni ser-mest-i mey-i tahkik et
Sâlik-i şâh-ı reh-i sıddık et

Eyle her işte refikim tevfik
Beni sıddıklara eyle refik

Hürmetine o şeh-i muhteremin
Beni kıl lâyı-ı lütf u keremin

Kıl kerem ey şeh-i âlişânım
Ne kadar mücrim isem sultanım

Hâtem-i cem-i rûsul hürmetine
Bâis-i hilkât-ı gül hürmetine

Kerem et bendene ihsan eyle
Nazar-ı cûduna şâyân eyle

Nûrunun hürmetine ol şâhın
Yüzü suyuna o vâlâ-câhın

Koma mahzun derûn-haste beni
Renc-i âsâm ile şikeste beni

Mahfil-i vuslata reh-yâb eyle
Peyrev-i meslek-i ashâb eyle

Ey kerem-pîşe cemîl-i settâr
Ne kadar mücrim ise ÂRÎF-i zâr

Avf edip cürmünü mağfûr eyle
İki âlemde de mesrûr eyle

Ne kadar garkâ-i isyân ise de
Ne itâb etmeğe şâyân ise de

O dil-i âzurde-i âşufte koma
Gül-i âmâlini neşkûfte koma

Ne kadar yok ise istihkâk
Mazhâr-ı lutf ola ABDÜLBÂKÎ

Bu ebyât-ı pür-nikât ol zât-ı sûtûde-sıfatın âsârındandır:

Dildâre gönül kendini hemrâz edemezsin
Biçâresin ol rütbeyi ihrâz edemezsin

Gamhâneye teşrîfini hâhiş güzel ammâ
Ol mest-i mey-i mahvete aġrâz edemezsin

Keyfiyyetin ey sâgar-ı cem olsa da bâlâ
Mestâne mey-i aşkı serendâz edemezsin

Mir'at-ı rûhun olmaz ise ÂRÎF'â derpîş
Ol tûtî-i hoş-gûyu sühân-sâz edemezsin.

VELEHU

Bugün bezme o mihr-i mâh-ı rûy-ı kec-küleğ geldi
Yanınca sâye-veş ammâ rakîb-i rû-siyeh geldi

Nice âşufte-hâli sabr eden bî-sabr u hûş eyler
Meyân-ı meclise mestâne ol câdû-nigâh geldi

Seher teşrîfin ol mihrin görünce gönlüme ÂRÎF
Figân-ı şâm u te'sîr-i duâ-yı subh-geh geldi.

VELEHU

Görünce arzunu güller ol melâhatle
Şikeste-reng olalar germi-i hacâletle

Aceb mi bülbül ü pervâne olsa vâ-beste
Îzâr-ı pâkına ol tâbiş u tarâvetle

Nigâh-ı lutfla kılmaz mı ÂRÎF'in ma'mûr
Kalem-rev-i dil-i şikestesin riâyetle

VELEHU

Bülbül çemende nağmede feyz-i bahâr ile
Biz genc-i gamda hasret-i dâr u diyâr ile

Bilmez bahâr zevkini hem-sohbet olmayan
Bir lâle-had u gonca-fem u gülizâr ile

Hayli dem oldu ÂRÎF-i nâ-kâmı görmedik
Bilmem nice oldu hâl-i dil-i bi-karar ile

VELEHU

Sipihre dûd-ı dil şûle-bâr değmez mi
O sakf-ı köhneye hiçbir şerâr değmez mi

Kef-i ümîdime girmez mi rişte-i âmâl
O zülf-i ham-be-ham-ı târ u mâr değmez mi

Nizâm-ı ye'sle ÂRÎF kalır mı efsürde
Meşâm-ı câna şemîn-i bahar değmez mi

VELEHU

Ne geşt-i sahn-ı gülşendir ne seyr-i tal'at güldür
Murâdım istimâ'-ı nâle-i pür-sûz-ı bülbüldür

Ba'îd olmaz nigâh-endâz-ı nâz olmak dil-i zâre
O tıfl-ı nâz-perverdüm ne âmûz-ı tegâffüldür

Eder her demde hâmun tarh-ı resm-i simyâkârı
Senin ey ÂRÎF-i sâhir devâtın câh-ı Bâbil'dir.

VELEHU

Olup tebhâle rîz-i arzu kâm-ı taleb şimdi
Vücûdum pây tâ ser dağ-ber-dağ oldu hep şimdi

Ayağı ondadır seylâb-ı tufân-hîz-i sahbânın
N'ola aksa der-i meyhâneye elh-i tarâb şimdi

VELEHU

Hüsni o şûhun hânezâd-ı ârız-ı dîlcûsudur
Kim tarâvet şebnem-i berg-i gül-i hodrâsıdır

Bağlamışlardır reh-i âmed şud-ı nezzâreyi
Hâller kim der kemîn-i gûşe-i ebrûsudur

VELEHU

Şimdi zemân seyr-i gül-i nev-demîdedir
Erbâb-ı aşk meygedelerden remîdedir

Bir gonca tıfl-ı gonca neşât-ı bahardan
Bilmez firîb-i dehr-i cefâ nâ-resîdedir.

VELEHU

Bülbül-i âşuftenin sahn-ı gülistândır yeri
Âşık-ı bî-hânumânın kûy-ı cânândır yeri

Âlemin şimdi rûsûm-ı mihri mensûh oldu hep
Köhne takvîm-i vefânın tâk-ı nisyândır yeri

VELEHU

O bî-dil kim harîm-i sohbetinden dîr kalmıştır
Temâşâ-yı riyâz-ı kâmdan mehcûr kalmıştır

Teğâfûl-kâr olup gitmede ol bîdâd-hû ÂRÎF
Yanında hâl-i dil efsûs kim mestûr kalmıştır.

VELEHU

Derûn-ı dilde gâm-ı aşkı câvidân buldum
Harîm-i sînede bir genci sâyeğân buldum

VELEHU

Bilmem gazâb mıdır nîgehin pür-sitîz eden
Tîğ-i nigâh-tâb-ı müjen böyle tîz eden

VELEHU

Bütân ol kâkûl-i âşık-firîbe mübtelâdır hep
Gazâlân-ı harem pâ-beste-i dâm-ı belâdır hep.

SÂLİM: [s.441]

Nâm-ı nâmî ve ism-i kerâmîleri Abdülbâki'dir. Ol allâme-i ferîd, mecmû'atıl-ferâyid, fevâid-i 'avâid-i ulûm-ı şettâ ve yektâ-suvâr-ı meydân-ı şî'r u inşâ ve ol hâiz-i kasabı's-sebk, mizmâr-ı "esrâr zâlike fadlullâhi yu'tîhi men yeşâ" ki bu vâdi-i ma'ârif-i kemâl, lucc-e-i kumkâm-ı bahr-ı zehhâr kalem-mikdâm-ı esdâlinden pervez-âyâdi-i ezyâl irfân-ı bî-hemtâ cevâhir-girânhâ-yı tînet cevheri fikrinden pür cevâhir olup hüsn-i hatt-ı talikte zât-ı bî-akrânı müşârun bi'l-benân âmme-i cihânîyân olup zât-ı sertâc-ı fuzalâ-yı devrânı: [s.442]

ARABİYYE

Lehu kalemun amme'l-ekâlîm nefe'ahu
Femâ hasse minhâ evvelun dîne sâbi'a

Femâ Nîlu Mısra inde nâilihi'n-nedâ
Bihi reddeti'l-emsâru hamse esâbi'a

mazmûnuna musaddak olup lisânından efvâh-ı feyz-mend-i ulûm-ı bî-pâyân olduğu gibi yed-i şerîflerinden dahi âyâd-ı ibâd dest-resîde-i şîve-i hatt ve hezâr-irfân olmuşlar idi. Ol vücûd-ı behbûdun zât-ı fezâil-i meşhûnları mekteb-i irfân-ı hakikat "nûn vel-kalemi ve mâ yastirûn" feyz-i nâ-mütenâhîye makrûn olup mukaddimeteyn-i kâf u nûn tahsîl-i irfânı esbâta serd olunmuş bir delîl-i sohbet-makrûn olduğundan ciyâdet-i akl-ı selîmleri ile istisbât buyurup evkât-ı şerîflerin hasr-ı ulûm u maârif etmeyi şeyme-i câvid-derûn eylediklerinden herbâb ferrât-ı zülâl-makâl "aynen yeşrabu bihel-mukarrabûn" seyrân-ı avârif-i maârifle cemî-i emsâr u aktârda müselleme-i ulul-elbâb olmuşlar idi. Fi'l-asl dıraşâ-hevâr vücûd-ı âlî-mikdarları kâne cevâhir-i kemâl olan Kostantiniyye-i bî-hemâlden Kasımpaşa nâm mahalden nümâyân ve tersâne-i âmirede mahzen kâtibi Ümmîzâde Mehmed Efendi nâm zât-ı bî-akrânın mahdûm-u behâbet-mersûmu olup kendi karîha-yı âlîsinden şeb u rûz tahsîl-i kemâlâne sa'y u güşîş eyleyip her "fî kemâ yenbağî" tekmîl ve hüsn-i hatt ve sâir irfânı bil-küllîyye tahsîl eyledikten sonra bin yüz altmış iki Cemaziyelulâ'sında ol asırda Rumeli

kazaskerliğinden mâzul Memikzâde Mustafa Efendi merhûma Antep kazası bir veche arpalık inâyet buyurulup ol vakitte ikrâm-ı kasd olunan kudât-ı asâkir hazerâtının arpalıkları tebdîl olundukça taraf-ı şehen-şâhîden bir iki teşrîf-i ihsân olunmak ma'rûf olduğundan mesbûkuz-zikr Memikzâde [s.443] merhûma dahî sâlifuz-zikr Antep arpalığı ile ihsân olunan teşrîfinden mütercim-i mezkûr hazretleri karîn-şeref-i mülâzemet olmuşlardır. Bu veche üzre zât-ı vâlâları mükerrerem olup mülâzım ve kırk akçe medreseden mâzul olduktan sonra allâme-i cihân fâzıl-ı devrân şeyhülislâm müftî'l-enâm Munkârizâde ca'alâllahu mine'd-dîni lehümü'l-hüsnâ ve'z-ziyâde hazretlerinden meşhûr-ı âlemiyân olan Koğacıdede imtihânında serâmed ders okuyup bil-istihkâkiz-zâtî defter-i â'lâ-küsterlerine dâhil ve ol zât-ı melekîyyü's-sıfâtdan ibtidâ hâric elli rütbesiyle bir medreseye nâil olup ol medreseden dahi âdet üzre hareket buyurdıklarından sonra sene bin yüz seksen üç târihinde ibtidâ dâhil ile hasr ve Kethüdâ Medresesine ve bin seksen dörtte def'a-yı mevsıla-yı sahnla Sekbân Ali Medresesi'ne ve bin seksen altı târihinde yine hareket-i misliyye ile Hayreddin Paşa Medresesi'ne ondan dahî çok zaman murûr etmeden ol sâlde Sahn-ı Semâniyyeden birine gelip seksen yedide ibtidâ altmışlı ile Murâd Paşa Medresesi'ne ve bin doksan târihinde mevsıla-yı Süleymâniye ile medîne-i Üsküdar'da vâki Vâlîde Sultân Medrese-i celîlesine ve bin doksan birde medâris-i Süleymâniye'den biriyle tarîk-i müderrisîn-i kirâmı itmâm ve bin doksan iki Receb'inde bâ-hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn Selânik mevleviyetiyle makdî'l-merâm buyurulup ba'de'l-azl bin doksan sekiz Rebiulâhîr'inde Bursa mevleviyetiyle pür temkîn ve ondan dahi mâzûl oldukda Biga kazası kendilere arpalık tâyin buyurulup bin yüz üç Şevvâl'inde Mekke-i Mükerrerme pâyesiyle Mısır Kâhîre kadısı olup ma'zûl olduktan sonra Aksaray ba'dehu Zile arpalığıyla evkât-güzâr iken bin yüz sekizde İstanbul pâyesiyle mükerrerem olup bin [s.444] yüz dokuz Şabân'ında bi'l-fi'l kâdî'l-beled olduklarından sonra Bursa Yenişehir ve Mudurnu ve Bigadiç arpalıkları ve yüz on iki târihinde Anadolu pâyesi alıp yüz on üçde bi'l-fi'l Anadolu Kazaskeri ba'dehu Rumeli pâyesiyle ma'zûl ve İzmit ve Gemlik ve Sandıklı kazaları arpalık olmuştu. Ba'dehu bin yüz on sekizde bi'l-fi'l Rumeli Kazaskeri olup Antep ve Mudanya arpalıkları ile ma'zûl olup ba'dehu Antep

kazası Manisa'sına tebdîl olunup ba'dehu bin yüz yirmi ikide def'a-yı sâniye sadâret-i Rûm'a teşrîf eyleyip Ebî Eyyûb Ensârî kazası arpalığına ma'zûl oldular. Ba'dehu ol esnâda birkaç gün Bursa'da mekes buyurmalarına memûr olup ba'dehu çok zaman murûr etmeden yine saâdethânelerine gelip mekes u ârâm üzere iken bin yüz yirmi beş târihinde ravza-ı rıdvâna hırâm buyurdular. Merkad-i şerîfleri Hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî türbe-i şerîfesinin hazîresindedir. Esnâ-yı intikâllerinde şuarâdan katî çok kimesneler irtihâllerine târihler ve mersiyeler demişlerdir. Ez-cümle bu cerîdede harf-i sâd-ı mühemmelede Sadîk mahlâsıyla rûz-nâmçe-i hâlleri keşîde-i silk-i tahrîr kılınan Şeyh Süleymân Efendizâde Yahyâ Çelebî bu târihi söylemişlerdir.(Târîh) “Ârif-i billâh Abdülbâkî-i adn-âşiyân” Ve kezâlik harf-i vâvda evsâf-ı mehemmedetleri zîver-ârâ-yı gülün beyân olan nâdire-i zâman Vehbî es-Seyyid Hüseyin Efendi dahî bu târihi demişlerdir ki hâlâ merkad-i şerîflerinde mestûrdur. (Târîh) “Gidip Ârif Efendi kaldı ismi dehirde bâkî” ve bunu emsâli sad-hezâr mersiye u tevârihle şu'arâ-yı kirâm esnâ-yı intikâllerinde mâtem-i sûzeşlerin izhâr etmişlerdi. Ol fâzıl-ı cihân ve âllâme-i devrâna nice erbâb-ı irfân mâtem-keş olmasınlar ki zât-ı bî-hemtâ-yı bedr-i münîr [s.445] sipihr-i kemâl ve vücûd-ı âlîsi mihr-i tâbende-i burc-ı fazl u ifdâl olduğundan gayrı meclîs-i şerîfleri ile müteşerref olan hezâr müşkilin halleyleyip meclisinden öyle kıyâm u dâhil-i meclîs-i âlîsi olan tîre diller şeref-i sohbetleri ile tahsîl-i teselliyeti'l-hâtır eylediği mâ-lâ kelâm idi. Vücûd-ı nâyâb-ı devrân bir zât-ı mecmû'atî'l-irfân idi. Elsine-i selâsede â'lâ fesâhat ve aksâ-yı belâgat üzre tekellüm-i senc olur idi. Şî'r-i şerîfi âb-ı hayât ve inşâ-yı lâtifî sohbeti gibi numûne-i kand-nebât idi. Elsine-i selâsede *Dîvânı Türkî* latîf inşâ ile bir seyr-i şerîfi ve etrâfî ketebe olan ta'likâtı ekser min en-yuhsîdir. Bu çend ebyât-ı pür-nikât ol zât-ı melek-sıfatın eşâr-ı latîfinden tahrîr olunan âsâr-ı şerîflerindendir:

GAZEL

Ne lâle-zâr gerektir ne seyr-i bâğ bana
Yeter müşâhede-i cism-i dâğ dâğ bana

Şemîm-yâfte-i gülşen-i temennâyım
Olur mu bûy-ı gül elâyış-ı dimâğ bana

Bîgâne âşık-ı âzâde kayd her kâmım
Girân gelirse n'ola mest-i serâğ bana

Olur efsurde yine serd-bâd-ı âhımdan
Olursa şem'-i meh u mihr eğer çerâğ bana

Tenin mizâc-ı ğam dil-hıraşdır ÂRÎF
Hurûş-ı zemzeme andelîb u zâğ bana

VELEHU

Gönül o seng-dile Allah cân-güzâr ederek
Visâle rıfkla nerm eyledin niyâz ederek

Açıldı zülfün edip bir tarafı o meh-rûyim
Îzâr-i pâkini meclisde nîm-bâz ederek [s.446]

VELEHU

Mihre baktım âfitâb-ı rûyu geldi yâdıma
Servi gördüm kâmet-i dil-cûyu geldi yâdıma

VELEHU

Şimdi zemân seyr-i gül-i nev-demîdedir
Erbâb-ı 'iyy meygedelerden remîdedir

VELEHU

O cefâ-cûyu görüp âşık-ı pür-ğam ne desin
Kâdir-i güft u şenîd olmayan ebkem ne desin

Gâh pür kerem ve gâh gazab-ı nevâz şikârı
Böyle fettân-ı cihân-pîşeye âdem ne desin

ÂSİM (ÇELEBİZÂDE İSMAİL)

SAFÂYÎ: [v.192^a]

İsm-i sâmilere İsmail'dir. Gonca-i vücûdu gülzâr-ı İstanbul'dan zuhûr etmiştir. Devlet-i Aliyye-i Osmanîyye'de reisülküttâb olup Küçükcelebi lâkabıyla şöhret-yâb olan Mehmed Efendi merhûmun ferzendidir. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'ârif etmekle maşrık-ı cebîninden envâr-ı zekâ zâhir ve müftî-i sa'id Seyyid Feyzullah Şehid'den ihrâz-ı şeref-i mülâzemet ile sitâre-i seyyâre-i ikbâlî müte'âli ve zevâhir olup bin yüz yirmi târîhinde hâric medresesine nâil ve ünfüvân-ı bahâr-ı şebâbda dâhil-i hıyâbân-ı tarîka-i tedrîs

olmakla mahsûd-ı etrâb u emâsil olmuş iken bazı reh-zenân-ı tarîk-i hadîs ve semend-i sebûk-cevelân ikbâlinin âheste hıramlığına bâis olup:

Erişir menzil-i maksûduna âheste giden
Tiz-rev olsa kişi pâyına dâmen dolaşır

manzumesiyle teselliyet-bahşâyı hâtır-ı melûl olmuştur. Mahdûm-ı merkûm hâmir-i mâye-i hâk-i Sitanbul olan cevher-i istidâd u kâbiliyetden mâye-dâr ve cevlân-ı tâb'-ı felek peymâda müşârek-i bazı ezkiyâ-yı rûzigâr olup nice şuhûr u eyyâm Ârif Efendi gibi allâme-i enâmın meclis-i hoşlarında şerefyâb-ı duhûl olmakla âşînâ-yı ıstılâhât-ı ma'kul ve menkûl kâtibzâdelik takrîbiyle fi'l-cümle âşînâ-yı bahr-ı inşâ ve Fârisî ve Türkî 'iyâr-ı eşârı tahrîr olunan ebyâtından hüveydâ olur:

Nîk u bed râ nîst rûşen imtiyâzî pîş-i mâ
Çün gül-i rânâ nümâyed küfr u dîn der kîş-i mâ

Kadr-ı erbâb-ı tevâzu heme câ hest bülend
Be-ser-i çeşm büved cây-geh-i ebruhâ

Cân-ı ârâyış-perestân nezere ez âsumân
Tâ leb-i bâmet-i pür cünbânî-i tâvûshâ

VELEHU

Dil-i sad-pâre-i âşıkda yara-yı enîn olmaz
Belî bir kâse kim şikestedir onda tanîn olmaz

Hemîşe çeşmi der-pey olduğundan anladım tîrin
Ki hûn-âşâm olan her kande azmetse enîn olmaz

Turş-rûyân-ı nahvet düşmen-i güftâr-ı şîrindir
Mizâc-ı mey perestân-ı sâz-kâr engibîn olmaz

VELEHU

Emîn olma o künc-i lebde ki hâl-i siyeh-rûdan
Nemek hakkın riâyet gelmez ol âyâr-ı hindûdan

Cihânda kec-nihâdın râst-bînden kadri âlîdir
Nigâh etsen nümâyândır bu mânâ çeşm ü ebrûdan

VELEHU

Kühen sermâyelerden pâymâlan behre-dâr olmaz
Sebû-yı âbdîde zarf-ı hâke katre-bâr olmaz

Dile ashâb-ı feyzin sikletinden çekmek gîrân gelmez
Sebû-yı bâde,dûş-ı rind-i 'işret-kâre bâr olmaz

SÂLİM: [s.452]

Ol zât-ı şerîf-i lâzımül-nebcîbin nâm-ı nâmîleri İsmâîl'dir. Üşküfte-i gül-i sad-berk letâfet-i gülistân-i ismet olan vücûd-ı pür-ma'rifetleri hadîkayı's-süedâ Kostantiniyye-i bî-hemtâdan nesîm-i irfân ile üşküfte-i hândân olmuşlardır. Vâlid-i mâcidleri olan Kûçek Çelebî küberâ-yı Devlet-i Aliyye'den asrında Reisülküttâb olmuş ehl-i ma'âriften bir vücûd-ı nâyâb olmakla hânedân-ı hâllerinin şeref-i kemâl lâzım-ı ikbâli olmakla her bir ma'rifet-i bî-hemâl bilâres kendine intikâl eyleyen ashâb-ı hayâlden bir şâir-i bî-misâldir. Zât-ı sûtûde sîretleri mizmâr-ı kâbiliyette hâiz-i kasbû's-sebk her mârifet olduktan sonra bin yüz sekiz senesi şeyhülislâm-ı ser-efrâz-ı sadru's-şehîd es-Seyyîd Feyzullah Efendi'den müstakillen mülâzım olup ol şerefi ihrâz ettikten sonra bin yüz yirmi Receb'inde meşâyih-i İslâm'ın bülendi Ebûzâde Abdullah Efendi'nin def'a-yı ûlâ fetevâsında ibtidâ harîç ellî ile Kenân Paşa'ya müderris olup peder-i münîr sipîhr-i tevkîr olan zât-ı dil-pezirleri meh-i ken'ân-ı esâ ol [s.453] buk'aya pür-tüvândâz olmakla meyâne-i ihvân-ı safâda bu vecihle mümtâz olup ba'dehu bin yüz yirmi beş Şabân'ında Dizdâriye Medresesi'ne hareket u hırâm ve ol buk'ada dahî dört buçuk sene kıyâm eylediklerinden sonra zât-ı bedîhi'l-isti'dâdlarına bâb-ı maksûd küşâd olup Demirkapı'da Ahmed Paşa'da dâhil ve yüz otuz bir Cemâziyelâhire'sinde ol medreseden dahî hareket ma'al-bereket edip zât-ı mecmûati'l-irfânlarına şâyân olan Ârifiye Medresesi'ne vâsıl olup bu mecelle-i celîleyi esnâ-yı tahrîrde ol buk'a-yı bî-nazîrde encümen-i efrûz bezm-i ders u takrîr olmakta idiler. Şev-rûtbe-i isti'dâd-ı mücessem bir zât-ı muhteremdir ki a'dâ-yı aduvvesi bile rechân u müsellemiyetini teslîm edip hîn-i iktizâda güftârından hoş-gûluğun tasdik u ikrâr eder. Meyâne-i müderrisîn-i kirâmda hoş-güftâr bir şâir-i mâhir oldukları müselleme ve vâdiyesinde refât-ı nâzikânesi dil-pesend-i âlemdir. Eşâr-ı melâhat-nisârı mâye-i neşâtı hâtır ve güftârı letâfet-i şuarâ-yı pesendide-i esâğir u ekâbirdir. Asrın gülistân-ı ma'ârifte pür-gû olan şuarâsından mazmûn-şinâs, kudret-âşinâ bir bûlbûl-i gûyâ-yı bâğ-ı hüsn-edâdır. Bu birkaç güftâr ol murğ-ı hezâr-dâstân-ı bâğ-ı irfânın elhân-ı şeker-efşânlarındandır:

GAZEL

Gühen sermâyelerden pâ-y-mâlân behredâr olmaz
Sebû-yı âb-ı dîde sivâ hâke katrebâr olmaz

Nigâh-ı râğbet etmez hatt-ı sebz-yâre güç-tab'ân
Temâşâ-yı zümrüt sâz-kâr-ı çeşm-i mâr olmaz

Mecâz erbâbıdır âzurde-i ağıâr olan yoksa
Hakikat bağının verd-i mutarrâsında hâr olmaz [s.454]

Dile erbâb-ı feyzin sikletin çekmek girân gelmez
Sebû-yı bâde dûş-i rind işretbâre yâr olmaz

Dil-i himmet bülendi ÂSİM'â her şûha meyl etmez
Hümâ-yı evc-ı dâniş-değme şehbâza şikâr olmaz

VELEHU

Bu hayrethânede rûşen-güher endûh-gîn olmaz
Nümâyândır bu kîm âyîne de çîn-i cebîn olmaz

Dil-i sad-pâre-i aşkda feryâd u enîn olmaz
Belî bir kâse kim işkestdir onda tanîn olmaz

BÂHİR (ABDURRAHMAN ARAPZÂDE)

SAFÂYÎ: [v.39^b]

Namı Abdurrahman'dır.

SÂLİM: [s.157]

Meyve-i vücûd-ı beh-bûdleri pîş-gâh-ı İstanbul-her cânib-i makbûlde leb-i deryâda bostân-ı irfân olan Kasımpaşa'dan nümâyân ve Emrutcuzâde demekle meşhur-ı cihândır. Nâm-ı cemîlleri Halîl olduğundan serinden herkesle mihribânlık semtinde bulunup müzayyâf bir zât-ı tevekkül-ittisâftır. Bu güftâr-ı âb-dâr ol nihâl-i bâğ-ı sülhanın semerât-ı âsârındandır:

RUBÂÎ

Hatt-ı âver olalı o şehin itibârı var
Der yetîm veş güherende gubârı var

Bülbül-i çemende ol güle üftâde mi nesin
Onun yanında sencileyin sad-hezârı var

BEDRÎ (BEDRÎ MEHMED EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.38^b]

Nâmı Mehmed'dir. Harem-i hâs-ı şehriyârîde perverde olup gülgonca-i nihâd-ı pâk nejâdı gûşâde-i feyz-i ma'ârif olmakla rahşân-ı meydân-ı şî'r u inşâ olmuştur. Bu eş'âr onundur: [v.39^b]

NAZM

Dem-i visâl geçer intizârı bâkîdir
Gider safâsı şarâbın humârı bâkîdir.

Bu nev-bahara sakın hürrem olma ey bülbül
Hemen pesende-hazânıyla hârı bâkîdir.

Unutmaz ol bût-i nevreste eski âşıkını
Yanında dil gibi bir yâdigârı bâkîdir.

Fenâ-yı dehre gider çekmez ehl-i dil BEDRÎ
Mesih-veş sühan-ı âbdârı bâkîdir.

VAKÂYÎ: [I, s.222]

Belde-i Anteb'den zuhûr-ı vâfîk-ı vücûddan fâyizîn-i nûr olup evâil-i hâlinde Harem-i Hâs-ı Sultânî'ye duhûl ve ğilmân-ı şehriyârî zümresine vusûl ettikten sonra i'dâd-ı mukaddemât-ı ulûm ve tahsîl-i netîce-i mantık u mefhûm edip Karaçelebizâde Mahmûd Efendi hizmetlerinden mülâzım-ı tarîk-i ilmîye âzim olmuştu. Devr-i menâzil-i tarîk ve kat'-i merâhil-i ders u tahkîk ederek kırk akçe medreseden ma'zûl ve muntazır-ı nîl-i me'mûl iken bin elli sekiz Muharrem'inde Es'adzâde Seyyid Mehmed Saîd yerine efendisi Karaçelebizâde Mahmûd Efendi Medresesi'ne hâric ile 'ârec altmış Ramazan'ında Musâ Paşa imâmı Ahmed Efendi yerine Hâfız Paşa Medresesi'ne hareketle mübtehic olmuştu. Altmış iki Şabân'ında Tezkire Mehmed Efendi yerine Kılıç Ali Paşa Medresesi'ne verilip altmış beş Rebiülevvel'inde necm-i hayâtı ufûl ve mağrib-i 'ademe kufûl ettiklerinde medrese-i mahlûllerine Aşkî Hasan Efendi duhûl eyledi. Mevlânâ-yı mezbûr ilm u irfânla meşhûr, Bedrî mahlâsı ile tanîl-endâz, şâir-i şî'r-perdâz idi. Karaçelebizâde Mahmûd Efendi'nin hükümetleri eyyâmında tezkirecileri olmuş idi. Müretteb dîvân-ı eş'ârı vardır. Bu ebyât güftârındandır.

NAZM

Şerer-feşân görünen sanma âh-ı hasrettir
Fetîl-i şûle-i dâğı siyâh-ı hasrettir

Açılsa sînede yer yer aceb mi lâle-i dâğ
Zemîn-i dilde biten hep giyâh-ı hasrettir

VELEHU

Sînemde dağ-ı lâle-i nu'mân sanır gören
Her tâze zahmı bir gül-i hândân sanır gören

Aks-i rûhunla her müjemi feyz-i nûrdan
Târ-ı şu'â'-yı mihr-i dırahşân sanır gören

Künc-i ğamınla za'fla bir şekle girdiğim
BEDRÎ-i zârı sûret-i bî-cân sanır gören

CEVRÎ (AHMED EFENDİ)

SÂLİM: [s.203]

Nâm-ı serâmedleri Ahmed'dir. Ol gül-i nesrîn-i bâğ-ı ma'rifet tabaka-yı Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' ulemâsından Kızıl Ali Efendi nâm gül-i ahmer-i gülîstân-ı faziletin birâderzâdesi olup hilâl-i Ramazan âsâ zât-ı bî-hemtâları eyyâm-ı cevânîde müşâr bi'l-benân itibâr iken Şabânzâde Efendi merhûmun âsitâne-i celîlesin ihtiyâr edip ol zât-ı sûtûde sıfatın handânında evkât-güzâr olmakla Şabânzâde Müzellefî Ahmed Çelebi diye şöhret-şiâr olmuştur. Mesbûku'z-zıkr Şabânzâde Efendi merhûmdan şeref-i mülâzemetle müstes'id olduklarından sonra bin doksan sekizde kasaba-yı İznik'de vâki Süleymân Paşa [s.204] Medresesi'yle kanâat edip evkât-güzâr iken tarîkden ferâğat ve Medîne-i Münnevver cânibine hicret edip ol belde-i mübârekte karar ile âsûde-hâl iken sene bin yüz on ikide intikâl etmişlerdir. Hoş-nûvîs ve mûsikîdân bir şâir-i şîrîn-zebân idi. Bu güftâr-ı cümle-i âsârındandır:

GAZEL

Ol şem'-i şebistâne ko pervâne dokunsun
Pervâne dokunmasın ona yâne dokunsun

Zülf-i siyehi dest-i ta'rizden emîndir
Zinhâr ona müşâta değil şâne dokunsun

Bu dâm ile bir kere demez çarh-ı sitemkâr
Çeşm-i tam'-ı murğ-ı dile dâne dokunsun

Görsün ne alır bey'a ki 'işde zâhid
Gelsin biricik hâtır-ı yârâna dokunsun

Arz eyle CEVRÎ-i heveskâra merâmın
Aklı var ise bir dahî mestâne dokunsun

VELEHU

Matlûbumdur bûse-yi şîrîn-dehân
Tıfl-ı dîl yok bilmez ey şûh-i cihân

VAKÂYİ: [II, s.172]

Tabaka-i Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' ulemâsından tercemesi cild-i evvelde sebk eden Kızıl Ali Efendi'nin birâderzâdesi Ahmed Efendi'dir. Sermâye-i isti'dâda vâsıl ve Şabânzâde Mehmed Efendi'ye intisâb ile cenâblarından şeref-i mülâzemet nâil olup devr-i murabıt ederek kırk akçe medreseden ma'zûl olduktan sonra bin doksan sekiz Muharrem'inde kasaba-i İznik'te Süleymân Şâh Medresesi'ne vusûl bulmuştu. Doksan dokuz Şevvâl'inde tarîkden ferâğat ve Medîne-i Münevvere'ye hicret eyleyip medresesi Kapıcızâde Abdullah Efendi'ye inâbet olundu. Ol belde-i mübârekede mücâveret üzre sicce-şumâr-ı eyyâm u leyâl iken bin yüz on iki Rebiülâhîr'inde intikâl ve âlem-i 'ukbâya irtihâl eyledi. Mevlânâ-yı mezbûr Şabânzâde Efendi'nin müzellef Ahmedî demekle meşhûr, hoş-nüvîs u ma'ârif âşînâ, bi't-tahsîs ilm-i mûsikîde yed-i tûlâsı olduğundan mâ'adâ CEVRÎ mahlâsı ile eş'ârı vardır. Bu ebyât güftârındandır:

NAZM

Matlûbumdur bûse-i şîrîn-dehân
Tıfl-ı dîl yok bilmez ey rûh-ı revân

VELEHU

Ol şem'i şebistâne ko pervâne dokunsun
Pervâne dokunmasın ona yâne dokunsun

Zülf-i siyehi dest-i ta'rîzden emîndir
Zinhâr ona müşâta değil şâne dokunsun

Bu dâmda bir kere diz çerh-i sitemkâr
Çeşm-i tam'-ı murg-i dîle dâne dokunsun

Görsün ne alır bey'a ki 'işde zâhid
Gelsin biricik hâtır-ı yârâna dokunsun [s.173]

Arz eyleyemez CEVRÎ-i hâşiye-i merâmın
Aklı var ise bir dahi mestâne dokunsun

DÜRRÎ (MUARRİFZÂDE MEHMED)

SAFÂYÎ: [v.77^a]

Nâmı Mehmed'dir. Anadolu'da Bolu sancağından zuhûr etmiştir. Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' vüzerâsından dâmâd-ı padişâhî müsâhib Mustafa Paşa'nın akrabasından olmakla evâil-i hâlinde haremserây-ı şehriyârîde tahsîl-i ilm-i ma'rifet edip hâriç medresesi itibarıyla taşraya çıkıp kat'î merâtib-i medâris edip [v.77^b] Ebî Eyyûb Ensârî iskelesinde vâkî Ebû Saîd yalısına mâlik olup nice zaman sâkin olduktan sonra bin doksan sekiz târihinde fevt olmuştur. Mevlânâ-yı mezbûr ulûm-ı ma'ârif ile ma'mûr ve şi'r u inşâyâ kâdir mecmûa-i letâyif ve nevâdir bir vücûd-ı muhterem idi. Asrın şuarâsından olmakla bu birkaç beyt âsârındandır:

NAZM:

Rakip el uzatırmış o şûh-ı ten-nâza
Niçin cesaret edersin şikâr-ı şehnâza

Felek varakları berbâd olurdu âhımdan
Eğer ki rişte-i mihr olmasaydı şîrâze

Ederdi sim-i sirîşkümle nakd-ı sabrımle meyl
Eğer o şâh-ı kerem kalmasa çoğa aza

Hicâb edip kızarır dem-bedem rûh-ı âlî
Meğer ki mülket-i gülzâre geldi gül taze

Sezâ görülse ne var bana câme-i devlet
Metâ-ı himmet DÜRRÎ olur mu endâze.

SÂLİM: [s.244]

Nâm-ı ser-âmedleri Mehmed'dir. Seyyâhîn meyânesinde mergûb olan ceziretü'l-uşşâk Sinop'tandır. Vâlidleri ol diyârda vâki Arslan Mescidi demekle ma'rûf mescid-i şerîfin imamı ve minber-i latîfinin âvâze-i medâyıhı kûş-ı cihân-ı mâl-a-mâl eden ol diyârda vâki Sultân Alâaddîn merhûmun câmi-i bî-misâlinin târifhânı olmakla mütercim-i mezkûr ol memlekette Muârrifzâde

demekle meşhûr olup hezâr fenn u şûh u şenn u hûb-nefes bir kes-i bî-kesdir. Ol hıttada medfûn olup ziyâretgâh-ı erbâb-ı seyâhat ve ashâb-ı hâl olan Buhâra'dan gelme Kutbu'l-ârifin Seydî Bilâl Tekkesi'nin dahî zâviyedârı ve ol şehrin ehl-i dîl-i mekûlesinin bir merd-i nezâket-kârı olup ebkâr-ı efkârı murâdına merâm üzre tasarrufa kâdir tab'ı çâlâk bir şâir-i sühan-hâzırdır. Ancak hilâf-âde-i tarîk-i şuarâ zen-dost bir yâdigâr olmakla sâir şuarâ âsâ tumturâk elfâza mâil olmayıp müsta'mel ve hezâr-âşinâ kelimâtı ve zenân meyânesinde âsârı yâd oldukça fehmlerine asîr olmasın diye küşâdece tâbirâtı edâ ederdi. Bu güftârı cümle-i âsârındandır: [s.245]

KIT'A

Kanâ'at kenz-i lâ-yefnâdır ey dil
Hem ehl-i cümleden a'lâdır ey dil

Kanâ'at mülkü üzre şâh olanlar
Ki onlar mâlik-i dünyâdır ey dil

EBÛBEKİR EFENDİ (ŞEYH ZÂKİR EBÛBEKİR)

VAKÂYİ: [I, s.564]

Mahrûsa-i Bursa'dan zuhûr ve Zâkir Ebûbekir Efendi demekle meşhûr olup mahrûsa-i Bursa'da tarîka-i meşâyih-i Halvetiyye'den Karaağaç Zâviyesi şeyhi Yâ'kûb Efendi âsitânesine intisâb ve cenâblarından inâbet ile mazhar-ı feyz-i bî-hisâb olmuşlar idi. Mahrûsa-i mezbûrede Zağferânlık Mescidi'nde halka-bend-i zikr u tâ'at ve hizmet-i imâmet ile meşgûl iken bin yetmiş yedi senesi evâhirinde arzumend-i ru'yet-i güzâr-ı cinân ve nûzhet-gâh-ı Firdevs'e revân olup zâviyede medfûn ve târih-i vefâtı Tablîzâde Aklî Efendi dediği mısra-ı mevzûndur. Mısra: 'Kıldı tevhîd ile dünyâdan sefer.' Azîz-i mezbûr hüsn-i hâlle mezkûr bir güzide fi'âl, şeyh-i celîlül-hisâl idi. Beyt:

Âhiret istersen dünyada giryân ol kim
Hâbda ağlayan ey dil uyanıp gülse gerek

mazmûnu üzre dem-â-dem eşk-i rîz-i çeşme-sâr-ı vakt ve fukarâ-ı sâbirinden mâlik-i künc-i şâyegân-ı kanâ'at olmaklan mısra: 'Kimyâyı ez kanâ'at nîst' me'mûlüyle cenâb-ı kâsımü'l-erzâk 'ale'l-itlâkdan mâ'adâ hiç kesden ümîd u ekrem-i tân ve gayrıdan hâhende-i dâne-i nev-dil-i ihsân değil idi. Âsâr-ı

hayrîyelerinden Mescid-i mezkûrede vaz'-ı minber-i vâlâ ve müceddiden bir minâre-i bülend binâ etmişler idi. Ezkâr u esvâtında üstâd-ı nâdirül-misâl olup bazı makâmâtta mesnû'-i savtları vâsıl-ı sem'-i mûsikîşinâsân-ı ahâlîdir.

EMÎN (MEHMED EMÎN TOKADÎ)

SÂLİM: [s.97]

Bunların dahî nâm-ı nâmîleri Mehmed olmakla Müteveffâ Mehmed Emîn demekle zebânzed u mu'îndir. Peder-i kibâr-ı Nakşibendân'dan Rûmiye şeyhi Seyyid Mehmed Efendi fukarâsından olmakla şeyh-i mezbûr hedef-i tîr-i kazâyı Rabbi-Gafûr oldukda ol dehşetle semt-i Tokâd-ı sûtûde semâta azîmet ve icrâ-yı sünnet-i hicret edenlerdendir. Kendi dahî idrâk-ı ser edip:

BEYT

Bisyâr sefer bâyed
Nân-çe şod hâmi

kâide-i hikmet medârınca seyr u seyâhat ve geşt u güzâr-ı diyâr u memleket ve Haremeyn-i Muhteremeyn'de mücâvereti esnasında gürûh-ı pür fûnûh hâcegân-ı Nakşibendî'den sâkin-i harîm-i Beyt-i Kerîm olan eş-Şeyh Ahmed Yekdest hazretlerinden tâlim u zerş-i tarîkat ve bâde't-tekmîl-i revîş-i Kâdirî'yi ve Şâzeli'yi ve sâireyi dahî birer azîz-i muhteremden görüp ulûm-ı zâhireyi ve dahî ulemâ-yı Hicâz'dan tahsîl u mecâz olup zümre-i ehl-i hadîs'in ser-halka-i kâmilî eş-Şeyh Ahmed Nahlebend'den rivâyet-i fenn-i hadîse mezun ve belde-i tayyibe-i Kostantiyye'de dahî bazı meşâhîr-i fehûlün nişângâhı sübha-ı sad-dâne-i [s.98] halka-yı ifâdeleri olmakla tedârik u temekkin u temeddün u tevattun eylemişler idi. Bu mecelle-i hatîramızı tebyîzden sonra vâlid-i mâcid-i kesîrû'l-mehâmedimiz meşâyih-i İslâmiyye'nin bülendi hasenetü'l-enâm Mirzâ Mustafa Efendi'nin sevk-i hayr u tenbihlerine imtisâlen bu gürûh-ı ma'ârif şükûhu teberrûken onların icmâl-i hâlleriyle teşrîfe ve irâdeü'l-hâkımız sebeb-i teşrîf ve telâkkîmiz olmuştur. Te'ârif-i câhile tecâhil-i ârifî tebdîl ve zarîfet-i kibârâneyi merkû-ı dervîşâneye tahvîl eden âgâh dillerden olmakla:

LİNÂMIKA

Görmeyince zâtımı sâlim benim
Ehl-i irfândan kemâlim kim bilir

Güzâr-şence bezm bezm mulâkâtımızda sadru's-sudûr fehavle harfu'l-aynda mu'în u mâruf u mestûr Ârif Efendi Hazretleri mütercim-i mezbûrun muâref-i ârif-i ârifâne ve sohbet-i kâmilânelerini müşâhede eylediklerinde teberrûken kendi mahlâslarını bunlara tahsis buyurup berây-ı hâtır-ı âturları kabulünü nakl buyurdular. Lâkin mâ bihi'l-iştihârlarına binâen kable'l-ülfet harf-i elife akdû'l-ferâid silk-i ehl-i sühan kılınmağa cezmimiz savâb-dîdeleri olup bu mecellenin tâyin ve tertîbine rızâ-dâd olmadılar. Eyyâm-ı mulâkâtımızda 'Savâik-i İbn Hacer' tercemesi tesvîdine iştiğal üzre idi. Arabî, Türkî risâleleri ve manzûm silsilenâme-i tarîkleri olup ilm-i mûsikîde dahî hâce-i benâm zümre-i talebesinde gulâm olmak perdesinde kemâli ve elsine-i selâsede eş'âra iktidârı vardır. Hak bu ki ma'ârif-i şî'riyye fazla-i ifdâli ve müstezâd manzûme-i kemâli hâli olup zâhîran edâ-yı terkâne ve reveş-i garîbâne ve tavr-ı gerdâne üzre görünüp lâkin ol zât-ı [e]bu'l-emân fil-hakîka esrâr-ı süveydânın emîn-i [s.99] nakş-hânı ve destgâh-ı hâcegânın nakşibend-i pirend-i irfânıdır. Bu rubaî tahdîsen zâde-i tab' âzâde-i hakâyık nümâlarındandır:

KIT'A

Men sâlik-i râh-ı iştiyâ-yı dînem
Pâ-beste-i in silsile-i rezînem

Gam nîst EMÎN egerçi mecnûn gûyend
Men bende-i dîvâne-i Bahâeddîn'em

Merhûm-ı mezbûr evâil-i hâllerinde şeyhâne bir muhammes inşâd ve onda iki mahlâs yâd eylemekle fakat maktâtı teberrûken bu mecelle-i zurefâda îrâd olundu:

MUHAMMES

Ârifâ kesme ümidin Rahmet-i Rahman'dan
[E]ger Rızâ-yı Hakk'sa matlûb geç yürü rıdvândan

Kible-i uşşâka yüz sür gâfil olma ondan
Kıl itâat sâki-yi sahbâyâ herdem candan

Ey EMÎN bul emân [e]ger ister isen feth-i bâb

EMÎN (NAZÎRÎZÂDE MEHMED)

SAFÂYÎ: [v.25^b]

Nâmı Mehmed'dir. vücud-ı maârif-i mevfûru Rumeli'nde vâki Selânik nâm şehir-i meşhûrdan zuhûr etmiştir. Nazîrîzâde denmekle karîn-i iştihârdır. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'ârif-i bî-şumardan sonra bazı hademât-ı padişâhîde istihdâm ve dergâh-ı âli kapıcıbaşılığı pâyesiyle nâil-i bekâm olup bin yüz yirmi dört târihinde Kıbrıs ceziresi defterdarı iken fevt olmuştur. Asrın şu'arâsından eş'ârı pâk ve güftâr-ı tâbnâktır. Fenn-i târîhde dahî hayli mahâreti olmakla zamanında hüsn-i ân ile müşârun bi'l-benân olan hûbândan bir nâzenîn hurşîd-tal'atın [v.26^b] mehpâre-i ruhsâresi hâledâr-ı iltihâ olduğuna tesvîd ettiği târihtir ki bu mahalle sebt olundu:

TÂRÎH

Hasenü'l-hulk-ı Muhammed âlem âgâ-yı güzîn
Ol ki endîşe-i evsâfı safâdır bâle

İttibâ etmek için sünnet-i hayrî'l-beşere
Hatt-ı müşkînini vaz' etti o rûy-ı âle

Hatt değildir görülen reşk-i cemâliyle onun
Karalar giydi güneş gökte büründü şâle

Bakıp ol hatta dedim ben de EMÎN'â târîh
Etti etrâfın ihâta meh-i bedrin hâle

SÂLİM: [s.90]

Bir zâtı pâk kû-yı nâzik ifâde ve bir şâir-i mâhir her ma'rifet âmâdedir ki ismi Mehmed Nazîrîzâde demekle şöhret-dâdedir. Fi'l-asl zât-ı behîn âsârı fezâ-yı dülûneden âşikâr olup ba'dehu vücûd-ı behbûdu şehir-i Selânik'te karar edip sene bin yüz târîhinde diyâr-ı bî-kusûr Kostantiniyye-i ma'mûra [s.91] gelip vâfir zaman hem-sohbet-i kibâr ve âyân olmuşlardır. Mâl-ı firâvânıyla evâil-i hâli şöhre-i cihân idi:

LÎ-MÜNŞİİHÎ

Sakın idbârdan mağrûr-ı ikbâl olma dünyâda
Felek erbâb-ı izz u câha beyhûde kerem etmez

Murûr-ı eyyâm ve teâkib-i şuhûr ve âvâm ile hâl-i perîşân u fakr u fâka sebebiyle bî-ser u sâ mân olup hâl-i derûnuna âşinâ olan ahbâptan hacle-keş

olduğundan bir takrîb ile Kıbrıs defterdârlığının alıp kendi kendine ol cânibe nefy u iclâ etmiştir. Fenn-i mûsîkîde kemâl-i mahâreti Arabî, Türkî, Fârisî sühan-perdazlığa kudreti olduğu meşhûr ve mütevâtir ve ke'ş-şemsu fî vasatin-nehâr zâhir u bâhirdir. Kıbrıs defterdârı olmasına Burba İsâ sebep olup fakr u fâkasından şikâyeti nâtık bu şikâyetnâme-yi zîbâyı tahrîr ve merhûm ve mağfûr şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin ferîştâde-i nâdi-i devlet mesîrleri kılmıştır:

RUBÂÎ

Ey dest u dil bi-lütuf vücûd âmâde
Vey hâk dört melâz her üftâde

Et'imnî kable en yekûl el-kâil
Kad mâte minel-cû' Nazîrîzâde

Bu sühan-ı şikâyet-âmizi telesîm-i ahrâm hazret-i şeyhülislâm fûlk-ü ihtîşâm ettiklerinde devâtkand-i nebât cevap bâ-esvâbların küşâde-i zebân-ı kalem-i mu'cez rakam-ı hizânetü'-keremlerinden nisârende-i lü'lü-i hitâb-ı müstetâb [s.92] etmeye âmâde eyleyip derhal zîrnâme-i rubâî-i bî-hemtâya bu nazm-ı pâk ile bed-i cevâb bâ-sevâbın imlâya tasdî ve bu suâl-i lâzımü'l-îşkâtın cevâbına bu vecih üzre te'addî buyurmuşlardır:

CEVÂB

Ey anka-şode ze-nakş hestî sâde
Der fakr u mecâhem ze-pâ üftâde

Hâ-i ibtidâî'-ginâ izâ temme'l-fakru
Hâzâ şey'un cerrat aleyhi'l-âde

VAKÂYİ: [II, s.460]

Selânîkî Nazîrîzâde Mehmed Efendi'dir. Bazı hizmetâtta istihdâm olunup bin yüz yirmi dört târihinde enfâs-ı ma'dûde-i hayatı tamam olmaklan dâr-ı fenâdan gûzar ve âlem-i bâkîye sefer eyledi. Bu beyt güftârındandır.

BEYT

Hat değildir görünen reşk-i cemâliyle onun
Karalar giydi güneş gökde büründü şâle

ES'AD (ŞEYHÜLİSLÂM MEHMED ES'AD)

SAFÂYÎ [v.27^b]

Nâm-ı emcedleri Mehmed Es'ad'dır. Gonca-i gül-ravza-i vücûdları gülşen-i İstanbul'dan güşâde olmuştur. Merraten ba'de uhrâ sadâret-i Rûm'a mesned-nişîn-i çâr-bâliş-i izz u temkîn olup ba'dehu şeyhülişlâm ve müftî'l-enâm olan fâzıl-ı zamân ve mihr-i devrân İsmail Ebû İshak hazretlerinin bu dahî mahdûm-ı âli-güheridir. Müderrisîn-i kirâmdan lâyık-ı izz u ikbâl bir mahdûm-ı melek hisâlîndir. Hakkâ ki ulûm-ı Arabiyye'nin merd-i meydânı ve arsa-i nazm u inşânın fâris-i devrânı ve bu asrın şâir-i bedî'i'l-beyânı olmakla bu nazm u şeker-bâr ol şâir-i nâmdar ve ol tûtî-i hoş-güftârın netâyic-i tâb-ı pür iktidârı olan güftâr-ı âbdârındandır:

NAZM

Dil kâkülümde beste ben ol kasdayam dahî
Gönlüm havada seyr-i kemânkeşdeyim dahî

Âgûşa çekdi el o kâş u yâyı ES'AD
Ben cümle-i elemle keşâkeşdeyim dahî

NAZM

Reng-i haclet güle şerm-i cemâlindendir
Cebhe-çîni-i hased ârız-ı âlindendir.

Geceler şûle fûrûgârlığı mâh-ı nev'ûn
Cünbüşâmuz-i ebrû-yı hilâlindendir.

Cevher-i fend-i heves nâ-mütecezzi dilde
Bu besâtat eser-i nokta-i hâlindendir.

Şöhre-i bağda hayretle kıyamı servin
Arzuy-ı revîş-i kadd-ı nihaîlindendir. [v.28^a]

Rişte-i dil yine pür ukde-i sevdâ oldu
ES'AD'a çîn-i hatt-ı yârî hayâlindendir

VELEHU

Gubâr-ı kûyunu kuhl etmek ister dîde-i cânım
Beni hâk-i derûndan sürme ey çeşm-i gazâlânım

O şeh nâz eyledikçe ben niyâz-ı bûselik kıldım
Tarabbahşâ-yı uşşâk oldu bu hâletle efgânım

SÂLİM: [s.72]

Muhâdîm-i kirâmdan sâbîkû't-terceme İshâk Efendi hazretlerinin küçük birâderleri olup onlarda bir neş'e-yi vâlâ, mahdûm-ı zîbâdır ki mihr-i zât-ı sa'd-ı iktirânı tab'-bahş-ı âlem-i irfân olup tab'-ı nukkâdî 'ayn-ı isti'dâd ve kevkeb-i dâniş-i hem-çû seryâ-yı âlî-nejâd zihn-i derrâkî bî-hemâl-i hayâl-i pâki gıbtâ-fermâ-yı erbâb-ı kemâl bir mahdûm-ı nâzik-tînet ve bir şâir-i mâhir sihr-i âsâr-ı pür-zerâfettir ki çîn sûtûr-ı eşâr-ı pür-âb ve tâbî-gûyiyâ bir bahr-ı fesâhat ve mevc-â-mevc hurûf-ı güftâr-ı melâhet-şîârı bir kulzûm-ı belâğattir. Şi'ri bî-nazîr inşâsı dil-pezîr tabî'at-ı pâkizesi âlem-gîr bir zât-ı sûtûde-sıfât nâzik ta'birdir ki muhâdîm-i kirâmın meyânesinde ma'ârifle ser-efrâz ve haysiyet-zât ile müsellemler ve mümtâzıdır. Eşârında [s.73] halâvet güftârında begâyet letâfet vardır. Husûsan zübde-i selâtîn ve umde-i havâkîn sipihr-dâd-ı mâhitâb adl u çerh-i sâdâd u mihr-i âlem-gîr şeh-i kadr-âşînâ-yı zümre-i şu'arâ pâdişâh-ı muhibb-i ulemâ ve sulehâ hazret-i sultân-ı âzam ve hâkân-ı ekrem sultân ibnü's-sultân es-Sultân el-Gâzî Ahmed Hân ibnü's-Sultân el-Gâzî Mehmed Hân halledallâhu hilâfeteu ve ebbede saltanateu hazretlerinin nâm-ı latîf ve ism-i şerîflerine bir "Bülbül-nâme"-i bî-hemtâ tahrîr ve inşâ eylemişlerdir ki nevâ-yı şîrîn-i temkîne bülbülân-ı gülistân-ı irfân vâle ve hâyran ve ol murg-zâr-ı belâğatin gül-gonca-yı tâbîr dil-nişînine murgân çemen-i hüsn u ân hemîşe ahsenet-güyân olup hadîka-yı mezâmîninde ezhâr-ı şavk şeküfte u handân ve her ser-i sühan surh-ı medâdî bir gonca-yı hamrâ-yı behcet istihsândır.

LİMÜNŞİHİ

Hezâr-ı tab'a dâim n'ola verse neş'e-yi sermed
Gülistân-ı sühandır pâk bülbül-nâme-i ES'ÂD

Hakkâ ki mahdûm-ı celîlü'l-kâdr-i merkûm şi'r u inşâda mâhir idiği şems-i sa'd-i iktirân gibi zâhir ve bâhirdir. Cihet-i ilmîyyesi zât-ı sûtûde sıfatı gibi ma'mûr ve zât-ı pâk-nihâdî zihn-i nukkâdî gibi bî-kusûrdur. Mâ-lezime-i mahdûmiyetleri olan ulûm-ı ma'ârifeti saâdetli peder-i muhteremlerinden ve Mutavvelci Mehmed Efendi merhûmdan ve sâir mühre-i fûnûndan kemâ yenbağî tahsîl edip müddet-i yesîrde zât-ı sa'd-iktirânları fâikü'l-akrân ve bî-adîl olmuştur. Ol mahdûm-ı sa'âdet-mersûm merhûm Cennet-mekân firdevs-

âşiyân semere-i şecere-i âli hüsn-i cân müfti-i Âli Osmân muhâdîm-i kirâmın
ercümendi Ebûsaîdzâde Feyzullah Efendi merhûmun def'a-yı sânilerinde
mülâzem ve kırtan munfasıl [s.74] olduktan sonra sertâc-ı ulemâ-yı ulu'l-
ihtirâm ve mâ bihi'l-iftihâr sudûr-ı kirâm sûtûde-munkabit alâ fikreti's-şürefâ-
yı celilü'l-kadrlerin bülendi Paşmakçızâde es-Seyyid Ali Efendi merhûmun
def'a-yı sânilerinde sene bin yüz yirmi iki Receb'inde ibtidâ-yı hâric elli ile
sâlisen Sarây-ı Galata'ya olmakla mebnâ-yı binâ-yı arzûları ta'mîr ve silk-i
müderrişin-i kirâma dâhil olmalarıyla zât-ı âlîleri tevkîr olunup ba'dehu
hareket ba'dehu dâhil olduktan sonra vâlid-i mâcid-i kesîrû'l-mehâmedleri
sadr-ı fenevîyi teşrîf buyurduklarında mevsıla-yı sahn ile Abdüsselâm
Medresesi'nde olup bu mecelle-i celîleyi esnâ-yı tahrîrde yektâ-nişîn-i sadr-ı
mükerrermet mihr-i sipîhr-i fazilet umde-i ulemâ-yı kirâm melce-i sudûr-ı ulu'l-
ihtirâm şeyhülislâm müftî'l-enâm sa'âdetli fazîletli Beyşehrî Abdullah Efendi
hazretlerinden sahn-ı semânedan biri ile ihtirâm olunup ol medrese-i celîlede
mihr-i zât-ı saîdleri şeref-bahş-ı encümen-i talebe-i kirâm olmakta idi. Bu
güftâr-ı âb-dâr cümle-i âsârındandır:

GAZEL

Bakmam o ebruvâne hatt-ı fitene zâdsız
Şeh-beyt-i hüsnüne meyl edemem müstezâtsız

Hüsnü âhar olsa hatt-ı gubâr âşikâr olur
Âteş ki bî-lehîb ola olmaz rummâdsız

Bî katre-i fusûrde olur dîde girye-hîz
Eyler şikeste kâse-i teraşşuh kanatsız

Bî-âh eder mi yâre vusûl iztirâb-ı dîl
Bilâ-resân olur mu yemek mevci bâdsız [s.75]

Bu kînet-gehde harman-ı sâ mânî hâsılı
Buldum hünûz-serzede kendim hasatsız

Bî-eşk-i çeşm dağ-ı ğam etsin mi şerh-i dîl
Çâkî-i dîl ne fâide gülüne müdâdsız

ES'AD metâ nazmı gibi bî-revâc olur
Bâzâr-ı kerem olursa da olmaz kesâdsız

VELEHU

Değildir rişte-i dil geşte taraf ebruvânından
Çekilse çile-i serd-elem bin kez kemânından

Hayâl-kerd-i hattın pür-nem etmiş çeşm-i uşşâkı
Aceb kim katreler rîzide olmuş sermedânından

Olur mu nîk u bed tînetân âlâyış ferle
Belâ bulmaz tâgyir-tab' âhen-i zer-efşânından

Güvâhî-kâr nâ-hem vârinin eczâ-yı zâtıdır
'lyândır herkesin evzâ'ı tertîb-i beyânından

Sudûr-ı tûr gün-â-güntünü te'bîb-sâz olma
Bilin taksîrini neşît mikdâr-ı zamânından

Olurmuş inzivâ kısmet rubâyı pâ-kim bûmek
Gıda-yı 'îyşî oldu hod-nihâdî-i nihânından

Gedâyâ-yı sühandır yüze kâr-ı nakd-ı nazm olsa
Sezâdır ES'AD'ın icâz-ı tab'ı kâmurânından

Mahdûm-ı celîlü'l-kadrin nice nâ't-ı şerîf ve nice kasâid-i bî-nazîrleri [s.76]
vardır ki her biri birer tezkiretü's-şuarâyı bâis tezkîr ve nice gazel-i serâmed-i
alem-gîrleri vardır ki nazm-ı hoş lehcesi erbâb-ı isti'dâd-ı bi't-tab' kendine esîr
eder.

FENNÎ (FENNÎ MEHMED EFENDÎ)

SAFÂYÎ: [v.218^b]

Nâmı Mehmed'dir. Gevher-i gîrân-bâr-ı vücûdu kân-ı İstanbul'dan zuhûr
etmiştir. Envâ-ı fûnûndan behre-yâb olmakla mahlâs-ı mezbûru ihtiyâr etmiştir.
Evâil-i hâlinde ol asrın kutbu cihângîrî Şeyh Hasan Efendî'den inâbet ve ol
azîze nice müddet hizmet ve tekmîl-i âdâb-ı tarîkat [v.219^a] edip ba'dehu Bursa
Mevlevihânesi'nde postnişîn-i makâm-ı irşâd olan Sâlih Dede nâm pîr-i
sâlihden mucâz olup:

Hamdülillâh ki bulup mertebe-i âlâyı
Bekleriz hâk-ı der-i Hazreti Mevlânâyı

diyerek nice mâh u sâl şerefyâb-ı sülûku olup ba'dehu âb-ı rûy-ı vüzerâ
vezirîâzam Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa'ya bir kasîde-i garrâ nazm edip
pesendîde-i âsafî olmakla mukâbelesinde ol asra mahsûs olan cizye kitâbetini
mezbûra bir vech-i te'bid-i tevcîh ve ihsân edip ol kitâbet ile gûşegîr-i kanâ'at
iken ol asırda müneccimbaşı olan Ahmed Dede terbiyesiyle cenâb-ı Sultân
Mehmed Hân-i râbi hazretlerine intisâb edip dâhil-i meclis-i pâdişâhî olup

huzur-ı hümayûnda nice ma‘rifet ve hüner arz etmekle tâb-ı hümayûna hoş gelip iltifât-ı pâdişâhî ve in‘âmât-ı şehensâhîye mazhâr olmuştur. Cümle-i letâyifindendir ki bir gün padişâh-ı cemcâh hazretleri mezbûra hitâb edip buyurur ki: Acaba âlem-i dünyada bir zevk var mıdır ki padişâhlar ol zevki etmek mümkün olmaya dedikte mezbûr dahî cevâbında Hakk sübhâne ve teâlâ şevketli padişâhımın vücûd-ı hümayûnların hatâlardan hıfz eyleye cins-i zevkiyyâtta ve elezzi lezâyîz-i eşyadan bir zevk vardır ki padişâhlara müyesser değildir. Ya ne olmak gerek dediklerinde padişâhım evvelâ bir âdemin nâmünâsip dört menkûhası olup yek tahttan dördünü talak-ı selâse ile tatlîk eyleye ârif nazarında bundan lezîz zevk olmaz hasretü’l-mülûk dedikleri ancak bu zevktir dedikte padişâh-ı âlîcâh hazretleri vâfir tebessüm buyurup azîm-i ihsâna mazhâr oldum diye kendi lisanından istimâ [v.219^b] olunmuştur. Fi’l-hakîka mezbûr zen-dostlukda karîn-i kemâle eriştirip çok hâtun almış vermiştir. Ve dahâ daima binâ ile meşgûl bi’t-tabî yıkıp yapmağa mâil olmakla hâline münâsip bu beyti nazm etmiştir:

BEYT

Hâne-i zühdü yıkıp ettim esâsından harâb
Nakzî ile hâne-i hammârı tâmir eyledim

Mezbûrun tab‘-ı mîmârisi olmakla hakkâ ki mîmâr-ı beyt-i ma‘ârif olup âhir-i ömründe Rumelihisarı iskelesi kurbunda leb-i deryâda bir kasr-ı dilârâ bünyâd edip nukûş-ı günâgün ile kendi nakş edip nice zaman ol kasr-ı bî-kusurda sâkin iken bin yüz yirmi târîhinde fevt olmuştur. Güzel eşârı vardır. Bu birkaç beyt âsârındadır:

Âşık ki vuzû eylemeye eşk-i teriyle
Sâcid olunmaz kible-i maksûda yeriyle

Reşk eylerim ol âşık kim bezm-i belâyâ
Zînet vere fevvâre-i hûn-ı ciğeriyle

Âyâ bulunur mu bize bir ârif-i âgâh
Hâk-i teni iksîr ede feyz-i nazarıyla

VELEHU

Ettin gıdâ hüma-yı gâma üstü hânımız
Olsa aceb mi evc-i felekte mekânımız

Dîl hastasını bûs-ı lebin etmedi diriğ
Hakkâ ki geldi yerine bir pâre cânımız

Kaddüm hemîşe eyler idim hâle veş kemer
Âgûşa gelse ol meh-i nâ-mihribânımız

VELEHU

Ne dem ki bezm-i gama eşkimi şarâb ederin
O bezme mâ-hazarı bağırmı kebâb ederin

Nikâb-ı zülfü verâsında eğlenir gönlüm
Cemâline bakamam def'a-i hicâb ederin

VELEHU

Lâbud olur gözüne onun dil diken diken
Bu hâr-zâr-ı dehre gelip bir diken diken

Vuslat-ı deminde çâk ederim dest-i şevk ile
İdris olursa cismime ger pîrehen diken [v.220"]

VELEHU

Ruhsâr-ı yâre sanma o nev-hat zarar verir
Şehbâz-ı hüsnüne yeniden bâl ü per verir

İsbât u nefy içinde lebin sırrı noktadır
Vardır diyen dehânını cândan haber verir

VELEHU

Arz et o yâre sîneni bir iki yâre çek
Ol yaralarla bâri o yâri kenâre çek

Deryâ-yı mâsiyetde yeter eyledin şinâh
Terk et hevâ-yı zevrâkı cismi kenâre çek

VELEHU

Bilip kadrin diriğ olmadı dilber harîdârı
Aceb düştü nazardan âşıkın eşk-i güherbârı

Nedir bu sûz-ı dilden eşk-i ter FENNÎ'ye hecr ettin
Ki bir mîzâb içinde âb u ateş eyledin cârî

Beşiktaş Mevlevihânesi şeyhi Dede Yusuf fevtine dediği târihtir:

Vâsıl-ı sırr-ı Hüdâ Hazret-i Derviş Yûsuf
Bûy-ı pirâhen-i vasl ile olup şevk-engîz

Erdi Yakûb-sıfat asl-ı merâm-ı kurba
Gûş-ı cânına o dem erdi sadâ-yı ber-hîz

FENNÎ'yâ gûş ederek fevtine dedim târih
Oldu Yusuf Dede'miz Mısr-ı na'ım içre azîz

Padişah-ı cihân Sultân Mehmed Hân-ı Râbi‘ hazretlerinin tarîk-i Mevleviyye’ye ziyâde muhabbetleri olmakla Beşiktaş Mevlevihânesi nazar-ı meymenet-i makrûn-ı hümâyûnları ile manzûr olup gâh gâh mukâbele günlerinde kudûm-ı behcet-i lüzûm-ı pâdişâhî ol zaviye-i feyz-karînî reşk-i bağ-ı bihişt buyururlar idi.

Habbezâ tekyegâh-ı Mevlânâ

Hâk-i pâyna yüz sürer deryâ

Bârekâllah hânkâh-ı şerîf

Dil-i mü’min gibi latîf ü nazîr

Ol zâviye dil-i âşık gibi harâb olup tâmire muhtâc olmakla bin doksan yedi târihinde ol padişâh-ı deryâ-hurûş ve ol şehriyâr-ı encüm-cuyûş karîha-ı sabîha-yı hümâyûnlarından zâviye-i mezbûrun tâmirine fermân-ı cihân-mu‘taları sudûriyle tâmir olundukda şâir-i mezbûr bu ebyâtı nazm edip kendi resm ü hattıyla tekye-i mezbûrun semâhânesi etrafına tahrîr etmiştir: [v.220^b]

TÂRİH-İ TÂMİR-İ MEVLEVÎHÂNE-İ BEŞİKTAŞ

Hâris-i mülk ü milel pâdişâh-ı deryâ-dîl
Anlayıp mertebesin Hazret-i Mevlânâ’nın

Kalb-i âşık gibi virâne iken nice zamân
Nazar-ı âtîfeti oldu Muhammed Hân’ın

Etti bu tekyeyi ma‘mûr misâl-i cennet
Gönlüne girmek için zümre-i dervîşânın

Rağmına münkir-i aşkın bunu ihyâ etmek
Oldu reşkâveri hakkâ ki bütûn dünyânın

Şemsden zerre değil belki bahrden katre
Dest-i cûduna göre hâsılı bahr u kânun

Dâye-i lutfi Beşiktâşî alup âğûşa
Ağlamaz kimse zamânında şeh-i devrânın

Böyle bir cây-ı müferrih var iken yâd etmem
Çâr bâğın acemin ravzasını rıdvânın

Nâle-i neyden eder vecd ü safâ ihvâna
Zâhidâ sanma abes cünbüşünü deryânın

Dağdâr eyleyelim sînemizi ney-âsâ
Pîşrev edinelim himmetini pîrânın

Feyz olur rûh-ı kelâm-ı hikem-âmizinden
Gûş iden mesnevî-i pâkini ol sultânın

İzn-i Bârî ile hüsn-i nazar-ı molladır
İbtidâ şân veren mülküne Osman Hân'ın

Etme her câna hakâretle nazar eyle hazer
Sırr-ı 'Lâ-ya'rufuhum' hâline bil merdânın

Kâr-ı erbâb-ı dile sûfî sakın dahl etme
Hızır ile bilmez misin kıssâsını Mûsâ'nın

Bende-i mukbili hep zümre-i dervîşânındır
Fakr ile fahr eden ol padişâh-ı zî-şânın

Terk ü tecrîd olalım biz dahî dervîşâna
Ne belâ başımıza koydu serv ü sâ mânın

Neşve-i bezm-i elest ile semâ eyleyelim
Aşk ile hem yoluna cân verelim cânânın

FENNÎ'yâ şâh-ı cihândâra duâlar eyle
Yüz sürüp dergehine Hazreti Mevlânâ'nın

Ere bir mürşîde bu hânkâh-ı âlemde
Mazhar-ı lutfu ola tâ ebedî Rahmân'ın

Bâd-ezîn târih-i ta'mirine âğâz edelim
Böyle bir cây-ı ferâhzâyı bihişt-âsânın

Bir seher hâme-i müşgîn-rakam-ı nâdire-fen
Feyzine mazhar olup şems-i cihân-ârânın

Yazdı bu mısra-ı pâkizeyi levh-i câna
Gelelim tekyesine sıdk ile Mevlânâ'nın¹⁰⁹⁷ [v.221^a]

Tarîk-i hacda fevt olan Pervâne zâde intikâline mersiye nazm eylediği
târihtir:

Şem'-i ömrü erişti pâyâne
Gitti âlemden İbn-i Pervâne

Erdi bâd-ı ecel ona hayfâ
Püf dediler sanki şem'-i sûzâne

Âzim-i Kâbe-i hakikat olup
Verdi cân-ı azîzin cânâne

Erecek Şâm'a şâm olup subhî
Bezm-i fânîden içti peymâne

Sa'y edip buldu sâhibu'l-beyti
Cân atıp gitti kurb-ı Rahmân'e

İrci'î nağmesini gûş edecek
Başladı murg-ı rûhu cevâlâne

Tavlabâz idi bezm-i şâhîde
Mazhar idi atâ vü ihsâne

Viridi nerrâd-ı dehre nakd-ı dili
Kapı aldı bekâda merdâne

Ka'beteyn-i murâda buldu vusûl
Dûşeş attı cihânda rindâne

Şeşder-i çarh içinde buldu güşâd
Seyredip dehri hâne-be-hâne

Avf olup cürmü FENNÎ'ya ânın
Hem-celîs ola hûr u gilmâne

SÂLİM: [s.546]

Nâm-ı serâmedleri Mehmed'dir. Dürr-i meknûnu kulzümü ma'ârif u fûnûn olan ve vücûdu sâhil-i deryâ-yı Rûm'a revnak-efzâ olan şehir-i Kostantiniyye-i bî-hemtâda şöhret-şiâr ve encümen-i zurefâda hezâr-fenn bir şâir-i nâzik-zihin olmakla mahlâs-ı merkûmla pür iştihâr olmuştu. Âğâz-ı hâlinde şehir-i Kostantiniyye'de Şeyh-i hakikat-âgâh velî-yi bî-iştibâh aktâr-ı cihânda nâmı cihângîr ve meyân-ı meşâyih-i kirâmda kerâmât-ı bâhire ile arîf u şehîr olan kutbu'l-ârifin zühru'l-vâsilin meşâyih-i ulu'l-ihtirâmın bülendi Cihângîr Şeyhi Hasan Efendi merhûmdan nesîb ve vâfir zamân ol bâb-ı âliye hizmet eylemek nasîb olup ba'dehu Bursa'da mevlevîhâne şeyhi olan zübde-i sulehâ ve melce-i fukarâ Sâlih Dede Efendi'ye bir zamân tereddüt edip onlardan dahî mu'câz ve enfâs-ı tayyibelerinden bûy-ı âşinâyı dimâğ-ı imtiyâz olduktan sonra vüzerâ-yı sudûrun fahr-i devleti ishâ-yı cihânın âb-rûy-ı midhati Köprülüzâde Ahmed Paşa'ya bir kasîde-i nâzikâne ile dâhil-i huzûr-ı âsitâneleri olup ol kasîdenin edâ-yı latîfi şâyân-ı nazar-ı âlîleri ve makbûl-i tab'ı şerîfleri olmakla ol kasîdeye câize olmak üzere bir veche te'bîd-ceziyye kitâbeyn ihsân u inâyet buyurup ba'dehu bu mecelle-i celîlede harfu'l-elifde rûznâmçe-i hâlleri keşîde-i silk beyân kılınan necm-i dümbâlevâr sipihr-i irfân Müneccimbaşı Efendi'nin ol kehîne-i takvîm-i devrân hezâr-ı dostân olan şâir-i a'cûbe-tırâz-ı [s.547] bî-akrânı terbiye ve ta'liyesiyledir ki fûlk-i cenâb-ı Hazret-i Sultân Mehmed Hân-ı Râbi'ye intisâb ettirip pür feyz-i duhûl-ı huzûr-ı hümayûn ve pîşgâh-ı pâdişâh-ı gerdûn iktidârda nice hüneler izhâr etmekle envâ'-ı inâyât-ı hüsrevânîye

mazhar olup sûy-ı dil-cûy-i [İ]stanbul'da cennet-i dünyâ denmeye lâyık u sezâ olan Rumelihisarı'nda kendi mesnû'u yed-i san'at-şîârı olan sâhilhâne-i latîfnde sâkin olup kûşe-nişîn-i künc-i ferâğat iken bin yüz yirmi yedi târihinde dâr-ı bekâyâ rihlet eyledi. Müretteb dîvânı ve asrında hayli nâm u şânı var idi. Gerçi vâdi-i lâubâlinde öyle pek horde-gîr değildir fe-emmâ eş'ârı mezeden hâli değildir. Bu birkaç beyit cümle-i âsârındadır:

BEYT

Senindir seyr isende sedd-i nutk et pîş-i kâmilde
Felâtûn hakikât beyyine nakl-i mâ-cerâ olmaz

VELEHU

Âşık ki vudu' eylemeye eşk-i ter ile
Sâcid olamaz kible-i maksûda yer ile

Reşk eylerim âşık kim bezm-i belâya
Zînet vere fevvâre-i hûn-ı ciğer ile

Bin doksan yedi târihinde selâtîn-i mütekaddimîn ve serâmed-i havâkîn-i güzîn Sultân-ı celîlüş-şân ve Pâdişâh-ı bî-akrân Sultân Mehmed Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân hazretleri Beşiktaş Mevlevîhânesi'ni karîn-i nazar-ı kimyâyı eserleri ve makrûn-ı iltifât-ı hümâyûnları buyurup dil-i âşık gibi harâb u fenâ-pezîr olmuşken reşk-i heft-târım eyleyip buyurduklarında inâyete muhtaç olan fukarânın tâc-ı ibtihâcın hem-ser-i fukarâdan ve kerde-bâd-ı fark u fenâ ile vîrân olan kulûb-ı dervîşânı ta'mîr-i şerîfleri ile ma'mûr u âbâd eylediklerinde [s.548] mütercim-i nâdire-dânın tekye-i müşârun-ileyhin ta'mîrine bu târihi müşârun bi'l-benân cümle erbâb-ı irfândır:

BEYT

Yazdı bu mısra'-ı pâkizeyi levh-i cânê
Gelelim tekyesine sıdk ile Mevlânâ'nın

VAKÂYİ: [II, s.470]

Fennî Mehmed Dede Efendi, İstanbûlîdir. Evâil-i hâlinde tarîka-i Halvetîyye meşâyihinden ârif-i âgâh ve vâsıl ilâllah Cihângîr Şeyhi Hasan Efendi hizmetlerinden inâbet ve tekmîl-i âdâb-ı tarîkat eyleyip ba'dehu mahrûsa-i Bursa'da vâki' zâviye-i Mevlevîyye'de seccâde-nişîn-i meşîhât olan Sâlih Dede'den dahî bey'at edip beyt:

Hamdun lillâh ki bulup mertebe-i a'lâyı
Bekleriz hâk-i der Hazret-i Mevlânâ'yı

mantıkınca tarîka-i Mevlevî'ye sâlik olmuştı. Bir müddetten sonra Sadrâzam-ı sâbık Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya bir kasîde-i garrâ nazm etmekle pesendide-i âsafî olup mukâbelesinde kendine bir veche te'bîd-i cüziyye kitâbeti inâyet olunduğundan mâ'adâ vezîr-i mezkûr takrîbiyle merhûm Cennet-mekân huld-âşiyân Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî hazretlerinin dahî manzûr-ı nazar-ı ekser-te'sîrleri olmakla musâhib-i şehriyârî rütbesine vâsıl ve eltâf-ı bî-nihâye-i Sultânî'ye nâil oldular. Bu hâl üzere Rumelihisârı'nda vâki' yalısında sâkin iken bin yüz yirmi senesi hudûdunda rihlet ve âlem-i ukbâya azîmet eyledi. Müretteb dîvân-ı eş'ârı vardır. Bu ebyât güftârındandır.

NAZM

Ruhsâr-ı yâre sanma o nevhât zarar verir
Şehbâz-ı hüsnüne yeniden bâl ü per verir

İsbât u nefy içinde lebin sırr-ı noktadır
Vardır diyen dehânını cândan haber verir

VELEHU

Bu garka-gehde bulmadı bir âşinâmızı
Tâ nakl edeydi dîde-i ter mâcerâmızı

HÂFİZ (SÜTÇÜZÂDE ALİ ÇELEBİ)

SAFÂYÎ: [v.59^a]

İstanbul'dan bedîdâr Sütçüzâde Ali Çelebi denmekle karîn-i iştihârdır. Evâil-i hâlinde kibâr-ı meşâyih-i Halvetiyye'den kutbu'd-devrân Ümmîsinanzâde Şeyh Hasan Efendi'nin nice zaman hizmet-i şerîflerinde olmakla [v.59^b] Ümmîsinan Hâfızı denmekle meşhûr-ı devrân olmuştur. Nazar-ı feyz eser-i azîz ile tahsil-i kemâl-i ma'rifet ve tekmîl-i âdâb-ı tarîkat edip ilm u fazl ile âraste ve zîver-i ma'ârif ile pîraste ve ale'l-husûs ilm-i edvârda devirde akrânı nâdir ve beste ü ihtira'a kâdir ve her vâdide yed-i tûlâsı zâhir makbûl-u cumhur şâir-i mâhir olup ma'ârif-i cüz'îyye ve külliyyeden âgâh bir merd-i pür intibah olmakla bin doksan dokuz hudûdunda ziyâret-i Beytullahi'l-Harem ve mücâveret-i Ravza-i Mutahhara-ı Hazret-i Seyyidü'l-Enâm

arzusuyla azm-ı râh-ı Hicâz olup Mısır-ı Kahire'ye varıp müteveccih-i sûy-i maksûd iken azm-ı bâdiye-i bekâ etmiştir. Na'tiyyesinden birkaç beyt bu mahalle tahrîr olundu. Kendi bestesidir. Hâlâ meyân-ı sûfiyyûnda hayli makbûldür.

DER NA'T-I RASÛL-Ü MÜCTEBÂ

Karîn-i bezm-i erbâb-i hevâyım yâ Rasûlallah
Harîm-i kûy-i kurbunda gedâyım yâ Rasûlallah

Yeter oldum yeter girdab-ı hicrin olsun
Ezelden hazretinle âşınayım yâ Rasûlallah

Vücudum tîğ-i aşkınla serâ-pâ çâk çâk olsun
Yolunda HÂFİZ'im mahlâs gedâyım yâ Rasûlallah

VELEHU

Mey-i aşkınla sermest u harâbım yâ Rasûlallah
Demâdem nâr-ı şevkinle kebâbım yâ Rasûlallah

Kerem kıl hâtır-ı mahzunumu lutfunla şâdân et
Gamınla tâ be-key pür ıztırâbım yâ Rasûlallah

N'ola üftâdeni bir kerre pâ mal-ı nigâh etsen
Ser-i kûyinde bir kemter gedâyım yâ Rasûlallah

Der-i devlet-i meâbından beni red etme sultânım
Giryeyim HÂFİZ-ı hasret-meâbım yâ Rasûlallah

VELEHU

Hasret-i ebrunla ham der-ham oldu kâmetim
İnhinâ-ı mâh-ı nev şekl-i hilâl olmaz bana

SÂLİM: [s.214]

Nâm-ı şerîfleri Abdüllâtîf'tir. Fil-asl Sütçüzâde demekle şehîr bir merd-i hîn u leyyîn-rüzgâr olup zurefâ-yı İstanbul'un bir sâhib-i tabi'at ehl-i [s.215] ma'rifeti ve meclis-i ârâ olan zurefânın me'munu'l-gâile bir merd-i hoş-sohbeti olup sâir ma'ârifinden gayrı ilm-i edvârda da hayli mahâreti ve zâde-i tab'ından bir güfteyi beste etmeye kudreti var idi. Ve ashab-ı devrânın zî bâl-i sâdıkı idi. Ekser evkâtta ülfet-i meşâyih-i kirâm ve âmîzeş-i sohbet-i sulehâ-yı enâmı idi. Bi'l-âhire incizâb-ı bâli ve salâh-ı hâli kendini semt-i salâha ve vâdi-i felâha cebr edip Ümmîsinânzâde Hasan Efendi merhûmdan ahz-i yed-i inâbet ve nice zamân ol şeyh-i kâmile hizmet edenlerden Ümmîsinânzâde Hâfızı demekle meşhûr olmuşlar idi. Bin yüz hudûdunda arzû-ı hacc-ı şerîfle

cânib-i Mısır'a irtihâl eyleyip ol cânibde intikâl eylemişlerdir. Elsine-i nâsda hâliyyen şöhet-şiâr olan bu ilâhî-i latîfin güfte ve bestesi ol zâtın cümle-i âsârındandır:

İLÂHÎ

Karîn-i bezm-i erbâb-ı hevâyım yâ Rasûlallah
Harîm-i kûy-ı kurbünden cüdâyım yâ Rasûlallah

Yeter oldum yeter garkâb-ı girdâb-ı yem-i hecrin
Ezelden hazretinle âşinâyım yâ Rasûlallah

Vücûdum tîğ-i aşkınla serâpâ çâk çâk olsun
Yolunda HÂFİZ'im mahlâs gedâyım yâ Rasûlallah

VELEHU

Mey-i aşkınla sermest ü harâbım yâ Rasûlallah
Demâdem nâr-ı şavkınla kebâbım yâ Rasûlallah

Kerem kıl hâtır-ı mahzûnumu lütfunla şâdân et
Gamınla tâ-be-key pür ıztırâbım yâ Rasûlallah [s.216]

Der-i devlet-i meâbından beni dûr etme Sultânım
Garîbim HÂFİZ'im hasret-meâbım yâ Rasûlallah

Bu beyt-i garrâ dahî mezkûrun gazeliyyât-ı rânâsındandır:

BEYT

Hasret-i ebrûnla ham-der-ham oldu kâmetim
İnhinâ-ı mâh-ı nev şekl-i hilâl olmaz bana

VAKÂYİ: [II, s.55]

Sütçüzâde derviş Abdüllâtîf'dir. Ba'de tahsîlü'l-isti'dâd sâlik-i tarîk-i fakr u fenâ olup meşâyih-i kirâma hizmet ve kibâr-ı Halvetiyye'den Ümmîsinânzâde Şeyh Hasan Efendi'den inâbet edip âsitânelerine intisâb ile Ümmîsinânzâde Efendi Hâfızı demekle şöhet-yâb olmuştu. Azîz-i muşârun ileyh âlem-i ervâha irtihâl ettiklerinden sonra bunlar dahî Mekke-i Mükerreme'ye intikâl eyleyip ol belde-i mübârekede mücâviren sâkin iken bin yüz senesi hilâlinde dâr-ı fenâdan rihlet ve âlem-i 'ukbâya azîmet eyledi. Merhûm-ı mezbûr salâh hâlde meşhûr, fenn-i mûsikîde mâhir, ilm-i edvârda da akrâmî nâdir idi. Bu beyt-i şerîf güftârlarındandır.

NAZM

Karîn-i bezm-i erbâb-ı hevâyım yâ Rasûlallah
Harîm-i kûy-ı kurbünden cüdâyım yâ Rasûlallah

Yeter oldum yeter garkâb-ı girdâb-ı yem-i hecrin
Ezelden hazretinle âşinâyım yâ Rasûlallah

Vücûdum tîğ-ı aşkınla serâpâ çâk çâk olsun
Yolunda HÂFİZ'im mahlas gedâyım yâ Rasûlallah

HÂFİZ (POST)

SAFÂYÎ: [v.60^a]

Nâmı Mehmed'dir. İstanbul'dan zuhûr etmiştir. Eimmeden bir kâmil-i devrânın oğludur. Hâfız Post denmekle meşhûr-ı cihân olmuştur. Evâil-i hâlinde bu cerîde-i irfâna âsârı sebk eden Nâilî nâm şâir-i mâhirin terbiyet kerdesi olup kibâr-ı devletin nedîm-i hâsı olmuştur. Ale'l-husus ilm-i edvârda bî nazîr-i rûzgâr u nezâket-i âğâze-i hûş-nevâsı reşk-endâz-ı zemâzem-i hezâr ve nakş-ı kâr-ı etvâr-ı edvâr-ı terennümü hased kerde-i rûh-ı revân-ı Hâce ve lehce-i pâkîze nağmâtı hûş rubâ-yı gûş küşâyân-ı istimâ'dır. Mezbûr âhir-kâr-ı ömründe dîvân hâceleri zümresine ilhâk ve emânet-i kâğıd-ı bîrûn mansıbı ile nâil-i merâm olup bir yüz yetmiş beş senesinde cilvegâh-ı evc-i bekâyı âğâz-ı makâm etmiştir. Fevtine Buhûrîzâde İtrî nâm şâir-ı mâhir-i mersiye-gûne bu târîhi nazm etmiştir.

TÂRÎH-İ VEFÂT-I HÂFİZ POST

Hâfız el-hâc İmâmzâde MUHAMMED hak bu kim
Mûsikî ilminde mâhirdi ol üstâd-ı zemân

Seyr eden seyyâh-ı âlem her makam ü mahfili
Onun âsârın ederdî ehl-i tab'a armağan

Oldu âsarıyla pür-âvâz ırak ile hicâz
Hem nihâvend u nişâbur acem hem isfahân

Hazîn-i genc-i hünerdi bezl-i makdûr eyledi
Âşıkâne kıldı taksîm etti vârin dermeyân

Germ ederdî bezm-i uşşâkı bûzürg ü kûçeki
Pâk-edâ vü hoş tekellüm hûb-lehçe nûktedân

Germ ederdî bezm-i uşşâkı nevâ-yı nâlesi
Mâye-i şevk olur idi açsa mecliste dehân

Bezmine dil-beste kılmıştı büzürg u kûçeki
Pâk edâ vü hoş tekellüm hûb-lehçe nüktedân

Gördü kim devrin usûlû keç muhâlif gerdişi
Ehl-i tab'ın rast kaddi dâim olmakda kemân

Âlemin nakşın çıkardı bildi kârın kim ecel
Ne Gulâm'a rahm eder ne Hâce'ye verir emân [v.60^b]

Geçti çerh-i çenberinden rûhu evce azm edip
Hâk-ı râh oldu nühüfte ol vücûd-ı nâtüvân

Pâye-i pest ü bülendinden çekip el âlemin
Azm-ı ukbâ etti olup tarîk-i bezm-i cihân

Postunu boş koydu gerçi nâmı ammâ zîndedir
Ona âsârı vü tasnifi yeter nâm u nişân

Harf-ı menkûtiyle tarih oldu onun fevtine
Dedi ITRÎ HÂFİZ'a me'vâ ola yâ Râb cinân

NESİR

Hâfız Post merhûmun cümle-i ma'rifetten gayrı hûb eş'ârı ve mergûb
güftârı olup fenn-i târihte dahî hayli mahâreti olmakla ol asırda veziriâzam olan
Bosnevî Süleymân Paşa'ya verdiği târihtir:

TÂRİH-İ VEZÂRET-İ SÜLEYMAN PAŞA
Mühr ile âsaf-ı mülk oldu Süleymân Paşa

Şâir-i mezbûrun eş'ârından dahî birkaç beyit tahrîr olundu:

Firâkınla günüm şeb gece kârım cümle âh oldu
Yetiş gel ey tabîb-i cân u dil hâlim tebâh oldu.

SÂLİM: [s.213]

Ol ilm-i edvârın hâce-i cihânı ve fenn-i mûsikârın Pitagoras-ı devrânı
tanbûr-ı bezm-i şevkin meyân-ı târ-ı nezâketi ve dâire-i ülfetin mâlezime-i
sohbeti olup beyne'l-kibâr Hâfız Post Mehmed Çelebi ünvânıyla şöret-şiâr
olan râmişger-i râstkâr-ı bî-nazîr merd-i sûtûde nakş-ı nigâr-ı nâzik tâbirdir ki
evc-i kadri mûsikîşinâsân meyânesinde begâyet bâlâ ve Rûm u Acem'de
müştâkânına nihâyet ve dildâdegânına hadd u gâyet yoktur. Bir vücûd-ı bî-
hemtâdır ki ashâb-ı terkîb pençgâh-ı havâsdan memâlik-i Rûm u Hicâz ve
Hıttâ-yı Irâk u [I]sfahân'da ve iklîm-i Nihâvend ve arz-ı Nişâbûr ve memleket-i

Kürdî ve sâir aktâr-ı cihânda büzürg ü kûçek elsinesinde nâm-ı nâmîleri şöhet-
şîâr ve nigârende-i san'atları olan beste ve semâî ve kâr ve nakş ve şarkı ve
türkûleri mâlâ-mâl ve bî-şumâr olduğundan mâ'adâ ol üstâd-ı ser-efrâz her ne
ki meclis-i kibârda ol bülend nâzik-sadâ ile bir perdenin düğâh u segâhından
nevâya âgâz etse demsâz olduğu sadâ çargâh-ı âlem-i anâsırdan bîrûn belki
felek-i süvvümde gûş-i zühreye ol âhengde makrûn olurdu:

LİMÜNŞİİHÎ

Mihnet-i ârızadır gerçi sadâ
Bâr olur âdeme beyhûde serâ [s.124]

Sâmia-yı zevkîde inkâr olmaz
Gûşta böyle arz-ı bâr olmaz

Bâ-husus eyleye bir savt-ı hasen
Gûşî li-berîz safâ her sudan

Ede ol nağme-i sanat-bâr-ı yek
Bağda bâd-ı sabâyı tahrîk

Ki hüseynde karar eyleye gâh
Bûselikden lebi ola âgâh

Ki aşîrân ede gâh kürdîler
Ateş efşân ola her nağme-i ter

Ol bûlbûl-i gülzâr-ı dâire ber keff bir kenâr-ı cûybârda ilm-i edvârda
mahâret-i mâlûmâtın izhâr ettikde bağda bâd-ı sabâ gûyâ vâlih u medhûş ve
nahl-ı güllerde bûlbûller kemâl-i lezzetinden sermest-i hâmûş olurlardı. İlm-i
edvârda hâce-i cihân-mânend-i bî-akrân ve bî-nazîr iken vâdi-i ma'ârifte ve
şî'r-gûyâlıkta da bir merd-i dilîr idi. Evâhir-i ömründe dîvân-ı âlî hâceleri
zümresine ilhâk olunup mümtâz ve bîrûn kağıt emânetiyle akrânından serefrâz
olmuşlar idi. Bin yüz beş sâlinde mihnetserây-ı dehirden tarabgâh-ı bekâyâ
intikâl eylediler. Bu beyt râ'nâzâde-i tab'-ı zîbâlarıdır:

Firâkınla günüm şeb gece kârım cümle âh oldu
Yetiş gel ey tabîb-i cân u dil hâlim tebâh oldu.

VAKÂYİ: [II, s.109]

İsmi Mehmed'dir. Mahmiye-i Kostantiniyye'de eimmeden birinin ferzend-i
ercümendi ve mahdûm-ı hîredmendi Hâfız Post demekle şehîr ve ilm-i edvârda
bî-nâzîr olup nağme-i âşîkânesi mâye-i şavk u nevâ-yı nâlesi bezm-ı uşşâka

zevk bahş etmekle sıyt u sadâ-yı iştihârı ırak u acem u hicâz vâdîlerin pür-âvâz ve âsâr-ı nağmâtı nihâvend u nişâbûr u isfahânda mümtâz olmakla büzûrg ü kûçek âğâze-i dil-pezîrlerine müştâk olmuşlar idi. Âhir-i ömründe dîvân hâceleri zümresine dâhil ve kâğıt bîrûn emâneti mansıbına vâsıl [s.110] oldu. Bu hâl üzre âlemin nakşın çıkarmışken derdin usûlü muhâlif görünüp bin yüz beş târihinde hâce u gulâma rahm etmeyen ecel-i bî-emâm kârın tamâm, rast-ı kaddin lâm edip murg-ı rûhu çenber-i çerhden pervâz ve evc-i bekâya, cilvegâha âğâz ettikde cesed-i mânend-i genc, defîn-i nühüfte-i zîr-i zemîn olup bostânı hâlî kodu. Buhûrîzâde İtrî Çelebi bir veche ta'miye dediği târîhtir.

BEYT

Harf-i menkûtuyla târîh oldu onun fevtine
Dedi İtrî Hâfız'a me'vâ ola yâ Rabb cinân

Merhûm-ı mezbûr ilm-i mûsikîde meşhûr olduğundan mâ'adâ eş'âr-ı dil-pezîrleri vardır. Bu beyt güftârındandır.

BEYT

Firakınla günüm şeb gece kârım cümle âh oldu
Yetiş gel ey tabîb-i cân ü dil hâlim tebâh oldu.

HAKKI (İSMAİL EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.65^a]

İsmi İsmail'dir. Rûm ilinde Şumnu'dan zuhûr etmiştir. Evâil-i hâlinde meşâyih-i tarîk-i Celvetiyye'den Atpazarî Emir Şeyh denmekle ma'rûf olan şeyhden telemmûz-i ilm-i ma'rifet u tekmîl u telezzüz-i âdâb-ı tarîkat edip şeyh-i mezbûra dâmâd olduktan sonra mahrûsa-i Bursa'ya istihlâf ile irâdet ve ol mahrûsada ikâmetine işâret etmekle varıp ol belde-i ma'mûrede karar edip refte refte mazanne-i hâl bir ârif-i âgâh ve bir şeyh-i pür-intibâh olmakla ol şehrin şöhet-şîârı ve şeyh-i nâmdârı olup hakkâ ki ilm u fazl ile ma'mûr ve lutf-ı tab' ile meşhûr bir zât-ı fezâil-i mevfûrdur. Evkât-ı ömr-i azîzin zâyî etmeyip daima tahrîrât ve hâlâ te'lifât ile meşgûl olup ulûm-u akliyye ve nakliyye de ve lisân-ı tasavvufta nice resâil-i mu'teberât tahrîr ve te'lîf edip cümle-i âsârından [v.66^a] Muhammediyye'yi iki ciltte yüz yirmi cüz ve

müteaddadî miktarı şerh u beyân ve münâsîp mahallerinde on iki bin beyit ile nice me'âniyi âyân etmiştir. Müretteb divân-ı belâgat ünvanı vardır. Nice zaman Bursa'da sâkin olduktan sonra İstanbul tarafına azîmet edip hâlâ Üsküdar'da karar etmiştir. Bu birkaç beyt-i latîf nazm eylediği na't-ı şerîftendir ki bu mahalle sebt olundu:

DER NA'T-I ŞERÎF

Serâser bu cihânın cânı Sensin yâ Rasûlallah
Bu âlem cânının cânânı Sensin yâ Rasûlallah

Ezelden tâ ebed mühr-i nübüvvet Sendedir kat'a
Hakikat mülkünün sultânı Sensin yâ Rasûlallah

Dem-i cân-bahşın ile bahş oluptur feyz-i kuddûsî
Bu irfân dürrünün ummânı Sensin yâ Rasûlallah

Ayağın toprağının zerresidir HAKKI-i zârın
O zerre denlünün ta'bânı Sensin yâ Rasûlallah

Bu gazel-i tasavvufâne şeyh-i mezbûrun eş'ârındandır:

Âşka cümle-i eşyâda tecellî görünür
Her tecellîde nice gûne tesellî görünür

Sol ki külliyet ile aklı vere aşkı ala
Bu ticarete ona fâide küllî görünür.

Kimî kâim kimî râkî kimisi sâcidedir
Kıl nazar cümle-i eşyâya musallî görünür.

Nusha-ı ilm-i ledündür dil-i ârif-i billâh
Her neye tâlib isen onda muhallî görünür.

Kesret-i feyz ile HAKKI bugün oldu deryâ
Gerçi sûrette kamû halkın ekallî görünür.

SÂLİM: [s.227]

Nâm-ı cemîlî İsmâîl'dir. Ol merd-i fâzıl u âgâh ve vâsıl-ı İlâhî'nin fi'l-asl maskat-ı re'sleri dâru'n-nasr ve'l-meymene Edirne kurbinde Âydos nâm kasabadan olup müşkât-ı kalbleri misbâh-ı envâr-ı atıyye-i İlâhî ile münevver olup kesb-i fuyûzât-ı vehbîye-i nâ-mütenâhî eyledikten sonra medîne-i Kostantiniyye'ye gelip sâhibu't-tesânîf ve ma'rûfu's-şân ve yektâ-süvâr-ı vâdi-i irfân olan meşâyih-i kirâmın refi'ü'l-mekânı ve vâsıl-ı Rabbânî-i fâzıl-ı bî-müdânı sâdât-ı kesîrû'l-bereketin bülendi Atpazarî Şeyh es-Seyyid Osmân

Efendi merhûmdan ahz-ı yed-i inâbet ve müsta'idd-i hilâfet olup ba'dehu bâ işâret-i vâcibü'l-îmtisâl medîne-i Bursa'ya nakl u irtihâl eylemişlerdi. Meşâyih-i kirâmın fuzalâsından zâhir u bâtını ma'mûr bir pîr-i muhterem olup meclis-i şerîflerinden herkes mikdâr-ı isti'dâdına göre istifâdeden hâli değildi. Her vecihle fâyik ve zât-ı şerîfleriyle iftihâr olunmaya lâyıktır. Âsâr-ı kalemi kesîr ve te'lifâtı vefîr muvaffak ta'bir merd-i delîrdir. Husûsan tarîkat-i meşâyihde kâ'bi beğâyet âlî ve lisân-ı tasavvufdan hakîkati üzre âgâh u me'ânî ve tefsîr u ehâdiste zihn-i şerîfleri âyetün min âyâtillahdır. Üç ciltte *Rûhu'l-beyân* nâm bir tefsîr-i celîlüş-şân ve hadîste *Nuhbetül-fıkr* nâm bir şerh-i celîl ve iki ciltte Yazıcızâde Mehmed Efendi'nin *Muhammediyye'sine* bir şerh-i cemîl ve *Fâtihâ-yı Şerîf Tefsîri* ve *Nebe-i Şerîf Tefsîri* ve *Fıkh-u Keydânîye* bir şerh-i şerîf ve *Mesnevî-i Şerîf'e* bir şerh-i latîfleri ve *Tamâmu'l-Feyz* nâmında bir te'lif-i tâmları ve sâir mev'ızâ ve kısas ve mühim olan mahallerine resâil-i 'adîde husûsan manzûr-ı âlîleri olan etrâf ve hâşiyeler tahrîrâtına nihâyet ve âsâr-ı kalemine hadd u gâyet yoktur. [s.228] Cümle fezâilinden dâd-ı Hüdâ olan vezn-i tab'-ı âlem-ârâları makbûl ve memdûh-ı cemî'-fehûldür. Arabî, Fârisî ve Türkî sühan-ı pâkta zihn-i âlîleri çâlâkdır. Bu birkaç beyt-i dilârâ bu mecelle-i celîleye sebt u tahrîr için abd-i fakîre irsâl eyledikleri ebyât-ı zîbâ ve zâde-i tab'-ı rânâlarıdır:

BEYT

Hançer-i ser tez aşkın n'ola çeksem minnetten
Dem-be-dem rezn-güşâ-yı beyt cânımdır benim

GAZEL

Hamîde kadde ile baksın ne hâle döndüm ben
Yanıp şekline girdim yâd ele döndüm ben

Beni bu cisimle herkes perî bile göremez
Meğer ki peyker-i hâb-ı hayâle döndüm ben

Dirîğ ağzına düştüm bu ehl-i dünyânın
Ölmeden inceliş ayn-ı hilâle döndüm ben

Geçinmedin bu ömür sâyesinde birkaç gün
Meyân-ı rûzda fî-i zevâle döndüm ben

Bu denli lehce-i bülbül nevâ ile HAKKI
Olup girifte-i sad-ğussa lâle döndüm ben

VELEHU FÂRİSÎ

Ez şikâf-ı bezm-i cem bîn-ker cemâl-i hûb-râ
Dil-i ferâmûşem be-kerde-i hutbe-i matlûb-râ

Şükr-ı şükr bûd Yûsuf-râ ve lâkin sabr-ı sabr
Zân sebep herkes nedâred şîve-i Yakûb-râ [s.229]

Ez hevâ-yı dil dü çeşm mevc ber mevcî zend
Kim bûd teskîn bahr-i fitne-i âşûb-râ

HASAN EFENDİ (ÜMMÎSINANZÂDE)

SAFÂYÎ: [v.58^b]

Ola serçeşme-i feyz-i mevfûr Ümmîsinanzâde denmekle meşhûr olup evâil-i hâlinde kutb-ı asr olan Abdülehad Efendi nâm azîz-i muhteremin terbiyesiyle ulûm-ı zâhiriyyeyi tahsîl ve mertebe-i bâtınıyyeyi tekmîl edip tarîk-i zühd ü salâha sâlik ve nakd-ı vakt-i fevz u felâha mâlik olup kerâmât-ı zâhire ve makâmât-ı kâşifeye kadem-i nihâde-i vusûl ile vâsıl-ı esrâr-ı hakikat olup günden güne gulgule-i itibârı perdekeş-i mihr u münîr oldukda İstanbul'da Şehremini nâm mahalde [v.59^a] vâkî zâviyede seccâdenişîn-i meşîhat-ı izz ü temkîn olmuştur. Ol dâna-yı hakikat meşâyih-i tarîkin kibârından olmakla nice zaman Ebû'l-Feth Sultân Muhammed Hân Cami-i şerifinde Cuma vâizi olmuştur. Nice te'lifât u tahrîrâtı vardır. *Mecâlis-i Sinânî* nâm te'lifleri meşhûr-ı cihândır. Ol serv-i ser-efrâz bağ-ı ma'ârif u kemâl bin seksen sekiz senesinde hırâmân-ı çemenzâr-ı huld-ı berîn olmuştur. Bu târih nazm olunmuştur. Târih-i Vefât-ı Ümmîsinanzâde: "Gitti bin seksen sekizde âh kutbu'l-ârifin." Bu eş'âr ol kâmil-i büzürgvârın âsârındandır:

Nâm u ârın terk edip meydâne gel
Cân u başından geçip merdâne gel

Nûş edip aşk-ı muhabbet cur'asın
Bağ-ı aşk içre bugün efgâne gel

Levh-i kalbe saykal eyle dâimâ
Dîde-i kalbi açıp dildâre gel

Nûr-ı zâtın pertevdir görünen
Dîde-i sırrı silip seyrâne gel

VELEHU

Derde derman ister isen derde er
Yine derttir âşıkın dermânı bil

Câna cânân ister isen pîre er
Âna mürşitsiz erilmez şöyle bil

Niceler pîrini görüp bilmedi
Gâfil olma pîrini merdâne bil

Nûr-ı Hakkı bulmak istersen HASAN
Ânâ mazhar kâmil-i insânı bil.

VAKÂYİ: [I, s.571]

Dârüs-saltanat-ı mahmûye-i Kostantiniyye'den neşât ve Ümmîsinânzâde Efendi demekle şöhrat bulmuştur. Sermâye-i tab'-ı mâder-zâd ile vâsıl-ı nisâb-ı isti'dâd olduktan sonra Keçeciler İmâmı Mehmed Efendi'den tahsîl-i ilm u irfân ile vâsıl-ı dil-hâh ve tarîk-i sa'âdet-refik-i sûfiyye dü-be-râh olmağın Ümmîsinân Efendi cenâblarının kerîme-i mükerrerleri yâni sâhibü't-terceme hazretlerinin cedde-i muhteremleri olan bî-envâ-yı uhret hizmetlerinden bey'at ba'dehu Eğrikapılı Çukadâr Şeyh Mehmed Efendi'den inâbet eyleyip ve Mu'îdzâde Efendi'den dahî tekâmîl-i tarîkat ettikten sonra Şeyh Abdülehad Efendi hazretlerinin terbiyeleriyle vâsıl-ı esrâr-ı hakikat olup Kazzâz Şeyh Mehmed Efendi mahlûlünden Kürekçi başı Câmi-i şerîfi kurbinde vakî' zâviye meşîhatiyle fâyiz-i şeref-i hîlâfet olmuşlar idi. Bin seksen sekiz Cemâziyelevvel'inde Boğuk Abdullah Efendi yerine Sultân Mehmed Hân Câmi-i şerîfi kürsüsünde müfessir-i Kur'ân-ı azimü's-şân oldular. Sene-i mezbûrede vâlidleri cenbinde defn olundular. Himmetzâde Şeyh Abdullah Efendi dediği târihtir. Mısra-ı intikâlî'l-Kutbı civâru'l-ma'îd ve Rüşdî Ahmed Efendi dahî bu târihi demiştir. Beyt:

Geldi biri dedi kim fevtine târihtir
ÜMMÎSİNÂNZÂDE'nin rûhu için Fâtihâ

Mahlûl olan va'ziyeleri Bülbülcü Edişli Şeyh Abdülkerim Efendi'ye ta'yîn olunup zâviyelerinde mahdûm-ı mükerrerleri Şeyh Hüseyin Efendi seccâde-nişîn oldular. Azîz-i merkûm vâsıl-ı sırr-ı mektûm, âbid u zâhid, mürtâz u mücâhid, pîr-i nûrânî, tâbîb-i rûhânî, mezinne-i kerâmet, azîz-i sâhib-i himmet,

dîde-i derûn, kürsî-nişîn-i nakl-i tefsîr, [s.572] halka-i tevîd u tezkîr, âlim u âmil, kâmil u şâmil, kerâmet-i zâhir, makâmât-ı fâhir, hâcî-yı azîz idi.

HEMDEMÎ (MİSKÂLÎ SOLAKZÂDE MEHMED)

SAFÂYÎ: [v.332^a]

Nâmı Mehmed'dir. İstanbul'dan zuhûr etmiştir: Miskâlî Solakzâde denmekle ma'rûftur. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'ârif edip fenn-i mûsikîde dahî ziyâde mahâret kesb edip şi'r u inşâda dahî makbûl-u cumhûr bir şâir-i ma'mûr olup müverrihlikte dahî gâyet şöhreti vardır. Hubût-ı âdemden fevti târihine gelince tevârih cem' edip müdevven târih tahrîr etmiştir. Beyne'n-nâs makbûl târihtir. Bundan mâ'ada *Tevârih-i Âli Osman* nazm edip Sultân Mehmed Hân-ı Râbi hazretlerinin zamân-ı saltanatlarına gelince *Fihrist-i Şâhân* ismiyle mevsûm te'lif-i latîf-i güzel âsâra muvaffak olup pâdişâh-ı cemcâh Sultân Mehmed Hân hazretlerine verip azîm-i enâm ve ihsâna mazhâr olup bin altmış sekiz târihinde fevt olmuştur. Ol târih-i latîf bu mahalle tahrîr olundu:

FİHRİST-İ ŞÂHÂN

Hatâlardan emîn eyle İlâhî Âl-i Osman'ı
Çün ettin bunları Sen elh-i İslâm'ın nigezbânı

Bu nesl-i pâkla dîn-i Muhammedî takvîyet buldu
Şeref-bahş oldu dîne bunların âyîn u erkânı

İtâ'at üzredir şer-i mübîne dâimâ bunlar
Kavîdir Hak bu kim bu hânedânın sıdk u imânı

Adâletle şecâ'atle sehâvetle mürüvvetle
Nizâm-ı âlem için ettiler sa'y-ı firâvânı

Edindin bunların târihini dikkat edip ma'lum
Getirdim nazma lûtf u Hak ile Fihrist-i Şâhânı

N'ola tâ herkesin hâtır-ı nişânı cümle târih
Gele her söz ki nazma vardır onun hıfza imkânı

Edip mevzûn u hemvâr oldu bir şehnâme-i icmâl
Rıcam oldur ola ma'zûr eğer var ise noksânı [v.332^b]

Kamûnun evveli Sultân Osman İbn-i Ertuğrul
Ki oldur cümleden evvel koya resm-i cihânânı

Alâaddîn-i Selçûkî edip tabl u 'alem irsâl
Muhakkak altı yüz doksan dokuzda hutbe ünvânı

Yirmiyle yedi yıl saltanat sürdü adâletle
Bu devlete bu vaz' etti kamû tertîb-i dîvânı

Cihân-ı bî-bekâdan azm edip ol server-i âlem
Yerine gördü lâıyk oğlunu Sultân Orhan'ı

Cülûs etti yedi yüzle yirmi altı sâlinde
Sa'âdetle otuz beş yıl cihânın oldu sultânı

Gazâyâ sarf edip evkâtını hiç durmadı hâlî
Müşahhar eyledi tedricle etrâf-ı Buldânı

Bu gülzâr-ı fenâdan ol da etti âkıbet rihlet
O serv-i bâğ-ı devlet gitti ukbâyâ hırâmânı

Cülûs edip yerine oğlu Gazi Hân Murâd onun
Tamâmen Rûmelin feth etti açıp kâfiristânı

Cülûsuna yedi yüz dahî altmış bir olur târih
Budur el-hak selâtînin şecî-i merd-i meydânı

Otuz bir yıl sürüp devlet gazâ yoluna ser verdi
Şehâdetle o server hâsıl etti kurb-ı Rahmânî

Şehit oldu çün ol Hünkâr-ı Gâzî asker-i İslâm
Cülûs ettirdiler fi'l-hâl oğlu Yıldırım Hân'ı

Cülûsuna yedi yüz dahî doksan ikidir târih
Şecâ'atde selâtîn içre yoktur onun akrânı

Ne dem azm eyleyip meydâna at salaydı küffâra
Sanaydın berk-i hâtiftir elin tığ-ı bürrânı

Serîr-i saltanatda eyleyip on dördü çün tekmiâl
Sekiz yüz beşte âhir etti terk âlem-i fânî

Süleymân Bey'le Mûsâ Bey sürüp bir nice dem devlet
İkisi de atıp tuttu bulup hâlî bu meydânı

Sekiz yüzle on altıda zuhûr etti Mehmed Hân
Teğallûb eyledi def' eyleyip gavgâ-yı ihvânı

Sekiz yıl müstakillen pâdişah oldu edip rihlet
Sipariş etti oğlu Hân Murad'a cümle erkânı

Cülûsuna sekiz yüz hem yirmi dört olur târih
Oluptur Hân Murad-ı evvele bu isimle sâni

Karâr etti otuz yıl altı ay devlet serîrinde
Gazâlar etti küffâre çekip şemşîr-i bürrânı

Tamâm oldu onunda devri rihlet etti dünyâdan
Koyup Sultân Mehmed Hân-ı sâniye bu meydânı

Cülûs etti sekiz yüz elli beşte ol şeh-i âdil
Otuz bir yıl cihânda ker ü ferle sürdü devrânı

Budur İstanbul'u feth eyleyen Gâzi Muhammed Hân
N'ola ecdâdına gâlib olursa şevket ü şânı

Cihândan def ü ref'e himmet etti zulmet-i küfrü
Ziyâ-yı seyf ile rûy-ı zemîni kıldı nûrânî [v.333^a]

Erip pâyâna ömrü ol dahî azm-i behişt etti
Yerine oğlu Sultân Bâyezid'e gördü erzânı

Sekiz yüz seksen altı da cülûs etmiştir ol Sultân
O'dur Hakk'ın velîsi ondadır esrâr-ı pinhânı

Onun dahî zamânında nice feth ü fütûh oldu
Kırıp küffârı icrâ eyledi âyîn-i şâhânı

Otuzla hem iki yıl pâdişâh oldu cihânda ol
Ferâgat etti âhir terk edip bu dâr-ı ahzânı

Yerin Sultân Selim'e eyledi teklîf son demde
Bilirdi kimseye bâkî değil bu çarh-ı gerdânı

Cülûs etti dokuz yüz on sekizde çünkü ol Gâzî
Şecâ'atle n'ola tercih edersem cümleden ânı

Alıp Mısır'ı sefer kıldı Acem iklimine sonra
Şikest edip kaçırdı Çaldıran'da şâh-ı İrân'ı

Sekiz yıl hem sekiz ay oldu ona saltanat rûzı
Koyup gitti yerine âkıbet Sultân Süleymân'ı

Cülûsuna dokuz yüz hem yirmi altıda târîh
Bunun eyyâm-ı adlinde bu devlet buldu meydânı

Cihânda Hân Süleymân kırk sekiz yıl pâdişâh oldu
Vilâyetler musahhar eyleyip arttırdı ünvanı

Cihân ma'mûr âbâdan olup halk oldu âsûde
Zamânında zuhûr etti nice âsâr-ı sübhânı

Bu da gitti cihândan tâc ü tahtı terk edip âhir
Yerine Hân Selîm oldu budur evvelkine sâni

Cülûsuna dokuz yüz yetmiş ile dört olur târîh
Budur bu nesl-i pâkin Hak bu kim sultân-ı zîşânı

Zamânında bunun Kıbrıs gibi bir ülke feth oldu
Bunun şemşîri küffâr-ı freng'e verdi hüsrânı

Sekiz yıl hem beş ay ol server-i âlem sürüp devlet
Sefer kıldı cihândan mesken etti bâğ-ı rıdvânı

Onun mesned-nişîni Hân Murâd-ı sâlis olmuştur
Budur cümle selâtinin güzîni ehl-i irfânı

Dokuz yüz hem dahî seksen iki çün geçti hicretten
Cülûs edip ona oldu müyesser tâc-ı hâkânı

Olup sâbit-kadem tahtında zahmet çekmeyip aslâ
Edip serdârın irsâl aldılar Tebrîz u Şîrvân'ı

Yirmi yıl sekiz ay âleme hükm etti adl üzre
Koyup gitti o dahî âkıbet bu köhne eyvânı

Onun da oğlu kim Sultân Mehmed Hân-ı sâlisdir
Cülûs etti bin üçte oldu cârî emr u fermânı

Bu devletde budur hünkâr gâzî fâtih-i Eğri
Kıran küffârı ser-tâ-pâ edip ceng-i firâvânı

Dokuz yıl altmış üç gün saltanat sürdü edip rihlet
Bu mihmân-hânenin birkaç gün oldu ol da mihmânı

Geçip onun yerine adl ile Sultân Ahmed Hân
Yeniden oldu ihyâ hak bu kim âyîn-i Osmânî [v.333^b]

Cülûsu Hicret'in bin on ikisinde olup vâki'
Ona bu saltanat oldu Hüdâ'nın lütf u ihsânı

Zamânında Anadol semtinin etrâf u eknâfı
Celâlî eşkıyâsı cümleten etmişti talânı

Tevekkül eyleyip Allah'a etti bir kulun irsâl
Geçirdi tığ-ı kahrından ser-â-ser ehl-i tuğyânı

Hükûmet kıldı on dört yılla dört ay eyledi rihlet
Cülûs ettirdiler onun yerine Mustafa Hân'ı

Cülûsu bin yirmi altıda vâki' olup onun
Müyesser oldu ona gerçi kim bu taht-ı sultânı

Ne hâl ise üç ay üç gün karâr etti velî sonra
Edip gavgâ-yı âlemden ferâgât çekti dâmânı

Onun ardınca Osman Hân-ı sâni pâdişâh oldu
Hakîkatte budur bu hânedânın şîr-i garrânı

Cülûsu bin yirmi ile yedide vâki' olmuştur
Olup dört yılla dört ay on gün cümle devrânı

Gazâ yolunda bezl-i himmet etti ol şeh-i Gâzî
Cihân-serverliğin isbât edip gösterdi bürhânı

Ne çâre neylesin ammâ ki bahtı olmadı yâver
Cihândan almayıp kâmı felek kıldı hebâ ânı

Bu hâlet çün zuhûr etti kamûnun ittifâkıyla
Cülûs ettirdiler tekrâr Sultân Mustafa Hân'ı

Ne fetretler gavgalar oluptur bin otuz birde
On altı ay zamâna gösterip rûy-i perişânı

Müşevveş oldu çün ahvâl-i âlem gördüler âhir
Gelip cem' oldular bir yerde cümle devlet âyânı

Cülûs ettirdiler Sultân Murâd-ı râbî'î ol dem
Umûr-ı saltanat buldu yine evvelki mîzânı

Geçip tahta bin otuz ikide ol Hüsrev-i Gâzî
Bu devlet oldu ol şâh-ı güzîne Hakk'ın ihsânı

Mehâbetde salâbetde olup ecdâdına gâlib
Budur sâhib-kırânı âlemin Sâm u Nerîmân'ı

Adının kesti arkın eşkiyâdan intikâm aldı
Elinden ol gürûhun hiç biri kurtaramadı cânı

Edip izhâr-ı kudret fitne-i ye'cûşe set çekdi
Sezâdır ona derlerse eğer İskender-i sâni

Revân ile alıp Bağdat'ı kahr etti kızılbaş
Kalaydı sağ eğer alırdı hep İrân u Turân'ı

Cihânda on yedi yıl kâmurânlık eyleyip âhir
Nihayet buldu emr-i Hak'la onun da devrânı

Cülûs etti karındâşı yerine Hân İbrahim
Bunun da oldu heft iklîm-i Cârî hükm ü fermânı

Olup bin kırk dokuzda ona taht-ı firûzu
Getirdi sadre âhir rûzigâr ol zill-i Yezdân'ı

Bi-hamdillâh zamânında Girât ü Hanya feth oldu
Arkada hod kazaklar tuttular semt-i gürîzânı [v.334^a]

Dokuz yıldan üç ay eksik hükûmet eyleyip âhir
Ferâğat etti keşf olup ona bir sırr-ı vicdânı

Nasîb oldu şehâdet âkıbet ol şâh-ı mazlûma
Ne çâre bu imiş çün tâ ezel takdîr-i Rabbânî

Onun ferzend-i âlişânı devletle sa'âdetle
Geçip evreng-i şâhiye müşerref kıldı dîvânı

Cülûs-ı Hân Muhammed eyledi âsûde dünyâyı
Dedi târîhini erbâb-ı nazmın bir sühandânı

O'dur Hünkâr u Gâzî padişâhın ser-efrâzı
Dilim medh etmede kâsır o sultân ibn-i sultânı

Semiy-yi fahr-i âlem şehryâr-ı âdil ü ekrem
Şehen-şâh-ı muazzam vâris-i mülk-i Süleymânı

Muhammed Hân-ı râbî'î pâdişâh-ı meşrîk u mağrib
Onundur tâc-ı hakânî onundur taht-ı Osmânî

Sa'âdetle serîr-i devlet üzre câ-nişîn olsa
Gören bedr oldu zan eyler felek de mâh-ı tâbânı

Süvâr olsa eğer rahş-ı hümayûn'a sanırlar hep
Esed burcuna tahvîl eylemiştir mihr-i rahşânı

Cülûs esnâlarında gerçi olmuştur biraz fetret
Kamûsun ber-taraf kıldı edip tedbîr-i âsânı

Eser devrinde herkes kalmamıştır fitneden Hakka
Meğer erbâb-ı hüsnün ruhlerinde hâl-i fettânı

Adâletle yeni baştan cihânı eyledi ma'mûr
Yine buldu nizâmın devletinde âlem-i fânî

Bunun bir şükrünü mümkün müdür herkes edâ etmek
Hüdâ verdi bize bir pâdişâh-ı pâkizânı

Yeter ey HEMDEMÎ şimdengerû gel sıdk ile el aç
Duâya başla kim Fihrist-i Şâhân buldu pââyânı

Îlâhî cyle ervâh-ı sclâtini demâdem şâd
Îlâhîsin hatâlardan emîn et şâh-ı devrânı

Îlâhî ömrün efzûn eyle anlar yerde yattıkça
Îlâhî Sen kabûl eyle duâ-yı müstmendânı

VAKÂYİ: [I, s.718]

İstanbulî Solakzâde Mehmed Çelebi'dir. Bin altmış sekiz târîhinde fevt oldu. Merhûm-ı mezbûr fenn-i mûsikîde mâhir olmakla Miskâlî Solakzâde demekle meşhûr olmuştur. Âsârından Devlet-i Aliyye-i Osmânîyye ibtidâsından bin altmış yedi târîhine gelince *Tevârih-i Âli Osmân* tahrîr eylemiştir. Hakkâ ki eser-i mergûbtur. *Fihrist-i Şâhân* ismiyle mevsûm te'lîf-i manzûmu dahî vardır. Bu beyt ondan numûnedârdır:

BEYT

Eser-i devrinde herkes kalmamıştır fitneden Hakka
Meğer erbâb-ı hüsnün ruhlarında hâl-i fettânı

HİMMET (HİMMET EFENDİ)

SAFÂYÎ [v.334^b]

Ol kutb-ı âsumân-ı velâyetin vücud-ı şerîfleri Anadolu'da Bolu havâlisinden zuhûr etmiştir. Evâil-i hâlinde İstanbul'a gelip tarîk-i Bayrâmiyye'den Tesbihcizâde Hüsâmettin Efendi denmekle meşhûr-ı âfâk olan azîz-i muhtereme nice zamân hizmet edip nazar-ı feyz eseriyle mertebe-i kemâle vâsıl olmakla meşâyih-i tarîk-i Bayrâmiyye'den müntehî-i hakikat bir şeyh-i

şeyh-i sâhib-[v.335^a] kerâmet olup salâh ve takvâ ile meşhûr-ı cihân ve zikr ü tevhid ile ma'mûr-ı devrân ârif-i billâh bir şeyh-i âgâh ve bir bedr-i münîr pîr-i rûşen-zamîr olup İstanbul'da Şehremini çarşısı kurbunda İbrahim Efendi nâm sâhib-i hayr-azîz-i mezbûra mahsûs bir zâviye binâ etmekle ol hânkâh-ı feyz-resânda nice zamân seccâdenişîn-i meşihat-ı izz ü temkîn olup bin doksan beş târihinde terk-i zâviye-i fenâ ve azm-i bâdiye-i bekâ etmiştir. Ekser güftârı sûfiyânedir. Bu birkaç beyt-i nasîhat-âmiz ol kâmilin âsârındandır ki teberrûken bu mahalle tahrîr olundu: .

NAZM

Uyan behey gâfil hâb-ı gafletten
Ömrün geldi geçti haberin var mı

Bir haber aldın mı sırr-ı vahdetten
Murg-ı cânın uçtu haberin var mı

Ma'siyet yükünü aldın boynuna
Hiç ölüm korkusu gelmez 'aynına

Felek birkaç arşın bezden enine
Yakasız don biçti haberin var mı

Bu dâr-ı rihlettir bunda kalınmaz
Hem sonu fenâdır murâd alınmaz

Kâf ile kalkıncak geri dönülmez
Kârbânbaşı göçtü haberin var mı

Azığın var mıdır yola gitmeğe
Döşegin hazır mı varıp yaymağa

Ejderhalar gibi çekip yutmağa
Yerler ağzın açtı haberin var mı

Dervîş HİMMET senden evvel gelenler
Kimi kul kimisi sultân olanlar

Dünyâ benim mülküm deyip yelenler
Ecel câmin içti haberin var mı

VELEHU

Genc-i aşkı ister isen dil-i virânda ara
Hızır-veş âb-ı hayâtı zulmet-i tende ara

Râh-ı aşka seni irşâd eyleyen mânâyı bul
Âlem-i mânâyı tâlib-i kâmil insanda ara

On sekiz bin âlemi geşt eylesen bulmak muhâl
Seni yoktan vâir eden Mevlâ'yı var sen de ara

‘Alleme’l-esmâ’ rumûzun ‘men-‘aref’ sırrın dahî
Anlamak şânında isen ehl-i irfânda ara [v.335^b]

Tâlib-i Mevlâ olup her kişiden himmet dile
Gâfil olma matlûbun var sırr-ı Kur’ân’da ara

VELEHU

Sivâdan kalbini pâk et gönül mir’ât-i Rahmân’dır
Safâdan sîneni çâk et gönül mir’ât-i Rahmân’dır

VAKÂYİ: [I, s.578]

Merdân-ı vilâyet-i Bolu zuhûr ve tahsîl-i isti’dâd u şu’ûr eyleyip bin on sekiz târîhinde dârü’l-mülk İstanbul’a kudûm ettikde ‘alâ hasebî’r-rusûm hareket u seyr-güzâre Seyyîd Yunus Efendi hizmetlerinden iktisâb-ı şeref mülâzemet etmişler idi. Medâris-i resmiyyeye vâsıl ve kırk akçe medreseye nâil ve ondan dahî munfasıl olduktan sonra ni‘met-i râhdan semt-i âhire atf-ı ‘inân-ı garîmet ve hemrâheni tevîk ile sâlik-i tarîk-i Hak olmaya himmet etmekle kübarâ-yı meşâyih-i tarîkat-i Halvetiyye’den Bezcizâde Şeyh Mehmed Efendi halîfesi Şeyh Hüsâmeddîn Efendi’den bey’at u tekmîl-i tarîkat ettiklerinden sonra sıla-i rahm için Bolu kasabasına rihlet ve tarîkat-ı Bayrâmiyye meşâyihinden Bolulu el-Hâc Ahmed Efendi nâm pîr-i kâminden inâbet ve ba’de’s-sulûk cenâblarından nâil-i hilâfet oldular. Bir müddetten sonra Defterdâr İbrâhim Efendi nâm sâhibü’l-hayr Yenibahçe kurbinde bunlar için bir zâviye binâ edip onda ibâdât u tâ’âta meşgûl olmuşlardı. Bin elli bir senesi hilâlinde Kasımpaşa Câmi-i şerîfinde kürsi-nişîn-i va’z u tezkîr olup seksen târîhinde va’ziye-i mezkûreyi veled-i necîbleri Şeyh Abdullah Efendi’ye kasr-ı yed etmişler idi. Doksan senesi hudûdunda mahdûm-ı mükerremleri müşârun ileyh Şeyh Abdullah Efendi hazretleri Halilpaşa Cami-i şerîfi va’ziyesine nakl olduklarında Kasımpaşa Câmi-i şerîfi va’ziyesi sâniyen bunlara tevcih olundu. Sene-i mezkûre evâhirinde kendi hüsn-i ihtiyârıyla İstanbul’da Davudpaşa Câmi-i şerîfi vâizi eş-Şeyh Kasımpaşalı Efendi ile va’ziye-i mezkûreyi tebdil eylediler. Bu hâl üzre Davudpaşa Câmi-i şerîfinde kürsi-nişîn-i va’z u nasîhat u irşâd tâlibine himmet ile halka-bend-i cem’iyyet iken bin doksan beş Safer’inin on altıncı sülâsâ günü rihlet ve âlem-i ervâha

azîmet eyleyip yerlerine mahdûm-ı mükerrerleri Şeyh Abdullah Efendi hazret-i seccâde-nişîn-i meşîhât oldu. Üsküdar'da Bezcizâde Efendi Türbesi'nde şeyhleri civârında medfûn ve sâl-i intikâllerine veled-i necîbleri sâlifü'z-zikr Şeyh Abdullah Efendi hazretleri bir veche ta'miye dediği târîh-i mevzûndur. Mısra: "Dedi biri ye'sle nâle-i cân-gâh edip" fevtine târihtir. Hâtîme-i evliyâ azîz-i mezbûr zühd u salâh ile meşhûr, vâiz ve müzekkir-i mahdûs ve müfessir-i mazânne-i kerâmet, pîr-i sâhib-i himmet idi. Âsârlarından muhakkıkâne ilâhiyyât u eş'ârları vardır. Bu ebyât güftârlarındandır.

NAZM

Gönül aşkın ile püryâne döndü
Zu'afâdan sîneler 'ummâna döndü

Kurulsun meclis-i uşşâk bir bir
Dü-çeşm mest oluben kâne döndü [s.579]

Sürülsün meclis-i ehl-i hakikat
Ezel bezminde çün peymâne döndü

Figânım gülşen içre andelîbin
Seherde ettiği efgâne döndü

Onlardan erişti bize HİMMET
Gedâlar kalmayıp şâhâne döndü

ITRÎ (BUHÛRÎZÂDE MUSTAFA EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.185^a]

Nâmı Mustafa'dır. İstanbul'dan bedîdâr Buhûrîzâde denmekle şöhret şîârdır. Asrın şuârâ-yı şîrîn-güftârındandır. İlm-i edvârda devrin hâce-i sânisî ve fenn-i mûsikîde şehrin Gulâm Şâdisî olmakla sadâ-yı nevâ-yı nâlesi ırak ile hicâzı pür-âvâz ve nezâket-âğâz-ı hoş-nevâsı nişâbur, acem ve isfahânı reşk-endâz etmiştir. Fenn-i muammâda [v.185^b] dahî sâhib-i nâm ü nişân olmakla pâdişâh-ı vâlâ mekân Sultân Mehmed Hân-ı Râbî' hazretlerinin meclis-i hümayûnlarına dâhil olup ma'rifeti pesendide-i pâdişâhî olmakla İstanbul'un esirciler kethüdalığını arz-ı hâl etmekle hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn ile tevcîh ve ihsân buyurulup vefâtına dek zabt edip kendine medâr-ı maîşet olup bin yüz

yirmi iki senesinde mâye-i hayât-ı râhatü'l-ervâh olan rûh-ı revânî âlem-i evce
azîmet etmiştir. Âsârından bu birkaç beyt bu mahalle tahrîr olundu:

Bakmazsa rûy-ı dilbere a'dâ safâ nazar
Sen eyle sun'-ı Hakk'ı temâşâ safâ nazar

Mihr ü mâha bakar mı cemâlin gören dedim
Baktı dedi ol âyîne-sîmâ safâ nazar

Dil nâzır-ı gubardır gider dedim dedi
Câizse kuhl-i dîde-i bînâ safâ nazar

Dildâr hâl u hatt-ı lebin gösterip dedi
Hubb u gubar u bâde-i sahbâ safâ nazar

Yoktur nazîr hüsnüne birdir iki değil
Mislin görürse nergis-i şehlâ safâ nazar

Bu nev-zuhûr şâhid-i nazmın görüp eğer
ITRÎ nazîre derse ehîbbâ safâ nazar.

VELEHU

Etsin îlâc-ı derd-i dîl ol meh tabîb ise
Yoksa visâle minnetimiz yok nasîb ise

Dilber henüz satmada kâlây-ı nâzını
Germ-ateş içre yanmadadır andelîb ise

Bir genc-i bî-misâldir ITRÎ harîm-i yâr
Ejderdir etmiş anda temekkûn rakîb ise.

VELEHU

Hasretle n'ola kalsa gözüm hâk-ı rehinde
Göz diktiği yerlerdir o mihrin de mehin de

Dâmen-keş ol ey ITRÎ hemân çirk-i riyâdan
Gam çekme kerân yok diye bahr-ı güneğinde. [v.186^a]

VELEHU

Şevk-i gülzâr-ı rûhunla dil kaçan kim cûş eder
Nâlesi hep bülbülân-ı gülşeni hâmûş eder

Gülşen-i kûyinde anıp ger nâle kılsam ITRÎ'yâ
Hacletinden lâl olup bülbül figanım gûş eder.

SÂLİM: [s.479]

Nâm-ı vâlâları Mustafa'dır. Ol ilm-i edvârın hâce-i sânisî ve fenn-i
mûsikînin Şeyh Nizâm-ı Hâkânîsi uşşâk-ı vâlâ nâm meyânında Buhûrîzâdelik
ünvânıyla şöhet-i tâm hâsıl eyleyen zât-ı âlî-makâmdır ki bâğ-ı şîrîn-i

servistân-ı dilârâ kadân-ı mehâbîb-i rûzgârın mâye-i revnâk-ı sebz-bahârı olan bezm-i âhenginde ol râmiş-i cânın murâ'at-ı levâzım-ı fennine nisbet nâğme-i hârken-i Fârâbî-i perîşân-târ bir nevâ-yı kalenderî ve hıttâ-yı tâvûs-dehânından haste-i hicrâna safâ-bahş-ı dâd âferîd olan cân-bahş-ı rûh-perver-i elhâniyye her çend ki ol serv-i sehî gülistân-ı ülfet bir mecliste encümen efrûz-i ferâh-ı rûz-ı sohbet ola perde-i hırâmî-i ağıâr olan dâmen-i teşrîf-i kabâ-yı i'tibârı ol gülşenin [s.480] nâğme-serây-ı bezmi olan sâir murğân-ı nâle perdâzâne mânend-i perde-i kumru ve perde-i bülbül zeyl-i hicâb olup hemçün perde-i ankebût bend-pây-ı refîâr ve ol üstâd-ı bî-akrânın nâğme-i gülbâm ve nâğme-i berkhân ile hem-mîzân olan elhân-ı şeker-efşânın mukâbelesinde her mantıku't-tayr mesâbesinde olan savt-ı nâdir berâberlerin izhârdan ka'de-nişîn-i hayret olup pâ-huften-i iktidâr olurlardı. Ol zât-ı dilârânın bu güne nazîrî nâpeydâ bir mâhir-i fenn-i âzmâ olduğundan merhûm Cennet mekân Firdevs-âşiyân pâdişâhân-ı cihânın dürr-i yektâ-yı gencine-i irfânı Sultân-ı celîlü's-şân-ı bî-müdânî nûr-u sâtî' Sultân Mehmed Hân-ı râbî' hazretlerinin meclis-i hümâyûnlarına kerraten ba'de merraten dâhil ve kerâran ve merâran 'atâyâ-yı hüsrevânîlerine nâil olduğundan mâ'adâ öteden beri esîr-i hubb-ı câhı olduğu esîrciler kethüdâlığı'na bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn vâsıl olup bu hâl üzre güzârende-i eyyâm u leyâl iken bin yüz yirmi üç hudûdunda intikâl eyledi. Fenn-i mûsikîde hâce-i âlî-makâm olduğu beyne'l-enâm mâ-lâ kelâm olup hezâr âsârı meşhûr-ı cihân ve mesmû'-u sımâh-ı ins u cân ve nakş u kâr-ı sınıyî'-i revnak-bahş-ı dâire-i derûn iken bâğ-ı gülistân-ı eş'ârda dahî bir bülbül-ü hoş-güftâr ve ITRÎ mahlâsıyla nice âsârı ve müretteb dîvânı vardır. Ve meyân-ı şu'arâda hayli nâm u şân-ı olup bu güftâr cümle-i âsârındandır:

KIT'A

Dili âvâre kılan fikr-i kad-i dil-cûdur
Beni mecnûn eden ol kâkûl-i anber-bûdur

Görmeden etme sakın yok yere sen kıylı u kâl
Kim [ne] derse desin ITRÎ o meyâna mûdur [s.481]

BEYT

Etsin 'ilâc derd-i dile ol tabîb ise
Yoksa visâle minnetimiz yok nasîb ise

VAKÂYİ: [II, s.468]

İstanbûlî Buhûrîzâde Mustafa Çelebi'dir. İlm-i edvârda mâhir ve fenn-i mûsikîde akrânî nâdir [s.469] olmakla merhûm Cennet-mekân firdevs âşîyân Sultân Mehmed Hân Gâzî hazretlerinin meclis-i hümayûnlarına dâhil ve bî-nihâye ihsân u 'atâyâya nâil olduğundan mâ'adâ kendi arzuhâli mu'cibince bâ hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn bir veche te'bîd esirciler kethüdâlığı'nı a'tâ buyurmuşlar idi. Bu hâl üzre güzârende-i eyyâm iken bin yüz yirmi üç târîhinde âlem-i ukbâya hıram eyleyip Mevlevîhâne-i Yenikapısı hâricinde defn olundu. Bu ebyât güftârındandır.

NAZM

Bakmazsa rûy-i dilbere â'dâ safâ nazar
Sen eyle sun'-i Hakk'ı temâşâ safâ nazar

Mihr u maha bakar mı cemâlin gören dedim
Bakdı dedi ol âyine-sîmâ safâ nazar

Dil nâzır-ı gubârdır gider dedim dedi
Câizse kühl-i dîde-i bînâ safâ nazar

Dildâr hâl u hatt-ı lebin gösterip dedi
Habb u gubâr u bâde-i sahbâ safâ nazar

Bu nev-zuhûr şâhid-i nazmın görüp eğer
İTRÎ nazîre derse ehîbbâ safâ nazar

VELEHU

Dili âvâre kılan fıkır-i kad-i dîlcûdur
Beni mecnûn eden ol kâkûl-i anber bûdur

Görmeden yok yere sen etme sakın kıyle kâl
Kim [ne] derse desin İTRÎ o meyâne mûdur

İBRAHİM EFENDİ (İMÂM-I SULTÂNÎ)

VAKÂYİ: [II, s.61]

Şem'a-yı mihrâb-ı ilm u irfân ve kandîl-i câmi-i zekâvergân-ı sadr vel-kadr İmâm-ı Sultânî İbrahim Efendi hazretleridir. Sebeb-i vücûdu ve bâis-i zât-ı behbûdları olan vâlid-i vâlâ-güherleri nevâzel-hâc Mehmed'dir ki cânib-i Diyârbakır'dan cilveger ve mahmiye-i Edirne'de lâne-ârâm u mukarrar oldukda bunlar bin otuz sekiz târîhinde sahn-ı serây-ı vücûda vürûd etmişlerdi.

Tahsîl-i bidâ'a-i ilmiyye ve tekmîl-i levâzım-ı resmiyye eyleyip mahmiye-i mezbûre ulemâsından Çelebi Yahyâ Efendi'den [s.62] perverîş-yâb ve ta'lîm-i ilm u âdâb ettikten sonra mahmiye-i merkûmede vâkî' Sultân Selîm-i Cedîd Câmi-i şerîfinin imâmeti hizmetiyle tekrîm olunmakla dâhil-i mihrâb-ı muallâsı olmuşlar idi. Bin altmış sekiz senesi hilâlinde yine mahmiye-i mezkûrede Sultân Bâyezîd Hân Câmi-i şerîfi hitâbeti dahî ihsân olundu. Merhûm cennet-mekân firdevs-âşiyân Sultân Mehmed Hân hazretleri elhân-ı dürer-bârlarını zîver-gûş-i hûş etmeleriyle yetmiş üç Şevvâl'inde Hâfız Mehmed Efendi yerine İmâm-ı Sultânî ve muktedâ-ı mihrâb-ı cihâniyânî olup def'aten İstanbul pâyesiyle bükâm ve selefleri arpalıkları Mihâliç ma'a Germesti kazaları ile mazhar-ı ikrâm oldular. Seksen üç Receb'inde Kamanîçe fethinden sonra Rumeli pâyesi ihsân olunup Dimetoka ma'a Dâğardı kazaları dahî zamîme-i zevâbitleri kılındı. Doksan bir târihinde Antalya kazası arpalıklarına ihsân olunup Mihâliç ma'a Germesti kazaları kudât-ı kasabâta verildi. Doksan yedi Muharrem'inde Ebûsaîdzâde Feyzullah Efendi def'a-i sâniyesi yerine Anadolu sadâretiyle bülend-kadr olduklarında arpalıklarından Dimetoka ma'a Dağardı ve Antalya kazaları seleflerine verilip sene-i mezkûre Cemâziyelâhire'si evâhirinde Seyyîd Feyzullah Efendi yerine Hoca-i Şehzâdegân-ı âlîşân ta'yîn olunup selefleri üzerinden Sultân Ahmed Hân Medresesi dahî ihsân olunmuştu. Doksan sekiz Ramazan'ında selefleri Feyzullah Efendi yerine bi'l-fi'l sadâret-i Rûm'a menkûl ve yerlerine İstanbul kadısı müfettiş İbrâhim Efendi mevsûl, onların yerlerine Fenârîzâde Seyyîd Mehmed Efendi nâilü'l-me'sûl oldular. Sene-i mezkûre Zilhicce'sinde mütekâ'id ve makâmlarına Bâğzâde Mehmed Efendi mütesâ'id oldu. Doksan dokuz Cemâziyelûlâ'sında 'Îmâdzâde Seyyîd Mehmed Efendi mansıbı olan Üsküdar kazası arpalık verilip yüz Cemâziyelulâ'sında Gümrükçü Mahmûd Ağa hâcesi Mehmed Efendi mansıbı olan Tokat kazasına tebdîl ve Üsküdar kazası hükûmetiyle Hâcibzâde Mehmed Efendi tebcîl kılındı. Yüz iki Şa'bân'ında me'mûran cezîre-i Kıbrıs'a râhile-bend-i azîmet olmuşlardı. Ol cây-ı keder-efzâ muhâlif tab'-ı bî-hemtâları olmaklan sene-i mezkûre Zilhicce'sinde intikâl ve âlem-i ervâha ittisâl ettiklerinde cezîre-i mezkûrede vâkî' Ayasofya Câmi-i şerîfi sahasında defn olunup mahlûl olan arpalıkları nakîbüleşrâf Paşmakçızâde Seyyîd Ali

Efendi'ye tevcih olundu. Mevlânâ-yı mezbûr haysiyyet-i zâtiyye ile meşhûr, hoş-behçe ve hoş-elhân, nedîm-i latîf-gûyân, fenn-i mûsikîde sâhib-i beste, makâm vâdisinde mümtâz u benâm olup evâhir-i devlet-i Sultân Mehmed Hânî'de sadâretle imâmeti cem' edip ol asırda reîsü'l-ulemâ olmuştu.

KENZÎ (ŞEYH HASAN EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.240^b]

Nâmı Hasan ve etvârı müstahsendir. Alâiye'den zuhûr edip İstanbul'a gelip ol asırda Kocamustafapaşa zâviyesi şeyhi olan mürşid-i ehl-i yakîn Şeyh Alâaddîn Efendi nâm azîz-i muhteremden şerefyâb-ı inâbet ve nice zamân hizmet u tahsîl-i ma'rifet ve tekmîl-i âdâb-ı tarîkat edip nazar-ı feyz-eser-i pîr ile müste'id-i iksîr-i irşâd olmakla me'zûn-ı hilâfet olup Manisa kasabasında vâki' Halvetî tekyesine şeyh olup nûkûd-ı ezmine-i ömrü azîzin hizmet-i tevhîd-i Bârî'ye sarfetmekle zâhiri ve bâtını ma'mûr salâh ve takvâ ile meşhûr bir şeyh-i kâmil ve âgâh ve bir pîr-i rûşen zamîr-i pür intibâ olup sinn-i şerîfleri yüzü geçtikten sonra bin yüz yirmi altı senesinde terk-i hânkâh-ı fenâ ve azm-ı tekyegâh-ı bekâ etmiştir. Ekser güftârı nu'ût-ı nebeviyye'ye mahsûs olmakla bu birkaç beyt-i latif nazm eylediği na't-ı şerîfleridir:

DER NA'T-I SEYYİDÜ'L-MÜRSELÎN

Düşeliden derdine yoktur karârım yâ Rasûlallah
Değiştirm aşkına dâr u diyârım yâ Rasûlallah

Geçirdi ömrümü sevda-yı hüsnün nâr-ı firkatle
Benim âh u enîndir bergüzârım yâ Rasûlallah

Görünmez gözüme dâr-ı fenânın bağ u bostânı
Senin vechini görmek gül 'izârım yâ Rasûlallah

Sana meftûn olan uşşâkla hemrâh olup KENZÎ
Fedâ olsun yolunda cümle vârim yâ Rasûlallah

SÂLİM: [s.589]

Ol gencine-i ma'ârifin nâm-ı müstahsenleri Hasan olup fi'l-asl [s.590] vilâyet-i Anadolu'da Ayaş kasabası havâlisinde mütevellid olup neşv ü nemâ bulmuştur. İstikmâl-i kemâl için medîne-i Kostantiniyye'ye gelip ol asırda

Kocamustafapaşa Âsitânesi'nde seccâde-nişîn-i irşâd olan âlî-i mertebe sâmi-i rütbe Şeyh Alâaddîn Efendi merhûmdan inâbet ve tekmîl-i tarîkat eyledikten sonra Manisa'ya irsâl olunup nice zamân ol beldede ikâmet ba'dehu bin yüz yirmi yedi senesinde tekyegâh-ı bekâya rihlet eylediler. Elsine-i nâsda meşhûr olan bu ilâhî-i şerîf ol merd-i latîfindir:

MATLA'

Düşeliden derdine yoktur karârım yâ Rasûlallah
Değiştım aşkına dâr u diyârım yâ Rasûlallah

VAKÂYİ: [II, s.428]

Ankara kurbinde Ayaş nâm kasabada vâsıl-ı rütbe-i inti'âş olup dârü'l-mülk İstanbul'a hicret ve terk u tecrîd semtin ihtiyâr etmekle tarîka-i Halvetîyye meşâyihinden Kocamustafapaşa Zâviyesi'nde seccâde-nişîn-i irşâd olan eş-Şeyh es-Seyyid Alâaddîn Efendi'den inâbet ile tekmîl-i âdâb-ı tarîkat ettikten sonra hilâfetle belde-i Manisa'ya irsâl olunmuşlar idi. Müddet-i medîd belde-i merkûmede vâki' Ulu Câmi'de va'z u tezkîr ile kulûb-ı kâsiyeyi tenvîr üzre iken bin yüz yirmi yedi senesi hilâlinde intikâl ve âlem-i 'ukbâya irtihâl eyledi. Azîz-i merkûm hissa-dâr-ı ma'ârif u ulûm, müteverri' ve müteşerri', dervîş-i edîb ve mütevâzi', pîr-i sâlih, sa'âdet-mend-i müflih idi. Âsârlarından Kenzî mahlâsı ile muhakkikâne ilâhîyyât manzûmeleri vardır. Bu na't-ı şerîf güftârlarındandır.

NAZM

Düşeliden derdine yoktur karârım yâ Rasûlallah
Değiştım aşkına dâr u diyârım yâ Rasûlallah

Geçirdi ömrümü sevdâ-yı hüsnün nâr-ı firkatle
Benim âh u enîndir ber-güzârım yâ Rasûlallah

Görünmez gözüme dâr-ı fenânın bâğ u bostânı
Senin vechini görmek gül 'izârım yâ Rasûlallah

Seveliden zâr u sergerdân olup aşkınla ey Mevlâ
Seni cism içre cânımda ararım yâ Rasûlallah

Sana maftûn olan uşşâkla hemrâh olup KENZÎ
Fedâ olsun yolunda cümle vârim yâ Rasûlallah

KERESTECİZÂDE ABDULLAH EFENDİ (İMÂM-I SULTÂNÎ)

VAKÂYİ: [II, s.64]

Amasyalı Keresteci Ali Çelebi'nin ferzendi Kerestecizâde Abdullah Efendi'dir. Hüsn-i savtı Hüdâ-dâd, sebep-i incizâb fuâd olmakla bâzı ahabî terbiyesiyle vezîr-i kişver-gûşâ Köprülü Mehmed Paşa birâderzâdesi Hüseyin Bey'e imâm olup mîr-i mezbûr ile hacc-ı şerîfe revân ve nâil-i ecr-i firâvân olduktan sonra Kâimmakâm Merzifonî Kara Mustafa Paşa'ya dahî muktedâ olmakla yevmen fe-yevmen merâkı mecd u izzete irtikâ ve şeyhülislâm Ali Efendi'den mülâzemetle kâmrân olmuştu. Devr-i merâtib ederek kırk akçeden ma'zûl iken bir seksen yedi Şa'bân'ında vezîr-i mezbûr sadâret-i uzmâya nâil oldukda hüsn-i terbiyesiyle bunlar dahî hâlâ meşîhat-i İslâmiyye'den mütekâid Mehmed Efendi hazretleri yerlerine imâm-ı sâlis-i şehriyârî olmuşlar idi. Doksan yedi Receb'inde Kürt Abdülhalîm Efendi yerine Seyyid Abdülkâdir Efendi Medresesi a'tâ olundu. Doksan üç Rebûlâhir'inde Kaba Halîl Efendi yerine imâm-ı sâni-i Sultânî olup Dersî Ebûbekir Efendi yerine İnmekçioğlu Medresesi arzânı görölüp sene-i mezbûre Zilhicce'sinde Kadrîzâde Abdullah Efendi yerine Hatice Sultân Medresesi ihsân, doksan dört Ramazan'ında Çivîzâde Atâullah Efendi hazretleri yerlerine Sahn-ı Semâniye'den biriyle tahsîl izz u şân etmişler idi. Doksan altı Rebiülevvel'inde Alîzâde Şeyh Mehmed Efendi yerlerine Ali Paşa-yı Atîk Medresesi'ne hakîk olup doksan yedi Cemâziyelulâ'sında Paşmakçîzâde Seyyid Ali Efendi yerlerine [s.65] Sultân Selîm-i Kadîm Medresesi'yle ta'zîm olunup sene-i mezkûre Şa'ban'ında İmâm-ı Sultânî İbrahim Efendi yerine imâm-ı evvel-râ esbâb-ı haşmeti mükemmel oldukda İstanbul pâyesi zamîmesiyle Manyas kazası arpalık ta'yîn olunup sene-i merkûme Zilkâde'sinde Ebûsaîdzâde Feyzullah Efendi üzerinden Dimetoka ve Mihâliç kazaları dahî zamîmeleri kılınıp doksan dokuz Muharrem'inin ikinci gününde vâki' cûlûs-ı hümâyûn Sultân Süleymân Hân-ı sâni'de salât-ı zuhr u asra imâmet edip vakt-i sâlis mihrâba hazır oldukda mürâca'at u mu'âvedet emriyle teleh-gâm ve yerlerine imâm-ı sultânî nasbıyla Şeker Mehmed Efendi şîrîn-gâm oldu. Sene-i mezkûre Cemâziyelulâ'sında arpalıkları Vardârî Şeyhzâde Abdülğanî Efendi üzerinden Yanbolu ma'an-

nevâhî kazalarına tebdîl ve Dimetoka kazasıyla selefleri Şeyhzâde Efendi ve Mihaliç ve Manyas kazalarıyla reîsül-etibbâ Hayâtîzâde Mustafa Efendi tebcîl kılındılar. Bin yüz iki Şa‘ban’ında Tabîb Süleyman Efendi yerine Manisa kazası rızâ-dâdeleri olunup arpalıkları kudât-ı kasabâta tevcih olundu. Yüz üç Muharrem’inde kadı iken dâin-i ecel müttekâzı ve kazâ-ı vâcibü’l-edâ-i câne râzı olduklarında yerlerine İzmîrî İsmâîl Efendi kadı oldu. Bunlar belde-i mezkûrede defn olundular. Merhûm-ı merkûm hüsn-i savt ve letâfet-i elhân ile mevsûm, makâm-şinâs, ancak fenn-i mûsikîde muhkemül-esâs idi.

KERÎMÎ (ABDÜLKERÎM)

VAKÂYÎ: [I, s.92]

Sultân Murâd Hân-ı Sâlis meşâyihî ‘idâdında tercemesi “Zeyl-i Atâyî”de sebk eden Şeyh Yakûb Efendîzâde Şeyh Sinân Efendi’nin mahdûm-ı ercûmendi Abdülkerîm Efendi’dir. Tarîk-i ilme sevk-i râhile-i gayret ve şeyhülislâm Sinânzâde Mehmed Efendi’den ihrâz-i şeref-i mülâzemet eyleyip devr-i medâris ederek kırk akçe medreseden ma‘zûl olduktan sonra semt-i kazâyâ râzı Rumeli kaleminde birkaç [s.93] mansıba kadı olmuştu. Bin kırk dört senesi hudûdunda fevt oldu. Bu ebyât onundur:

BEYT

Gayra dil vermeyip eyleyse n’ola sana nazar
Sendedir gönlü gözü âşıkın ey nûr-ı basar

VELEHU

Öğme şarabı zem edip afyonu sâkîyâ
Açdırma ehl-i keyfe kutunun kapağını

MAHVÎ (ŞEYH ÎSÂ)

SÂLİM: [s.612]

Süleymâniye Câmi-i şerîfi şeyhi iken arzû-yı hacc-ı şerîf ile niyetinden hurûc-ı tarîk-i Hakk’da muhâceret esnâsında Şâm-ı Cennet-müşâmmmede intikâl eyleyen Şeyh Îsâ Efendi hazretleridir. Azîz ve’l-ecnâb-ı merkûm Anadolu kudâtından Geredeli Ali Efendi merhûmun mahdûm-ı sa‘âdet-mersûmlarıdır.

Bin kırk yedi târihinde Geredeli Sarı Kadılar nâm karyede vücûda gelip ba'dehu Kostantiniyye'ye hicret edip ulemâ-yı kirâmın [s.613] meclîs-i ifâdelerine vusûl bulup meşâyih-i Halvetiyye'den Bûlbülcüzâde Şeyh Abdülkerîm Efendi'den inâbet edip ulûm-ı zâhiresi gibi ulûm-ı bâtineyi tahsîlle meşgûl olup bu hâl üzre tasfiye-i bâtın ile iştiğâl üzre iken bin yetmiş altı senesi hilâlinde Orta Camî va'ziyesi ile iclâl olunup doksan beş Rebiülâhîr'inde Tercümân Yunus Zaviyesi'ne bast-ı seccâde-i irşâd ve yüz beş Cemâziyelâhire'sinde Sultân Selîm meşîhatiyle rif'at-i kaderleri müzdâd olup yüz yirmi Cemâdiyelûlâ'sında Ebû'l-feth Sultân Mehmed Hân Cami-i şerîfi şeyhi olup yüz yirmi iki Rebiulûlâ'sında Sultân Bâyezîd-i Velî Câmî-i şerîfi meşîhatiyle muhterem ve sene-i merkûme Şevvâl'inde Süleymâniye Câmî-i şerîfi meşîhatine nakl buyurulup bin yüz yirmi yedi Receb'inde cânib-i Mekke-i Mükerreme'ye azîmet ve taraf-ı devletten izn-u hacc-ı şerîfe fâiz-i ruhsat olup Şâm-ı Cennet-müşâmma vusûllerinde sene-i merkûme Ramazân'ında yirmi ikinci günü bu âlem-i fâniden göçüp rihlet ve ol makâm-ı mübârekte Sâlihiye nâm mahâlde Şeyh-i Ekber misk-i ezfer Muhyiddîn Arabî rahmetullahi aleyhin türbe-i şerîfelerinde defn olundular. Ecille-i meşâyih-i kirâmdan zâhir ve bâtını ma'mûr bir gencine-i mestûr idi. Kuvve-i kudsiye ile ve zühd u takvâ ile her bâr arş-ı irfâna ârec u ibâdât ve tâ'ât-ı tavk-ı beşerden hâric bir vücûd-ı velâyet-i meşhûd ve va'z u sohbet azîm te'sîri vâir bir pîr-i rûşen-zamîr idi. İlm-i ledünnî olan lisân-ı tasavvuf üzre te'lîfât-ı kesîresinden gayrı ilm-i zâhirde fenn-i nahivde *Müfidü'l-a'râb* nâm bir latîf u nâzik mecmûası vardır. Cümle-i ma'ârifinden fazla Mahvî mahlâsıyla ilâhîyyâtı vardır. Bu ilâhî-i şerîf onlarındır: [s.614]

İLÂHÎ

Bulmak dilersen dâim saâdet
Cân u gönülden Allah'a yalvar

Gaflette kalma eyle ibâdet
Cân u gönülden Allah'a yalvar

Aldanma zînhâr fânî cihâna
Takvâ vü zühdü kût eyle câna

Uçmak dilersen bâğ-ı cinâna
Cân u gönülden Allah'a yalvar

Kaldır dilinden kesret hicâbın
Sırrında oku vahdet kitâbın

İçmek dilersen vuslat şerâbın
Cân u gönülden Allah'a yalvar

Yoklukta yokla ma'nâyı MAHVÎ
Maksûdu anla sarf eyle nahvi

Merdûd-ı râh ol gel iste sahvi
Cân u gönülden Allah'a yalvar

İLÂHÎ-İ DÎGER

Sivâ efkârının cündü gönül milkin harâb etti
Elim al düşmüşüm kaldır meded Mevlâ-yı Rahmân'ım

Emel arzusunun odu yakıp bağrım kebâb etti
Elim al düşmüşüm kaldır meded Mevlâ-yı Rahmân'ım

Hulûs üzre ibâdetle teveccüh eylesem Sana
Gelir kalbe sivâ fikri komaz hergiz beni bâna

Dilimde kuvvetim yoktur cevâbın vermeğe ona
Elim al düşmüşüm kaldır meded Mevlâ-yı Rahmân'ım

VAKÂYİ: [II, s.427]

Bolu sancağında Gerede kazasına tâbi' Sarıkadılar nâm karye sükkânından olup sadr-ı âli-kadr Ganîzâde Nâdirî Mehmed Efendi'nin hemşîrezâdesi olan zümre-i kudât-sütûde sıfâtın Sükûnî Ali Efendi merhûmun ferzend-i fazîlet-mendi Şeyh Îsâ Efendi'dir. Bin kırk yedi târihinde karye-i mezkûrede karîn-i zuhûr ve sahîfe-i bâli matrah-ı envâr-ı şu'ûr olup tekâmîl-i âdâb-ı nefse kemâ nahve'l-vâcib sâ'î ve tâlib olmaklan dâru's-saltanata vusûl ve ulemâ-ı 'izâm mecâlis-i ifâdelerine duhûl ile iktisâb-ı dakâyik-i lisân-ı Arabî kılıp sâlik-i mesâlik-i erbâb-ı taleb oldukda tarîka-i Halvetiyye meşâyihinden Bülbülcüzâde Şeyh Abdülkerîm Efendi hizmetlerine ittisâl ve nice zamân mastaba-i dârü'l-ifâdelerinde iştiğâl ile cenâblarından inâbet ve tezkiye-i nefse himmet eyleyip ba'de tekâmîlüt-tarîk ve'l-vusûl ilâ menzîlüt-tahkîk, ferş-i seccâde-i hilâfetle me'mûr olmuşlar idi. Bin yetmiş altı senesi hilâlinde İlâcevizâde Şeyh Mehmed Efendi yerine Yeniodalarda Orta Câmi-i şerîfi va'ziyesi tevcih olunup doksan beş Rebiülâhîr'inde Nefesanbarı Şeyh Osman Efendi mahlûlünden Tercümân Yunus Zâviyesi'nde seccâde-nişîn oldular. Yüz altı Rebiülâhîr'inde Himmet

Efendizâde Şeyh Abdullah Efendi yerine Sultân Selîm-i kadîm Câmî-i şerîfi va'ziyesiyle tekrîm olunup yüz yirmi Cemâziyelûlâ'sında selefleri yerine Câmî-i şerîf-i Ebûl-Feth [s.428] Sultân Mehmed Hân va'ziyesine şâyân olup yüz yirmi iki Rebîülevvel'inde yine selefleri yerine Sultân Bâyezîd Hân Câmî-i şerîfi va'ziyesiyle kadr u menziletleri mezîd oldu. Sene-i mezkûre Şevvâl'inde selefleri mahlûlünden Süleymânîye Câmî-i şerîfi va'ziyesine nakl olunup mahfel-nişîn-i va'z u tezkîr ve nakl-i hadîs u tefsîr ile evkât-güzâr iken yüz yirmi yedi Receb'inde hacc-ı Beytullâhi'l-Harâm'a niyet ve ziyâret-i Ravza-i Rasûl-i Ekrem sallallahü teâlâ aleyhi ve selleme azîmet eyleyip huccâc-ı zevi'l-ibtihâc ile tayy-i menâzil ve kat'-ı merâhil ederek Şâm-ı Cennet-müşâm'a vusûllerinde mezâc-ı aynin inhirâkı sebebiyle sene-i mezkûre Ramazân-ı şerîfinin yirmi ikinci sebt günü dâr-ı fenâdan rihlet ve 'iyd-gâh-ı ervâha azîmet ettiklerinde Sâlihiye'de Şeyh Muhyiddîn-i Arabî Türbesi'nde defn olundular. Sînleri akd-ı sâmine vâsıl olmuş idi. Mahlûl olan Süleymânîye Câmî-i şerîfi va'ziyesi hâlâ reîsü'l-masîr İspirî Ali Efendizâde Şeyh Ahmed Efendi hazretlerine tevcîh olunup zâviyeleri mahdûm-ı necîbleri Şeyh Mehmed Efendi'ye erzânî kılındı. Azîz-i mezbûr zâhir ve bâtını ma'mûr, şîr-zâr-ı velâyet, pîr-i gühsâr-ı ilm u fazîlet, mahbut-ı deryâ-ı ilâhî, mahzen-i esrâr-ı nâ-mütenâhî, ateş-zen-i kâr-gâh-ı nâsiviyye, nur-ı efgân-ı bârgâh-ı lâhûtiyye, deryâ-yı güher-i dîn-i hakâyık, bir hünûn-ı dâmgâh-ı 'alâyık, âsitân-ı feyz-i penâhî, meygede-i aşk-ı muhabbet ve mastaba-i irşâd-ı dest-gâhı, zülâl-i fazl u hikmet, zikr-i cehrî ile meclîsi tenvîr-enfâs, müteberrekkesi tîr-i te'sîr, âlim-i hâmil, mürşid-i kâmil, sâhib-i kerâmât-ı celîle, vâsıl-ı makâmât-ı aliyye, Îsâ-nefes,zât-ı mukaddes idi. Âsâr-ı ilmîyelerinden fenn-i nahivde *Müfîdû'l-A'râb* nâm te'lif-i latîfleri olduğundan mâ'adâ Mahvî mahlâsı ile ilâhîyyât manzûmeleri vardır. Bu na't-ı şerîf güftâr-ı dürer-bârlarındandır.

NAZM

Bırakdım müşgin ile nâm u ârım yâ Rasûlallah
Unuttum şavkın ile cümle kârım yâ Rasûlallah

Bu gönlüm bülbülü aslâ cihânın bağına bakmaz
Yüzün görmek gülistânın ararım yâ Rasûlallah

Gönül pervâne düştü visâl-i şem'ine dâim
Tükendi kalmadı sabr u karârım yâ Rasûlallah

Derûnum hânesi yandı duhânım çıktı eflâke
Dumanım haddin aştı âh u zârım yâ Rasûlallah

Bu MAHVÎ bendene rahm et firâkın nârıyla yanmış
Katî hayli zamân oldu yanarım yâ Rasûlallah

MEDHÎ (KÂDİRÎ MEDHÎ)

SAFÂYÎ [v.256^a]

Nâmı'dur. Bağdat-ı behişt âbâddan zuhûr etmiştir. Evâil-i hâlinde neyyir-i burc-ı hakikat şems-i matla-ı tarikat gavsü'l-etkiyâ vâkıf-ı sırr-ı Hüdâ Şeyh Abdülkâdir Geylânî Hazretlerinin tarikat-ı aliyyelerine intisâb edip [v.256^b] tarîk-i dünyâ ve mücerred-i bî-nevâ dervîş-sûret ve fânî-sîret olmakla seyahat ederek İstanbul'a gelip Tophâne'de vâki' hânkâh-ı hazret-i Kâdiriyye'de hücrenişîn ve uzlet-güzîn olmuştur. Asrın şu'ârâsındandır. Eş'ârı hûb ve güftârı mergûb olmakla bu birkaç beyt-i rânâ ol dervîş-rîşin âsârındandır:

Bir elif çekti benim sîneme cânân bu gece
Sanki sarıldı bana serv-i hırâmân bu gece

Ayın on dördü gibi dün gece mecliste idi
Kande akşamladın ey mâh-ı dırâşân bu gece

Rindler sohbetine tâlib olan ârifler
MEDHÎ'nin hücresinde cem ola yârân bu gece

SÂLİM: [s.619]

Zümre-i dervîşândan Bağdadîyyü'l-asl bir dervîş-i dilerîş olup medîne-i Kostantiniyye muzâfâtından Tophâne nâm mahalde vâki' hânkâh-ı Kâdiriyyede uzlet-nişîn bir merd-i sâhib-i temkîn olup şu'arâ-yı asırdan olmakla bu mecelle-i celîle-i zurefâyâ tastîr ve âsârından bu beyti tahrîr olundu:

BEYT

Ayın on dördü gibi dün gece mecliste idin
Kande akşamladın ey mâh-ı dırâşân bu gece

MÜNECCİMBAŞI AHMED DEDE EFENDİ

VAKÂYİ: [II, s.206]

Vâlid-i mâcidleri Karaman Kilis'inden zâhir ve san'at-ı hiyâkette mâhir olup güzârende-i eyyâm iken ol beldeye eşkiyâ tasallutu sebebiyle hicret ve diyâr-ı Rûm Cennet-rusûma azîmet edip mahrûsa-i Selânik'te tevattûn ihtiyâr etmişlerdi. Bunlar bin kırk senesi hudûdunda mahrûsa-i merkûmede kadem-nihâde-i erîke-i vücûd ve güher-ârâ-nişîn-i âlem-i şühûd olup ibtidâ-i hâlinde pîşe-i vâlide duhûl endişesiyle çend rûz dükkanlarına mülâzım olmuştu ki tevfik-i Hüdâ in'ân-ı inâyetin ma'tûf, semt-i fenâ ve kıble-nümâ-ı himmetin delîl-i âsitân-ı Mevlânâ kılmakla sâlik-i tarîk-i Mevlevî ve tâlib-i hazâin-i ma'nevî olup mahrûsa-i mezkûrede vâki' âsitâne-i Mevlânâ'da seccâde-nişîn olan Şeyh Ahmed Efendi hizmetlerinden ahz-ı dest-i inâbet ve cur'a-keş-i rahîk-i hakikat olmuşlar idi. Ba'dehu tekmi'lü't-tarîk ve tahsîl-i mertebe-i tahkîk ber muktedâ-i 'ulû-himmet tekmi'l-i ulûm-ı zâhireye dahî râğbet edip müftî-i beled Abdullah Efendi'den tahsîl-i muazzamât-ı ulûm ve istifâde-i mantık u mefhûm ettikten sonra dârü'l-mülk-i İstanbul'a kudûm edip fuzalâ-ı asırdan fâzıl-ı karar-dâde merhûm şeyhülislâm Munkârîzâde Efendi ve Dersîâm Sâlih Efendi pîş-gâh-ı ifâdelerinden müstefid olmakla bilâ irtiyâb her fenden fâiz-i nisâb olup İbrâhim Kürdî ve Ahmet Nahlî hizmetlerinden dahî tefsîr u hadîse me'zûniyet ile lâyük-ı kabûl-i ulî'l-elbâb oldular. Ba'dehu civâr-ı Saltanat-ı Aliyye'de kasaba-ı Kasımpaşa'da vâki' âsitâne-i Mevlânâ'da Şeyh olan es-Seyyid Halîl Efendi hizmetine mülâzemet ve on beş sene miktarı Mesnevî-i Mevlevî dersine müdâvemet edip Reisü'l-müneccimîn demekle şehîr Mehmed Çelebi'den dahî ulûm-u riyâziyye ve nücûm tahsîle râğbet üzre iken bin yetmiş sekiz târihinde üstâdları âlem-i ukbâya rihlet etmeklen yerlerine reisü'l-müneccimîn olup seksen altı Rebiülevvel'inde vâki' sûr-ı hümâyûnda selefinden fazla müsâhib-i şehriyârîlik ile mahsûdül-akrân ve Biga ve Kemer-Edremit kazâları arpalık ta'yîniyle dahî mağbût-u ebnâ-yı zamân olmuşlar idi. Doksan dokuz Muharrem'inde vâki' cülûs-ı hümâyûn-ı Sultân Süleymân Hân-ı sâinde Mısır-ı Kahire'ye nefy u iclâ ve yerlerine Arabzâde Mehmed Efendi müneccimbaşılıkla kâm-revâ [s.207] olup arpalıklarından dahî

Kemer-Edremit kazaları haleflerine ve Kara-ı Biga kazası Ârif Abdülbâki Efendi'ye sezâ görüldü. Yüz iki senesinde Hacc-ı Beytullahi'l-Harâm ve ziyâret-i Ravza-i Seyyidü'l-Enâm aleyhi's-salavâtü ve's-selâm kasdıyla Mekke-i Mükerreme'ye revân ve iki sene ol Belde-i Muazzama'da vâki' âsitâne-i Mevlânâ'da şeyh, seccâde-nişîn olmakla şöhet u şân bulup yüz beş târihinde Medine-i Münevvere'ye hicret ve altı sene dahî ol Belde-i Mübâreke'de mücâveret ile *Tefsîr-i şerîf* u *Hidâye* ve *Ekmel* tadrîsine sarf-ı himmet ve yüz on iki senesi hilâlinde sâniyen Mekke-i Mükerreme'ye 'avdet eyleyip âsitâne-i mezkûrede seccâde-nişîn-i meşîhat iken bin yüz on üç Ramazan-ı şerîfinin sülhünde azm-ı dârü's-selâm ve Cennât-ı Firdevsi makâm eyledi. Zevcât-ı Mutahherât'tan Hatîce-i Kübrâ radiyallahu anhâ hazretlerinin kadem-i mübârekleri cânibinde vâki' fukarâ-yı Mevlevîyye'ye mahsûs mezâristânda defn olundu. Şeyh-i mezbûr ilm u fazl ile meşhûr, envâ-ı fûnûn ile arâste ve ma'ârif-i cüz'îyye ile pîrâste, bi't-tahsîs fenn-i nücûmda mahâreti zâhir ve nazman ve nesren elsine-i selâse tekellümüne kâdir idi. Âsâr-ı ilmîyesinden *Beyzâvî Hâşiyesi*, *Sadreddinzâde*'yi bir miktar tezyîl ve 'İssâm'ın fârisî *İstiâre Risâlesi* târîb ve metin ve şerh etmekle tekmîl ve *Gâyetü'l-Beyân* ismiyle müsemma bir kitâb-ı celîl edip *Ahlâk-ı Adûdiyye*'yi Arabî şerh eyleyip hey'et ve hendese ve tıbb ve mûsikîde müstakîl risâleleri efzâyış-ı âlemde bin seksen dokuz senesi müntehi olunca mufasssal ve meşrûh Arabî inşâ ile bir târih-i matbu'ları olduğundan mâ'adâ Âşık mahlâsı ile müdevven Türkî dîvânı, belâgat ünvânı vardır. Bu ebyân ondan numûnedârdır.

NAZM

Kâkül-i şibrinin elim cây-gâhımdır benim
Gün yüzün üzre o bir çetr-i siyâhımdır benim

Şavk-ı ruhsârınla da'vâ-ı muhabbet eylerim
Hâle-i hattın ey perî peyker güvâhimdir benim

VELEHU

Var mı haberin bâd-ı sabâ tâze gülümden
Bir teşne götürdüğü mü ola bana milimden

Çekdiklerimi gûşe-i hicrânda dediğimi
Verdi kimi aceb tâze haber sûz-i dilimden

MÜSTAKÎM (ŞEYH MÜSTAKÎM MEHMED EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.257^b]

Meşhur-ı cihân Muhammediyehân Müstakîm Efendi'dir. İstikâmet-i vücûdu İstanbul'dan keşîde bâlâ-yı zuhûrdur. Evâil-i hâlinde kibâr-ı meşâyîh-i Halvetiyyeden Ümmîsinânzâde Hasan Efendi hazretlerinden inâbet edip nice zamân hizmet ve tahsîl-i ma'rifet ve tekmîl-i âdâb-ı tarîkattan sonra me'zûn-ı hilâfet olmakla İstanbul'da Sofular mahallesinde vâkî' Halvetî zâviyesinde mesnednişîn-i meşîhat olmuştur. Asrın şu'arâsındandır. Ale'l-husûs târih-perdâzlıkta kimesneye nevbet-i leb-i cunbânî-i sühâna ruhsat vermeyip tâk-ı büyütlü âlemiyân mezbûrun târihleri ile muvaşşah ve memlûdur. Nazm eylediği târihlerin ekseriyâ ta'miyesi geldi. Kırklar, yediler, üçler, dîdi târihini demek mu'tâdı idi. Bin yüz beş senesinde vâkî' olan harîk-i kebirde Sofular tekyesi muhterik olup müddet-i medîd harâb kalıp mezbûr kesret-i evlâd u 'iyâle mübtelâ olmakla cümlesinden pâ-keşîde-i ferâğ ile Ebî Eyyûb Ensârî Câmî-i Şerîfi harem-i muhtereminde Hasırlar hüccresinde bast-ı büryâ-yı ikâmet edip nice nice erba'în ile halvetnişîn ve uzlet ile çile-güzîn-i inzivâ iken ol asrın defterdârı Hasan Paşa nâm vezir kendi karîhasından tekye-i mezbûru müceddeden binâ u ihyâ etmekle şeyh-i mezbûr halvetten çıkıp yine tekyesinde sâkin iken bin yüz yirmi bir senesinde terk-i zâviye-i fenâ ve azm-i hânkâh-ı bekâ etmiştir. [v.258^a] Şeyh-i mezbûr sâl-horde ve rûzigâr-dîde ziyâde müsinn ve ihtiyâr idi. Ammâ gayet hoş olup kemâl-i şevkinden hâlet-i pîride halka-i zikirde âğâze-i taksîm ve kasâyide ser-âğâz oldukda âşıkân u dervîşâne ziyâde zevk ve şevk hâsıl olurdu. Cümle eşârından birkaç beyt tahrîr olundu:

Ehl-i dil etse aceb mi arzû-yı nev-bahâr
Dâfî-i derd u elemdir azm-ı sûy-ı nev-bahâr

Hâce-i bâd-ı sabâ açtı kumâş-ı goncayı
Oldu pür-zînet dükkân-ı çarşı-yı nev-bahâr

VELEHU

Ko etsin sûz-ı tâm-ı aşk cismim dâğla memlû
Ki her dâğı şeb-i târ-ı gama bir şeb-çerâğ olsun

SÂLİM: [s.621]

Nâm-ı nâmî ve ism-i kerâmîlerin mahlâs ittihâz etmişlerdir. Kibâr-ı meşâyih-i Halvetiyye'den Ümmîsinânzâde Hasan Efendi merhûmdan tekâmîl-i tarîkat etmiş bir pîr-i rûşen-zamîr olup medîne-i Kostantiniyye'de Sofular nâm mahalde vâkî Halvetî zâviyesinde seccâde-nişîn-i meşîhât idiler. Nefes u âvâzesi hûb bir şeyh-i merğûb olup begâyet sohbeti nâzik olmakla kibâr-ı enâmı kesret-i sohbet üzre evkât güzâr olup herbâr sohbet-i ülfete dîde-dûz hasret olan zurefânın nûr-ı 'aynı ve ol asırda ülfetgân meyânında tarh olunan encümen-i yârânın zîneti idiler. Semt-i eş'ârda refâtı manzûr-ı akrân olduğundan gayrı târîh-gûyâlıkta bî-tekellûf-i güftâr-ı senc olan müerrihlerden parmak ile gösterilen ehl-i dillerden idi. Âkıbet muhâsib-i me'mûl olan rûzgâr bunlara da parmak hisâbın izhâr edip dehr-i denîden bir ufak kâm-ı arzû-mend olduğu hülyâ ile nâil-i merâm olmadan sene bin [s.622] yüz yirmi bir târihinde terk-i zâviye-yi fenâ ve azm-i tekye-gâh-ı bekâ eyledi. Âsârı ve tevârihi ekser min-en-yuhsi ve ba'de'l-efvâh ve mektûb-ı ekser cidrân u etrâf-ı her hânkâhdır. Bu beyt cümle-i âsârındandır:

BEYT

Ko etsin sûz-ı tâm-ı aşk cismim dâğla memlû
Ki her dâğ şeb-i târ-ı gama bir şeb-çerâğ olsun

VAKÂYİ: [II, s.417]

Nahl-ı kâmeti hâk-i pâk-i İstanbul'dan keşîde-bâlâ ve nîhâl-i isti'dâd himmeti vâlâ olup iktisâb-ı ilm u ma'ârif ve iktitâf-ı şükûfe-zâr-ı letâyif u zerâyif edip muşâm-ı cânı istinsâk-ı bûy-ı fenâ ve hâristân-ı dârü'l-'inânın gülberk-i emâlinden istiğnâ etmeklen kibâr-ı meşâyih-i Halvetiyye'den Ümmîsinânzâde Hasan Efendi hazretlerinden inâbet ve nazar-ı himmetleriyle tekâmîl-i tarîkat etmişler idi. Ba'dehu mahmiye-i Kostantiniyye'de Aksaray semtinde vâkî Sofular Mahallesi'nde Şeyh Alâeddîn Zâviyesi'nde seccâde-nişîn olup nice müddet zâviye-i merkûmede ikâmetten sonra evâhir-i ömürlerinde Hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî Medresesi hucerâtından birinde kûşegüzîn-i uzlet ve ihtiyâr-ı günc-i kanâ'at ile karâr üzre iken bin yüz yirmi bir Cemâziyelâhire'sinin on altıncı hamîs günü intikâl ve âlem-i ervâha irtihâl

eyledi. Şeyh-i mezbûr ma'ârif ile meşhûr, şi'r u inşâya kâdir, bi't-tahsîs târih-gûlukda mahâreti zâhir olduğundan mâ'adâ ilm-i mûsikîden dahî haberdâr, evâil-i hâlinde Muhammediyehânlıkla şöhet-diyâr, pîr-i muammer, salâh hâlle muhammer idi. Âsârlarından Müstakîm mahlâsı ile ilâhîyyât u eş'ârları olup bu ebyât güftârlarındandır.

NAZM

Ehl-i dil etse aceb mi arzû-yı nev-bahâr
Dâfi'-i derd u elemdir azm-i sûy-i nev-bahâr

Hâce-i bâd-ı sabâ açtı kumâş-ı goncayı
Oldu pür-zînet-i dükkân-ı çârsû-yı nev-bahâr

NÂYÎ (KUTBUNNÂYÎ OSMAN DEDE)

SAFÂYÎ: [v.311^a]

Bostân-ı fûnûn-ı ma'rifetin serv-i ser-efrâzı gülistân-ı bezm-i letâyifin hezâr-nağme perdâzı hâlâ Galata Mevlevihânesi şeyhi Osman Dede Efendi'dir. Şem'-i vücûdu şebistân-ı [İ]stanbul'dan firûzân olmuştur. Evâil-i hâlinde li-münşihî:

Gûş-ı cânı tut yine dinle sadâ-yı biş-nevî
Ney imiş hall-i rumûz-ı müşkilât-ı Mesnevî

Dergâhına Hazreti Rûmî'nin eyle intisâp
Mevlevî şev Mevlevî şev Mevlevî şev Mevlevî

nidâsıyla tarîk-i safâ refîk-i Mevlevîyye'ye sâlik olup ney ile azmâyış-ı tab' ederek kârını kemâle erîştirip nice zamân Galata tekyesinde neyzenbaşılık rütbesiyle dervîşân-ı âşıkâna safâlar bahş ederek hayr duâlarına mazhâr olduktan sonra cevher-i zâtı müste'idd-i iksîr-i irşâd olmakla gavsü'l-vâsilîn Gavsî Ahmet Dede Efendi'nin nazar-ı feyz eseriyle tahsîl-i ma'rifet ve tekmîl-i âdâb-ı tarîkat edip mazhar-ı kemâl olmakla Gavsî Efendi'ye dâmâd olup ba'dehu yerine ol zâviye-i feyz-resânda mesnednişîn-i meşîhât olup hâlâ ders-i Mesnevî ve nakl-i mânevî ile sübhâ gerdân-ı eyyâm-ı leyâldir. Hakkâ ki bir şeyh-i bî-riyâ ve bir ârif-i şîrîn edâdır. İlm-i edvârda te'lîfe kudreti ve fenn-i mûsikîde tasnîfe liyâkatı olup ale'l-husûs envâ-ı hutûtun dakîkadânı olmakla hatt-ı talîkde hâme-i âhenin-i nây-ı nevâsâz-ı imâd-ı beytü'l-işrâk-ı cihândır.

Hatta hatt-ı talîka müteallik zebânlardan sudûr eden ebyâtıdan birkaç beyt-i latîf bu münâsebet ile bu mahalle tahrîr olundu:

Gâh gehî olsa güşâd-ı ebruvân
Ta'kibi her dîde tarâb-bahş-ı cân

Rûhları gül gül eder ondan edeb
Bînî elif mîm-i dehen gonca-leb

Kıldı zenahdânını nûn-u mübîn
Sûre gibi surh idi ruhlar bi-bîn

Enfine sûrâhlar etmiş çü hâ
Hâ idi ammâ ki ne hâ dâl fâ [v.311^b]

Gûs-ı latîfi hatt-ı talîkte
Sâd misâl iki taraf berzede

Cümle-i âsârından peygamberân-ı âlîşân salâvâtullahi aleyhim ecmaîn hazerâtının mucizât-ı bâhirü'l-berekâtların cem' u nazm edip rişte-i tahrîre keşîde kıldığı *Ravzatü'l-îcâz* nâm kitâb-ı müstetâb rakam-zede-i kilk-i ihtirâi olduğı subh-ı sâdık gibi rûşen ve hüveydâdır. Ol eser-i celîlenin ibtidâsından birkaç beyt-i şerîf bu mahalle tahrîr olundu:

NAZM

Bismillâhirrahmânirrahîm
Küngüre-i tâc-ı kelâm-ı kadîm

Besmele vü hamdele vü salvele
Mücib-i te'lîf olur ehl-i dile

Hamd hezârân ve senâ-i bî-kıyas
Ol ahad u vâhîde bî-had sipâs

Ol ki Samed'dir O'na kast etti cân
Cümleye maksûddur ol müsteân

"Lem yelid"i dinle "velem yûled"i
Doğmadı hiç kimseyi doğurmadı

Kimse O'na benzemedi hiç ebed
Dinle nedir yok O'na küfven ehad

Nazm eylediğı na't-ı şerîften birkaç beyt-i latîf tahrîr olundu:

Ey pâk-nijâd u pâk-dil nûr-u pâk
Hayrân seni derk etmede akl u idrâk

Hoş zâhir eder hakîkatın rütbesin
"Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk"

Gazeliyyâtından birkaç beyt tahrîr olundu:

Gerçi dervîş-i fakîrim ser ü sâ mânım yok
Devlet-i şâh-ı cihân bâna şitâbânım yok

Künc-i gülhân bana cây oldu ise âlemdir
Gayr-ı mesnû-ı Hüdâ seyre gülistânım yok

Deheninle bana vâd etmeye vâd etmişsin
Deme yok yerlere vâd eylemeye sultânım yok

Cânıma cân ile kasd eyler ol ağyâr benim
Cânâ ahvâlimi arz eylemeye cânım yok

Ney gibi nâle vü âh eylemede giryânım
Şehsüvârım deme NÂ YÎ gibi nâlânım yok [v.312"]

VELEHU

Kaçanki meh rev3işim pür-ziyâ gelir görünür
Derûna dîdeye neşv ü nemâ gelir görünür

Ne cânibe nazarım eylese mürûr u 'ubûr
Hayâlîme o peri rû-nümâ gelir görünür

Gider mi gûşe-i nazzâreden gel insâf et
Ki her nazarda o mehrû-ziyâ gelir görünür

Gelir gider görünür sûretâ velî ma'nâ
Çûn mihr u mâh sabâh u mesâ gelir görünür

Tahammül etse temâşâ-yı rûy-ı yâre nazar
Ne denli zâhir olur müdde'â gelir görünür

Hezâr nâzile bir kerre eylese teşrîf
Hezâr nâşî hezâr âşinâ gelir görünür

Gel imdi NÂ YÎ-i bi-çâre nâ-ümîd olma
Bu gösterişler ile ol hümâ gelir görünür.

SÂLİM: [s.634]

Osman Dede vücûd-ı behbûdları fi'l-asl medîne-i Kostantiniyye'de şeyh-i vefâkâr-bende mehd-i vücûda kadem basıp mertebe-i sinn-i temyîze resîde olduktan sonra devlet-i ebedîye mezkûr nimet-i fakr u fenâ olduğun mülâhaza-yı hired-i âkibet-i endîş ile tahkîk-i bîmâra eylediklerinden fahr u fenâ tarîki ihtiyâr ve terk-i ekdâr u kerem ve serd-i rûzgâr eyleyip nice eyyâm Galata Mevlevîhânesi'nde Şeyh Gavsî Ahmed Dede merhûmun hizmet-i şerîflerinde kemer-bend-i ihtimâm ve şeb u rûz âsitâne-i sa'âdet hizmetlerinde kıyâm edip

nefs-i muhteremleri ile mûsikî ve neyde kemâl-i mahâret ve sâir irfân-ı kemâlde kesb-i kuvvet eyleyip ol tekyede nice zamân pîşgâh-ı şeyh-i vâcibu't-tekrîmde neyzenbaşılık hizmetinde mukîm ve on sekiz sene ale'd-devâm ol hizmette istihdâm buyurulduktan sonra nazar-ı kimyâ-eser Şeyh-i âlicenâbla Şeyh-i merkûmun yerlerine câ-nişîn olmak isti'dâden izhâr etmeleriyle Gavsî Dede merhûm-ı Cenâbî bin yüz doksan târîhinde tekye-gâh-ı fenâdan savme'âyı bekâya irtihâl [s.635] eyledi. Ba'dehu azîz-i merkûmun yerine şeyh olmuşlar idi. Hakkâ ki ol gürûh-ı pür fütûhda şeyh demeye lâayık hem şeyh hem dervîş hem sâdık-hulûk ve pür-ma'ârif-i melek-sıfât bir zât-ı âgâh ve ârif olup âlem-i dünyâda zîr-sem-pây-ı refâtında bir mûr değil mâr dahî dil-gîr ve yed u lisânından efrâd-ı âferîdeden bir ferdi rencîde-zamîr olmayıp meclîs-i şerîfleriyle her müşerref olan sohbetine fer-yafte ve ru-bûde-i dîl ve zât-ı âlîleri ile hem ülfet olana hezâr vecihle tesellî-i hâl u hâtır olmak emr-i mukarrerdir. Sâir irfânından ve zümre-i meşâyih-i tarîkat-ı merkûma lâayık ve mehemm-i ma'ârif-i firâvânından mâ'ada hassaten ilm-i mûsikîde irfân-ı vâlâsı ve hemzebân-ı esrârı bî-pâyan olan neyde dahî yed-i tûlâsı olup bir kere gûş-zedi olan kâr-ı sa'bu'l-menâl ve nakş-ı san'at-ı mâ-lâ-mâl ve nağme-i hayâl mersûm-ı sahîfe-i bâl eyleyip murûr-ı zamân ile nisyân eylemek adîmü'l-ihimâl idi. Cümle-i ma'ârifinden mâ'ada fenn-i mûsikîde muhayyer-i ukûl bir ma'rifet-i vâlâya dest-res-i vusûl olmuştu kim bir kâr ya bir nakş bir kere istimâ'la kendi için bir zimmete çıkarmak mümkündü. Binâenaleyh kelimât ve hurûf-ı kitâbet eder gibi nağme ve savt-ı kitâbet ederdi. Zîr u bâm ve tîz u pes şîve-i harekâtı idâre-i mahsûs üzere yazıp bir vecihle zabt ederdi kim rakam-keşîdesi olan kağıdı önüne koyup ol kârı ol besteyi bi-nâgmâtihâ min gayri ziyâde ve lâ-noksân okurdu. Bu emr hod bu fenne kemâl-i itlâ'ı olan erbâb-ı irfâna âyândır ki begâyet asîr ve bu vecihle erbâb-ı kemâlden bir kâmil bulunmak gâyetü'l-gâyet nâdirdir. Bu güftâr mütercim-i mezkûrun cümle-i âsârlarındandır ki bu mecelle-i celîleye sebt ve tastîr için feristâde-i abdün-fakîr eylemişlerdi: [s.636]

GAZEL

Mübtelâ olduğum dilber bilir bilmezlenir
Sergüzeşt-i mihr-i dîl ezber bilir bilmezlenir

Pây-ı bûsiyle şeref-yâb olduğumdan zevk eder
Nüktelerle şîveler eyler bilir bilmezlenir

Kendi çok cevr ettiğinden gayrı ol nahl-i cefâ
Ta'n-ı ağyârı dahi ekser bilir bilmezlenir

Yalnız çeşmim değil sahbâ vü sâkî câm-ı la'l
Leblerin rengimi ahmer bilir bilmezlenir

Anlamazsın nağme-i zevk-i meyi sen zâhidâ
Mest iken NÂ YÎ onu anlar bilir bilmezlenir

NÂZİM (MUSTAFA EFENDİ)

SAFÂ YÎ: [v.285^a]

Nâmı Mustafa'dır. İstanbul'dan zuhûr etmiştir. Asrın Yeniçeri efendisi olan Ördek İsmail Efendi nâm pîrin oğludur. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'rifet edip Yeniçeri kaleminde baş halîfe olup ba'dehu Yeniçeri Efendisi olup bin yüz yedi târihinde sefer-i hümâyûn avdetinde Belgrad'ta Yeniçeri efendisi iken âzim-i merhale-i bekâ olmuştur. Asrın şuârâsından nazmı hoş âyende ve şi'ri sûzende bir zât-ı şeriftir. Cümle-i âsârından zâde-i tab'-ı güherbârı olan birkaç beyti silk-i tahrîre keşîde kılındı:

Gülgûn kabâyâ girdiği dem verd-i ter gibi
Mûy-ı meyân-ı yâre sarılsam kemer gibi

Ey mâhpâre fıkır-i visâlin ile senin
Eflâke çıktı ateş-i âhım şerer gibi

Mümkün değil visâlî o hurşîd-tal'atın
Devretse çarhı meşâl-i âhım kamer gibi

Ey gül zebân-ı bülbül ile nev-bahârdan
Gelmiş henüz gûşuna tâze haber gibi

Vasf etmeğe meyân u hattın mûbemû senin
Olmaz cihânda NÂZİM-ı sâhib-hüner gibi

VELEHU

Süveydâ-yı derûn ol anberin gîsûda kalmıştır
O bir hûn-pâredir kim nâfe-i âhûda kalmıştır

Hayâl-i kâmet mevzûnu gitmez dîde-i terden
Nihâl-i servidir gûyâ kenâr-ı cûdâ kalmıştır

Meyânın çeşm-i cân-ı âgûş idelden NÂZİM'â yârin
Acebdir sûzan-ı dilrûz u şeb bir mûda kalmıştır

VELEHU

Kitâb-ı aşktan bir derse âğaz etmedin Leylâ
Güzellik mushafı hüsnünde hatm olmuş [senin] cânâ

Kerem kıl mâni-i rahım olmasın çok bakma mir'âta
Seni hodbîn eder âyîne şâyet ey melek-sîma

Hayâl-i kâkülün seyr eyleyen bu dîdede NÂZİM
Kıyâs eyler açılmış şişede bir sünbül-i ra'nâ [v.285^b]

VELEHU

Meclisde ne dem sâz ile şehnâz çalındı
El-aşk deyü gûşuma âvâz çalındı

Âheste hırâmı görölüp râh-ı gamında
Rahş-ı emele hançer-i mihmâz çalındı

VELEHU

Fark olunmaz şûle-i âhım gece mehtabdan
Neyleyim hurşîd-i rahşânım göz açmaz hâbdan

Yâd-ı lâl-i dilrübâdır bâis-i keyfiyyetim
NÂZİM'â yoksa nedir hâsıl şerâb-ı nâbdan

VELEHU

Cânân ne dem ki câm ile nûş-ı şerâb eder
Mihr-i münîr mâh-ı münîrî nikâb eder

VELEHU

Vasf ederdim tarz-ı hâsı'l-hâsını bezm-i cem'in
Nükl-i meclis-i kesr-i 'ırzı olmasaydı ademin.

SÂLİM: [s.639]

Devlet-i Aliyye'de sâbikan yeniçeri efendisi olan Yenibahçeli Ördek İsmâil Efendi'nin beyzâ-i neslinden hâsıl olma bir ferh-i nâzik-restâr ve Yeniçeri ocağında Mustafa Efendi demekle karîn-i iştihâr idi. Kalem-i mezbûrda başhalîfe ve ba'dehu Yeniçeri efendisi olup bin yüz altı Muharrem'inde fevt oldu. Bu güftâr cümle-i âsârındandır:

NAZM

Fark olunmaz şûle-i âhım gece mehtâbdan
Neyleyim hurşîd-i rahşânım göz açmaz hâbdan

Yâd-ı lâl-i dilrübâdır bâ'is-i keyfiyyetim
NÂZİM'â yoksa nedir hâsıl şerâb-ı nâbdan

VAKÂYİ: [II, s.246]

Sâbıkan Yeniçeri efendisi olan Yenibahçeli Ördek İsmâîl Efendi'nin mahdûm-ı muhteremleri Mustafa Efendi'dir. Mahmiye-i Kostantiniyye'de sahn-ı vücûda vürûd eyleyip ba'de tahsîlü'l-isti'dâd Yeniçeri kaleminde şâkird olup bir müddetten sonra kalem-i mezbûrda hulefâ zümresine vusûl bulup yoluyla baş halîfe, ba'dehu Yeniçeri efendisi olmuştu. Bin yüz yedi târihinde vâki' Nemçe seferi avdetinde Yeniçeri efendisi iken Belgrad'da fevt oldu. Müretteb dîvân-ı eş'ârı vardır. Bu ebyât ondan numûne-dârdır.

NAZM

Kitâb-ı aşkdan bir derse âgâz etmedin Leylâ
Güzellik mushafı hüsnünde hatm olmuş senin cânâ

Kerem kıl mâni-i rahm olmasın çok bakma mir'âte
Seni hod-bîn eder âyîne şâyet ey melek-sîmâ

Hayâl-i kâkülün seyr eyleyen bu dîdede NÂZİM
Kıyâs eyler açılmış şişede bir sünbül-i ra'nâ

VELEHU

Süveydâ-ı derûn ol anberin gîsûde kalmıştır
O bir hûn-pâredir kim nâfe-i-i âhûda kalmıştır

Hayâl-i kâmet mevzûnu gitmez dîde-i terden
Nihâl-i servidir güyâ kenâr-ı cûda kalmıştır

Meyânın çeşm-i cân-ı âğûş idelden NÂZİM'â yârin
Acebdir sûzan-ı dil rûz u şeb bir merde kalmıştır

VELEHU

Vefâ ma'sûl iken gül-berk-i nâzenîninden
Meded ey gonca bu bâğ-ı cihânda bî-vefâ kopduk

Hakikat fehmi olurken biri zûlf-i çîn-çîninden
Meded ey gonca bu bâğ-ı cihânda bî-vefâ kopduk

VELEHU

Vurdum firâk-ı rûyun ile dağ-dağıma
Yakdım fitil kendi elimle çerâğıma

Ellerle sohbet ettiğin ey gonca fem senin
Bir bir nesîm geldi dedi hep kulağıma

'İşret deminde duhter-i rez her gece benim
Humârla şişelerle gelirdi ayağıma

VELEHU
Gülgûn-i kabâya girdiği dem verd-i ter gibi
Mûy-i meyân-ı yâre sarılsam kemer gibi

NAZÎM (YAHYÂ)

SAFÂYÎ: [v.307^a]

Nâmı Yahyâ'dır. Nice zamân Halîm tahallus edip ba'dehu Nazîm'de âheng-i karâr ihtiyâr etmiştir. İstanbul'dan zuhûr edip evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'ârif bî şümâr ile asrın şu'arâsından olup ale'l-husûs edvârda bî-nazîr rûzigâr ve terennümât-ı perde-i makâmâtda sâhib-i iştihâr ve meyâne-i nevâ-perdâz onda mümtâz ve gıpta-fermâ-yı hoşhânân-ı irak ve hicâzdır. Cümle-i âsârından eş'ârı bî-nazîr ve güftârı dil-pezîrdir. Sürûd-ı hâmesi terennüm-sâz-ı sühan oldukça ona dil-i gülistân gınâsın verir ve selâmet-i güftâr-ı âbdârı lezzet-i bûs-ı leb-i dilber safâsın dimâğ-ı câ-işrâb eder. Halâvet-i istimâ'-ı güftârı misâl-i âlem-i âb gam-fersâ ve eş'ârı mânendi-i hevâ-yı i'tidâl-i bahâr-ı dil-güşâdır. İstanbul pazarbaşılığı kendine medâr-ı maişet olmak üzere le'bîden teveccüh olunup hâlâ onunla kanâ'at etmiştir. Zâtı çok na't-ı şerîf nazmına muvaffak olmuştur. Bu birkaç beyt-i latîf nazm eylediği na't-ı şerîftendir:

TAHMÎS-İ NA'T-I ŞERÎF

Yok iken âlem u âdem muhakkak yâ Rasûlallah
Sen olmuştun habîb-i hazret-i Hakk yâ Rasûlallah

Ne devlettir kabul ettin kul olmak yâ Rasûlallah
Usâtâ çünkü ferdâ Sensin eşfâk yâ Rasûlallah

Sana kaldı benim de kârım ancak yâ Rasûlallah

Sipîhr-i kurba zâtın oldu hurşîd-i cihân-ârâ
Senin zîr-i nigînindir bütün dünya ve mâ fihâ

Bu kâra kimde vardır kuvvet u kudret ki bî-pervâ
Sen ettin âsumânda mâh-ı bed-reh eyleyip îmâ

Benân-i mucizatinla iki şâk yâ Rasûlallah [v.307^b]

Cemâlin mihr-i kudret mâh-ı rahmet cebhe-i sâfîn
Vücudun matla-ı envâr-ı adl u dâd ü insâfîn

Olup ins u melek bin cân ile meddâh u vassâfîn
Sabah u şâm etse tâ haşr evsâfîn

Değil mümkün sitâyîş Sana elyâf yâ Rasûlallah

Tulû-ı bedr-i zâtın rûşen etti şâm-ı dîcûri
Ziyâ-yı berk-i şer'in yaktı hâşâk-ı şer u şûru

Münevver eyledi şem'-i cemâlin beyt-i mâmûru
Aceb mi pertev-i hüsnün pür etse âlem-i nûru

Fürûğ-ı nûr-ı Hak'tan oldu müştâk yâ Rasûlallah

Dürrünün bahrı bî-ka'r u kenâr-ı şefkat u rahmet
Vücudun gevher-i pâk-ı muhît-i kudret u hikmet

Seni Hak eylemişken fülk-i rân-ı gülsüm-ü fitrat
Sen olmuşken livâbend-i firâz-ı keştî-i hilkat

Dahî nâ-bûd idi bu heft zevrâk yâ Rasûlallah

Şebân-gâh-ı cihânı nûr-u teşrifinle ettin zeyn
Göze çekmek gubâr-ı âsitânın oldu farzu'l-ayn

Hüdâ zât-ı şerifin eylemişken seyyidü'l-kevneyn
Sen olmuşken Hüdâvend-i serîr-i kişver-i dâreyn

Âdem dedi bu nüh çetr-i muallak yâ Rasûlallah

Şeh-i arş-ı âsitânsın kurb-ı Hakk cây-karârındır
Ebu Bekr u Ömer, Osman u Haydar çâryârındır

Ümem râyât-ı şer'inde sipâh-ı bî-şümârındır
Melekler gâşiye-dârın felekler reh-güzârındır

Seninçündür bu mevcûdât-ı saddak yâ Rasûlallah

Hidiv-i lâ-mekânsın zâtına arş evvelin pâye
Zemîn ü âsumâna hükm-i şer'in verdi pîrâye

Gubâr-ı dergâhın iksîr-i devlet halk-ı dünyâya
Nice şerh eylesin evsâfını akl-ı teng-mâye

Kitâb-ı midhâtın bu fende muğlak yâ Rasûlallah

Bu bâzâr-ı fenâda dâğ-ı derdindir benim sûdum
Vücudum halk olaldan halka-i derdinde mevcûdum

Cenâbın eylemişken mazhar-ı levlâk ma'bûdum
Ne haddimdir Seni ta'rif edem ben lîk maksûdum

Bulam tâ haşr evsâfınla revnâk yâ Rasûlallah

Der-i vâsf-ı sıfâtında olup ben âcize fırsat
O derde ömrüm oldukça edem bin cânile hizmet

Dem-â-dem midhatında eylenip arz-ı ubûdiyyet
N'ola bezl-i nisâr etsem elimde var iken ruhsat

Tükenmez devlete ol dem muvaffak yâ Rasûlallah

Giriftâr-ı zünûbum hâtırım aklım perâkende
Dirîgâ şahne-i nefis u hevâ çekti beni bende

Koma zencîr-i isyan içre ben mahzûnu efgânde
Edip vâfında terk-i mâsivâ âzâd olam bende

Ola nâmım benimde abd-i mu'tak yâ Rasûlallah

Nihâl-i gülşen-i ihlâstan koptu bu güldeste
Eğer tarf-ı külâh-ı medhine olursa şâyeste

Kerem Senden kabul et eyleme redd ile dem-beste
Ümid oldur ki mahşerde NAZÎM-i zâr u dîl-haste

Ola zîr-i livâilhamde mülhak yâ Rasûlallah [v.308"]

Mezbûr Nazîm'in nazm eylediği manzûmâtından birkaç gazel-i tâze-zemîn
ile bu mahal tezyîn olundu:

Mey-âşâmân-ı bezm-i 'işrete ey hâne meyhâne
Husûsâ sâkî-i meclis suna kestane mestâne

Sözün zehrâbe-nûşânı gama tiryâk-ı şevk eyle
Zebânın nîş-i âzâr eyleme yârâne mârâne

Mesîh-âsâ seyâhat eyleyenler pâ-y-ı himmetle
Basar evvel kademde kürsî-i gerdâne merdâne

Safâsından eder sa'y-ı tavâf-ı Kâbe maksûd
Girip ihrâm-ı şevke yüz tutan Hannâne Mennâne

Gelir bir kâh-ı kemterden sebûk, kûh-ı gîrân olsa
Eğer bâr-ı günâhım konsa nâçizâne mîzâne

Aduv âşık geçer yâre benimle imtihan olmaz
Ne insâfa gelir hasm ey dîl-i şeydâne meydâne

Olursa mazhâr-ı feyz-i Hüdâ nutk-ı cihângîrin
NAZÎM'â hükm eder Tûrân ile Îrâne mîrâne

VELEHU

Gınâ-yı kalb ile meyl eyleyen fütâdeliğe
Eder gedâlığı tercih şehzâdeliğe

Hezâr ki çok şeh-i ferzâne-tavr-ı na't-ı gurûr
Hezâr 'acz ile verdi rızâ piyâdeliğe

Misâl-i gonca olur teng-hâtır u dilhân
Cihânda gül gibi mâil olan güşâdeliğe

Bileydi verdiği derd-i ser-i humârı eğer
Ederdi şîre-i engür tevbe bâdeliğe

Tenezzül eylemeye jende-pûş-ı istiğnâ
Verirse atlas-ı gerdûnu çarh-ı sâdeliğe

Çeken o kaşları yâyn muhabbeti çilesin
Kod-i hamîdesini vakf eder kepâdeliğe

Kümeýt-i tab‘-i NAZÎM’e hemîşe hazîn-i feyz
Cevâhir-i sühânın gönderir kılâdeliğe

VELEHU

Olup peşmînesi köhne ridâ-yı zâhid eklenmiş
N’ola düşse asâya kâse-i ömri direklenmiş

İhâta eylemiş hattı nigâh-ı düzd-i âşıktan
Çekilmiş havle-i bağ-ı ruh-ı dildâr riglenmiş

Çiçek ruhunda ol kâlâ fûrûsu nedir hüsnün
Kumaş-ı behçeti hicrânlıdır yer yer çiçeklenmiş

‘Îzârı üzre olmuş halka halka ejder-i zülfü
Tılsım-ı genc-i hüsn-i yâr da kat kat çöreklenmiş

Yine bezm-i muhabbetten nigâh-ı mest-i cânâna
Çeker bir kâsesin âşık kebâb etmiş böreklenmiş [v.308^b]

O ebrû-yı kemândânın görüp zan eylemeye müjgân
Hadeng-i gamze-i dil-dûz-ı cânândır yeleklenmiş

Yine hayl-i hayâl-i yâr hûn-ı eşkime kanmış
Kenâr-ı cûybâr-ı çeşmîme konmuş yemeklenmiş

Mey-i câm-ı hacâlet surh-i hall etmedi yâre
Diriğa ‘ukde-i dil germi-i şerm ile beklenmiş

NAZÎM-i zâr şimdi bir ferîşte hûye meyl etmiş
Geçip nefis ü hevânın şerr u şûrundan meleklenmiş

VELEHU

Gevher-i hurşîde yazsan nâm mânend-i nigîn
Rast nâmın geç eder i‘lâm mânend-i nigîn

Geçnümâ olma sakın mirât-ı kalbin etmesin
Çerh-i bed-gevher şikest-endâm mânend-i nigîn

Turş-rüyâ mevce-i deryâ yeter ibret NAZÎM
Çîn-i bîşânı kalır encâm mânend-i nigîn

VELEHU

Mey ki iksîr-i safâ-endişedir her katresi
Ârız-ı yâre tarâvet pîşedir her katresi

Bî-sütûnda cûşîş-i hûnâbe-i Ferhad’ı gör
Cevher-i hasret-nümâ-yı tîşedir her katresi

Gülbün-i tab‘ım NAZÎM ol girye şâdâb etti kim
Feyz-i câvîd-i hayat-endişedir her katresi

VELEHU

Aceb midir bile gitse gönül de nâme ile
O şûha kağıt uçurdum yine hamâme ile

VELEHU

Gören hatt-ı âver o mâhı sanır bu kâmet ile
Ki koptu fitne-i âhir zamân kıyâmet ile

VELEHU

Mîdâd-ı eşk ile müjgânlarım ki hâme olur
O şûha her nıgehim bir niyâz-nâme olur

VELEHU

Piyâle elde ne dem bezme habîb gelir
Ayağıma ayağıyla benim nasîb gelir

Mevlevî şeyhi Dede Yûsûf fevtine dediği târîhtir:

Dedi nîl-i sirişke gark olup Yâkub-ı dil târîh
Azîz-i tekye-i Mısr-ı Hüdâ ola Dede Yûsuf\¹⁰⁸⁰

Mevlevî şeyhi Seyyid Halil Efendi fevtine dediği tarihtir: [v.309^a]

NAZÎM fevtine giryân olup dedim târîh
Halîl Efendi'ye dâim cenân ola me'vâ\¹⁰⁸⁸

Mevlevî Şeyhi Neşâtî Ahmed Dede fevtine dediği târîhtir:

NAZÎM'â gûş edip fevtine dedim feryâd edip târîh
Ola rûh-ı NEŞÂTÎ 'andelîb-i sidr u tûbâ\¹⁰⁸⁵

Şeyh Mehmed Mısrî fevtine dediği târîhtir:

Kutb-ı sipihr-i irfân gavs-ı zamâne Mısrî
Rihlet edip fenâdan mülk-i bekâya göçtü

Ayak çekip yûdu el bu meclis-i cihândan
Cennet'te kevser içti hûr-i cinâni koçtu

Pervâz edince 'adna dedim NAZÎM târîh
Cân-ı azîz-i Mısrî bir kumru gibi uçtu\¹¹⁰⁵

Bir mehpâre-i evc-i letâfet lihyedâr-ı hüsn oldukda dediği târîhdir.

Görünce lihye-i pâkin dedi mesrûr olup ahhâb
Şeb-i 'iyd-i cemâlin gâlib oldu Şâm-ı kadr üzre

NAZÎM âsâ neşâtımdan dedim târîhin ol hattın
Yazıldı âyet-i "velleyl" gûyâ levh-i bedr üzre

Kemankeş Hamamcızâde fevtine dediği târihtir:

Bir Kemânkeş pehlivân attı okun yasdı yâyn
Hak bu fenn-i kabzanın olmuştu merd-i kâmilî

Gerçi tâş dikmişti Okmeydanı'na ol nâm-dâr
Âkibet seng-i mezâr oldu o yolda hâsılı

Düştü hâke bir hadeng-endâz târihin dedim
Cennet-i firdevs ola Hamamcızâde menzili

SÂLİM: [s.674]

Ol her-dem tâze-meyve-i bâğ-ı edânın nâm-ı hayat-bahşları Yahyâ'dır. Zât-ı sûtûde-sıfatları perverde-i enderûn şehr-âram-ı nazîrleri olan zenehdânları nuhfe-i bâğ-ı behâ olup âsitânları turunc-ı tâze ile hüsn u letâfette berâber olan cevâhir-i ma'rifetin kânî-i âlem-i dünyânın bâğ-ı cinânı medîne-i kâinât makbûl-ı şehr İstanbul'dandır. Tahsîl-i ma'ârif-i vefîr ve tekmîl-i avârif-i kesîrden sonra hâssaten ilm-i mûsikîde a'lem ve ol fenn-i âlî-makâmın üstâdânı meyânesinde müsellem olup nice rûzgâr-ı ilm-i edvârda gû-beyâ-yı felekle bile [s.675] devr u güzerrân ve ol ilmin hâce-i cihânı ve zât-ı dakâyik-şinâsı ol fenn-i bî-hemtâda şev-i rütbe sâhib-i mahârettir ki hâlâ ağâze olunan makâmlardan bir makâm yoktur ki ol ser-defter-i ehl-i tıbâ' anda bir vâfir beste ve semâî ihtirâ eylememiş ola. Nukûş-ı mecmûa-i enâm kâr-ı nâzik-reftârları ile tahsîl-i revnâk tâm ve nâm u şânı şî'r ve mûsikîde zât-ı vâlâsı gibi âlî olduğu mâ-lâ kelâmdır. Bu bâğ-ı âlemde vücûd-ı behbûdları bu güne ter-meyve-i bahâr-ı irfân-ı bî-hazân olduğundan kendilere medîne-i Kostantiniyye'nin meyve-pazarı-başılığı hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile tevcîh u ihsân olup hâlâ ol hizmetle çerezlenip dâimâ der devlet-i adâlet-masîrda duâda bir pîr-i rûşen-zamîr ve asrımızda bir şâir-i üstâd-ı muvaffak-ta'bîrdir. Evâil-i hâlinden beri güftâr-ı senc olduğu mekâl bir yere cem' u imlâ olunsa birkaç divân-ı belâgat-unvân cem' u peydâ olmak bî-murâddır. Hâlâ müretteb dîvânı her bâr sarîr-bâf-ı nesc edâsı olmak müteazzir olan zemînlerde tabîatın cevânı olduğundan gayrı yalnız nâ't-ı nebevîde her harfî câmi' bir kâide müretteb dîvânı vardır. Hâsılı vücûdu mahz-ı bereket bir pîr-i pür-ma'rifettir. Bu birkaç güftâr ol şâir-i âlî-mikdârın cümle-i âsârındandır ki âsaf-ı asr olan Sadrâzam, vezîr-i pür-ihsân u

kerem, devletli, sa'âdetli İbrâhîm Paşa'ya verdikleri kasîde-i mültezemlerindendir:

Ne gedâyım ne ser u sâmândayım yâ Rabb medet
Pîç u tâb-gayret akrandayım yâ Rabb medet

Yûsuf-ı maksûdu göster çeşm-i Yâkubu dile
Zâr u giryân kelbe-i ahzândayım yâ Rabb medet

Muhtebis-i efkâr-ı dîr-a-dîrdan eyle halâs [s.676]
Ayağımla kuyuya zindandayım yâ Rabb medet

Kalmışım genc-i ferâmûşide hayrân u hâmûş
Çok zamandır güşe-i nisyândayım yâ Rabb medet

Gonca-yı âmâlimi bir lahza handân görmedim
Bûlbûl-i şeydâ gibi efgândayım yâ Rabb medet

Âsitânımdan akıp deryâ eder dâmânımı
Mâ-cerâ-yı dîde-i giryândayım yâ Rabb medet

Şeş cihetle çâr erkâna sığışmaz ettiğim
Şeş cihetle gerçi çâr erkândayım yâ Rabb medet

VELEHU

Çeşmi der-hâbdır ebrû-yı girih-gîrden
Fitne bî-dâr olamaz haşyet-i şemşîrinden

Doldu sanduka-yı sînem gibi kandîl-i derûn
O kemân ebru-yı peykân-nigehin tîrinden

Dahî nâ-ceste iken nâvek-i nâle-eseri
Zahm-ı dîl tâzelenir sür'at-i te'sîrinden

Âyine-i hâne-i kalbimde dahî aks edeli
Kande baksam ellemem dîde-i tasvîrinden

Âhû-yı Çîn hattâ ve hetlî eyleye mest
Nefha-yı rîz olsa sabâ vâdi-i nehcîrinden

Şerh-u rummân-ı lebinde iki şakk oldu NAZÎM
Hâme-i şehd zebân lezzet-i ta'bîrinden

VAKÂYİ: [II, s.742]

İstanbûlî Yahyâ Çelebi'dir. Muârifî Arzî Dede Efendi'den ahz etmiştir. Merhûm Cennet-mekân firdevs-âşiyân Sultân Mehmed Hân hazretleri huzûrunda ilm-i mûsikîde tekavvûfu sâbit olmakla hatt-ı hümâyûn ile müebbeden Kuruyemiş Pazar'a sulh-i ihsân olunmuştu. Bin yüz otuz dokuz

Cemâziyelâhire'sinde fevt oldu. Merhûm-ı mezbûr ma'ârif ile meşhûr şî'r u inşâda akrânı nâdir fenn-i mûsikîde dahî mahâreti zâhir, pîr-i mu'ammer salâh hâlî muhammer, sinn-i 'ukde-i sâmine karîb pîr-i mûnevverü'l-meşîb idi. Müretteb u mükemmel dîvân-ı nu'ût ve dîvân-ı eş'âr-ı vardır. Bu ebyât ondan numûnedârdır.

EZ-KASÂYİD

Hazar-ı endîşe olup vâdî-i ma'nâda refik
Azm-i râh eyledim Allah veliyyüt-tevfik

N'ola nef-tîr-i gülâb sahn-ı ibtesim etmiş
Hikmet-i Hakkâ kalemim lûle u tab'im enbîk

Esbâb-ı sühânı kendime ben döndürecek
Eyledim hürmün endîşede çok fîkr-i dakîk

EZ-GAZELİYÂT

Nihândır her ser-i dağında bir ahker-i nâr asâ
Hele çâk-ı giryân eyleyim gör ey gül-i ra'nâ

Ona her bir mûje bir hâme dâmen-gîr iken bilmem
Nice râh-ı hayâlin tayy eder nizâreyi pervâ

VELEHU

Şûrlar zâhir oldu sanma encümdür sipihr üzre
Dönüp çuha hilâli sakîl-şimşîr eder mehtâb

Değil hâle olup bir mihre âşık mecrin yakmış
Girip bir halkaya şeb tâ sihr-i sehîr eder mehtâb

Fûlk-i inbîk mînâdır görüp encüm kıyâs etme
Gül-i mihrin gülâbın almağa taktîr eder mehtâb

VELEHU

Hayâli dahî zîr-i sûzluğunda göründü
Yâ Rabb nesi doğdu bu şeb kevkeb-i hayret

VELEHU

Şol 'arak kim ol gülendâmın yanağından çıkar
Selsebîlin aynıdır firdevs bağından çıkar [s.743]

Hem-nefes olmak dilermiş ney benim feryâdına
Bu hevâyı mıtrîbânın dimâğından çıkar

VELEHU

Fasl-ı bahâr-ı bâğ-ı murâdım resîdedir
Güldeste-i hadîka-i maksûd çîydedir

Olmak aceb mi nergis u gül gibi çeşm u gûş
Harf-i visâl kim deheninden şenîdedir

‘Ukde-i lâle yine revâ nazmına NAZÎM
Silk-i beyâna gevher-i ma’ nâ keşîdedir

VELEHU

Ne bezmin câmîsin mest-i mtidâm ‘ışretin kimdir
Ne câmin keyfîsin elvede-i keyfîyetin kimdir

Kimin bağrın yine hûn eyledin sevdâ-yı la‘linle
Misâl-i lâle bilsem dağdağ-ı hayretin kimdir

Kimin âyînesinde cilve-gerdir aks-i ruhsârın
Kiminle rû-berûsun çeşm-i rûz hayretin kimdir

VELEHU

O kim ifşâdan esrârın husûl-i gâye için saklar
Onun devrân-ı vücûdun zîver-eyyâm için saklar

Kafesdir sîne-i sad-çâk onda âşık-ı şeydâ
Dil-i kamerî veş bir servim endâmı için saklar

VELEHU

Dile zülfün gibi bir zıll-ı himâyet düşmez
Herkesi sâye-i şehrî saâdet düşmez

VELEHU

Ne bülbül ne güftârının deyü ölürüz
Yine bu bağda gül için arzu oluruz

Nigâh-ı haşm ile merrât kalbim etse şikeste
Seninle ey yüzü gül benle rû-berû oluruz

VELEHU

Yeter sâki bize cemşîre olmuş olmamış
Sâz-ı mıtrıbdır garaz-ı nâhid olmuş olmamış

Bûs-ı la‘li hâm sevdâdır o ser u serkeşin
Geçtik ey dil meyve-i ümîd olmuş olmamış

Mazhar-ı gûş kabûl olmaktadır sûzâ-yı NAZÎM
Der nazîmin silkime vârid olmuş olmamış

VELEHU

Ebr-ı nisyân-ı hakikat ‘âkıbet seyr-i âb eder
Sen hemân gül-gonce-i bâğ-ı mücâz ol ey gönül

VELEHU

Lebinde hatt-ı muatter midir nedir bilmem
Sevdâ-sûde-i kevser midir nedir bilmem

Tende za'file hep istihvânlarım sayılır
Sahîfe-i ğam musattir midir nedir bilmem [s.744]

VELEHU

Gevher-i hurşîde yazsan nâm mânend-i nigîn
Rast nâmın geç eder i'lâm mânend-i nigîn

Geçnümâ olma sakın mirât-ı kalbin etmesin
Çerh-i bed-gevher şikest-endâm mânend-i nigîn

Zîb-i engüşt-i Süleymân ol tokla herkese
İns u cânı emir ki kıl râm-ı mânend-i nigîn

Gönlüne yârin girip mermerde kazdır sikkeyi
Kavuş âh dil tâ kâm-ı mânend-i nigîn

Geç nişîn u rast-ı güftâr ol ki izzetle seni
Tutalar el üzre hâs u âm mânend-i nigîn

VELEHU

Vücûdum kişverin yakdın derûnum mülkünü yakdın
Meded ey seyl-i eşk ey âh-ı ateşzâd neylersin

Hemân fermân-ı rûy-ı aşka teslîm olmadır çâre
Sana şurbunu taşdan kestirir Ferhâd neylersin

VELEHU

Âfitâbı burc-ı âbîden tulû' etti sanır
Câm-ı sahbâda yakın ol nâzenînin aksine

Ârife resm-i mecâzîden hakikattir murâd
Rasttır kalsın nazar nakş-ı nigînin aksine

Çeşm- terle kâmet-i yâri hayâl eyle NAZÎM
Bak derûn-ı cûyda serv-i sehînin aksine

VELEHU

Olup bir bir nümâyân çîn-i işve ol cebîn üzre
Döküldü câr-ı mevc fitne-i felek akl u dîn üzre

Müselsel mevcle âb-ı musaffâdır kıyâs ettim
'Îzârında görüp zülfün o hatt-ı anberin üzre

Ser-i kûyunda çokdan hâk olurdum havfım oldur kim
Sabâ toz kondura tâ ki o zülf-i çîn çîn üzre

Güzellikde nazîrin yok deyû cânâ hatt-ı la'lin
Melâhat-i cennetde şekl-i imzâdır nigîn üzre

Hümâ-yı evc-gâh-ı himmet ol ey dil NAZÎM- âsâ
Felek ferş etse basma atlar çarh-ı berîn üzre

VELEHU

Maksûd der âgûş ise baştan geçip ey dil
Pirâhen-i dildâr gibi terk-i ser eyle

Dûr eyle pîş-i nazarımdan ser-i zülfün
Sünbüllerine şîşe-i çeşmimde yer eyle

Gören hatt-ı âver-i o mâhı sanır bu kâmet ile
Ki koptu fitne-i âhir zaman kıyâmet eyle

Biraz güzâriş-i ğamdan misâl-i pervâne
O şem'-i naza gönül yan yakıl hararet eyle

VELEHU

Kadeh-nüşân-ı bezm-i 'işrete ey hâne meyhâne
Husûsan sâkî-i meclis şuna kestâne mestâne

Sözün hevâya nüşân-ı ğama tiyâk-ı şevk ile
Zebânın nîş-âzâr eyleme yârâne mârâne

Mesîh-âsâ seyâhat eyleyenler pâ-y-ı himmetle
Basar ol kademde gerdiş-i gerdâne merdâne

Safâsın eder sa'y-i tavâf-ı Kâ'be-i maksûd
Girip ihrâm-ı şevke yüz tutan hânâne mânâne [s.745]

Gelir ğâh kemterden sebk kûh-i girân olsa
Eğer bâr-ı günâhım konsa nâcizâne mîzâne

Olursa mazhar-ı feyz-i Hüdâ nutk-i cihân-girîn
NAZÎM'a hükm eder tûrân ile îrân'e mîrâne

VELEHU

Süvâr-ı çîne döner anberîn sutûr-ı sühan
O zülf-i hâm necm-i müşk-bâr vâfında

Derûn-ı hâsidi pür-dağ-ı reşk eder nazîm
Bu ateşin dem-i lâlezâr vâfında

NAZÎM kilik-i terim âb-yâr-ı ma'nâdır
Hadîkadır sühanım nev-bahâr vâfında

VELEHU

Çıkınca pirâheninden o sîne-i deryâda
Sadf-i hırâm ola derâsine deryâda

Suyunca vârise eğer rüzgâr-ı nâ-hemvâr
Bu denli olmaz idi mevc-i kîne deryâda

NAZÎM tab'ım olup âşinâ-ı bahr-i bahr-i sühan
Muvaffak olmadı bu tâze zemîne deryâda

VELEHU

Mukadder mâverâ-ı derdedir arz-ı cemâl eyler
NAZÎM elden koma her vechile mirâr-ı takdîri

Hatt-ı ruhsârdan bitti bu gün cânân tıraş etti
Kamer derûnda bir âşûb idi tîz bitti tîz bitti

VELEHU

Hatt-ı benefşelik gonca-i gül-tenin sâkî
Şûkûfe-zâr-ı melâhat mi gül senin sâkî

Pür etme elh-i niyâz piyâle-i nâzı
Sakın sakın doludan dûr harmenin sâkî

Düşüp ayağına elden komaz NAZÎM müdâm
Misâl-i derd-i mey tâb-ı dâmenin sâkî

VELEHU

Vakf-ı cemâli ol hatt-ı perger-vâr
Devr-i rûhunda fitne-i âhir kenâr çizdi

Peymân edip benimle bünyâd-ı ittihâda
Resm-i binâ-yı ahd-i çok bozdu yâr çizdi

Nokta döküp zamîrim bildi idhâl u hattla
Reml-i velî NAZÎM'â bir gülizâr çizdi.

NAZMÎ (MEHMED EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.273^b]

Ol gencine-i ma'ârif u esrârın nâm-ı emcedi Mehmed'dir. İstanbul'dan zuhûr etmiştir. Evâil-i hâlinde meşâyih-i tarîk-i Halvetiyye'den Abdülehad Nûrî'den inâbet ve ol velî-yi kâmile nice zamân hizmet etmekle nazar-ı feyz eser-i pîr ile mertebe-i kemâle vâsıl olup refte refte müste'id iksîr-i irşâd olup me'zûn-ı hilâfet olmakla ezmine-i azîzin hizmet-i tevhîd-i bârîye sarf ile ulûm-ı zâhiriyye ve bâtınıyyeyi tahsîl ve mertebe-i makâmât-ı mükâşefeyi tekmîl eyledikten sonra İstanbul'da Şehremini çarşısı kurbunda Yavaşça Mehmed Ağa zâviyesinde müddet-i medîde seccâdenişîn-i mihrâb-ı meşîhat iken zâtına ta'zim olunup Vâlide Sultan Camii şerîfine Cuma şeyhi olmuştur. Cümle-i âsârından *Hediyyetü'l-ihvân* ve *Mi'yârü'l-tarîkiyye* nâm telifleri vardır. Mezbûr ziyâde pîr ve ihtiyâr olup sinn-i şerîfleri yüz seneyi tecâvüz etmekle büyük

oğlu Refia Çelebi Efendi'ye hilâfet postunu teslim edip kendisi Kocamustafapaşa Camii şerifi civârında mesken ittihâz edip, [v.286^b] nice eyyâm sâkin ve karârdan sonra bin yüz on iki hudûdunda âzim-i merhale-i bekâ etmekle: 'Sa'âdetle varıp me'vâ edindi bağ-ı rıdvânı' azîz mezbûrun fevtine bu târîh nazm olunmuştur:

TARÎH-İ VEFÂT-I ŞEYH MEHMED NAZMÎ

O dem ki geldi hamel burcuna şeh-i hâver
Nisâr-ı nakd-ı bahâr etti gülşene yekser

Zebân-ı berg ile eşcâr başladı vasfa
Dokundu gûşuna zirâ ki na't-ı peygamber

Tırâz-ı sûre-i mânâ medâr-ı kevn u mekân
Şefî'-i her dû cihân hatîb-i nüh minber

Emîn-i cümle ümmet emân-ı her millet
Emîr-i dâr-ı behişt şâh-ı lâ-mekân-ı kişver

Cenâb-ı Ahmed-i mürsel medâr-ı dîn ü düvel
Habîb-i Hazret-i Mevlâ Nebî-i hûb siyer

VELEHU

Garik-i bahr-ı isyân u hatâyım yâ Rasûlallah
Velî Senden şefâ'at müddeâyım yâ Rasûlallah

Senin ihsânınla kaldı benim hâlim mükedderdir
Ki derd-i zenb u cürme mübtelâyım yâ Rasûlallah

Murâdım hazretinden bir nigâh-ı âşinâyîdir
Kapın sâillerinden bir gedâyım yâ Rasûlallah

Bu NAZMÎ bendeni şayeste-i nakd-ı şefâ'at kıl
Fakîrim dertmend-i ehl-i riyâyım yâ Rasûlallah

VELEHU

Ey habîb-i hazret-i Hallâk-ı âlem Mustafa
Eşref-i peygamberân-ı fahr-ı âdem Mustafa

Âlem u âdem Seninle buldular cümle vücûda
İllet-i gâiyye Sensin ey mükerrem Mustafa

Sensin eden cümle mi'râcî beyne'l-enbiyâ
Ey nedîm-i bezm-i vuslat hakkâ hem dem Mustafa

Sad salât ile selâm olsun revân-ı pâkine
Âline evlâdına ashâbına hem Mustafa

Umarım ki edesin Cennet'te dahî hemcivâr
Ey eden dünyâda çeşmim vasla mahrem Mustafa

Dâimâ meddâhın olan NAZMÎ'ye ol destgîr
Dertlere dermân gönüller zahmına hem Mustafa

Aziz-i merkûm cevâhir-i nazmı keşîde-i silk-i tertîb u tedvîn etmiştir. Birkaç
beyt-i latîfzâde-i tab'-ı nazîfleri olan gazeliyâtındandır: [v.287^a]

Yâ İlâhî aşk u irfân ilm u hikmet ver bana
Kalb-i dânâ akl-ı mânâ çeşm-i ibret ver bana

Bu pesîn sahrâ-yı nefis olmaz semâ-ı câne câ
Hânkâh-ı aşkda cevâne ruhsat ver bana

VELEHU

Yârdan nâme ki uşşâka peyâm-âver olur
Ona ta'zim ile Cibrîl kıyâm-âver olur

Zen-i dünyâdan olan NAZMÎ gibi rû-gerdân
Vuslat-ı şâhed-i dilhâh ile kâm-âver olur

VELEHU

Bend oldu ser-i zülfüne çün pâ-yı selâmet
Bâlin-i belâdır ser-i sevdâ-yı selâmet

Şemşîr-i tegaffülle hayat olmada küşte
NAZMÎ kim eder bir dahî gavgâ-yı selâmet

VELEHU

Dil-i erbâb-ı aşkı zahm-ı hecr-âlufte isterler
Bu bahrın dürrünü elmâs-ı gamla sufte isterler

Dil âsûde cem-i hâtır olmaz bezm-i muhabbette
Derûn-ı çâk çâk u hâtır-ı âşufte isterler

VELEHU

Reşk ol rind-i safâ-meşrebe kim gam bilmez
Ona âdem mi denir nîk u bedî dem bilmez

Heves-i râhat eden peyrev-i mecnûn olsun
Vâdî-i aşkı o dîvâne yine kem bilmez

Yâr u ağyârı n'ola eylemese fark o şûh
Mey-i nâz ile siyeh mesttir âdem bilmez

VELEHU

Devlet-i hüsnünde nakd-ı nâza çekmem ihtiyaç
Rüstemim feth-i tılsım-ı nâza çekmem ihtiyaç

Abdülehad Efendi fevtine dediği târihtir:

Eyledi mâh-ı Safer'de dâr-ı ukbâyâ sefer
Hazret-i Abdülehad ol nûr-ı pâk u tâb-nâk

Nûr-ı zâtı bir şeb oldu hâne-i dehre bedîd
NAZMÎ'yâ zulmet serây-ı dil olup nûr-ı simâk

Sordum ol dem menzilin tarih ile verdi cevap
Rûh-i pâkim âlem-i lâhûtî etti cây-ı pâk

VELEHU

Dağlarla cism-i âşık gördü olmuş sahn-ı bağ
Câmesi altında yaktı yârda bir taze dâğ

SÂLİM: [s.672]

Şeyh Mehmed Nazmî bin Ramazân bin Rüstem Efendi hazretleridir. Ol pîr-i rûşen-zamîr ve'l-âyet semîrin âlem-i şuhûda teşrîfleri bin otuz iki târîhinde olup mertebe-i sinn-i temyîze resîde ettikten sonra tahrîr-i ulemâ-yı zamân meşhûr fâzıl Süleymân Efendi'den tahsîl-i ulûm edip meşâyih-i Halvetiyye'nin nûru'l-ûyûn-u cumhûru Şeyh Abdülehad Nûrî'den [s.673] tenvîr-i dîde-i kalb-i âgâh ve tahsîl-i mâ-lezime-i tarîkat-i hidâyet-penâh eyleyip ahz-ı yed-i inâbet ve tekmîl-i esmâ-yı tarîkat-ı alîyye ve nice zamân hizmetten sonra bin altmış beş hilâlinde medîne-i Kostantiniyye'de Yavaşca Mehmed Ağa Zâviyesi'nde seccâde-nişîn-i irşâd ve câmi-i şerîfinde va'z u nasîhat-i 'ibâd eyleyip ba'dehu bin yüz beş târîhinde yine medîne-i Kostantiniyye'de vâkî' Vâlîde Sultân aleyha'r-rahmeti ve'l-gufrân câmi-i şerîfi va'ziyesi kendine tevcîh buyurulup bu hâl üzre evkât-güzâr iken bin yüz on iki Şevvâl'inin yirmi dördüncü ehad günü Rahmet-i Rahmân'a şitâbân ve âzim-i dâr-ı cinân oldular. Zâhir ve bâtını ma'mûr bir zât-ı fezâil-mersûm idiler. Gürûh-ı meşâyih-i kirâm-ı zamân hayâtlarında vücûd-ı âlîleriyle iğtinâm ederler idi. Şeb u rûz halvethânelerinde ilm u ibâdetle mukîm ve ilm-i zâhir ve bâtında zihn-i şerîfleri müstakîm bir zât-ı sûtûde-sıfat idi. Tarîkat-i Halvetiyye meşâyih-i kirâmından güzêrân eyleyen meşâyihin terceme-i beyânında *Mi'yârü't-Tarîk* ismiyle şehîr bir eser-i bî-nazîri ve sâir âsâr-ı kalemi olduğundan gayrı NAZMÎ mahlâs-ı şerîfiyle müretteb dîvân-ı celîlü'l-ünvânı vardır. Bu güftâr ol bülbül-ü gülzâr-ı esrârın cümle-i âsârındandır:

GAZEL

Gam değil geşt-i gülistân eylesem bülbül gibi
Eksik olmasın hemân destimde sâğar gül gibi

Târumâr eyler gider er ellerine rûzigâr
Bir yere cem' olsalar âşufteler kâkûl gibi [s.674]

Hûn işkemle dola destimde sâgâr NAZMÎ'yâ
Bir karn-ı fülddür ki gitmez hiç elimden gül gibi

NEFESANBARI ZÂKİR ŞEYH OSMAN EFENDİ

VAKÂYÎ: [I, s.579]

Andelîb-i hoş-elhân vücûdu belde-i Kayseriyye'den zuhûr u 'ayân ve hırâmân-ı gülşen-ı cihân olup sâlîfi'z-zikr Abaza Şeyhi es-Seyyîd Abdülkerîm Efendi'nin zâkirbaşısı olmakla bin kırk dört târîhinde ma'an Üsküdar'a gelmişlerdi. Şeyh-i mezbûr mazhar-ı kahr-ı sultân-ı dehr oldukda bunlara Üsküdar'da Vâlîde Sultân Medresesi'nde karâr-dâde iken 'umdetü's-şeyhü'l-'azâm kutbu'l-vâsilîn Şeyh Abdülehad en-Nûrî Efendi'ye intisâb ve şeref-i bey'atların iktisâb eyleyip himmet-i azîz ile Bostânzâde Yahyâ Efendi'den mülâzem ve tarîk-i tedrîse âzım olup devr-i medâris-i mu'tâde ile kırk akçe medreseye vâsıl ve ondan dahî munfasıl olduktan sonra maskat-ı re'sleri olan belde-i mezkûrede Sâhibiye Medresesi buk'alık ile tevcîh olunup ba'dehu yerlerinde hâric i'tibârı dahî olunmuştu. Dimâğına nesîm-i fenâd zân ve gülşen-i emâli mübtelâ-yı hazân olmaklan tarîkden ferâgat ve Üsküdar'da Şemsipaşa Câmîi'nde vâiz ve zâviyesinde seccâde-nişîn-i meşihat olmuş idi. Bir müddetten sonra mahmiye-i İstanbul'da Tercümân Yunus Zâviyesi ve câmi-i şerîfî va'ziyesi mahlûl olmakla bunlara ihsân olunup bu hâl üzre ma'lûm-ı ulemâ ve eşrâf-ı vasiyyet ve sadâ-ı iştihârı tanîn-endâz-ı mesâmî-i etrâf iken bin doksan beş Rebiülâhîr'inde intikâl ve âlem-i ervâha irtihâl eyleyip zâviye-i mezkûrede Şeyh Ömer Efendi civârında defn olundu. Şeyh Nazmî Efendi merhûm bu güne târîh demişlerdir. Mısra: "Vâh uçtu bûlbûl-i tevhîd Cennet bezmine" Mahlûl olan zâviyeleri Şeyh Îsâ Efendi'ye tevcîh olundu. Şeyh-i merkûm hissa-mend-i ma'ârif u ulûm, va'zında letâfet, nefesinde halâvet, hoş sohbet u kerem-ülfet, sâhib-i şecâ'at, meclis-i tevhîdin bûlbûl-i güyâsı, tarîk-i Hakk'ın bînâsı, dâvudî-bülend nefesine havvâs u âvâm müştâk ve taksîm u ilâhîsine ehl-i tevhîd uşşâk, nefesi lezîz u bülend ve vâfir

tarz u tavrı cenûb u nâdir olduğundan Nefesanbarı diye şöhet-şîâr, nâdire-i rûzgâr idi. Âsârlarından mahlâsdan ârî ilâhîyyat u eş'ârları vardır. Bu ilâhî güftârlarındandır. [s.580]

NAZM

Ziyâlar verdi nûruyla dil ü câna seher zikri
Safâlar bahş edip vasl etti Sübhân'e seher zikri

Subha-i bülbül şürîde veş efgâne başlattı
Gönül mülkünü döndürdü gülîstâne seher zikri

Erişti bir haber ilhâm-ı Mevlâ'dan dil-i câne
Ki vâkıf eyledi esrâr-ı Sultân'a seher zikri

Geceler subha dek zâr et gözün yaşın revân eyle
Dilersen döndüre derdini dermâne seher zikri

Hüdâ hakkî benim ömrüm ki bir özge safâdır bu
Sebebdır râh-ı tahkîk içre irfâne seher zikri

Bi-hamdillâh halâs edip 'anâsır-bendi bâğından
Müyesser kıldı vuslat DERVÎŞ OSMAN'a seher zikri

NEŞ'Î

SAFÂYÎ: [v.315^b]

Nâmı'dır. Üsküdar'dan zuhûr etmiştir. Sâdât-ı kesîrî'l-berekâttandır. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'ârifle iştiğâl etmekle asrın şu'arâsından hoş-sohbet ve fenn-i mûsikîde hayli mahâret kesb etmiştir. Berberlik sanatını zamîme-i kâr etmekle hâlâ Üsküdar'da dükkanı mecmâ-ı zürefâdır. Bu eş'âr âsârındandır:

Pâre pâre ciğerim turre sıfat-fırkat ile
Eyledi cânıma te'sîr-i elem şiddet ile

Levh-i mahfûz-ı ezel böyle imiş çâre dilâ
Yüzünü yerlere sür eyle recâ hasret ile

NEŞ'Î'yâ âh-ı derûnunla siyâh oldu felek
Be nedâmetle bu hasret yetişir mihnet ile

VELEHU

Sînemiz âzürdedir şimşîr-i cevri-yârdan
Haste dil memlû-yu gamdır tane-i ağyârdan

Çarh-ı dün içre benim üftâde nâlinde kâr
Kim niyâzem bülbülâ bir goncadır gülzârdan [v.316^a]

VELEHU

Döne döne âsiyâb-ı cevre düştüm şimdi ben
Kendimi mahv eyledim tâ şöyle kim oldum dakîk

VELEHU

Fikr-i hattındır nigârâ dilde esrâr-ı nihân
Kim rûh-ı zîbâ ki düşmüş fitne-i âhir zemân

NÜZHET (İSMÂÎL EFENDİ)

SÂLİM: [s.665]

Nâmı İsmâîl'dir. İstanbul şâirlerinden ve medîne-i merkûmenin şehrîlerindenidir. Güftâra kudreti ve taraf-ı mûsikîde hayli dâniş u ma'rifeti vardır. Bu güftâr onların dirîne-i eş'ârındandır: [s.666]

BEYT

Meded ey bî-vefâ rahm et esirge ben zülfikâri
Terahhüm eylemezsen de bana cevri eyleme bâri

ÖMRÎ (NASÛHPAŞAZÂDE ÖMER)

SAFÂYÎ: [v.182^b]

Nâmı Ömer'dir. Nasûhpaşazâde'dir. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'ârif-i bî-şumâr edip dergâh-ı âlî kapıcıbaşılar zümresine dâhil olup hüsn-i hatda ve ilm-i zarâfette müsellemler ve ma'mûr ve hoş-tâb' ve nüktedân ve münşî-i cihân olmakla meşhûr-u âfâk olup Devlet-i Aliyye'de tevkî-i mansıbı ile ikrâm olunup bin seksen altı târîhinde fevt olmuştur. Asrın şu'arâsından olmakla âsârından bu çend ebyât tahrîr olundu:

O düğmeler ko yerinde çözülsün dursun
Tılsım-ı âyîne-bendin bozulmasın dursun

VELEHU

Çeke gör ol sanem-i bî-bedeli pehlûya
Aldanıp kanma sakın bir iki şeftâlûya [v.182^a]

VELEHU

Meded o rûy-ı dîl-i dağdağa gösterme
Fîtil-i şûle rübâyı çerâğa gösterme

VELEHU

Sirişk-i dîde ateşdân-ı kalbi eylemez teskîn
Sönmez jâlelerle lâlenin dâğ-ı ciğer-sûzı

VAKÂYİ: [I, s.683]

Tabaka-i Sultân Ahmed Hân-ı evvel vüzerâsından tercemesi *Zeyl-i Atâyî*'de mestûr olan Nasûh Paşa'nın ferzend-i gühteri Ömer Bey'dir. Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşlarından iken bin yetmiş dört Safer'inde vâki' Uyvar seferinde sefer nişancısı olmuştu. Seksen altı senesi hilâlinde dâr-ı fenâdan güzâr ve âlem-i 'ukbâya sefer eyledi. Merhûm-ı merkûm hisse-dâr-ı ma'ârif u ulûm, hüsn-i hatta ilm-i zarâfet u letâfette müselleme, hoş-tab' ve nûktedân, hânesi mecme'-i erbâb-ı ma'ârif u yâran, sohbeti latîf bir vücûd-u şerîf idi. Bu eş'âr güftârlarındandır:

NAZM

Ol 'ukdeler ki zülf-i girih-sâze bestedir
Bir sihrdir ki rişte-i i'câze bestedir

Yâd-âver-i vuslat için rişte-i hayâl
Engüş-t-i tab'-ı nâdire perdâze bestedir

Evc-i hevâda ÖMRÎ murabbâ-nişîn âh
Bir nakş-ı usûl-i tâze hoş-âvâze bestedir.

VELEHU

Ediyor taraf-ı izârın hatt-ı mestûr henüz
Mâha karşı geziyor hayret ile mûr henüz

VELEHU

Endişe ederek rahn-ı ihtimâldir
Bir âfitâbe yüklü ola mâder-i hayâl

VELEHU

O düğmeler ko yerinde çözülmesin dursun
Tılsım-ı âyîne-bendin bozulmasın dursun

VELEHU

Çekegör ol sanem-i bî-bedeli pehlûya
Aldanıp kanma sakın bir iki şeftâlûya

REMZÎ (MEHMED EFENDÎ)

SAFÂYÎ: [v.97^a]

Nâmı Mehmed'dir. İstanbul'da zuhûr edip evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'ârif-i bî-şumâr etmekle hâfız-ı Kur'ân ve mücevvid-i hoş elhân olup bazı evkâf-ı cibâyet kâriyle kana'at etmiştir. Asrının şu'arâsından gâyet güzel tabiatı vardır. Bu cerîde-i irfâna âsârı sebk eden kâmil-i devrân RÜŞDÎ-i şîrîn-beyânın tilmîz-i hâssı olmakla üstâdının eş'ârı ve âsârının cem u tertîb u tedvîn etmiştir. Târîh-gûlukta seng-i nihâde-i mizmâr-ı yektâ olup Sultân Mustafa Hân-ı sâni hazretleri bin yüz altı târîhinde yümn-i ikbâl ile taht-ı Süleymânî'ye cûlûs edip tellâh buyurduklarında şâir-i mezbûr bu târihi nazm etmiştir:

TÂRÎH

Hümâyûn ola hattı padişahın¹¹⁰⁶

Bu eş'âr-ı âbdâr gazeliyyâtındandır:

Sanır ebr-ı bahârı perde olmuş ahter ü mâha
Ol rûy-i hâl-dâr üzer görünen zûlf-i perişânı

VELEHU

Ejderhâ-yı zülfdan etmem tehâşi kıl kadar
Dediler zehrâba nûşân-ı gamın şerbet bana

VELEHU

Geçse safrâ-yı mizâca n'ola serdî-i şitâ
Postını var iken penbeye girdi ayvâ

VELEHU

Ne şekûfte kaldı gonçe-i dil nev-bahârda
Bir dem teneffüs eylemedim rûzigârda

SÂLİM: [s.324]

Nâm-ı serâmedleri Mehmed'dir. Gülistân-ı bülbülân-ı irfân olan şehir-i Kostantiniyye'den nümâyân olup hâfız-ı Kur'ân-ı azimü's-şân ve hoş elhân bir tûtî-i nâzik-güftâr ve bir şâir-i hoş-reftârdır. Fi'l-asl bu mecelle-i celîle-i irfâna evsâfı keşîde-i silk tahrîr kılınan Rüşdü Ahmed Efendi'nin perverdesi olmakla fenn-i şi'rde tahsîl intisâb eylemiş bir zât ve'l-ecnâb ve asrın güftâra pür-iktidâr

olan şuarâ-yı müsellemlü'l-etvârındandır. Bu güftâr cümle zâde-i tab'lerindendir:

BEYT

Ne şeküfte kaldı gonçe-i dil nev-bahârda
Bir dem teneffüs eylemedim rûzigârda

Pâdişâh-ı âlî-kadr u âlî-şân merhûm cennet-mekân, Firdevs-âşiyân Sultân Mustafa Hân-ı sâni aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân hazretleri bin yüz elli târîhinde tahta cülûs buyurduklarında lihye-i şerîflerinden irsâl buyurduklarında mütercim-i nâzik-zebân bu târîh-i bî-bedel ile tehniye-hân olup mazhar-ı in'âm u ihsân olmuşlardır:

MISRÂ

Hümâyûn ola hattı Pâdişâhımın

REŞÎD (MEHMED EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.109^b]

Nâmı Mehmed'dir. Üsküdar'dan zuhûr etmiştir. Bu cerîde-i irfâna tercümesi sebk eden şâir-i şîrîn-kâr İbrahim Sırrı'nın akrabasındandır. Evâil-i hâlinde serây-ı Atik teberdârlarından olup tahsîl-i ma'rifet edip ba'dehu bazı vakfa mütevellî olup ve kibâr-ı Devlet-i Aliyye'den bazı sâhib-i sa'âdetin iltifâtı ile mahsûdu'l-akrân ve târîhçi-i dîvân olmuştur. Asrın şu'arâsındandır. Fenn-i mûsikîde külli mahâreti ve müceddeden beste ve ihtirâ'a kudreti olmakla haylice pesendîde-i cihân olmuştur. Lâkin bir miktâr sevdazedelik el vermekle perişân-ı etvâr iken meşâyîh-i tarîk-i Halvetiyye'den Â'rec Hasan Efendi nâm pir-i muhteremin terbiyesi ile ol hâlet-i mündefi' olmuştur. Medh-i Rasûl'de bu birkaç beyt-i şerîf onundur:

DER NA'T-I SEYYÎDÜ'L-MÜRSELÎN

Ey cemâlin pertevinden zerre cûrm-i âfitâb
İktibâs-ı nûr eder her an yüzünden mâhitâb

Kehkeşan cedvel ona ser-levha mihr encüm nukât
Nüh felek evsâfına dokuz varaklı bir kitâb

Râyet-i ikbâline çetr-i murassa'dır felek
Kim şu'â-ı âfitâb olmuş ona zerrin-tınâb

Bâb-i lütfundan Hüdâvendâ meded dûr eyleme
Eyle Sultânım şefâ'atle REŞÎD'i behreyâb

Bu birkaç beyt gazeliyyâtındandır:

İzâr-ı güle cebînin âfitâb u mâhı tâb'ımdır
Mû-anber kâkül-i şeb-gûnun ey mehr-i sehâbımdır

Ben ol rindim ki bağrımdır kebâbım bezm-i 'ışkında
Şarâbım hûn-i eşkim nâle-i cânım rebâbımdır

Kıyâmettir bana kaddün ser-i kûyun behiştımdır
Şümâr-ı hâl-i rûy-ı enverin rûz-ı hisâbımdır

Rûhunla zülfüne dil bağlayıp hiç kılmadım tâ'at
Hüdâ hod hâle vâkıf bu günâhım ol sevâbımdır

REŞÎD-i hoş-edâ nendir diye sormuşlar ol lebden
Demiş ol nâz-ı perver-i âşık mest-i harâbımdır [v.110^a]

VELEHU

Gönül her dem hayâl-ı zülf-i cânân eyleyip neyler
Temâşa-yı sevâd-ı kâfiristân eyleyip neyler

Görüp fenn-i cefâyı şîve bâbın eylemiş ezber
O tıfl-ı nevesim azm-i debistân eyleyip neyler

Bu devr içre kimi sırâb-ı sahbâ-yı neşât etti
Felek bu sâğar-ı hurşîdi gerdân eyleyip neyler

O şûh-ı Mevlevî'nin Ka'betü'l-uşşâk kûyundan
Gelir yârâna hâlet âh u efgân eyleyip neyler

REŞÎD'â seyr eden mecmuâ-i eş'âr-ı renginin
Aceb azm-i temâşâ-yı gülistân eyleyip neyler

Fenn-i lûğazda dahî mâhir olmakla nazım eylediği kovân-ı lûğazı tahrîr
olundu:

Nedir ol turfa kal'a-yı zîbâ
Leşker-i lâ yu'addû velâ yuhsâ

Cevfî gird-i gubârdan ârı
Var derûnunda nâle vü zârı

Yâl u bâlî yerinde bir mahbûb
Nebş-i âzârîde ânın mergûb

Ona ibret gözüyle bir hoş bak
Vardır derûnunda nice tâk u revâk

Kaçmak isterse olamaz pâyân
Yetişir hâsılı o şahsı kovân

SÂLİM: [s.295]

Nâm-ı nâmî ve ism-i kirâmları Mehmed'dir. Medîne-i Üsküdar'dan zuhûr etmiş bir zât-ı sûtûde-sıfat-ı ma'mûr olup şu'arâ-yı asrımızdan sühan-perverânın encümendi merhûm u mağfûr Üsküdârî Sırrı Efendi'nin akrabasından olup zâtı ma'ârifle mevsûf olmağın kibâr-ı en'âma duhûl ve isti'dâd-ı Rabbânî ile menâsıb-ı divâniyyeden târîhçilik hizmetine vusûl bulmuştu. Asrın şu'arâsının ma'dûdlarından bir vücûd-ı beh-bûd olduklarından [s.269] mâ'adâ fenn-i mûsikîde dahî mahâreti ve âvâze-i lezîzinin be-gâyet halâveti olup ol fenn-i azîzü'l-hâl sa'bu'l-menâlde üstâd-ı mâhir ve müceddiden beste ihtirâna kâdir bir şâir-i mâhir mübâderdir. Nâ't-i şerîfte bu güftâr ol zât-ı hoş-âyende ta'bîrin cümle-i âsârındandır:

NÂ'T-I ŞERÎF

Ey cemâl-i pertevinden zerre cûrm-i âfitâb
İktibâs-ı nûr eder her ân yüzünden mâhitâb

Kehkeşân cedvel ona ser-levha mihr encüm nukat
Nûh felek evsâfına dokuz varaklı bir kitâb

Râyet-i ikbâline çetr-i murassa'dır felek
Kim şu'â-ı âfitâb olmuş ona zerrîn-tınâb

Ve mütercim-i mezkûrun gazeliyyâtından bu beyti elsine-i nâsda meşhûrdur:

'Îzâr-ı güle cebînin âfitâb u mâhitâbımdır
Mû-anber kâkül-i şebgûnun ey mihr u sehâbımdır

Ben ol rindim ki bağrımdır kebâbım bezm-i aşkında
Şarâbım hûn-i eşkim nâle-i cânım rebâbımdır

Mütercim-i muhâbbûlü'l-kulûbun tavr-ı gazel ve kasâidde mergûb olduğu gibi lûğaz semtinde güftârı hûbdur. Bu nev'i lûğaz lûğaz-ı hoş-âyende ta'bîr ol şâir-i sâf-zamîrin zâde-i tab'-ı halâvet-pezîrlerindendir:

Nedir o turfa kal'a-yı zîbâ
Leşker-i lâ yu'addu ve lâ yuhsâ

Cevfi gird-i gubârdan ârı
Var derûnunda nâle vü zârı [s.297]

Yâl u bâli yerinde bir mahbûb
Niş-i âzârîde ânın mergûb

Ona ibret gözüyle bir hoş bak
Var derûnunda nice tâk u revâk

Kaçmak isterse olamaz pâyân
Yetişir hâsılı o şahs-ı kovân

LATİFE: Asrımızda tertîb-i *Tezkire-i Şuarâ* eyleyen Safâyî'nin utrûfetü'l-istiğrâb olan tertîb-i nâ-mürettebü'l-ebvâbından mütercim-i mezkûrun rûznâmçe-i hâlin takrîr ettiği mahâlde bu lûğzu kitâbet u tastîr (ayn) 'cevfi gird u gubârdan ârı' mısırâmı kitâbet ve imlâ eyledikte ârı lafzı nehle delâlet etmek için ol hurûfu hurûf-ı hecâ olan harf-i elifle tahrîr etmesini mahâric-i hurûfa riâyet eyleyen bazı nev-heves müteşâirlerin esnâ-i meşâirede elifle "eli efendinin" yok 'ayınla "âlî efendinin şi'ri" diye arz-ı hüner ettiklerinden bed-ter idüğü rûz-revîşinden izhârdır.

RIZÂ (MUSTAFA EFENDİ)

SAFÂYÎ [v.110^a]

İsmi Mustafa'dır. İstanbul kurbunda Beşiktaş nâm mahalden zuhûr etmiştir. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'rifet edip Beşiktaş kurbunde meşhûr Yahyâ Efendi zâviyesi şeyhi Odabaşı Şeyh denmekle meşhûr-ı cihân olan Şeyh Mustafa Fenâyî nâm pîr-i tarîkin terbiyesiyle tahsîl-i âdâb-ı tarîkat edip me'zûn-ı hilâfet olmakla hâlâ Beşiktaş'da Kaptan Sinân Paşa'nın binâ eylediği zâviyede mesned-nişîn-i meşîhat olup ders ve va'z ile meşgûl bir zât-ı ma'mûrdur. Ale'l-husûs mevlidhânân-ı asrın güzîdesi ve na'thânânın zübdesi ve fenn-i mûsikîde dahî ihtirâyâ kâdir gerçekten şâirdir. [v.110^b] Nazm eylediği münâcât ve na't-ı şerîfden birkaç beyt-i latîf tahrîr olundu:

DER MÜNÂCÂT-I BÂRÎ TEÂLÂ

Dil bülbülü şevkin ile nâlân olsun
Sahn-ı emelim tâze gülîstân olsun

Kandîl-i şebistân-ı hayâlim yâ Râb
Envâr-ı cemâlinle firûzân olsun

Terkîb-i hakâyıkla tabîbâ cismim
Ecza-yı şifâhâne-i Lokmân olsun

Erbâb-ı kemâl içre zebân-ı hâlim
Miftâh-ı kütübhâne-i irfân olsun

Hem-vâre semâvât-ı anâsır câna
Hurşîd-i kemâlâtıyla rahşân olsun

Kilk-i emelim hatt-ı hatâ çektikçe
Tuğra-yı şerefnâme-i gufrân olsun

Divân-ı hisâb içre midâd-ı avfın
Ser-defter-i âmâlîme ünvân olsun

Âsâr-ı şuhûdunla İlâhi kalbim
Pirâye-i gencine-i ihsân olsun

Kıl küfr-i hakîkatle RIZÂ'yı râzı
Îmân-ı yakîn ile müselmân olsun

VELEHU

Serişküm katresin yâ Râb dürr-i deryâ-yı irfan et
Ma'rifet bu cismim zerresin hurşîd-i rahşân et

Derûnum iktibâs-ı nûr eder şems-i hakikatten
Meh-i maksûdu eflâk-ı anâsır içre tâbân et

Firûzân eyle kandîl-i hayâlîm fikr-i bikrimden
Visâlin nûrunu revnâk deh-i şem'i şebistân et

Sadâ-yı andelîb-i gülbün-i tevhîd-i zâtınla
Riyâz-ı hankâh-ı kalbimi reşk-i gülistân et

Garîk-i bahr-i isyânım inâyet eyle Sultanım
Vücûdum zevrakın müstağrâk-ı ummân-ı gufrân et

RIZÂ'nı feyz-i irşâdınla ırgür cây-ı maksûda
Onu bir pîr-i hâssın tekye-i aşkınla mihmân et

DER NA'T-I SEYYİDÜ'L-MÜRSELÎN

Zebân-ı vahy-gûyun ol dehân-ı rûh-ı perverde
Nihâl-i goncedir bitmiş meyân-ı havz-ı kevserde

O kâmet kim usât-ı ümmet üzre sâye salmışır
O bir serv-i hakîkattır ki bitmez değme bir yerde

O gîsû-yı müselsel taraf-ı ruhsârında gûyâ kim
Sehâb-ı âb-ı rahmettir kenâr-ı mihr-i enverde

Cebîn-i tabnâkın iktibâs-ı nûr-ı zât imiş
Nümâyân sûret-i vahdet o mir'ât-ı münevverde [v.111^a]

Ol ebrû-yı hilâl âsâ ve ol enf-i ferefzânın
Edeler vasfını uşşâk mihrâb ile minberde

RIZÂ'yâ intisâb-ı âsitânın mahz-ı rif'at bil
Şefâ'at-hâh O'dur cümle usâte rûz-ı mahşerde

VELEHU

Ey nûr-ı ziyâ-bahş-ı sipihr-i ahadiyyet
Zâtındır olan maşrık-ı hurşîd-i hakîkat

Ey hazîn-i gencîne-i sırr-ı şâmediyyet
Vey Fâtih-i ebvâb-ı tılsımât-ı hüviyyet

Sensin o şeh-i illet-i gâiye-i levlâk
Sensin sebep-i mebd-e ve bâdi-i nihâyet

Esmâ ve müsemmâda olan sûret u mânâ
Misbâh-ı cemâlinde eder kesb-i sabâhat

Mir'at-i tecelli-i cemâl oldu cemâlin
Vechinde nümâyân eser-i pertev-i vahdet

Eyler beni serbest mey-i câm-ı ledünnî
Keyfiyyet-i nâ'tında olan neşve-i hâlet

Tâbir edem vâkıâ-yı müjde-i vaslın
Âgûş-ı hayâlimdedir ol hâb-ı beşâret

Derviş RIZÂ sâil-i bâb-ı keremindir
Allah için eyle o muhtaca şefâ'at

SÂLİM: [s.305]

Nâm-ı vâlâları Mustafa'dır. Medîne-i Kostantiniyye muzâfatından Galata nâm kazanın mülhakâtından Beşiktaş nâm mahalde mehd u vücûda pâ-nihâde olup tahsîl-i irfân ve kesb-i ma'ârif-i firâvândan sonra meşâyih-i tarikat-ı Nakşibendiyye'nin şeyh-i ser-bülendi Arapzâde İlmî Mehmed Efendi nâm azîz-i muhteremden ahz-ı yed-i inâbet ve tekmîl-i âdâb-ı tarikat eyleyip ol mahall-i zîbâda [s.306] vâki olan Zâviye-i Sinân Paşa'da seccâde-nişîn-i irşâd olmuş inzivâ-mu'tâd bir zât-ı nîk-nihâd idi. Ulûm-ı zâhire ve bâtinesi ma'mûr olduğundan mâ'adâ şî'r u inşâda ve ilm-i mûsikîde hazz-ı mevfûru var idi. Bu güftâr ol vücûd-ı muhteremin zâde-i tab'ları olan âsârındandır:

GAZEL

Dil bûlbülü şevkin ile nâlân olsun
Sahn-ı emelim tâze gülistân olsun

Kandil-i şebistân-ı hayâlim yâ Rab
Envâr-ı cemâlinle firûzân olsun

Terkîb-i hakâyıkla tabîbâ cismim
Eczâ-yı şifâhâne-i Lokmân olsun

Erbâb-ı kemâl içre zebân-ı himem
Miftâh-ı kütübhâne-i irfân olsun

RÎF'AT (SÜLEYMÂN EFENDİ)

SAFÂYÎ [v.112^a]

Nâmı dır. Maskat-ı re'sî İstanbul olup sinn-i şebâbda tahsîl-i ma'ârif-i bî-hisâb üzre iken sefine-i vücûd-ı ma'ârif-nümûdunu rûzgâr rûzgâr sâhil-i Üsküdar'a atıp lenger-endâz-ı temkîn bulmakla bağ-ı tâb'ı neşv ü nemâ-yı feyz-i fûnûn ile perveriş-yâfte olup hâfız-ı Kur'ân-ı azîmü's-şân olmakla Hâfız Rif'at denmekle meşhûr u müteârifdir. Fenn-i mûsikîde dahî asrın ileri perdede tâdât olunan üstâdlarından olup kendi güftelerinden bazı beste ve şarkılar ihtirâ etmekle hüsn-i nevâ-yı dil-karâr terennüm-sâzı reşk-endâz-ı usûl-i şeh-nâzdır. Bu asrın şuârâ-yı velvele-ârâsından olmakla Vezîriazâm İbrahim Paşa hazretlerine verdiği "Bahâriye Kasîdesi" makbûl olmakla mazhar-ı ihsân olmuştur. Ol kasîde-i garrâdan iki beyt bu mahalle tahrîr olundu:

NAZM

Görenler destini bağ-ı sehâ zerrindir derler
Kerem-cûyâne keffin doldurup verdikçe dînârını

Bulunsaydı zamanında olurdu ol himem-kârın
At oğlanı gibi hâtem-i tay bir senâ kârı

VELEHU

Etti tahrîr o peri-rû gazelim
San melek yazdı berât-ı amelim

VELEHU

Îtâb-ı telh-i lâ'lin neş'e-bahşâ-yı dil ü candır
Bu sır-ı bü'l-aceb berş-i ra nîk eden nümâyândır

VELEHU

Etme nigâh vuslatı için anasına
Rahm eylemez efendi o şûh öz babasına

Zannum budur haşırdı kırılmış gibi düşer
Ol kâfirin şehid nigâhı kazâsına [v.112^a]

Bûs etmeden çözülmaz ise taraf-ı gerdânın
Varsam misâl-i düğme dikilsem yakasına

Gûş eyle savt-ı nahl-ı gülistânı bâd ile
Benzer hevâ-yı dilkeşi itrı sabâsına

Kânûn-ı aşka uymaz o şeh-nâz eder müdâm
Var sen de RÎF'AT onu ko kendi hevâsına

VELEHU
Zülfü kim taraf-ı hatt-ı gâliyye-sâdan dökülür
Müşgdür sanki gelir mülk-i hıtâdan dökülür

Çeşm-i gül-rîzüm olur reşha-feşân âh etsem
Sanki üşküfe-i bâdâm hevâdan dökülür

RİF'AT'â bana gül efsûn kadar âlem deh olur
Her ârak kim o zeh-i tâb fezâdan dökülür

RÜŞDÎ (AMMECİZÂDE MEHMED ÇELEBİ)

SAFÂYÎ: [v.87^b]

Namı Mehmed'dir. Mahmiyye-i Edirne'den zuhûr Ammeci Çelebi denmekle meşhûr-ı cumhûr olmuştur. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'ârif-i kesîreden sonra mahmiye-i mezbûrede eimme silkine sâlik olup Kadıasker Câmi-i şerîfine hatîb olup bin yüz beş senesinde fevt olmuştur. Asrın şu'arâsından şâir-i bâlâ rütbe hatt-ı nesih u sülûste sâhib-i ketebe olup hamele-i Kur'ân-ı azimü's-şândan seb'a ve aşara kırâatına kâdir ve hüsnü savtı zâhir bir şâir-i mâhir olup güzel târîhler nazm edip Edirne'de Murâdiye Mevlevihânesi şeyhi olan Neşâtî Ahmed Dede fevtine bu târihi nazm etmiştir. Târîh-i vefât Şeyh Ahmed Neşâtî el-Mevlevî:

Bezm-i ukbâya NEŞÂTÎ çekilip dünyâdan
Eyledi şevk ile azm-i harem-i dâr-ı selâm

Fevtine gûş edecek RÜŞDÎ dedi târihin
Bezm-i gülzâr-ı naîm ola NEŞÂTÎ'ye makâm

Bu beyit eş'arından numûnedir:

Şîşe-i arş-ı berîne vaz' eder kerrubiyân
Sünbül-i bağ-ı İrem'dir dūd-ı âh-ı âşıkân

SÂLİM: [s.297]

[REŞİD-İ DİĞER]

Dârun-nasrı ve'l-meymene şehir-i Edirne'den olup gürûh-ı eimmeden Mehmed Efendi demekle ma'rûf hoş-nüvis ve hoş-sohbet bir zât-ı hüner-

mevsûf idi. Bin yüz beş hilâlinde medîne-i merkûmede intikâl eylemiştir. Bu güftâr zâde-i tab‘-ı sihr-i âsârlarından olan eşârdandır:

MATLA‘

Şiše-i arş-ı berîne vaz‘ eder kerrûbiyân
Sünbül-i bağ-ı cinândır dūd-ı âh-ı âşıkân

Lâtife: Mütercim-i mezkûrun mahlâsı Reşîd olmak üzere [s.298] mazbûtumuzdur. Ve *Târih-i Emir Buhârî*’de dahî mezkûrdur. Ancak *Safâyî Tezkiresi*’nde merhûmun mahlâsı Rüşdî olmak üzere tahrîr edilmiştir. Gerçi madde-i kelime birdir fe-emmâ fi‘ilde tahkîk nâm u şân-ı mühâmm-ı erbâb-ı ihtimâmdandır. Bir kesin ismini bilmeden iftirâ ve lâkabın hurûfundan ba‘zını ba‘zına takdîm yahut te‘hir etmeye ictirâ güçtür. Husûsan emr-i merkûm hukûk-ı eimmeden ola ki onlara buhtân bâis-i hurmân olduğundan rivâyeti bahâne ile rûz-i mahşerde elinden tahlîs-i girîbân olunmayacağı cümleye âyândır.

SÂBİR (PARSÂ MEHMED EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.153^b]

Nâmı Mehmed’dir. Parsâ malâs ile meşhûr lâkin eş‘ârı SÂBİR mahlâsı ile mezkûrdur. Gülbin-i şâdâb-ı vücûdu Gelibolu’dan zuhûr etmiştir. Evâil-i hâlinde tarîk-i hidâyet-refîk-i Mevleviyye’ye intisâb ile ma‘ârif-i bî-hesâb iktisâb etmekle tekmîl-i âdâb-ı tarîkat ve tahsîl-i ilm u ma‘rifet edip nice zamân Gelibolu Mevlevîhânesi’nde Şeyh-i Mevlevî ve nâkil-i *Mesnevî*-i manevî olup ba‘dehu zâtına ta‘zîmen mevleviyyet ihsân olunup bazı bilâd-ı celîlede mutesaddî-i hükm ü imzâ olmuştur. Hakkâ ki ilm u kemâlde ve şi‘r u inşâda yed-i tûlâsı ve rûtbe-i kabûle mevsûl tahrîr u imlâsı olup cümle-i âsârından mantıkta *İsagocî* tasavvurâtını şerh edip Vezir-i Âzâm Köprülüzâde Fâzıl Ahmet Paşa nâmına te’lif etmiştir. Ve dahî Molla Cemâl’in *Gül u Nevrûz* nâm kitâbını tercüme etmiştir. Müretteb dîvân-ı belâgat ünvanı vardır. Bin doksan hudûdunda zücâc-ı hayâtı şikest-hor-ı seng-i fenâ ve azm-i mi‘ber-i bekâ olmuştur. Bu beyt-i şerîf na‘tiyesindendir:

NA‘T

El-hâsıl-ı o bahr-i keremin vâsf-ı kemâlin
İcrâ edemez lûle-i serçeşme-i güftâr

Bu beyt-i Fârisî mezbûrun âsârındandır:

Be-bezm-i ehl-i dil ger zâhid-i dil-teng mi-âyed
Be-tarz-ı gec-revî bâ-şîve-i har çeng mi-âyed.

Bu ebyât gazeliyyâtındandır:

O râh-ı gam ki tutmuş Vâmık u Ferhad ayak basmış
Neler çekmiş geçince bu dil-i nâ-şâd ayak basmış

Gelip pîr-i mûgân bir câm sunmuş bezm-i rindâna
O işaret-gâha sâhib-mesned-i irşad ayak basmış

Çekince tâ der ağuşa arûs-ı bîkr-i ma‘nânın
Tutup muhkem ilin dâmâd-ı isti‘dâd ayak basmış [v.154ⁿ]

VELEHU

Metâ-ı vâslına nakd-ı dîl-i şeydâyı ben verdim
Gurur-ı hüsnü sana ah ey hercâyı ben verdim

Mahaldır çâk çâk etsen dil-i mecrûhumu zîra
En evvel destine şemşir-i istiğnayı ben verdim.

VELEHU

Rûhundan renk alıp gül-rûy-ı handânını
Utanmış kâmetinden serv dâmânını devşirmiş

Bu bağ-ı âlemin bin cüst u cû etsen yine SÂBİR
Bulunmaz meyve-i şîrîn-i ihsânını devşirmiş.

VELEHU

Başlaman ey hakikat ehli hemân
Ta‘n-ı ehl-i mecâze bir yerden

Kıl kadar bir alâkadır ammâ
Geçilir mi meyân-ı dilberden

VELEHU

Me‘lûf sözdür dil-i mihnet şînâsımız
Kalmadı hiç âteş-i gamdan hirâsımız

Mihr-i cemâl-i yâre mukâbil komuş dili
Revzen-güşây-ı kalb-i muhabbet esâsımız

VELEHU

Aceb tefâil olurdu kitâb-ı hüsnünden
Geleydi matlâ-ı ebrûsu hasb-ı hâlimize

VELEHU

Şikâyet kılma zulmünden nazar kıl ol hatt u hâle
Ki bitmez bu çemende hârsız gül dağsız lâle.

SADRÎ (SÜLEYMÂN EFENDİ)

SÂLİM: [s.422]

Nâm-ı nâmîleri Süleymân ve Rumelinde İştib diyârından nümâyân olmuşlardır. Bir şâir-i sühân-ı sincân olup ilm-i şerîfe rûz u şeb iştiğâlden fazla mûsikîde de pür kemâl olmağın zâtına rağbet-i tâm ve diyârımızda bazı kibâr-zâdeler kendilere hoca eyleyip ikrâm ederlerdi. Bu güftâr cümle-i âsârındandır:[bu kısımda şiirinden örnek bulunmamaktadır]

SELÎM (SELÎM GİRAY HÂN)

SAFÂYÎ: [v.127^a]

Sülâle-i Âli Cengiz'den Kırım hânı olup ma'ârif-i mevfûr ile meşhûr Rezmî mahlâsı ile bu serîde-i irfâna tercümesi sebk iden sâhib-i dîvân Bahâdır Giray Hân'ın oğlu el-Hâc Selîm Giray Hân'dır ki iklîm-i Kırım'a dört def'a hân-ı fermân-rân olmuştur. Ma'ârif u eş'âra selâkat-ı ta'birâtı olmakla ulemâ-yı dânişverâna ülfet u sohbet edip ashâb-ı kemâl her âyine mirât-i cihân-tâb-ı telâtum-rehinleri olmuştur. Menşûr-ı yarlığ-ı belîğ-i âtîfet-i satvet-i kaanîleri hemîşe derd-mendân hakkında keşîde ve sürme-i hâk-i der-i lütf-i bî-dirîğleri ile çeşm-i remed-keş-i nâ-murâdî âlem-i kâm-dîde bürhân-ı âlişândır ki meclîs-i cûd-ı âlem-şümûlünde rûh-ı hâtem tufeyl u hunâbe-i eşk-i dîde-i bermekî seyldür. Çeşm-i geç-bîn-i felek cûd u sehâda ve mekârîm-i atâda mislin görmemiştir. Gül-gonce-i nihâl-i mekremeti zîver-nümây-ı rû'ûs-u hukûk-ı bî-keşândır. [v.127^b] Hânân-ı Âli Cengiz'den o zât-ı şerîfin âdili rû-nümûde-i vürûd değildir. Hadîka-i ömr-i azîzi bin yüz on altı senesinde hazân-resîde olup

azm-i gülzâr-ı bekâ olmuştur. Bu ebyât-ı rânâzâde-i tab'-ı selîm-i bî-hemtâlarıdır ki silsile-i terkîme münharit kılındı:

Bülbül inler bağda gördüm tebessüm goncada
Âh edip andım dehânın kaldı görölüm goncada

Benzetirler goncaya gerçi dehânın ehl-i dîl
Söyle cânâ var mı bu tarz-ı tekellüm goncada

SÂLİM: [s.358]

İbn-i Bahâdır Giray Hân'dır ki seksen iki Zilhicce'sinde Âdil Giray Hân'ın yerine Kırım hânı olup bin yüz iki Cemâziyelâhire'sinde hânlıktan ferâgat ve hacc-ı şerîfe Devlet-i Aliyye'den me'zun olup deryâdan Mekke-i Mükerreme'ye azîmet edip ol şerefi dahî hâiz olduktan sonra bin yüz dört Muharrem'inde sâlisen yine Kırım hânı olup yüz on Şabân'ında yine izinle hacc-ı şerîfe azîmet ve hânlıktan ferâgat eyleyip ba'dehu yüz on dörtte râbi'an yine hân olup bin yüz on altı Ramazan'ında hân iken Kırım'da intikâl eyledi. Ehl-i zevk ve hoş sohbet-i sâz u söz, serder cevâb olmaz bir hân-ı sâhib-i tabiat idi. Tabiat-ı şi'riyyesi [s.359] bilâres kendilere intikâl etmişti. Peder-i büzürg-vârları Sultan İbrâhim Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân asr-ı şerîflerinde ol asrın şu'arâsından olup Remzî tahallus ederlerdi. Bunlarda nâm-ı şerîflerin mahlâs ittihâz eyleyip nice nâzik güftâr ile âzmâyış tab' eylemişlerdir. Bu güftâr cümle-i âsârındandır ki hâlâ elsine-i nâsda beste olup yâd olunmaktadır:

KIT'A

Dirîğ o tâze nihâlim hevâ nedir bilmez
Belâ-yı aşk nedir mübtelâ nedir bilmez

Derûn-ı sîneye zahm urmağı bilir ammâ
Tabîb-i tâze hevesdir devâ nedir bilmez

VAKÂYİ: [II, s.466]

Selîm Giray ibn Bahâdır Giray Cengîzî, Kırım hânlarından olup tabaka-i Sultân İbrâhim Hânî şu'arâsı a'dâdından Rezmî mahlâsı ile tercemesi cild-i evvelde sebk eden Bahâdır Giray'ın gerzend-i ercümendi el-Hâc Selîm Giray Hân'dır. Bin seksen iki Zilhicce'sinde Âdil Girây yerine Kırım hânlığı tefvîz

olunup seksen sekiz Zilhicce'sinde ma'zûl ve yerlerine Murâd Giray mevsûl oldu. Doksan beş Zilhicce'sinde halefî yerine sâniyen hân-ı âlîşân olup yüz iki Cemâziyelâhire'sinde me'zûnen deryâdan çekdirme ile hacc-ı Beytullâhi'l-harâm'a azîmet ettiklerinde yerlerine Saâdet Giray Hân nasb olundu. Yüz dört Muharrem'inde Sâfâyî Giray yerine mansıb-ı hânî evzânı görülp yüz on Şa'bân'ında sâniyen hacc-ı Beytullâhi'l-harâm'a niyet ve ziyâret-i Ravzâ-i Rasûl-i Ekrem sallallâhu teâlâ aleyhi ve selleme azîmet eylediklerinde yerlerini mahdûm-ı muhteremleri Devlet Girây Hân'a ferâğat etmişler idi. Yüz on dört Şa'bân'ında halefleri ve mahdûmları Devlet Girây Hân yerine râbi'an taht-ı Cengîzî'de karâr eyleyip yüz on altı Ramazan'ında enfâs-ı ma'dûde-i hayâtı tamâm ve îyd-gâh-ı ervâha hırâm ettiklerinde yerlerine mahdûm-u sânileri Gâzî Giray kıyâm eyledi. Hân-ı mezbûr ma'ârif ile meşhûr, sehî u kerîm, müşfik u rahîm, pîr-i mu'ammer, salâh hâlle muhammer idi. Bu ebyât zâde-i tab'-ı selîmleridir.

NAZM

Bu kalın su ki dîde-i terden zuhûr eder
Bir çeşmedir ki dâğ-ı ciğerden zuhûr eder

VELEHU

Dirîğ o tâze nihâlim hevâ nedir bilmez
Belâ-yı aşk nedir mübtelâ nedir bilmez

Derûn-ı sîneye zahm urmağı bilir ammâ
Tabîb-i tâze hevesdir devâ nedir bilmez

ŞEHRÎ (BAĞÇEVANZÂDE ALÎ EFENDİ)

SAFÂYÎ [v.141^b]

Nâmı Alî'dir. Reşk-i sipîhr-i berîn olan İstanbul'dan peydâ Bağçevanzâde denmekle meşhûr-ı dünyâ olmuştur. Evâil-i hâlinde tarîk-i hidâyet-refik-i Halvetiyye'ye sülûk edip kutb-ı âsumân-ı irfân Şeyh Hasan İbn Ümmîsinân nâm azîze nice zamân hizmet edip nazar-ı feyz-eser-i pîr ile tahsîl-i kemâl etmekle bir âşık-nihâd deryâ-dîl ve mestâne-tab' dîvâne-hasâil kimesne olup ilm-i edvârda akrânı nâdir ve meyân-ı halka-i zikirde ve asrın şu'arâsından

olmakla eş'ârı âşıkâne ve güftârı sûfiyânedir. Bin yüz on dört târîhinde azm-i tekyegâh-ı bekâ olmuştur. Bu ebyât ol ârif-i âgâhın âsârındandır:

Biz meygede-i aşkda şehâ cür'a keşânız
Biz fakr u fenâ içre bugün şâh-ı cihânız

Nâmıyla bize gerçi ki insan dediler lîk
Ma'nâda begüm bende-i bî-kevn u mekânız

Mânend-i 'akîk olur ise dîde aceb mi
Kim subh u mesâ râh-ı Hakk'a lâ'l-feşânız [v.142"]

Tevhîd-i Hüdâdır işimiz cehr ile her dem
Sanma bizi ey zâhid zerrâk-ı nihânız

Derlerse kimin sûfîsisin ŞEHRÎ cevâb ver
Merdân-ı Hüdâ kâşif-i Hakk Ümmî Sinânız.

SÂLİM: [s.393]

Ol bülbül-ü bostân-ı kemâl ve ol gül-ü sad-berk-i gülîstân-ı hayâlin nâm-ı nâmî ve ism-i sâmilîleri Alî olup şemşâd-ı kâmet-âzâde ve zât-ı hüner-âmâdeleri hadîka-yı zurefâ-yı erbâb-ı kemâlde Bağçevânzâde demekle ma'rûf şöhet-şîâr dervîş-i dilerîş ma'ârûf-ı iktidâr olup nûr-u çeşm-i ulemâ-yı ilm-i ledünn-î en'âm ve sertâc-ı meşâyîh-i kirâm âlem-i bâtın erenlerinin bülendi Ümmîsinânzâde Hasan Efendi Âsitânesi'ne hizmet ve ol zât-ı meşhûdu'l-hâlden ahz-ı yed-i inâbet eylemiş bir şâir-i mâhir ve fenn-i mûsikîde merâm üzre [s.394] ihtirâ-ı besteye kâdir ve âğâze-i taksîmde akrânı nâdir bir zât-ı celîlü'l-müessir idi. Sene bin yüz on dört hilâlînde âlem-i fenâdan tekye-gâh-ı bekâyâ intikâl eyledi. Bu güftâr cümle-i âsârındadır:

RUBÂÎ

Biz meygede-i aşkda şehâ cür'a keşânız
Biz fakr u fenâ içre bugün şâh-ı cihânız

Nâmıyla bize gerçi ki insan dediler lîk
Ma'nâda begüm bende-i bî-kevn u mekânız

Mânend-i 'akîk olur ise dîde aceb mi
Kim subh u mesâ râh-ı Hakk'a lâ'l-feşânız

Tevhîd-i Hüdâdır işimiz cehr ile her dem
Sanma bizi ey zâhid zerrâk-ı nihânız

Derlerse kimin sûfîsisin ŞEHRÎ cevâb ver
Merdân-ı Hüdâ kâşif-i Hakk Ümmî Sinânız.

VAKÂYÎ: [II, s.242]

İstanbulî Dervîş Ali'dir. Tarîka-i Halvetîyye meşâyihinden Ümmîsinânzâde Hasan Efendi'ye hizmet ve cenâblarından ahz-ı dest-i inâbet eyleyip bin yüz on dört senesi hilâlinde fevt oldu. Merhûm-ı mezbûr Bağçevânzâde demekle meşhûr, ilm-i mûsikîde mâhir ve âğâze-i zikr u taksîmde akrânı nâdir idi. Bu beyt onundur.

BEYT

Biz meygede-i aşkda şehâ cür'a keşânız
Biz fakr u fenâ içre bu gün şâh-i cihânız

ŞERMÎ (ALÎ ÇELEBÎ)

SAFÂYÎ: [v.142^a]

Nâmı Ali'dir. Üsküdar'dan zuhûr etmiştir. Zümre-i topçuyândan ve zübde-i [v.142^b] şeş-târiyândan hoş-sohbet ve haylice nezâket ve bedîhe-gûlukta mâhir ve hüsn-i savta kâdir çalar ve çağırır ve encümen-i zurefâda hâzır olmakda bahâdır, kalıvehâne şayirlerindendir. Mora seferinde bir yirmi yedi târîhinde sahbâ-keş-i câm-ı memât olmuştur. Bu birkaç beyt bülbül-i âha nazm ettiği güftârındandır.

Tarf-ı rûyunda şehâ kâkül u gîsû bulunur
Sahn-ı gülşende belî sünbül ü şebbâ bulunur

Hat niçin zâhir olur kişver-i ruhsârında
Rûmda böyle niçin leşker-i Hindû bulunur

Alem-i geşt-i güzâr eyleseler ser tâ ser
Sen gibi sanma dilârâ-ı cefâ-cû bulunur

Hâneme gelse de ol şûh perî-şîve yine
Bile sence bir iki düşmen-i bed-hû bulunur

Şevk-i rindânın ile ŞERMÎ-i sâhib-i hünerin
Sadef-i cevî-i dilinde nice lû'lû bulunur

SÂLİM: [s.381]

Pîşgâh-ı Kostantiniyye-i safâ-medârda vâki' Üsküdâr'dan olup Şermî Ali Çelebi demekle şöhret-şîâr topçu tâifesinden şeş-târı ve bedîhe-gûy bir merd

idi. Bin yüz yirmi altı târîhinde vâki' Mora seferinde intikâl eyledi. Bu güftâr cümle-i âsârındandır:

KIT'A

Hat niçin zâhir olur kişver-i ruhsârında
Rûmda böyle niçin leşker-i Hindû bulunur

Hâneme gelse de ol şûh perî-şîve yine
Bile sence bir iki düşmen-i bed-hû bulunur

VAKÂYÎ: [II, s.466]

Zümre-i topçuyândan zübde-i şeş-târiyândan Üsküdârî Ali Çelebi'dir. Bin yüz yirmi senesi hudûdunda fevt oldu. Bu şiir onundur.

ŞÎ'R

Taraf-ı rûyında şehâ kâkûl u gîsû bulunur
Sahn-ı gülşende belî sünbül ü şebbû bulunur

Hat niçin zâhir olur kişver-i ruhsârında
Rûmda böyle niçin leşker-i Hindû bulunur

Şevk-i rindânın ile ŞERMÎ-i sâhib-hünerin
Sadef-i cevfi dilinde nice lû'lû' bulunur.

ŞUHÛDÎ (MEHMED ÇENE)

SAFÂYÎ: [v.143^b]

Nâmı Mehmed'dir. İstanbul'dan zuhûr etmiştir. Hamele-i Kur'ân-ı azimü's-şân'dan olup hüsn-i savt ile mevsûf olan hutebâ zümresindendir. İstanbul'da Hazreti Emir Buharî Câmî-i şerîfi hatîbi olup fenn-i mûsikîde dahî müceddeden beste u ihtirâ'a kâdir olmakla asrın mevlûd ve na'thânlarının mümtâzı ve ser-efrâzıdır. Meşayîh-i izâm hazerâtıyla me'lûfdur ve dahî hatt-ı nesh ve sülûsde mâhir ve kemânkeşlikde zâhir olup bin yüz otuz târîhinde fevt olmuştur. Eş'ârı tasavvuf-âmiz ve recâ-engizdir. Bu eş'âr asârındandır:

Tâlib-i Mevlâ olan kul kendini pinhân eder
Halvet eder yine dilde âlemi seyrân eder

Kimseye kalmaz recâsı bu bekâsız dünyada
Ol kişi kim arz-ı hâlin der-geh-i Rahmân eder [v.144^a]

S'ay edersen şer'ine Peygamber'in Kur'an ile
Bu sülûkun canını bil lâıyk-ı cânân eder

Kâim ol divân-ı Hak'da dâimâ kullukta ol
Müşkilâtın her umûrunda Hüdâ âsân eder

Kimseye etme ŞUHÛDÎ gel hakâretle nazar
Bir gedâyı Hak dilerse âleme sultân eder.

SÂLİM: [s.397]

Nâm-ı serâmedleri Mehmed'dir. Medîne-i Kostantiniyyede vâki' kutbu'l-ârifin zühre'l-vâsilin Emîr Buhârî aleyhi rahmete'l-Bârî câmi-i şerîfinde asrımızda hatîb idiler. Fenn-i mûsikîde zamânında mâhir mevlidhân-ı nâzik-nefes bir zât-ı fâhir idi. Erbâb-ı ma'âriften hoş-nüvîs ve kemânkeş olduğundan mâ'adâ sûfiyâne eşârı ve şeyhâne güftârı var idi. Bu güftâr cümle-i âsârındandır:

NAZM

Tâlib-i Mevlâ olan kul kendini pinhân eder
Halvet eder yine dilden âlemi seyrân eder

Kâim ol divân-ı Hak'da dâimâ kullukta ol
Müşkilâtın her umûrunda Hüdâ âsân eder

VAKÂYÎ: [II, s.467]

İstanbûlî Mehmed Efendi'dir. Ebû'l-feth Sultân Mehmed Hân Câmi-i şerîfi kurbunda vâki' Hazreti Emîr Buhârî'nin binâ buyurdıkları mescid-i şerifte hitâbetle meşgûl iken bin yüz otuz Cemâziyelâhire'sinde âlem-i ukbâya vusûl buldu. Merkûm-ı mezbûr Çene Efendi demekle meşhûr, hüsn-i hatt-ı nesîhde mâhir, kemân-keşlikte kuvveti zâhir, fenn-i mûsikîden haberdâr, Mevlîd-i şerîf ve Muhammedîyehânlıkla şöhet-i diyâr, hoş sohbet, dervîş tabî'at idi. Bu beyt güftârındandır.

BEYT

Cenâb-ı Hakk'a lâıyk bir amel yok bende nâçârım
Ne kılam ibtilâ-ı derd-i isyân ile bî-mârım

ŞU'ÛRÎ (HASAN EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.140^b]

Âb u hevâsı reşk endâz-ı bilâd-ı Acem u Arab olan şehr-i Halep'ten zuhûr etmiştir. İsmi Hasan ve âsârı müstahsen bir şâir-i sihr-fendir. Evâil-i ömründe ma'ârifle iştiğâl ve Fârisî-dânlıkda kesb-i kemâl eyleyip lûgat-ı Arabî'de makbûl-ü fuzâlâ-yı cihân olan *Lisânü'l-Arab* nâm kitâba nazîre olmak üzere *Lisânü'l-Acem* nâm dört cilt lûgat-ı Fârisî cem u tahrîr eylemiştir. Kitâb-ı merkûmun âhîrinde yirmi bin lûgatı otuz bin beyit ile istişhâd edip *Ferheng-i Şu'ûrî* diye nâm vermiştir. Bundan mâ'ada *Pend-i Attâr*'a on altı cüz mikdârı şerh-i latîf-i ta'lik u tahrîr edip ve ilm-i tıbbâ müteallik *Ta'dîl-i Emcize* nâm risâle te'lîf eyleyip bunlardan mâ'ada nice resâil-i makbûle ve tahrîrât-ı mergûbeye muvaffaktır. Etrafı ma'mûr bir şâir-i meşhûrdur. Mâliye kalemi hulefâsından olup bin yüz târîhinde terk-i cihân-ı fânî eylemiştir. Bu birkaç beyt-i mânidâr güftâr-ı âbdâr-ı pür-şu'ûrîdir:

Nigâh-ı hüsn-i âlem-sûza kudret kande ben kande
Tecellâ-yı cemâl-i yâre tâkat kande ben kande

Bu baht-ı nâ-müsâidle felek lütfetse de olmaz
Visâl-i şâhid-i âmâle fırsat kande ben kande [v.141^a]

VELEHU

Ol perî-rûyun izârında ki müşgîn mû biter
Sînem üzre dağ-ı ber-dîl sad gül-i hod-rû biter.

Şâm-ı hasretle ŞU'ÛRÎ şem-i ümîd-i visâl
San benefşe-zârda bir lâle-i dîl-cû biter.

Şâir-i mezbûr evâhir-i ömründe şi'r u gazel ve ta'rif-i hüsn-i cemâl-i dîlber-i bî-bedelden fâriğ ve semt-i tasavvufa sâlik olup tarîk-i hidâyet refik-i Halvetiyye'den inâbet ve makâm-ı zikr u tevhîde mülâzemet eyleyip muktezâ-yı tab'-ı şi'riyyesi ile hurûf-ı hecâ tertîbi üzre tevhîd-i Hüdâ ve na't-ı şerif-i Resûl-i Kibriyâ ve medâyih-ı âli kirâm ve ashâb-ı izâma bezl-i kudret etmekle ol eş'âr-ı âtîfeden birkaç beyt tahrîr olundu:

NAZM

Sa'âdet nakş eyvan-ı Hüdâdır meclis-i tevhîd
Hidâyet bahş-ı dîvân-ı Hüdâ'dır meclis-i tevhîd

ŞU'ÛRÎ cân u dille dâhil-i zikr-i Hüdâ ol kim
Tecellî-gâh-ı cây-ı dil-güşâdır meclis-i tevhîd

Dil-i erbâb-ı aşka feyz-resdir meclis-i tevhid
Nazar-bâz-ı cemâle mültemisdir meclis-i tevhîd

ŞU'ÛRÎ halka-i tevhâde dâhil olmağa sa'y et
Muhakkak sây-ı ashâb-ı nefesdir meclis-i tevhîd

VELEHU

Dil-i âşuftenin kârı hatâdır yâ Rasûlallah
Amel zannıyla efâli hebâdır yâ Rasûlallah

ŞU'ÛRÎ'nin haddi değil k'ola meddâh-ı evsâfın
Senin medh eyleyen zaten Hüdâ'dır yâ Rasûlallah.

VELEHU

'Alîl-i illet-i cürm u hatâyım yâ Rasûlallah
Esîr-i re'fet u lütf u atâyım yâ Rasûlallah

ŞU'ÛRÎ âsiyim gam-kerde-râh-ı dest-i isyânım
Meded hâh-ı delîl-i reh-nümâyım yâ Rasûlallah

VELEHU

Sebeptir halka-ı eşyâya cenâbın yâ Rasûlallah
Ki levlâk oldu Hâlik'den hitâbın yâ Rasûlallah

ŞU'ÛRÎ bendeni dîr eyleme bâb-ı sa'âdetten
Cilâ-yı çeşm-i candır hâk-i pâyin yâ Rasûlallah.

SÂLİM: [s.382]

Ol şâir-i mâhir fennin nâm-ı müstahsenleri Hasan olup kâlâ-yı hoş-kumâş-bazâr-ı ehl-i irfân olan zât-ı fâiku'l-akrânları metâhâne-i ma'ârif olan Halep diyârından nümâyân olup Mâliye Kalemi hulefâsından ve ol gürûhun ser-efrâzlarından ve zât-ı haysiyyet cihetinden mümtâzlarından ehl-i kemâl bir zât-ı nîkû hisâl idi. Sene bin yüz beşte intikâl eyledi. Âsâr-ı kalemi mevfûr ve gâyet muammerinden bir pîr-i pür-nûr idi. Ömr-i dîrâzı hasebiyle katî çok âsâra muvaffak olup lûgat-ı Fârisî'de *Ferheng-i Şu'ûrî* gibi ve Rîyâzî merhûmun *Düstûru'l-Emân*'a bir zeyl gibi ve Şeyh Attâr'ın *Pend*'ine Türkî nazımla tercüme gibi ve bunun emsâli nice te'lîfe ve tasnîfe min-'indillâh tevîk olunmuştur. Bu cümle-i ma'ârifinden ma'âdâ şî'ri dahî zâtı gibi hasen ve

reftârende vâdîsi müstahsendir. Bu güftâr merhûm-ı muşâru'n-ileyhin zâde-i tab'ları olan âsârdandır:

KIT'A

Nigâh-ı hüsn-i âlem-sûza kudret kande ben kande
Tecellâ-yı cemâl-i yâre tâkat kande ben kande

Bu baht-ı nâ-müsâitle felek lütfetse de olmaz
Visâl-i şâhid-i âmâle fırsat kande ben kande

VAKÂYÎ: [II, s.113]

Halebüş-şehbâdan zuhûr ve âfitâb-ı feyz-i ezelîden istifâde-i nûr-ı şu'ûr edip belde-i Kostantiniyye'ye duhûl ve Dîvân-ı Hümâyûn kâtibleri zümresine vusûl bulmuştu. Mâliye kalemi hulefâsından iken bin yüz beş târîhinde fevt oldu. Merhûm-ı mezbûr ma'ârif ile meşhûr, pîr-i muammer, salâh hâlde muhammer idi. Âsârından Türkî inşâ ile *Ferheng-i Şu'ûrî* nâm mufassal Fârisî na't cem' eyleyip ve Riyâzî Efendi'nin *Destûrul-amelî*'yi dahî bir miktar zeyl edip ve Şeyh Attâr'ın dahî *Pendnâme*'sini Türkî nazm ve her birinin mukâbelesinde bir beyitle tercüme ettiğinden mâ'adâ dîvân-ı eş'ârı ve hoş-güftârı vardır. Bu ebyât ondan numûnedârdır.

NAZM

Ol perî-rûyun izârında ki müşgîn-mû biter
Sînem üzre dâğ-i ber-dîl sad gül-i hod-rû biter

Sâm-ı hasrette ŞU'ÛRÎ şem'-i ümîd-i visâl
Sân benefşe-zâr içinde lâle-i dil-cû biter

VELEHU

Şarâb-ı nâb-ı dilden sînem üzre dağ dağ oldum
Gül-i sad-berk açılmış bir müzeyyen gülistân oldum

TÂLİB (DİVİTÇİZÂDE ŞEYH MEHMED EFENDİ)

SAFÂYÎ: [v.167^a]

Nâmı Mehmed'dir. Üsküdar'dan zuhûr ve Divitçizâde denmekle meşhûrdur. Evâil-i hâlinde kesb-i kemâl-i bî-hesâbdan sonra meşâyih-i tarîk-i Celvetiyye'den velâyet ve kerâmet ile ma'mûr ve salâh u takvâ ile meşhûr bir

şeyh-i kâmil ve bir edîb-i âkîl olmakla Hüdâyî Mahmûd Efendi Âsitânesi'ne Gafûrî Efendi yerine seccâdenişîn olup bin doksana târîhinde terk-i hankâh-ı fenâ ve azm-i cây-gâh-ı bekâ etmiştir. Fevtine târîhtir.

TARÎH-İ VEFÂT-I DİVÎTÇİZÂDE
Gitti bin doksanda yahu deyü kutbu'l-ârifin

Âsârından birkaç beyt-i âşıkânesi teberrûken tahrîr olundu:

Yandım kül oldum aşk meydânında
Kokar gül oldum aşk meydânında

Hakk aşkı geldi benliğim aldı
Bir adım kaldı aşk meydânında

Gül idim soldum nûr ile doldum
Bilmezem ne oldum aşk meydânında

Ağlarım gülmem gözlerim silmem
N'olduğum bilmem aşk meydânında

TÂLİBÎ kul hayran aşk ile sûzân
Olmuştur üryân aşk meydânında.

VAKÂYİ: [I, s.575]

Vâlid-i mâcidleri Divitçi Şeyh Mustafa Efendi'dir ki evâil-i hâllerinde devât san'atıyla evkât-güzâr iken tevîk-i Hüdâ, delîl u rehnümâ olup Üsküdârî Hüdâyî Mahmûd Efendi merhûm hulefâsından Mik'ad Ahmed Efendi'den bey'at ve ba'de tahsîlü'l-kemâl Kastamonu kasabasına halîfe-i tarîkat nasb eylemişler idi. Bir müddetten sonra dârü'l-mülk İstanbul'a avdet ve ulemânın birinden ihrâz-ı şeref-i mülâzemet eyleyip ba'de tekâmîl-i-medâris kırk akçe medreseden ma'zûl iken bin almış bir Cemâziyelâhire'sinde Nef'etî Şeyh Mehmed Efendi yerine Molla Güstel Medresesi hâricine ârec olmuş iki Safer'inde Vâni Ali Efendi yerine mahrûsa-ı Üsküdâr'da vâki' Vâlide Sultân Dârü'l-hâdîsi'ne hareketle mütebehhic olmuşlar idi. Altmış yedi Şevvâl'inde terk edip mahrûsa-i merkûmede Bülbulderesi nâm mahalde bir zâvîye binâ eyleyip irşâd-ı 'ibâd üzre güzârende-i eyyâm u leyâl iken dâru'n-naîme irtihâl eylediklerinde yerlerine mahdûmları sâhibü't-terceme hazretleri câ-nişîn olmuşlar idi. Lâkin tekâmîl-i tarîkat-ı lâzîme-i meşîhat olmağın vâlid-i kesîrî'l-

mehâmedleri hulefâsından Fidancı Şeyh Mehmed Efendi'den ahz-ı dest-i inâbet ile tekmîl-i sülûk ettiler. Yetmiş sekiz Cemâziyelevvele'sinde Gafûrî Şeyh Mahmûd Efendi mahlûlünden âsitâneye şeyh ta'yîn olunup ebna-i tarîk-i tertîb üzre iken bin doksana Receb'inde dâr-ı fenâdan rihlet ve âlem-i bekâyâ azîmet ettiklerinde vâlidleri civârında defn olundular. Vefâtlarına bir veche ta'miye bu güne târîh denilmiştir:

NAZM

Düştü bir târîh-i zîbâ lafzen ve ma'nen ona
'Âzim-i Hakk oldu bin doksanda kutbu'l-ârifîn

Yerleri Şeyh Selâmi Ali Efendi'ye tevcîh olundu. Şeyh-i merkûm Divitçizâde Efendi demekle mevsûm, fazîlet-i ilmiyye ile ma'lûm, zâhir u bâtını müslim-i mu'tekid-i cumhûr, lâyük-ı senâ-ı mevfûr idi. Âsârlarından TÂLİB mahlâsı ile ilâhiyyât ve eş'ârları vardır. Bu ilâhî güftârlarındandır:

NAZM

Yandım kül oldum aşk meydânında
Kokar gül oldum aşk meydânında
Gül idim soldum nûruyla doldum
Bilmezem noldum aşk meydânında
Aşk-ı Hak geldi benliğim aldı
Bir adım kaldı aşk meydânında
Bî-hoş olmuşum ser-hoş olmuşum
Medhûş olmuşum aşk meydânında
Ağlarım gülmem gözlerim silmem
Ne oldum bilmem aşk meydânında
TÂLİB de hayrân aşk ile sûzân
Olmuştur giryân aşk meydânında

TÂLİB (KÜRD İMAMZÂDE MEHMED EFENDİ)

SAFÂYÎ [v.167"]

Nâmı Mehmed'dir. Mahmiye-i Bursa'dan bedîdâr Kürd İmamzâde denmekle karîn-i iştihârdır. Evâil-i hâlinde tarîk-i ilme azm u mülâzım olup tahsîl-i ma'ârif edip ulûm-ı Arabiyye'nin merd-i meydânı ve nazm u inşânın fâris-i devrânı fenn-i mûsikîde dahî mâhir ve beste u ihtirâ'a kâdir olmakla

fünûn-ı şettâ'da mahâreti zâhir olup Bursa müderrisleri silkine münselik olup kat'-i merâtib-i mu'tâde ederek Kütahya kadısı olup ba'dehu [v.167^b] Erzurum kadısı iken bin yüz sekiz târîhinde terk-i âlem-i fânî etmiştir. Asrın şu'arâsından olmakla bu nazm-ı selîs ol tâlib-i ma'ârif-celîsin âsârındandır:

Reng-i mey-i nâbi ruh-ı dildârda gördüm
Ben neşve-i sahbâyı leb-i yârda gördüm

Pâ-beste vü dil-haste yatır zâr u perîşân
Murg-ı dili ol zülf-i siyah-kârde gördüm

Döndüm feleğin mansıb u câhı hevesinden
Ol mâhı kaçan halka-ı ezkârda gördüm

Yakûb-sıfat gelse gözümnden n'ola hûnâb
Ben Yusuf'um ağyâr ile bazarda gördüm

Bir muğbeçenin bendesi olmuş gibi TÂLİB
Zira onu dün hâne-i hammârda gördüm.

VELEHU

Çün oldu çemen sünbül-ü anber-şikenimden
Dehr oldu Hutun ıtr-ı gül-i yâsemenimden

Bu nazm-ı terî TÂLİB şîrîn sühanımla
Bir bûse-i cân-bahşa değıştim dehenimden

VELEHU

Cihânı girye-i mestâneden pür-âb edelim
Binâ-yı zühdü o selâb ile harâb edelim

Nihâl-i ayşâ su versen zamanıdır sâkî
Dem-i baharda nûş-ı şarâb-ı hâb edelim

Surâhî-i kalemi al ele yine TÂLİB
Şarâb-ı nazmîle yârânı neşve-yâb edelim.

VELEHU

Safâ-yı hâtırı kimdir eden cihândan ümîd
Olur mu bu güher ol tîr-i hâkdândan ümîd

Aceb o çeşm-i kebûdu götürmüyüz der-hâb
Ben eylemem hele bu lütfu âsumandan ümîd

Üzüldü teşnegî-i âb tiğ-i tizinden
Aceb mi haste-i aşkın keserse cândan

VELEHU

Sürme-âlfûde iken nergis-i çeşm-i siyehi
Yine söyler dil-i bimâra zebân-ı nigehe

Hiç çıkmaz çemenistân-ı hayâlimden âh
Fikr-i âgûş-ı meyânı gibi ol serv-i sehî [v.168^a]

VELEHU

Ne hoştur zevk-i yâb-ı çeşni-i aşk-ı pâk olmak
Ne âlemdir hele bir kere görsen derd-nâk olmak

VELEHU

Bir iki câm ile ey pîr-i harâbât ne var
Dil-i virânımı yapsanda yıkılsam gitsem

VELEHU

Hat geldi dil-firîbî-i canân tükenmedi
Hüsn âhir oldu vâde-i ihsân tükenmedi.

SÂLİM: [s.436]

Nâm-ı serâmedleri Mehmed'dir. Medîne-i Bursa'da Kürt Mustafa Efendi nâm sulehâdan bir imâmın oğludur. Âdemiyyetli bir zât ve insâniyyetli bir vücûd-ı sûtûde-sıfât idi. Kemâl ile âmâl-ı mülâzım olduğundan tarîk-i ulemâyâ âzim olduklarında Hâbilzâde'den ahz u kabz etmek kâbil iken ol zât-ı latîfin Medîne-i Münnevvere teşrîfinden mülâzım olduktan sonra bin doksan yedi Şevvâl'inde maskat-ı re'sleri olan medîne-i mezbûrede Arabiyye Medresesi haricine ârec olup doksan dokuz Cemâziyelâhire'sinde yerlerinde dâhil-i itibâr ve sene-i mezbûre Ramazan'ında yerlerinde hareket ve yine sene-i merkûme Zilkâde'sinde yerlerinde mevsûle-i sahn itibâr olunup bin yüz dokuz Cemâziyelâhire'sinde nakl u güzâr ve yüz on Cemâziyelulâ'sında altmışlı itibârı ile yine ol beldede Hüsrev Paşa Medresesi'ne vâsıl [s.437] ve yüz on dört Cemâziyelulâ'sında Kütahya mevleviyetine nâil olup âdet üzere ol mansıbdan ma'zûl olduktan sonra yüz on yedi Şevval'inde Erzurum mansıbına mevsûl kılınıp yüz on sekiz Receb'inde ol beldede intikâl ve dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ irtihâl eyledi. Fenn-i şi'r u inşâda tab'î pâk bir şâir-i huçeste-idrâk idi. Müretteb dîvânı ve meyân-ı şu'arâda hayli nâm u şânı var idi. Bu ebyât-ı müstetâb bu cerîde-i cedîdeye tahrîr için dîvân-ı müstetâblarından tefe'ül olundukda arz-ı dîdâr eyleyen âsârındandır:

GAZEL

Görünce tîğini handân olur safâsından
Derûnda düşman-ı beh-bûd bir cerâhat var

Eğer çi çok nıgeh-âşınâda lütf amma
Tegaffülünde dahî başka bir letâfet var

Meğer ki lâlin ede def-i teşnegi yoksa
Akîki âb eder dilde bir hararet var

Vefâdan eylemez oldum cefâyı TÂLİB fark
Cunûn-ı aşkla dilde bir özge hâlet var

VELEHU

Câm-ı deyrini felek halka demâdem ne tutar
Sâkî-i çerh öteki sâğarı bilmem ne tutar

Dest-gîr olacağın bilmese üftâdelere
Dâmen-i berk-i gül u katre-i şebnem ne tutar

Bilmese pîr-i muğân hürmetini sâkînin [s.438]
Dâimâ subha gibi elde mükerrerem ne tutar

Şâhbâz ne ki lütf-i şikâr etmezse
Murğ-ı cânı kafesi sînede âdem ne tutar

Tahta mahsûlû hemân derdle dâğ-ı sîne
Mansıb-ı aşkı bilir TÂLİB bir gam ne tutar

VELEHU

Yâ Rabb beni mazhar-ı ihsân eyle
Feth der ümîdimi âsân eyle

Zulmet-gede-i ye'sle kaldım meded et
Şem şeb kâmını firûzân eyle

VAKÂYİ: [II, s.284]

Mahrûsa-i Bursa'da Kürd Mustafa Efendi nâm bir imâm-ı hümâmın ferzend-i dil-pesendi ve mahdûm-ı ercümendi Tâlib Mehmed Efendi'dir. Tahsîl-i ilm u irfâna bezl u makdûr ve cem'-i fevâd-ı fazl u kemâle sa'ıyı mevfûr eyleyip tarîk-i tadrîse âzim ve Hâbilzâde Ömer Efendi'nin Medîne-i Münevvere teşrîfinden mülâzım olduktan sonra devr-i merâtib ederek kırk akçe medreseden ma'zûl ve muntazır-ı nîl-i me'mûl iken bin doksan yedi Şevvâl'inde maskat-ı re'sleri olan mahrûsa-i merkûmede Arabîye Medresesi verilip doksan dokuz Cemâziyelulâ'sında yerlerinde dâhil-i sene-i mezbûre Ramazan'ında yerlerinde hareket-i mislîye, sene-i mezkûre Zilkâde'sinde yerlerinde mevsıla-i sahn i'tibârları olunmuştu. Yüz dokuz Cemâziyelûlâ'sında

Zebîb Seyyid Mustafa Efendi yerine Müftü Ahmed Paşa Medresesi'ne gelip yüz on bir Cemâziyelâhire'sinde Sûvârîzâde Mehmed Efendi yerine Molla Hüsrev Medresesi sezâ görüldü. Yüz on dört Cemâziyelûlâ'sında Fındık Mehmed Efendi yerine Kütahya kazası hükümeti tağviz olunup yüz on beş Receb'inde ma'zûl ve yerlerine Ca'ferzâde Mehmed Efendi mevsûl oldu. Yüz on yedi Şevvâl'inde Hâfız Yusuf Efendi yerine Erzurum kazasıyla vâsıl-ı metâlib olmuşlardı. Yüz on sekiz Receb'inde intikâl-i vâsıl ve mansıb-ı mahlûle Attârzâde Mustafa Efendi nâil oldu. Mevlânâ-yı merkûm hissa-mend-i ma'ârif u 'ulûm vâdisinde ser-bülend emsâl, şâir-i nâzik hayâl idi. Âsârlarından Tâlib mahlâsı ile dîvânı-ı belâgat-şîârı ve kâbil-i kabûl eş'ârı vardır. Bu ebyât güftârlarındandır.

EZ-KASÂYİD

Reh-i garrâya edip azm o şûh-ı şâh-ı cenâb
Misâl-i zülf-i gönül kıldı dirhemi pür-tâb

Görünmez oldu cihân dîdeme nice demdir
Komaz nazâreye seyl-i mevce-i hunnâb

Sirişk tânesine bakmadı firâkında
Tenezzül eyledi dâm-ı çeşme tâir-i hâb

İnen girye ve zârıyla çekti devrânım
Felek edip beni gam bostânına dolâb

Nice karar edeyim nice girye etmeyeyim
Ki çerh etti beni şeyh-i mihnette kebâb

Mülkle şîr u şeker gibi hoş eden ol
Ne olduğun bilemem hiç bâ'is-i şeker-âb

Karar etti peykânı dilde cânânın
Şikeste şişede kâbil mi hiç kim dura âb

EZ-GAZELİYÂT

Deryâda eden ol dürr-i yektâyı temâşâ
Bî perde-i lafz eyledi ma'nâyı temâşâ

Olsun ko elâ-ı seyrine yârân müteveccih
Biz edelim ol gözleri elâyı temâşâ

TÂLİB hele bir âh-ı nedâmet çekip eyle
Emvâcıyım rahmet-i Mevlâ'yı temâşâ

VELEHU

Arzusuzum görünüp ol şem' firûzâna bu şeb
Reşkinle yandı yakıldı dil-i pervâne bu şeb [s.285]

VELEHU

Safâ-yı hâtırı kimdir eden cihânda ümîd
Olur mu bu güher ol tîr-i hâkdândan ümîd

Aceb o çeşm-i kebûdu görürmüyüz der-hâb
Ben eylemem hele bu lütfu âsumândan ümîd

Olurdu teşnegi-i âb tîğ-i tîzinden
Aceb mi haste-i aşkın Sübhân'dan ümîd

Hevâ-yı vâsıla döndüm hayâle ey TÂLİB
Güsuste olmadı gitti o mû meyândan ümîd

VELEHU

Bir iki camla ey pîr-i harâbât ne var
Dil-i virânımı kapısında yıkılsam gitsem

VELEHU

Bir zaman düşmüş idin bâdeye mânend-i hubâb
Girmedî destimize nesne-i hevâdan gayrı

VELEHU

Hayret-i hüsnünle ettin bî-zebân âyineyi
Safha-i tasvîre döndürdün hemân âyineyi

Sâde-i dildir aks eder nakşın sakın bîgâneye
Mahrem-i bezm etme her zamân âyineyi

Lütf-i tab' u hüsn nazmım TÂLİB'â seyr eylesin
Eyleyip der-pîş o şûh nüktedân-ı âyineyi

UYÛNÎ (HALVETÎ MEHMED EFENDÎ)

SAFÂYÎ: [v.198^b]

Nâmı Mehmed'dir. Sâlât-ı kesîru'l-berekâttan olup ayn-ı vücûda-ı saffet-nümûdu gülsüm-i Benî Âdem olan mahmiye-i İstanbul'dan câri ve Kırkçeşme civârında Şeyh Ebu'l-Vefâ menbaından hâsıl olmuş bir şehvâr olup cedd-i emcedi meşhûr-u âfâk ve makbûl-i Hazreti Hallâk Uşşâkî Efendi denmekle ma'rûf olan Şeyh-i âgâhın akrabasından olup evâil-i hâlinde tarîk-i hidâyet-refik-i Halvetiyye'den inâbet edip müste'idd-i iksîr-i sa'âdet-i irşâd olmakla hâlâ Kocamustafapaşa zâviyesinde seccâde-pîrâ-yı merkez-i dâire-i kutbiyyet ve mürşid-i şâh-râh-ı hidâyet ve bahâr-ı attâr-ı sünbül-bû-yu hakikat eş-Şeyh Seyyid Nûreddin nâm pîr-i pür-zâmirden mücâz ve me'zûn-u hilâfet olup

Kırkçeşme’de vâki su maksemi civârında olan câmi-i şerîfin vâizi olup Rahikizâde Seyyid Ahmed yerine İstanbul’un sularının kâtibi olup ol hizmet ile kanâ’at-güzin ve halvetnişîn olmakla ekser evkâtı ibâdet u tâ’ata meşgûl ve dâimâ tahrîrat ile evkat-güzâr olmakla cümle-i âsârından turûk-ı aliyyenin mazanne-i hâl olan meşâyih-i kibârın ahvâl u âsârlarıyla bir silsilenâme-i bediü’l-uslûb tahrîrine muvaffak olmuştur. Ve dahî İstanbul ve nevâhisinde vâki olan hânkahların mecmû’unu tevârüd ve sıhhati üzre nazm-ı selis ile ‘ayân ve beyân etmiştir. Ve dahî su kâtibi olmak takrîbi ile kemerlerde nev-icâd nâm sedlerin lüzûmunu ve bânisini mufassalan nazm etmiştir. Ve dahî *Vâridât* nâmıyla bir dîvân-ı letâfet-ünvan nazm ve tertib etmiştir. Gâyet güzel eserlere muvaffak olup makbûl-ı cumhûr olmakla ol dîvân-ı belâgat ünvanın zahrına Nahîfî-i üstâd sah ve imzâ etmekle âsâr-ı dürrer-bârından tevhîd-i bârî ve na’t-ı Resûl-ü cihândârî ebyâtından birkaç beyt-i latîf bu cerîde-i irfâna tahrîr olundu:

DER NA‘T-I NEBÎ

Doğdu nûr-ı âyet ile nûr-u fahr-ı enbiyâ
Merhaba ey kurretu’l-ayn-ı cemiü’l-etkiyâ
Geldi isrâfiyet ile nûr-ı fahr-ı etkiyâ
Merhaba ey kurretu’l-ayn-ı cemiü’l-enbiyâ
Nûr-ı asl olmakla doğdu gide o nûru zâd
Nûr-ı cevherdir ‘arazdır demedi ehl-i sükâd
Dürr-i yektâdır vücudu kıymet olmaz kâinat
Merhabâ ey kurretu’l-ayn-ı cemî‘i’l-enbiyâ
Arş-ı kürsî hâk-i pâsı oldular sertâ kadem
Baş eğip ta‘zîm için hep nüh felek levh u kalem
İns u cin cümle melâik dediler doğduğu dem
Merhabâ ey kurretu’l-ayn-ı cemiü’l-enbiyâ
Geldi yeryüzüne basdikda kadem oldu nişân
Hâk-i pây oldu makâm arz-ı mukaddes hep mekân
Makdemi hâkini kühl etdi ‘UYÛNÎ her zamân
Merhaba ey kurretu’l-ayn-ı cemiü’l-enbiyâ

İLÂHÎ

Halvetîler Ârif'in bayrâmına şâd oldular
Celvetîler sad-ı zeynî ile âbâd oldular
Sünbülîler Eşrefi Uşşak'a sertâc oldular
Gülşenîler dem çekip feryâd ile yâd oldular
Rûşenîler nûr-bahşın irtifâ-ı şemsidir
Nakşîbendîler gönül zikrine mutâd oldular
Sırr-ı Mevlânâ'ya hem demdir kudûm-ı Kâdiri
Sikke-i mühr-i Süleymân ile emcâd oldular
Zikr-i efrâd-ı tarîk rahmet 'UYÛNÎ feyzidir
Hep mesâlik Ahmedî'dir cümle münkâd oldular.

İLÂHÎ

Şerîatla tarîkatta hakîkat ma'rifet peydâ
Gönülde bu makamât ile oldu mevhibet peydâ
Sürüp emmâre fikrini gönülden aşk ile tevhîd
Nedâmetle inâbet ile oldu mağfîret peydâ
Gönül ism-i Celâl'e mazhar olsa levh eder nefse
Hacâletle melâmet ile oldu mâdâlet peydâ
Desen ilham ile yâ hû zamîr Allah'a râcidir
İşâretle alâmet ile oldu mahmedet peydâ
Gelirse kalbe itmi'nân kelâmın hak olur her dem
Selâmetle siyânet ile oldu menkıbet peydâ
Eğer kalbin olursa hay rızaullâha mazharsın
Îrâdetle azîmet ile oldu menzilet peydâ
Eğer marazî isen Hakk'a gönül kayyûma zikr eyle
Sadâkatle ikâmet ile oldu meymenet peydâ
Celâl ism-i kakhâr kalb-i sâfiye cemâl oldu
Beşâretle muhabbet ile oldu ma'rifet peydâ
UYÛNÎ kalb ile görse makâm-ı seb'a etvârın
Maharetle hilâfet ile oldu meskenet peydâ

ÜSKÜDÂRÎ AHMED RAMAZÂN EFENDÎ

VAKÂYÎ: [I, s.338]

Taht-gâh-ı zül-kadriyye olan Maraş nâm şehr-i meşhûrdan zuhûr ve hilâl-i rûze gibi âfitâb-ı feyz-i ezelîden istifâde-i nûr-ı şu'ûr edip 'alâ hisbû'l-âde devr-i menâzil-ifâde ederek âlî-i asırdan bir nîk mazhar-ı inâyeti ve nâil-i şeref-i mülâzemeti olduktan sonra devr-i medâris-i mu'tâde ile kırk akçe medreseden ma'zûl iken Civân Kapıcıbaşı Mehmed Paşa âsitânesine intisâb edip imâmetleri hizmetle şeref-yâb olmağın semt-i kazâ bâis-i 'îş u safâ olmak mülâhazasıyla yüz elli akçe kâdı iken bin elli bir Zilkade'sinde vezîr-i merkûm Azak Kalesi istihlâsında ser-asker ta'yîn olunmakla mütevakkur kılınmıştı. Ba'de'l-feth ve'z-zafer Kuds-ı Şerîf pâyesi zâmîmesiyle kaza-ı mezbûr mevlevîyetiyle ta'yinde ahter olundular. Elli dört Cemâziyelûlâ'sında İsâ Efendi yerine Üsküdar kazasına sezâvâr olup elli beş Cemâziyelâhire'sinde ma'zûl ve yerlerine Dâvudzâde Mustafa Efendi mevsûl oldu. Altmış bir Cemâziyelûlâ'sında selefi mahlûlünden sâniyen kazâ-ı mezbûr inâyet [s.339] olundu. Menkıbe: Nakl olunur ki târîh-i mezbûrda iki doğulu beylerbeylerden Trablusşâm'dan ma'zûl Köprülü Mehmed Paşa'dan bir kimse beş yüz kuruş talebiyle sâhibü't-terceme huzûrunda murâka'a olduklarında vezîr-i mezbûr dînine mu'teref olup lâkin bir vecihle edâya iktidârı olmamakla bu meblağ-ı mezkûru müdde-i mezbûra edâ ve paşa-yı merkûmun zimmetini ibdâ etmeleriyle mâbeynlerinde muhabbet-i azîme hâsıl olmuştu. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde Mehmed Efendi yerine Manisa kazasına nakl olunup yerleri Bostanzâde Abdülkerîm Efendi'ye arpalık verildi. Altmış iki Ramazan'ında azl ve yerlerine Nevâlîzâde Mehmed Efendi vasl olundu. Altmış yedi Cemâziyelâhire'sinde Edirne pâyesi zâmîmesiyle Şu'aybzâde İbrâhim Efendi yerine sâlisen Üsküdar kazası tevcîh olundu. Sene-i mezbûre Şevvâl'inde munfasıl ve yerlerine İmâmzâde Abdullah Efendi vâsıl oldu. Altmış sekiz Ramazan'ında Sadrâzam Köprülü Mehmed Paşa Banuva Kalesi üzerine ser-asker olduklarında ordu-yu hümâyûn kazasıyla memnûn kılınmışlardı. Bâde'l-feth ve'z-zafer altmış dokuz Muharrem'inde Müderriszâde Mehmed Efendi yerine râbi'an kaza-ı sâbıkta murabbânişin-mend-i hükm u imzâ oldular. Sene-i

mez-kûre Rebiulevvel'inde Riyâzizâde Abdülatîf Efendi yerine Galata kazasına nakl ve yerlerine Uşşâkizâde Abdurrahîm Efendi mütesâ'id oldu. Bu hâl üzere sicce-şumâr-ı eyyâm u leyâl iken bin yetmiş sekiz Muharrem'inde rahş-ı bed-râm eyyâm hatâsıyla üftâde-i hâk u tûs çerh-güsüste li-câmi'l-kâsî ile helâl olmuştu. Menkıbe: Tafsîli budur ki bir gün dâbbelerine süvâr olup giderken bir takrîble cünbiş ettikde hâne-i zînden cüdâ ve üftâde-i rûy-ı sahr olup ser-be-ser a'zâsı ferd olmakla rûh-ı revânı a'lâ-yı aliyyeye vâsıl olmuştu. Üsküdar'da Karacaahmet Tekkesi'ne karîb Harmanlık nâm mahalde medfûn u mehlûl olan arpalıklarıyla Halıcızâde Ahmed Efendi memnûn kaldı. Mevlânâ-yı merhûm ma'ârif ile mevsûm yârân-ı safâ ile enîs, hem meşreb-i dille celîs, şûkr u senâ tâlibi, fârîsî-dân, mûsikîşinâs ve şâhnâme-hân, hoş-tab' ve hoş-sohbet, mevâlî beyninde sâhib-i servet idi.

VAHÎD

SAFÂYÎ: [v.319^b]

Nâmı'dır. İstanbul'dan zuhûr etmiştir. Eimme zümresindendir. Evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'rifet etmekle asrın şuarâ-yı nâdire-perdâzından bir şâir-i bî-embâzdır ki nây-ı hâmesi nevâ-sâz oldukça rağbet-i hoş-hânân-ı ısfahân u hicâzı şikeste eder ve bülbül-i gülşen-serây-ı tab'-ı behiştî nijâdî terâne-i sühana âgâz ettikçe tûtî-i şekerhâyı dem-beste eder. Âkîbet ol dahî bin yetmiş üç târihinde dâr-ı fenâdan raht bend-i azîmet-i tarîk-i ukbâ olmuştur. Bu eşâr ol şâir-i sihirkârın âsârındandır:

Hâlet-i aşkı beyân eyleyip âdem ne desin
Halden bilmez o müstağnî-i âlem ne desin

Ahd-i gül meclis-i mül yâr perîşân-kâkûl
Böyle bir reşk-i irem bezm ü meh cem ne desin

Lâl gördüm seherî bülbül-i âşufte dili
Dahî sultân-ı güle olmadı hemdem ne desin

Gamze âfet revîş âfet o cefâ cû âfet
Ona âdem demesin fitne-i âlem ne desin

Rûh vardır dediler şâhid-i nazmında VAHÎD
Ona insâfa nazar İsâ-yı Meryem ne desin

VELEHU

Serimde dâğ be-dâğ heves-i ter ü taze
Gönülde şâd gül-i gülzâr-ı arzû tâze

Aceb mi olmasa harf âşinâ-yı resm-i vefâ
Dahî o tıfl-ı nev âmûz-ı işve-rû tâze

Nice etsin âşık-ı nâdîde-kâma meyl-i nigeş
Ki çeşm-i mest-i tegaffûl o tünd-hû tâze

Şerâb-ı nâz ruhun gülgül etse şâyândır
Misâl-i gonca-i rânâ o tâze bu tâze

VAHÎD tâze gazeller dinlese meclisde
Meyân-ı elh-i dile düşse güft-gû tâze

YUSÛF (ÇENGÎ YUSÛF DEDE)

SAFÂYÎ: [v.341^b]

Ol şems-i âsumân-ı velâyet ism-i şerîfleriyle şöhet-şîârdır. Gevher-i gîrân-mâye-i vücûdu her seng-pâre-i tâbnâkı pâlheng-i meyânbend-i âşıkân ve dervîşân olan mahmiye-i Konya'dan zuhûr etmiştir. Evâil-i hâlinde âsitân-ı feyz-resân-ı hazreti Mevlevîde mesnednişin-i meşîhât-ı izz u temkîn olan Bostan Efendi-i sâbık hazretlerinin hizmet-i şerîfleriyle şerefyâb ve tahsîl-i ma'ârif ile kâmyâb olup ba'dehu kesb-i kemâl-i ma'ârif için İstanbul'a gelip [v.342^a] ol asırda Galata Mevlevîhânesi'nde şeyh-i Mevlevî olan Âdem Dede'nin hizmetinde karâr u nazâr-ı feyz eseriyle tekâmül-i merâsim-i tarîkat edip ma'ârif-i sâireye dahî dest-res bulmakla fenn-i mûsikîde dahî kârını kemâle eriştirip müceddiden beste ve ihtirâya kâdir ve neyzenlikde dahî ziyâde mahâreti zâhir olup Şeyh Âdem Efendi gâh-bî-gâh pâdişâh-ı asr olan Fâtih-i Bağdat Sultân Murâd Hân-ı Gâzi hazretlerinin meclis-i şerîfleriyle şerefyâb olmakla pâdişâh-ı gerdûn-vakâr hazretleri ekseriyâ İstavroz bahçesine teşrîf buyurmakla birgün ol bahçeye Şeyh Âdem med'uvven huzûr-ı hümâyûn'a dâhil oldukda Yusuf Dede'ye ney çaldırıp tab'-ı hümâyûn-ı mülûkânelerine hoş gelip gâyet haz etmekle Âdem Dede'nin rızâsıyla Yusuf Dede'yi hâne-i hazîne-i hümâyûn'a alıp dervîşâna libâs ile nazar-ı pâdişâhî ve iltifât-ı şehriyârîye mazhâr olmuştur. Birkaç zamândan sonra Sultân Murâd Hân-ı Gâzi

âzimdâr-ı huld-i câvîdânî oldukda Yusuf Dede Devlet-i Pâdişâhî her neye mâlik oldu ise cümlesini iç halkına yağma ettirip taşra çıkmak murâd eyledikte pâdişâh-ı devrân Sultân İbrâhim Hân hazretleri Yusuf Dede'ye dil-hâhı üzre ulûfe ve ta'yînât verile diye hatt-ı hümayûn ihlâs edip mezbûr Yusuf Dede ol asrın şeyhülislâmından bu vechile istiftâ eder ki Zeyd bir nice müddet hizmet-i pâdişâhîde olup itmâm-ı hizmetten sonra beytûlmâl-i müsîmînden ne miktar ulûfeye müstehâk olup el-cevâb dedikte [v.342^b] ol müftî-i müşkil-gûşâ cevâb-ı bâ-sevâbında ancak yevmî yirmi sekiz akçe ulûfeye müstehâk olur diye fetvâ verdikte mezbûr Yusuf Dede bana yirmi akçe vefâ eder deyip ancak yirmi akçe ulûfe kabûl edip bir külâh ve bir hırka ile taşra çıkıp ol asırda Beşiktaş Mevlevîhânesi'nde şeyh olan Hasan Dede nâm azîzin kerîmesini almakla tekye-i mezbûrede karâr edip ba'dehu Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi olmuştur. Ol şeyh-i âkil ü kâmil kemâl-i ma'ârif ile ârâste ve zîver-i salâh ile pîrâste ve ulûm-ı Arabî ve zebân-ı Fârisî'de yegâne-i cihân olmakla *Mesnevî-i Şerîf*'e yüz yirmi bin beyit miktarı nazîre nazm etmiştir. Cümle-i âsârından Peygamber-i zîşân Hazretlerinin mu'cizât-ı bâhirü'l-berekâtların Fârisî lisân ile "Ravzatu'n-Nûr" nâmıyla on bin beyit miktarı bir kitap nazm etmiştir. Te'lifât ve tahrîrâtına nihâyet yoktur. Ol şeyh dil-âgâh ve ol azîz-i pür intibâh müddet-i ömründe bir siyâh abâdan gayrı kabâ ve hırka giymemiştir ve rağbet-i destâr etmeyip bir külâh-ı bülend-dervîş-pesend ile iftihâr edip bin seksen târîhinde terk-i zâviye-i fenâ ve azm-i bâdiye-i bekâ etmiştir. Fevtine bu târîh denilmiştir:

TÂRÎH-İ VEFÂT-I ŞEYH YUSÛF MEVLEVÎ

Oldu Yusuf Dede'miz Mısır-ı naîm içre azîz¹⁰⁸⁰

Târîh-i diğere:

Mevlevî Yusuf Dede rûhu için el-Fâtihâ¹⁰⁸⁰

Ol gencîne-i esrâr ve ol hazîne-i gevher-nişânın âsârından teberrûken birkaç beyt bu mahalle tahrîr olundu:

Ey gonca-dehen derd ile feryâd edeyim mi
Bir âh ile mecmûâmı berbâd edeyim mi

Pür cilve iken hânkâh-ı mülk-ı fenâda
İnsâf mıdır hâtır nâ-şâd edeyim mi

Virâne-i tende dil ü cân ülfet ederken
Vîrângede-i hâtır âbâd edeyim mi

Rağbetler ederken rûşen-i nutkuma cânâ
Bir tâze düşle sühan icâd edeyim mi

Lütf ile dedim terk ede gör arz-ı cenûbu
Yoksa seni bir lafz ile irşâd edeyim mi

VELEHU

Dil-i hezâra gül-i bâğ u râğ yetmez mi
Belî belâ-keşe künc-ü ferâğ yetmez mi

Şikeste hâtır olan âşık-ı sitem-zedeye
Derûn-ı sînedeki sûz u dağ yetmez mi

O sûz-ı aşk ile şevk-i fenâ-yı Ferhâd'a
Sadâ-yı tîşe ile aks-ı dâğ yetmez mi

Hazân erişti güle gitti andelîb-i çemen
O gûne bezmgehe sûret-i zâğ yetmez mi

Dedim bu gûne sühan hâhine münâsiptir
Nây ü kudûm ü semâ'a yesâğ yetmez mi

VELEHU

Matlab-ı âlâyı idrak eylemez bu çeşm ü gûş
Kâr-ı Hak'da âkıl ü dâna olur lâl ü hâmûş

Ehl-i hâlî zâhirâ görsün felek-veş bî-zebân
Mânîde ammâ yine bî-tâb pürcûş u hurûş

Kayd-ı bâr-ı mihnet ü hicrân ile mahzûn iken
Çeşm-i 'mâ zâğa'l-basar' olmak da akl ü câna dûş

Ru'yet-i dîdâr ile mecnûn-u mâder-zâd iken
Hâlet-i mahsûse-i erkânı gördüm rûy-pûş

Ey gönül geç vâdî-i ebyâttan eş'ârdan
Olma meydân-ı belâgatte dedem-veş hod-fürûş

VELEHU

Tasavvurumda olan nakş-ı hâl-i anber bû
Derûn-ı dilde olan dâğ-ı mehtâb gibi

Garîk-i lücce-i bahr-ı hayâtıyım yârin
Libâs-ı ten arada vâkıâ nikâb gibi

Şehrî dîvânına tahrîr eylediği takrîzdir:

Âferîn ey Şehrî-i üstâd-ı kâmil-mârifet
Görmedim tab'ın gibi bir şîve-i mûciz-nümâ

Dest-i insâfı koyup sînemde tevkîr eyledim
Habbezâ ey matla-ı mânî-i cânım merhabâ [v.343^b]

Rûm'a gelsin görsün ervâh-ı kibârân-ı Acem
Tâlib-i örfi şifâyı nidügün bilsin salâ

Sûret-i ma'nâyı tasvîr eylemiş ŞEHRÎ-i zâr
İşte meydân-ı sühan fehm eylesin ehl-i zekâ

ZEKÎ (DEVİRAN BACIOĞLU)

SAFÂYÎ: [v.114^b]

Nâmı Halîl'dir. Kasımpaşa'dan zuhûr etmiştir. Devran Bacioğlu denmekle [v.115^a] meşhûr-ı cihân olup evâil-i hâlinde tahsîl-i ma'rifet edip tarîk-i ilme azîm ve mülâzım olduktan sonra semt-i kazâyâ sâlik olmakla Mısır kadılarının eşrâfından asrın şu'arâsından olup bin yüz on beş senesinde fevt olmuştur. Târîh perdâzlıkta kesb-i mahâret etmiştir. Ahd-i Sultân Mehmed Han-ı râbi'de Müsahib Mustafa Paşa dâmâdı-ı padişâhî oldukda bu târîhi nazm etmiştir:

TÂRÎH-İ ZİFÂF-İ MÜSAHİB PAŞA

Bıkr-i fikrim iki tarihe düçâr oldu ZEKÎ
Her biri şöyle ki nâmahreme mestûr oldu

Kıldı mâh-ı nev ile mihr kırân-ı sa'deyn
Mâh o mihr ile aceb nûrun â'lâ nûr oldu

Bu birkaç beyt mezbûrun eş'ârındandır:

Meclisde dil o şeh-i cefâ cûyunda
İ'câz-ı hüsn görüp o bed-hûyunda

Hurşîd mi edecek dehânında gurûb
Zâhir ola düştü maşrık rûyunda

VELEHU

Hakkâ ki ZEKÎ o nûkte-senc şuarâ
Gülzâr-ı sühanda bülbül-i nağme-serâ

Sen sakla ilâhî bergrîz-i deydin
Tarf-ı küleh-i sühanda güldür gûyâ

SÂLİM: [s.326]

Nâm-ı celîlîleri Halîl olup dest-mâye-i irfândan sonra mülâzım ve kırk akçe medreseden mufassal ve kudât-ı Mısırîye silkine münselik olmuşken bin yüz on beş hilâlînde dâr-ı bekâya intikâl eylemiştir. Hoş-güftâr bir şâir-i sûtûde-reftârdır. Bu ebyât cümle-i âsârındadır:

KIT'A

Bakmaya âyineye yâr yüzünden sakınır
Neylesin hüsnünü ağyâr gözünden sakınır

Hâk-i pâyi olsa n'ola nergis-i binâyâ sabâ
Seyre çıksın seni gülzâr gözünden sakınır

VAKÂYİ: [II, s.465]

Civâr-ı Saltanat-ı Aliyye'de kasaba-i Kasımpaşa'dan zuhûr ve Çengî Halîl Efendi demekle meşhûr olup ba'de'l-mülâzime kudât-ı Mısırîye silkine dâhil olmuştu. Bin yüz on beş Ramazan'ının dokuzuncu günü İstanbul'da fevt oldu. Sinni akd-i tâsi'î mütecâviz belki akd-i âşıra mütenâhir pîr-i mu'ammer idi. Bu şiir güftârındandır.

Şİ'R

Bakmağa âyineye yâr gözünden sakınır
Neylesin hüsnünü ağyâr gözünden sakınır [s.466]

Hâk-i pâyi olsa n'ola nergis-i binâyâ sabâ
Seyre çıksan seni gülzâr gözünden sakınır

Girye-nâk olsam ey şûh beni ayb eyleme
Eşk-i çeşmin dil-i hunbâr gözünden sakınır

SONUÇ

Tezkireler, yazıldıkları dönemlerdeki şahısların biyografilerini ve eserlerine dair örnekler vermeleri bakımından ilk elden târihi kaynak niteliğindedir. Ayrıca mûsikîşinasların hal tercümelerini ihtiva etmeleri bakımından Mûsikî Târihi'nin en önemli kaynaklarından. Bu çalışmamızda XVIII. yüzyılın ilk yarısında yazılan *Sâlim* ve *Safâyî* tezkireleri ile *Vakâyiü'l-Fuzalâ*'da yer alan elli yedi mûsikîşinas kaydı tespit ettik. Bu mûsikîşinas biyografilerinden kırk ikisi *Safâyî Tezkiresi*'nde, otuz altısı *Sâlim Tezkiresi*'nde ve otuz beşi *Vakâyiü'l-Fuzalâ*'da yer almaktadır. Mûsikî târihimizde isimleri zikredilmekle birlikte hayatlarına ve eserlerine dair elimizde çok fazla bilgi olmayan mûsikîşinalara ait bilgilerin yanısıra, Merhabâzâde Ahmed Efendi, Cevrî Ahmed Efendi, Ebûbekir Efendi, Emîn, Kerîmî, Medhî, Neş'î, Sadrî, Şehrî, Şermî, Şu'ûrî gibi mûsikîşinaslıklarına dair kaynaklarda hiçbir bilgi olmayan on bir civarında mûsikîşinas tesbit ettik. Sonraki çalışmalarımızda farklı dönemlere ait tezkirelerdeki mûsikîşinasların tesbitiyle bu çalışmamızın devamını amaçlıyoruz. Bu sayede Mûsikî Tarihi açısından öneme haiz, musikişinasların hayatlarına ve eserlerine dair orijinal metinlere ulaşabilmemizin yanında, eserleri zamanımıza ulaşabilen, ancak sahibi bilinmeyen eserlerin güfte ve bestekârlarının tesbiti de kolaylaşacaktır.

BİBLİYOGRAFYA*

AKÜN, Ömer Faruk, "Sâlim", *İslâm Ansiklopedisi*, 2.bsk., X., İstanbul 1966.

AKTEPE, M. Münir, "Esad Efendi", *İslâm Ansiklopedisi*, 2.bsk., IV., İstanbul 1945.

AKYÜREK, Tevris, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 12227., 126 y., İstanbul 1970.

ALTUNER (ÖZER), Nuran, *Safâyî Ve Tezkiresi- İnceleme Ve Tenkidli Metin*, İÜ. Edebiyat Fakültesi, (Basılmamış doktora tezi, Danışman: Prof.Dr. Ali Alparslan), Tez nr. 18537-39, İstanbul 1989.

ASLAN, Faruk, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9663., 81 y., İstanbul 1973.

AYAN, Hüseyin, *Cevrî; Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, (Basılmamış yüksek lisans tezi), Erzurum 1981.

BABİNGER, Franz, *Osmanlı Târih Yazarları ve Eserleri*, (çev. Prof.Dr. Coşkun Üçok), Kültür Bakanlığı Yayınları, Mersin 1992.

BANARLI, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, I-II., Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul 1971.

BANGUOĞLU, Tahsin, *Türk Şuarâ Tezkireleri*, (Basılmamış mezuniyet tezi), İÜ. Edebiyat Fakültesi, nr. 83. İstanbul 1930.

BAŞARAN, Neşe, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9692., 141 y., İstanbul 1973.

* Safâyî ve Sâlim Tezkireleriyle Vakâyiü'l-Fuzalâ'nın I. Bölümde yer ve numaraları verilen yazma nüshaları bibliyografyaya alınmamıştır.

BURSALI MEHMED TÂHİR, *Osmanlı Müellifleri*, II.-III., (Haz.A. Fikri Yavuz- İsmail Özen), Meral Yayınları, İstanbul 1972.

CANKANAT, Ruhi; GÜZELDİR, Muharrem; PERKER, Mustafa, *Safâyî Tezkiresi*, (Basılmamış mezuniyet tezi), Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Erzurum 1970.

ÇAKICI, Hüseyin, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9198., 124 y., İstanbul 1972.

DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1982.

DOĞAN, Muhammet Nur, *Şeyhülislâm Es'ad Efendi, Hayatı, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1997.

ERDEMİR, Avni, *Anadolu Sahası Musikişinas Divan Şairleri*, Türk Sanatı ve Eğitimi Vakfı Yayınları, Ankara 1999.

ERDÖNMEZ, Süheylâ, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 12228., 85 y., İstanbul 1971.

ERGÜN, Sadettin Nüzhet, *Türk Musikisi Antolojisi*, I-II., Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul 1942.

FAYDA, Mustafa, “İslâm Dünyasındaki İlk Şehir Tarihleri ve İbn Şebbe'nin Medine-i Münevvere Tarihi”, *AÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXVIII/167., Ankara 1986.

GERGİN, Sinan, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9197., 170 y., İstanbul 1972.

GÖLPINARLI, Abdülbâki, “Şuarâ Tezkireleri ve Tezkireciler”, *Aylık Ansiklopedi*, seri II, İstanbul 1949.

GÜZEL, Abdurrahman, *Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları Kaynak Eserler:81, Ankara.

HAFFENING, “Tabakat”, *İslâm Ansiklopedisi*, 2.bsk., XI., İstanbul 1970.

İBRAHİM, Hüseyin, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9454., 237 y., İstanbul 1972.

İPEKTEN, Haluk, *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988.

KARAHAN, Abdülkadir, “Tezkire”, *İslâm Ansiklopedisi*, I.bsk., XII., 1970.

LEVEND, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Târihi*, I., Türk Tarih Kurumu, Ankara 1973.

MUALLİM NÂCİ, *Osmanlı Şâirleri*, (Haz. Cemal Kurnaz), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.

MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ, *Burhân-ı Katı*, (Haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs), Türk Dil Kurumu, Ankara 2000.

ÖZALP, M. Nazmi, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, Milli Eğitim Bakanlığı, I, İstanbul 2000.

ÖZCAN, Abdülkadir, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9055., 159 y., İstanbul 1972.

ÖZEKER, Erdoğan, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9056., 136 y., İstanbul 1972.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III., Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul 1955.

SAFÂYÎ, *Tezkire-i Şu'arâ*, Süleymâniye Ktp., Esad Efendi, nr.2549.

SÂLİM EFENDİ, *Âsâr-ı Eslâfdan Tezkire-i Sâlim*, (Neşreden: Ahmed Cevdet), İkdâm Matbaası, İstanbul 1315.

SARAK, Zekiye, *Safâî ve Sâlim Tezkireleri Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, İÜ. Edebiyat Fakültesi, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr.1167., İstanbul 1948-49.

SARI, Mustafa, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9694., 143 y., İstanbul 1973.

SÜREN, Gülten, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 9199., 69 y., İstanbul 1972.

ŞENTÜRK, Atillâ Ahmet, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları-1287, İstanbul 1999.

ŞEYHÎ MEHMED EFENDİ, *Vakâyiü'l-Fuzalâ*, (Haz. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.

UĞUREL, Mustafa Asım, *Vakâyiü'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi*, İÜ. Edebiyat Fakültesi Târih Bölümü, (Basılmamış mezuniyet tezi), Tez nr. 7749., (Süleymaniye Ktp. Hamidiye, nr.939 nüshasının 87^b-136^a arası metni), 120 y., İstanbul 1969.

اوتنه حافظی دمنطقه شهر در دوران اولشد نزارقین اثر	حضرت ابطحتم غفرلکم فاقتم
عزیز ابد خصل کمال موقوف و تکل آداب و ایت ابرو و خلا	انصاف باد و شکلا حل اول و لجا
آراسته و زبور سارف ابد پرست و علی الخصوص علم ادو	
دوره اوقاتی نادر و بسته و اخراسته قادر و هر و آد	
بدن کلامی ظاهر منول مهر شاعر و اهل اول و سارف جزیه	
و کلمه دن اکل بر چر اشته اوله ایل طنا و طو حصد	
زیارت بیت الخوام و مجاورت و روضه مطهر و حضرت سید الانام	
آرزو سبله حاتم راه مجاز اولوب مصروف و آدوب شری	
سوی مقصود ایکی و مر باد به و بقا ایتمند نفی سندن و رف	
بیت بر محل تجر و لوق کوی بسته سید حاله میان موقوف و بی	
منولند	
در نصرت رسول مجتبا	
قوی بر ارباب هوایم ابرو	ویر لوقی تربیدن صدارت رسول
تر لودم تر غز و اید و کلام و کلام	از لند حضرت طه انشا و بار و بار
و جود و تیغ عشقه سر امان امان	بر لک و حافظ مخلص دینم ابرو
و لند	
منی مشکله عرض ابرو بار و بار	و مادم ناز و شوق طه عالم ابرو
در قیام لوقی و لوقی مشکله امان	مشکله نابی بر اضلال و بار و بار
نول افادگی بر کمال کمال امان	سروید و بر کمال کمال بار و بار
در و لند با کمال کمال کمال	غریب حافظ حضرت با کمال بار و بار
و لند	

نامی همه در امانت اولوب در هر یوم اشته دن بکامل دور کمال	حافظ
حافظ بوسه دمنطقه شهر چران اولشد اولی حاله و نور	
مغزانه آثار سنی ابد نالی نام و شاعر اهل تربیت و رومی	
اولوب خصل سارف امانطه طرافای عصر دن غایت خوش صوت	
و نازان حبیب اولوب جبار و دملک و علم خاص اولشد و علی	
علم ادو آج و بی نظیر و زکاد و زکات آغاز و خوش آس و زکات	
زمار و هر آج و نفس کار طو آد و آج و آج و آج و آج و آج	
خواجه و طه و باطن نصیاتی هوش ربانی فنی خال و شاعر	
و بر و آج کار و برین دیوان و خواجه لری و زمره سنه الحاق و لک	
کافه برین منصبی ابد نالی ابرو اولوب بیل و برین سندن	
جلو کا اوج و بیانی آغاز مقام ایتمند فتنه جو و آج و آج و آج	
نام و شاعر و هر ربه لونه و بیانی و بیانی و بیانی	
نابین و فاقه حافظ بوسه	
حافظ اولوب و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	
بر لک و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	
اولک و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	
خان و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	
تو و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	
در و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	
بر و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	
کورد و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	
حافظ و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج و آج	

حافظ دیگر

نام نامی واسم سامیرلی مصطفادر . شهریان استانبولدن
کاتبی حافظ چلی دیمکه شهرت شمار برمرده شده اطواردر . غصه
شعراى نازک روشلرندن ووقتك ظرفای طرافت پرووشلرندن خور
محبت نازک طبیعت برشاعر برمرقددر . شعراى عصر مزندن بروسو
راغب چلی واستانبولی ناظم چلی وعاصم افندی نام نازک اد
بوزیشنده برغزل ابدار المسخن سنخ اولوب آزمايش كفتار ايلدكلر:
بونلرده بوقظيره ايله پرووكروده اولوب طبع عالمقدار اولمشلر ايدى

(غزل)

دخلكه لملكه ايتكله اتساب شراب

هنوز بولدى بو مجلسده آب وتاب شراب

المده لمن جگر جام ديمه دمن خوتاب

محبت اهلنه سناقى بودر كباب شراب

هميشه لمل لك ياد ايدر دل حافظ

عجبميدر آنك النده اوله آب شراب

حافظ دیگر

فی الاصل مدينة اسكداردن اولوب مدينة مزبورده واه
طوغاخيلىردكى جامع شريفك مقدما خطيبى اولمغه خطيب مصفا
افنديلك ايله شهرتسار برمرده روزگار ايدى . بو كفتار جم
آثار ننددر :

دردولما بكدن بي دور اجه سلطانم

خرم حافظم حسرت مایم پارسول الله

بویت غمرا دخی مژم مذکورك غزليات رعنا سندندر :

(بیت)

حسرت ابروكله خم درخم اولدى قاسم

الغسای ماه نوشكل حلال اولمز بكا

حافظ دیگر

وجود بهودلری ذهب الحاصل مهنذب طباع ارباب معارف
دورانده ضريحخانه تربيه بي بهانه اولان معدن ففضض عرفان قسططيه
بي اقرا دمن اولوب التوحجي زاده عنوانيله شهر برشاعر ماهر آتشين
الفاظ سوز ناك تعميردركه هر معرفندن بهرمه دار خوش محبت نازك
الطوار حافظ كلام الله برمرده راتباهدر . عصر من شعرا سندن
اولوب سخن پاكه قادر والسنة ثلاثه شعر كو برمرده ماهر در .
خصوصاً سمت توارينده بي نظير ومالك رقاب حسن تعميردر . بونارخ
آب حیات آما يوز درت تاربخنده اجرا اولان چشمه لرندن برچشمه
والا به ابتكلى تاريخ زياددر :

(تاريخ)

حسبه الله ايدوب زمزم سيل كبه وشن معصور قیلدى بربرى

سیرايدوب اولدى بوطبى حافظك ايكي تاريخى صو كى ازبرى

درمناه دولوله عطشاه ما

كل ايچك عين عيلدن كوزنى

سامعه ذوقیده انکار اولنر
 باخصوص ایله برصوت حسن
 ایده اول نغمه صنعت باریک
 که حسینیه قرار ایله کاه
 که عشیران ایده کاه کوردیلر
 آتش افشان اوله هر نغمه تر

اول بلبل کلزار خار ره بر کف بر کنار جویبارده علم ادوارده مهارت
 معلومان اظهار ایتدکده باند بهادربا کویا واله و مدهوش و نخل
 کلر ده بلسار کال لذتندن سرمست خروش اولور لر دی . علم ادوارده
 خواجه جهان مانند بی افران و بی نظیر اکیں وادی معارفده و شعر کویا
 لقمه ده بر مرد دلیر ایدی . اواخر عمر زنده دیوان عالی خواجه لری
 زمره منه الحاق اولنوب ممتاز و بیرون کاغذ امانتیه اقراندن سر قراز
 اولشل ایدی . یک یوز بش سالنده مختصر ای دهر دن طریقله بقایه
 انتقال ایلدیلر . بویت رعنا زاده طبع زیباریدر :

(بیت)
 فزاتکله کونم شب کیجه کارم جمله آه اولدی
 یتش کل ای طیب جان دول جام تباه اولدی

حافظ دیگر

- نام شریف لری عبد اللطیف در . فی الاصل سودجی زاده دیکله شهر
 بر مدهین ولین روز کار اولوب نظر قای اتانیرک بر صاحب طبع اهل

معرفتی و مجلس آرا اولان نظر قایک مأمون الناهله بر مرد خوش صحبتی
 اولوب سائر معارفدن غیری علم ادوارده ده خیلی مهارتی وزاده طبعیندن
 بر کفتمی بته ایتکه قدرتی وار ایدی . واحباب درونک ذی بال صادقی
 ایدی . اکثر اوقا تده الفتی مشایخ کرام و آمیزش صحبتی صلحای انامله
 ایدی . بالاخره بو انجذاب بالی و صلاح حالی کندونی سمت صلاحه
 و وادی فلاحه جبر ایدوب ای سنان زاده حسن افندی مرحوم دن
 اخذ ایتانیت و نیجه زمان اول شیخ کامله خدمت ایلدکلر دن ای سنان
 زاده حافظی دیمکله مشهور اولشل ایدی . یک یوز حدو دنده آرزوی
 حج شرقله جانب مصره ارتحال ایلوب اول جانیده انتقال ایلدکلر در .
 السنه ناسده حالیا شهر شمار اولان بوالهیی لطیفک کفتمی بته سی اول
 ذاتک جمله آثار ندندر :

(الهی)
 قرین بزم ارباب هوایم یار رسول الله
 حرم قرب کویکدن جدایم یار رسول الله
 یتر اولم یتر غرقاب کرداب بم هجرک
 ازدن حسرتکله آشنایم یار رسول الله
 وجود تم تیغ عشقکله سربا جا کجا کوا ولسون
 بولکده حافظ غلغص کدایم یار رسول الله
 (وله)

می عشقکله سرمست و خرابم یار رسول الله
 دمام ناز شوقکله کبابم یار رسول الله
 کرم قیل خاطر عزوغی شادان لطفک ایت
 عجبکله تا بکی بر اضطرابم یار رسول الله

احمدخان ثابنده قبودان بولنوب بعده ثابنا اغر بور محافظه سنه تعيين اولندي 227
 ربيع الآخر 1230 بوسف پاشا خزينه كخدا القندون چيقوب سيرا سارالبلي كخدا سبورلش
 ايكن قبودان اولوب بعده عزل رمدلي جزير مسنده قلعه بنر اولدي و قبا اجمازي الاول
 ختم الله عمره زاده حسين پاشا استانبول قاقمقاي ايكن قبودان اولوب زمانده جلوس
 همايون سلطان مصطفى خان ثاني رايح اولدي دولت سلطان احمد خان ثابنده اولان قفسر
 واليري خزينه دار علي پاشا جلوس همايون سلطان احمد خان ثابنده مصر اليسي بولنوب
 زمانده جلوس همايون سلطان مصطفى خان ثاني واقع اولدي و رات سلطان احمد خان
 ثابنده اولان كيچي پاشا غاري حيت زاده محمد اغا جلوس همايون سلطان احمد خان ثابنده
 كيچي پاشا غاري بولنوب بعده نارا ديس محمد اسحاق سنده شهيد اولدي و ذى القعدة 1230
 اكنل محمد اغا كخدا سايك ايكن كيچي پاشا اولوب بعده مغدول اولدي و ربيع الاول 1231
 والي بيا مصطفى اغا جبه جي باشليقدن مغدول ايكن كيچي پاشا اولوب بعده بياكي بلوخ الله
 نيكده و قيسير بياكي و ربيع 2 رمضان 1231 اسماعيل پاشا استانبول قاقمقاي ايكن
 كيچي پاشا اولوب بعده شام ايلته نقل اولندي و 14 شعبان 1231 عبدالله اغا سايك
 باش ايكن كيچي پاشا اولوب بعده عزل اولندي و 1 شوال 1231 مراد اغا جبه جي
 باشليقدن اوزي قلعه سي محافظه سنه مامور اولشكيڭ كيچي پاشا اولوب زمانده جلوس
 همايون سلطان مصطفى خان ثاني واقع اولدي صفا الشعراء الذين ارتحلوا في هذه الدولة
 العلوية برو و لت عليه ده شعرا له شهرت شعرا اولوب علمي عظام و مشايخ فقام سكتنه
 ترجمه لري تحرير اوان كيار و ذى الاحزمتون ماعلا شعرا است اولوب دارالكتاب عربيت المدين
 ارباب معرفت بيانده وركه حروف تهجوتيم اوزره و كراوندور لرامني و يار كرمي محمد
 اعادور بعض و زانك خدمته دخل الله بقا بغداد و اليسي اولان احمد پاشا ثاب
 كخدا الغنه وصول بولشيدى بياك يوز ورت تاربخنده بصره و عرب محاسنه سنده شهيد

و عرصه شهود دن نابديل اولدي و ابيات انكدر نظر

عهد قوتده و خوك جصور ايميشوز	صانكم خاطر و صلتى دور ايميشوز
مكرو ديدلر احباب بزه و نهادى	حرمت ياد و ده ايانه قصور ايميشوز
مجلسنده برى و ايلدي كامن جانان	صدشكر خاطر و لداره خطور ايميشوز

اينس محمد چلمي خاك پاك استانبول دن ظهور و بقا رئيس الكتاب اولان كخدا اسماعيل افنديك
 فرزندى و لغتين كخدا زاده و يكاله مشهور اولشيدى شعر انشايه قادر فن كخدا ماهر
 اولوب مدينه حلب الشهباه محصل كاتبي ايكن بياك يوز بشير سنه سحر و دونه فته اولدي
 بو شعرا انكدر شعر

كوزلتمه صبا لطف الله طرف كسو اشدن	معدوم ولى ايتمه رسیده اشيا اشدن
اورهدن اب جوى كلام و صدر كم كلهر دم	صدای العشق بانك و رای مهر و اشدن
اينس لاولور مشايسته و شام بار كين	اميد خوف و صلت المين بارك و اشدن

حافظ اسمي محمد در محبه دستنطين و ده لقمه و نبره نيك فرزند احمد ذى و محمد و هر و صدق
 حافظ بوسه و يكاله شهرير و علم اوداده و في نظير اولوب نغمه عاشقانه سرمايه شوق و نواى
 ناله سوزم عشاقه و ذوق بخش ايمكده صبيت و صدای اشتهارى عرق و عجم و حجاز و اديلين پراوان
 و ناز و خفاي نه اوند و شاور و اصفا نده عماران و ملغله برك و كوچك افغانه و ليدير سينه
 مشتاق اولشلايدى اخر نموده و لوان خواجه لري نغمه سنه داخل و كاغذ بيرون امامتى منصبه و اصل

Vakâyiü'l-Fuzalâ, (Haz. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.

اولدی بوجال اوزره عالمک نقش چیمه شیکین ورونک اصولی مخالف کورینوب سیک یوزیش نایخنده خواجه و غلامه رخ ایمین اجل ایمان کاین تمام وراست قدین لام ایوب مع دوحی چنبر چرخدن پرواز و اوج بقایه جلوه کاهه اغازا یتو کده جسدی مانند کین رفین نهفته زیر زمین اولوب یوسن خالی خوری بخوری داده عطری چلبی برجه نچیه بیک نایخنده بیت	
حرف منقوله تاریخ اولدی لک فونته	دیری عطری حافظه مادی اولم یاربتینان
محرم ملور علم موسیقده مشهور اولدیخندن ماعدل اشعار دلیذیری وارور بوبیت کفتار یوزر بیت	
فراقکله کونم شب کیم کارم حمله اه اولدی	بنش کالی طبیعتان و دل جام نیا اولدی
حمودی محمد اندزی استانبولید بعد المارمه فضا ستوده صفات مسکنه سالک اولوب روم ایل قلمزنده برنج منصبه حاکم اولمشیدی سیک یوزا لقی برنج الاخرنده فوت اولدی لوبیت انکدر بیت	
چکرکن داره حیفا المیش سیک کبر و زاری	چپانزه اولمش کیم منورک هرا داری
راضی محمد اندزی دارالنصر ابدن دن بیدار و پایدار زاده و یکله شهرت شعار اولدی بعد تحصیل الاستقدا علمانک بزین ملا رفته برهاد اولوب دور ملت ایدرک فرق انچه مدتی ون معزول اولدوقد نمکه سالک سمت قضا و مالان انقه حکم و امضا اولمشیدی سیک یوزیش	
نایخنده فوت اولدی و شهر انکدر شعر	
پیر اولنجه شراب نوش ایله قرمه صهبای بر نفس الدن مجنوب دور عیون حساب چکر قومه الدن ایغی مست اولسن می کلف نام طور رکن ای راضی	می پادر رکاب نوش ایله دورمه وقت شباب نوش ایله باده لب بحیاب نوش ایله دخوست و حراب نوش ایله سکا کیم ویرک اب نوش ایله
رشدی استانبول ابوبکر اغا زاده محمد چلبی در بعد تحصیل الاستقدا علمای کرامک بزین ملازمت برهاد اولوب دور ملت ایدرک فرق انچه مدتی و وصول و اندون دخ معزول اولدوقد نمکه غفل الدماغ اولغین بالکلیه طریقی بیک ایلیوب فقر و فنا اختیار و قلب الواصلین سیراس زاده هر اندی محرم زانو سته و زار اوزره ائین سیک یوزیش نایخنده فوت اولدی محرم مزید مجذوب نفس دم اولغین دیوانه رشدی و یکله مشهور اولمشیدی خوش آئیده کفتاری و مرتب دیوان	
اشعاری وارور بوابیات اندون نمونه وارور ان قصیده در صفت شب نعت شریف	
سوی مصرها در یوسف مه عرض حسن ایتدی چنایا مهر شید اولدی صان بر تو تیا بجر امشید و شهر بروی و لجمی هلاله مه برچ نبوت انات اوج خفیت فرخ چشم آدم تاب بخش و چهره عالم غدار نوری تاب انکن ایینه فطرت نشان نعل اسما وایغ شل نسبه انلا دکل شام و کواکب انل چیده باد رخشنده خیال معنن در لیب مبنای چیم ایچ	دماغ بر چو خیلد انود و سودا دورن خلقت شب ایلدی پر غریبا را ارشد رکحل نور دیده نجم ضیا بخشا جلیس صد عزت سرفراز ملکا و ادنا چراغ نور فیض تابدار ایله اسرا زبان افصحی طوطی مجنوی روح انرا غیا رخا کپا یوتنای وید و حونا درم زرا اولدی سنبلا ده نخل اعن کربا کل شیم نشان دوندی روی زهره زهرا

صالحه

Vakâyiü'l-Fuzalâ, (Haz. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.